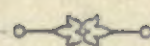

UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 00281320 2

BIDRAG TIL DET NORSKE SPROGS HISTORIE I IRLAND

AV

CARL J. S. MARSTRANDER

(Videnskapsselskapets Skrifter. II. Hist.-Filos. Klasse. 1915. No. 5)

KRISTIANIA
I KOMMISSION HOS JACOB DYBWAD
1915

Fremlagt i den hist.-filos. klasses møte den 17de sept. 1915.

A. W. BRØGGERS BOKTRYKKERI A/S

FORORD.

Hensigten med dette arbeide er dels ved tilrettelægning av nyt materiale at øke vort kjendskap til det norske sprogs utbredelse i Irland, dels ved en kritisk sigtning av hele det norske ordforraad i irsk at bringe orden og sammenhæng i et emne hvor der hittil har hersket kaos. Jeg haaber at ha renset grunden for mange vilde vekster, som hittil har gaat under norsk navn og som atter og atter er misbrukt i filologiens og kulturhistoriens tjeneste. Jeg haaber ogsaa engang for alle at ha fastslaat de fonetiske love norske laaneord følger i irsk og saaledes trukket skarpere grænser mellem det angelsaksiske og det norske ordforraad i Irland. Paa disse love maa alt fremmed sprogstof prøves før det kan endelig godkjendes som norsk. Anvendt paa Zimmers store arbeider om forbindelserne mellem Irland og det skandinaviske norden i vikingetiden, vil dette si, at Zimmers ideer saagodtsom helt berøves det sprog-lige grundlag hvorpaa de i saa stor utstrækning og saa mesterlig er bygget op.

Det har ogsaa været mig om at gjøre at bane veien for en rigtigere værdsætning av den irske traditions paalitelighet og det irske materiales betydning for vor gamle sproghistorie. Bedømmelsen av de irske skrive-maater byr ofte paa uoverkommelige vanskeligheter, som enhver vet der er fortrolig med irsk ortografi. Paa flere punkter kan jeg derfor ha feilet; paa andre punkter haaber jeg at ha git nye bidrag til vort gamle sprogs historie paa en tid, da vore hjemlige kilder flyter ytterst sparsomt.

De arbeider av Zimmer, Stokes, Meyer, Alexander Bugge og W. A. Craigie som dvæler ved mit emne eller streifer ind derpaa har jeg benyttet i den utstrækning jeg har fundet tjenlig. Jeg beklager meget ikke at ha stiftet bekjendtskap med Bugges fortræffelige arbeide „Nordisk sprog og natio-nalitet i Irland« — bortgjemt i Aarbøger for nordisk oldkyndighed og historie for 1900 — før mit eget arbeide forelaa i alt væsentlig i sin nuværende form. Jeg griper denne anledning til at gi Bugges grundsyn min fulde til-slutning i motsætning til de synsmaater som er fremholdt av Craigie Arkiv X og i hans kritik av Bugge, Arkiv XV. Uavhængige av hinanden og helt forskjellige i sit anlæg som vore arbeider er, haaber jeg de vil supplere og bekræfte hinanden paa det bedste.

Professor Torp har vist mig den tjeneste at gjennemlæse størsteparten av mit manuskript og herunder git mig flere nyttige vink. Herfor bringer jeg ham en ærbødig og hjertelig tak.

C. M.

V

INDHOLD.

Side

Berøringer mellem Norge, Irland og de Skotske Øer før 795 1

Gadgedlerne og deres sprog 4

Nye norske laaneord i irsk 11

Nordiske personnavn i irsk 46

Geografiske navn 56

Laaneordenes stammeform 58

Laaneordenes fonetik 60

Sprogets norske karakter 128

De norske runenavn i Book of Ballymote 135

Addenda 137

Index 160

FORKORTELSER.

Ac. Dict.: Dictionary of the Irish Language, fasc. I, published by the Royal Irish Academy, Dublin 1913.

ACM: Annals of Clonmacnoise, ed. Murphy, Dublin 1896.

Aen: Irish Aeneid fra Book of Ballymote = ITS VI.

AI: Annals of Innisfallen, ed. C. O'Connor, Rerum Hibernicarum Scriptores Tom. II, Buckingham 1825.

Alex.: History of Philip and Alexander of Macedon from the Lebar Brecc, i IT II.

Alf.: Det norske runealfabet i BB.

Ann. Bodl.: Annales Buelliani, ed. O'Connor, Rer. Hib. Sc., Tom. II.

Ann. Hib.: Jacobi Grace, Kilkenniensis, Annales Hiberniae, ed. R. Butler, Dublin 1843.

Ann. Sax.: The Anglo-Saxon Chronicle, ed. B. Thorpe, London 1861.

Arch.: Archiv für Keltische Lexicographie, ed. W. Stokes og K. Meyer, Halle 1900 ff.

AU: Annals of Ulster, ed. W. Hennessy, Dublin 1887. Til aar 486—1013 i disse annaler svarer i virkeligheten 487—1014; en henvisning som ikke findes under 1014 maa derfor søkes under 1013.

BB: Book of Ballymote, facsim. Dublin 1887.

BBr.: Bezzenbergers Beiträge zur Kunde der indog. Sprachen.

Bjørkman: Nordische Personennamen in England, Halle 1910.

BR: Book of Rights, ed. O'Donovan, Dublin 1847.

Bugge: Alexander Bugge 'Norse loanwords in Irish' i M-Misc. s. 291 ff.

Bugge, Contr.: A. Bugge 'Contributions to the history of the Norsemen in Ireland' I—III Kr.ania 1900.

Bugge FN: A. Bugge 'On the Fomorians and the Norsemen', Krania 1905.

Bugge NN.: A. Bugge 'Nordisk Nationalitet og Sprog i Irland', Aarbøger for nord. Oldk. 1900.

CCais.: Caithréim Cellacháin Caisil, ed. A. Bugge, Kr.ania 1905.

CCath.: Cath Catharda, ed. W. Stokes IT IV [2].

CF: Cath Finntrágha, ed. K. Meyer, Oxford 1885.

Cog.: Cogad Gaedel re Gallaib, ed. Todd, Lond. 1867.

Contr.: K. Meyers Contributions to Irish Lexicography i Arch.

Corm.: Cormacs Glossar.

Corm. St.-O'D.: O'Donovans oversættelse av Cormacs Glossar, ed. W. Stokes, Calcutta 1868.

Craigie: Oldnorske ord i de gaeliske sprog, Arkiv för nordisk filologi X, Lund 1894.

CRR: Cath Ruis na Ríg for Bóinn, ed. E. Hogan, Todd Lecture Series, vol. IV, Dublin 1892.

CS: Chronicon Scotorum, ed. W. Hennessy 1866.

CZ: Zeitschrift für Celtische Philologie.

Dinneen: P. S. Dinneens Irish-English Dict., Dublin 1904.

EJ: Biskop Eysteins Jordebok, ed. Huitfeldt, Kr.ania 1879.

Faraday: On the question of Irish Influence on early Icelandic Literature, by Winifred Faraday, Memoirs and Proceedings of the Manchester Literary & Philosophical Society 1899—1900. Dette arbeide indeholder flere fortræffelige detaljer; men grundsynet — slik som det fremstilles s. 20 — er uten tvil falskt. Desværre kom Faradays arbeide mig altfor sent i hænde til at jeg altid har kunnet ta det hensyn til det som jeg ellers kunde ha ønsket

Fen.: Book of Fenagh, ed. W. Hennessy, Dublin 1875.
Fick-Torp: Wortschatz der germanischen Spracheinheit, Göttingen 1909.
FM: Annals of the Kingdom of Ireland, by the Four Masters, ed. O'Donovan, Dublin 1851.
FN se Bugge.
Henderson: The Norse influence on Celtic Scotland, Glasgow 1910.
Hogan: Onomasticon Goedelicum, ed. E. Hogan, Dublin 1910.
HSD: Dictionary of the gaelic language, publ. by the Highland Society, Edinb. 1828.
Hægstad, Hild.: Hildinakvadet, Vidensk.-Selsk. Skrifter II 1900 no. 2. Kr.ania 1900.
Hægstad VM: Vestnorske Maalføre fyre 1350. Kr.ania 1915.
Ir. Gl.: Irish Glosses, ed. W. Stokes, Dublin 1860.
IT: Irische Texte, ed. E. Windisch, W. Stokes, Leipzig 1880 ff.
ITS: Irish Texts Society.
LB: Lebar Brecc, facsim. Dublin 1876.
Lec.: Book of Lecan, R. I. A.
Lec. Gl. (Lec. Voc.): Lecan Glossary, ed. W. Stokes Arch. I.
Lind: Norsk-isländska Dopnamn . . . från Medeltiden, Upsala 1905 ff.
Lism.: Book of Lismore.
Lism.-Lives: Lives of Saints from the Book of Lismore, ed. W. Stokes, Oxf. 1890.
LL: Book of Leinster, facsim. Dublin 1880.
MCongl.: Vision of MacConglinne, ed. K. Meyer, Lond. 1892.
ML: Cath Maige Léna, ed. O'Curry, Dublin 1853.
MM: Maal og Minne 1915.
M-Misc.: Miscellany presented to Kuno Meyer, Halle 1912.
NN se Bugge.
Noreen: Altisländische und Altnorwegische Grammatik, 3. Opl. Halle 1903.
O'Cl.: O'Clerys Glossar, RC IV—V.
O'Mulc.: O'Mulconrys Glossar, Arch. I.
Pedersen Vgl. Gr.: Vergleichende Grammatik der keltischen Sprachen, Göttingen 1909—1913.
P. O'C.: P. O'Connells haandskrevne irske ordbog i R. I. A.
Quiggin: A Dialect of Donegal, Cambr. 1906.
Rawl.: Rawlinson B. 502, fasc. Oxford 1909.
RC: Revue Celtique.
SG: Standish H. O'Gradys 'Silva Gadelica', Lond. 1892.
TF: Three Fragments of Irish Annals, ed. O'Donovan, Dublin 1860.
TSh.: Keatings 'Three Shafts of Death', ed. R. Atkinson, Dublin 1890.
TT: Togal Troi fra LL, ed. W. Stokes, Calcutta 1881.
TBC: Táin Bó Cualnge, ed. E. Windisch IT, Leipzig 1905.
Tig.: Annals of Tigernach, ed. W. Stokes RC XVI—XVII.
YBL: Yellow Book of Lecan, facsim. Dublin 1896.

Berøringer mellem Norge, Irland og de Skotske Øer før 795.

I en bemerkelsesværdig avhandling i Sitzungsberichte der kgl. preussischen Akademie der Wissenschaften for 1891 (s. 279 ff.) har ZIMMER søkt at vise at nordmændene naadde frem til Suderøerne og Irland saa tidlig som aar 617 e. K. I dette aar mener han blev en norsk flaate av vind og veir drevet ned til den skotske kyst, hvor den som sit første offer krævet den hellige Donnán paa Eigg med 150 trosfæller. Herfra fulgte den den irske nordkyst til Tory Island, som ifølge irske annaler samme aar blev herjet av en stor »flaate fra havet«.

ZIMMER støtter sig her til gamle irske annaler. Som helhet betragtet er disse annaler udmerkede kildeskrifter, ialfald fra slutten av det 6te aarh., da de hjemlige kilder begynder at flyte rikeligere og henvisningerne til utenlandske forfattere, særlig Beda, blir stadig sjeldnere. Læser man nu disse annaler opmerksomt igjennem i sin sammenhæng, slaar det en straks som paafaldende, at annalisterne stik imot sin sedvane undlater at meddele hvor denne *murchoblach muride* eller »sjøgaaende flaate« som i 617 hjemsøkte Eigg og Tory Island kom fra. Om begivenheten selv kan der ikke være nogen tvil. Den meddeles bl. a. i Ulster- og Innisfallen-Annalerne, i Chronicum Scottorum, i Tigernachs Annaler og i Félire Tamlachta. I den gamle kommentar til Félire Oengusso (en martyrologi fra ca. 800) hvor Donnáns død erindres under 17. April, kaldes hans banemænd *latrones*, i kommentaren til den langt senere Félire Gormáin *piráti na fairge* eller »sjørøvere« og i Donegal-kalenderen *díbergaig* »røvere«. De kan ikke ha vært sakser og vel heller ikke pikter; ti de sidste hedenske pikter i Nord-England blev kristnet av Kolumba allerede i anden halvdel av det 6. aarh., og deres sydlige frænder hadde som Beda siger (III 4) »længe før den tid opgit sine hedenske vildfarelser og annammet sandheten«. Skyldtes denne blodige udaad mot den irske kirkes centrum i Skotland og paa

Suderøerne allikevel kristne pikter, da blir det ret og slet uforstaaelig at Ulsterannalerne, som ofrer pikterne en ganske særegen opmerksomhet, intet nævner derom. Annalernes taushet paa dette punkt siger os ialfald med bestemthet en ting: at samtiden var i vildrede med hvor disse *piráti na fairge* kom fra. At de kom fra det aapne hav og forsvandt paa det aapne hav var vel alt de visste.

Av adskillig betydning er i denne forbindelse annalernes uttryk *mur-choblach muride*, i ordret oversættelse »sjø-flaate, hørende til havet« d. e. »sjøgaaende flaate«. Overalt hvor jeg kan paavise dette uttryk i irsk litteratur, finder jeg det anvendt om en vikingeflaate av usedvanlige dimensioner, utrustet for seilas paa det aapne hav. En *trom-choblach mór muride* kaldes saaledes i Cath Ruis na Ríg den mægtige norske flaate som satte ut fra Ljóðus med Irland som maal. En *mur-choblach mór muride* er ogsaa den store danske flaate som ifølge Three Fragments aar 851 møtte nordmændenes 160 skib i Linn Duachaill. *Mur-choblach dermair* kaldes endelig en vikingeflaate i kommentaren til Félire Oengusso (Sept. 4), som paa den hellige Ultans tid »fyldte alle elveos i Irland« [1].

Disse ting har ledet mig til at tro at ZIMMERS opfatning er rigtig. I motsætning til ZIMMER og i overensstemmelse med ALEXANDER BUGGE, Norges Historie I 1. s. 120, mener jeg imidlertid at flaaten maa være kommet fra Shetlands- eller Orkenøerne, hvor stedsnavn og gamle fund skal vise at nordmændene hadde begyndt at sætte bo længe før den egentlige vikingetid. I det følgende skal jeg ganske kort forsøke at vise — saa godt det sparsomme materiale tillater det — at nordmændene naadde Orkenøerne saa tidlig som i slutten av det 6. aarh.

I Adamnáns Vita Columbae, som blev skrevet i slutten av det 7. aarh., fortælles det at Kolumba ved henvendelse til pikterkongen Brude skaffet anakoreten Cormac Hua Liatháin frit leide til Orkenøerne, som paa den tid styrtes av en *regulus* under Brudes overhøihet (Vita Col. 166 ff.). Stedet er meget vigtig, da det synes at vise, at pikterne indehadde øerne endnu i sidste halvdel av 6. aarh. Hundrede aar senere siger irske annaler at en pikterkonge Brude, konge av Fortrenn, fuldstændig herjet Orkenøerne: *Orcades deletae sunt la Bruide* AU 681, og i 708 melder de samme annaler *bellum for Orcaib in quo filius Artabláir cecidit*. Da Artablár ikke er noget gælisk navn, kan man gaa ut fra at det ogsaa dette aar har dreiet sig om et piktisk tog til øerne. Nu skal jeg ikke negte muligheten av at en piktisk stamme

---

[1] *mur-choblach* om skib av større dimensioner ogsaa BB 78 b 25: *m. la Domnall ó Néill do Dabhall dar Sliab Fuait co Loch nA.*

kan ha sat sig fast paa Orkenøerne 27 aar efter at Brude i 681 hadde lagt øerne øde, saaledes at disse tog til Orkenøerne har været ledet av pikter mot pikter. Det er imidlertid høist paafaldende at krigstog til Orkenøerne aldrig synes forberedt eller fulgt av konflikter i det egentlige Britannien. Dette viser at øerne i det 7. aarh. indtok en fra det øvrige Nordbritannien isoleret stilling. Den hurtige bebyggelse efter Brudes tog i 681 finder sin naturligste forklaring om man antar at den skyldes folk som var helt uavhængige av det Britanniske fastland, norske kolonister som fra Shetlandsøerne hadde utstrakt sin virksomhet til den nordligste utløper av det piktiske Skotland. En meget sterk støtte for denne opfatning er ZIMMERS paavisning av at en sterk norsk flaate allerede aar 617 krysset ved Suderøerne og Irlands nordkyst.

I sammenhæng hermed ser jeg nu en vel overleveret meddelelse i irske annaler om et skotsk krigstog til Orkenøerne aar 579 under Aedán søn av Gabrán: *fecht Orc la hAedán mac Gabráin* AU 579 = Cron. Hyense 588: *expeditio contra Orcades per Aedan filium Gabrani.* Denne Aedán var konge over den skotske stamme Dál Riada, som i slutten av det 5. aarh. var utvandret fra Nord-Irland under Aedáns oldefar Fergus mac Eirc. Sit valg til konge skyldte han Kolumba. Med pikterne levet han i den bedste forstaaelse. Sammen med pikterkongen Brude hørte han til Kolumbas nærmeste venner, og da han i 603 møtte sakserne ved Degsastan utgjorde pikterne en betydelig del av hans hær. Det ligger derfor nær at formode at Aedáns tog til Orkenøerne i 579 likesaalitt som togene i 681 og 708 var rettet mot den piktiske befolkning, men at det likesom disse skyldtes norske kolonister som med Orkenøerne som utgangspunkt herjet den skotske kyst. Er dette rigtig, da lar den første norske kolonisering av Orkenøerne sig bestemme med en nøiagtighet av 16 aar. Den falder mellem aarene 579 og 563, da pikterkongen Brude blev kristnet av Kolumba og en piktisk *regulus* efter Adamnáns vidnesbyrd endnu styrte Orkenøerne i Brudes navn.

Forøvrig vies Orkenøerne og med dem Shetlandsøerne kun liten omtale i de ældre irske kilder[1]. Først med vikingetiden blir henvisningerne hyppigere, hvad der først og fremst skyldes den store rolle øerne kom til at spille som utgangspunkt og mellemstation for de norske togter i irske og skotske farvand og den politiske indflydelse de fik som centrum for det norske jarledømme i Skotland.

[1] Et krigstog fra Irland til Orkenøerne under den eventyrlystne Leinsterkonge Labraid Loingsech nævnes i et meget gammelt digt i allittererende versemaal, som tilskrives Finn File søn av Ross Ruad (2. aarh.) og som efter enkeltes mening er avfattet i begyndelsen av d 7. aarh. (*lámair Insi hili Orc* „han angrep de talrike Orkenøer" str. 25).

Hvad jeg her har fremholdt kan — som enhver vil skjønne — ikke i sig selv godkjendes som et fuldgyldig bevis for forbindelser mellem norden og de skotske øer i sidste halvdel av 6. aarh. Slik som bevismaterialet staar, tilkommer det avgjørende ord i disse spørsmaal vistnok arkæologerne, idet de skrevne kilder for disse tidlige tidsrum er faa og gir fortolkeren et langt friere spillerum end det arkæologiske materiale.

Disse mulige berøringer mellem norden og de skotske øer før den egentlige vikingetid har ikke været av den natur at de kunde sætte merker i det norske eller det irske sprog — og kan derfor her sættes helt ut av betragtning. Forbindelserne mellem Irland og det skandinaviske norden begynder braatt og uten overgang i sidste decennium av det 8. aarh. Det kan ikke sterkt nok understrekes, at bortset fra toget i 617 findes der i hele den irske litteratur ingensomhelst antydning til at nordboerne har naadd frem til de irske kyster før aar 795. Annalernes vidnesbyrd paa dette punkt kan man trygt akceptere; derfor borger deres hele sammensætning, stofvalget i dem, og deres forbausende historiske paalitelighet for de tidsrum det her gjælder.

Gadgedlerne og deres sprog.

Med ordene *uastatio omnium insolarum Britanniae a gentilibus* indleder Ulsterannalerne aar 794 et nyt avsnit i Irlands historie. Aaret efter melder de om plyndringer paa Scí og Rechru, og fra nu av følger slag i slag en endeløs række av opstykkede beretninger om nordmændenes angrep paa de irske kystdistrikter. Vi ser dem fra de skotske øer seile ned de irske kyster og op de store elveløp Liffey, Boyne og Shannon, der som store veie fører ind til de herligste egne i Mellem-Irland. Vi ser dem flokke sig om elveosene og bemægtige sig alle brukbare havne paa den irske kyst, Carlingford Lough, Dundalk Bay, Dublin Harbour, Arklow, Wexford, Waterford, Cork og Limerick. Og inden en menneskealder sitter de fast forskanset ved de store indsjøer Lough Neagh, Lough Erne, Lough Ree og Lough Derg, som bød dem de fortræffeligste utgangspunkter for deres røvertog.

Naar kan nu nordmændene antages at ha vundet saa sikkert fotfæste i Irland og traadt i saa nær forbindelse med den irske befolkning, at norsk sprogstof kunde gaa over i irsk sprog? Et fast holdepunkt finder jeg her i de gamle kilders beretninger om de saakaldte *Gall-Gáidil*, en irsk-norsk blandingsbefolkning som maa ha vært av den allerstørste betydning for formidlingen av norsk sprog i Irland.

Almindeligst er baade i irske og skotske kilder *Gall-Gáidil* som navn paa den skotske vestkyst med tilhørende øer. Orkenøsagaen gjengir ordet med *Gaddgeðlar* og siger det ligger der hvor England og Skotland møtes [1]. Indbyggerne kaldes i norske kilder *Víkinga-Skotar*, en direkte oversættelse av *Gall-Gáidil*.

I irske annaler forekommer der imidlertid flere gange et *Gall-Gáidil* som umulig kan betegne det skotske Galloway. Eksemplerne er:

AU aar 855: *cocadh mór etir gennti 7 Maelsechnaill co ngall-ghóidhelaibh leis* »stort slag mellem hedningerne (d. e. nordboerne) og Maelsechnaill med (d. v. s. i forening med) gadgedlerne«.

Samme aar: *róiniudh mór ré nAedh mac Néill for Gall-gaeidhelu i nGlinn Foichle co raladh ár dímór diib* »Æd Njaalson vandt en stor seir over gadgedlerne i Glenelly« (i co. Tyrone i det indre av Ulster).

AU 856: *róiniudh ré nÍmar 7 ré nAmlaiph for Caittil Find cona Gallgaedhelaibh hi tíribh Muman* »Ivar og Olav slog Ketil Hvite med hans gadgedler i Munster«.

FM 856: *maidhm ria gCearbhall tighearna Osraighe 7 ria nÍoṁar hi ccrích Aradh Tíre for Cenél Fiachach co nGallgaoidhealaibh Leithe Cuinn* »kong Kjarval av Ossory og Ivar slog Cenél Fiachach og gadgedlerne (hjemmehørende) i Leth Cuinn (den nordre halvpart av Irland) i Ara Tíre (co. Tipperary i Munster)«. Utgiveren forbinder urigtig *co nG.* med *Íoṁar.* Ogsaa AU meddeler jo at Ivar kjæmpet mot gadgedlerne.

TF 858: *rachuaidh Maoilseachlainn don Muṁain go rabha re ré mís ag ionnradh Muṁan ann Eimligh go ttug braighde Muṁan ó Chomur Trí nUisge go hInnsi Tarbhna iar nEirinn. Cath Cairn Lughdhach sain . . . Gen go ttíosadh Maoilseachlainn an turus so do ghabháil ríghe Muṁan do féin robo thuidh-eachta do marbhadh an ro ṁarbhadh do Ghallghaoidhealaibh ann* »Maoilseachlainn drog til Munster som han plyndret i en maaned fra Imlech av (i co. Tipperary). Han tok gissler av Munster fra Comur Tri nUisce (nær Waterford) til Innse Tarbhna ved Irlands vestkyst. Dette var slaget ved Carn Lugdach

[1] Hvor langt dette omraade strakte sig trænger endnu nærmere undersøkelser. Det indesluttet Eigg Island og Kingarth, hvad der fremgaar av Félire Oengusso, Kommentaren 116. 184; videre øen Aran, halvøen Cantire og Cenntair Alban samt Mana (FM aar 1154). I snævrere forstand brukes ordet om den skotske vestkyst indenfor Aran og Cantire, da det LL 371 stilles i motsætning til Cenn Tíre: *Ega .i. carrac etir Gall-gaedelu 7 Cend Tire.*

(i co. Waterford). Om Maoilseachlainn ikke var kommet for at vinde Munsters rike for sig selv, saa var det dog rigtig av ham at komme og dræpe alle de gadgedler som der blev dræpt«.

Det er ingen tilfældighet at disse irske gadgedler optrær paa steder som fra vikingetidens første aar hørte til nordboernes fasteste støttepunkter i Irland: Co. Tyrone i Ulster ved Lough Neagh hvor nordboerne blev fastboende saa tidlig som 839, i Meath, i Ara Tíre ved Lough Derg kort ovenfor Limerick, og i de gode nordiske distrikter mellem Waterford og Cork. *Gallgáidil* betegner aabenbart en irsk-norsk blandingsbefolkning, opstaat i og rundt de norske nybygger i Irland. Den rummet dels folk av irsk-norsk avstamning, dels ogsaa folk som med den norske okkupation var kommet indenfor nordmændenes interessesfære og hurtig hadde tilegnet sig deres seder og skikker. I de bekjendte annalfragmenter som Dubhaltach mac Firbhisigh i 1643 kopierte fra et gammelt vellumhaandskrift heter det om dem: *Scuit iad 7 daltai do normainnibh iad 7 tan ann adberair cid normainnigh friu. maidhidh forra re nAodh 7 cuirthear a ndeargár na nGall nGaoidheal 7 cinn imdha do bhreith do [Aedh mac] Néill leis 7 radhlighsiot na Héirennaigh an marbhadh soin uair amail donídís na Lochlannaigh donídís siom* »de var *Scoti* (d. v. s. irer) og fosterbørn til nordmændene, stundom kaldtes de selv nordmænd. Æd slog dem og anrettet et frygtelig blodbad blandt gadgedlerne . . . Denne blodige daad var fuldt beføiet fra irernes side. Ti som nordmændene pleiet at fare frem, saaledes for ogsaa disse (nl. gadgedlerne) frem«.

Senere heter det under aar 858: *daoine iar ttrégadh a mbaiste iadsaidhe 7 adbertais normannaigh friu uair bés normannach aca 7 a naltrum forra 7 gér bo olc na normannaigh bunaidh dona heglaisibh ba mesa go mór iadsaidhe .i. an lucht sa gach conair fo Éirinn a mbídís* »det var folk som hadde opgit sin daab. De blev vanlig kaldt nordmænd, ti de hadde nordmænds seder og var fostret av dem. Og om nordmændene selv for ilde frem mot kirkerne, saa var disse meget værre, hvor i Irland de kom«.

Desværre er originalen til disse annaler gaat tapt. Men jeg har ingen tvil om at begge de citerte steder er av sen datum og høist sandsynlig skyldes en senere interpolation, en randnote til annalernes *Gallgáidil* i 850-aarene. Deres karakteristik av gadgedlerne som en sammenrotning av de værste elementer i Irland er misvisende; den staar i skarp motstrid med de indirekte vidnesbyrd, som de ældre historiske kildeskrifter gir om dem. De betragtes her likesom *Gaill* eller

nordboerne i sin almindelighet som en politisk og militær faktor, hvis hjælp selv ikke Irlands overkonge Maoilseachlainn undslog sig for at søke, da han i 855 aapnet fiendtligheter mot nordboerne. I 856 gjør de fælles sak med Cinél Fiachach mot Kjarval av Ossory og Ivar, og i 858 kjæmper de sammen med sydirske stammer mot Maoilseachlainn i co. Waterford. I 854 slaar irerkongen Æd Njaalson dem i Tyrone, i 856 er det Ivar og Olav som beseirer dem i Munster. Deres haand er snart mot irer, snart mot nordmænd, som man kan vente det av en befolkning blodsbeslegtet med dem begge.

Som betegnelse for irske gadgedler synes *Gallgáidil* at tilhøre det 9. aarh.[1] Navnet forekommer i denne betydning i Annalerne kun i aarene 855—858, efter hvilken tid de irske gadgedler ikke synes nævnt i nogen irsk kilde. Man maa herav slutte at deres eksistens som et eget særpræget befolkningslag har været av kort varighet i Irland, hvor de med de mere ordnede forhold i slutten av det 9. aarh. er gaat op i de irske og norske samfund dér, alt eftersom det irske eller nordiske element var fremherskende hos dem. De betegner i grunden blot et overgangsstadium, er egentlig intet andet end et nødvendig produkt av den første brytningstids motsætninger.

Disse betragtninger godtgjør, at der allerede ved midten av det 9. aarh. har været en ikke ubetydelig blandingsbefolkning i Irland, som man maa gaa ut fra behersket baade norsk og irsk. Allerede i 820-aarene maa man derfor anta, at der har været forutsætninger tilstede for laan av norsk sprogstof i irsk. Dette stemmer ogsaa med de historiske vidnesbyrd annalerne gir. Ulsterannalerne taler saaledes aar 826 om *Gaill ind Airthir* »nordboerne i Øst-Meath« paa en maate, som lar formode at de allerede paa denne tid var blit fastboende dér. Aar 835 tales der paa samme maate om »hedningerne fra Inver Deae« (Arklow) og 839 plyndres Louth av nordboere fra de norske anlæg ved Lough

[1] Navnet synes at være opstaat mellem 847 og 856, i hvilket sidste aar det for første gang optræer i irske aarbøker. Aar 847 melder AU følgende: *toghal Innsi Locha Muinremair la Maelsechnaill for fianlach mór di maccaib bais Luigne* 7 *Galeng robátar oc indriudh na tuath more gentilium* „herjing av øen i Lough Ramor ved Maoilseachlainn, rettet mot en stor skare „dødssønner" av Luigni og Gailing som herjet de omliggende distrikter paa hedningernes vis". Lough Ramor ligger i Co. Cavan. River Blackwater forbinder den med Boyne, som var en av nordboernes vigtigste færselsveie i Irland. Luigni og Gailing er irske stammer i Nord-Meath og Co-Cavan (de saakaldte *Luigni Muinremair*), „distrikter som nordboerne hjemsøkte hele vikingetiden igjennem. Det kan neppe være tvilsomt at disse *maic báis* i alt væsentlig svarer til de senere *Gallgáidil.* „Dødens sønner" formoder jeg er en eklesiastisk betegnelse for folk, som for at tale med Mac Firbis Annalerne „har opgit sin daab", eller ved at forgripe sig paa kirkens gods har gjort sig fortjent til evig fortabelse. Man maa erindre at de irske annaler blev til i klostrene.

Neagh. *820-aarene betegner derfor den tid før hvilken intet nordisk sprogstof godt kan antages at ha vundet indpass i irsk.* Den anden yttergrænse ligger ved 1200-tallet, da nordboerne væsentlig som følge av den engelske invasion mistet den sidste rest av politisk selvstændighet og hurtig absorbertes av den irske befolkning. Op til den engelske invasion maa nordboerne endnu i det 12te aarh. ha utgjort en skarpt særpræget del av befolkningen med sit eget sprog og sine egne seder, særlig i kystbyerne, hvor handelen væsentlig var paa deres hænder. Det viser de talrike hentydninger til dem og deres forhold i irske aarbøker. Endnu i 1171 bestod som bekjendt det norske kongedømme i Dublin. I dette aar fortæller nemlig annalerne, at en orknøisk flaate under Johan den Gale seilet mot Dublin for at hjælpe Askell Torkelson i hans kamp mot Diarmaid mac Murchadha og de indtrængende Englændere.

De skotske gadgedler nævnes første gang omtrent halvandet hundred aar efter de irske. At de er identisk med disse og utvandret fra Irland til de skotske øer, som K. MEYER mener, er en uhistorisk og helt feilagtig opfatning. I annalerne nævnes de først ved aar 1034 (AU. ALC). Senere nævnes de under aar 1154 FM; 1199 AU = 1200 AU; 1209 FM; 1210. 1211 ALC; 1234 AU. Utenfor annalerne nævnes de bl. a. i Acallam na Senórach (12. aarh.): *trí meic ríg Gallgaeidel anall* 4560; *mac ríg Gallgaeidel anall* 4560. 7951, hvor *anall* »over fra« tydelig viser at talen er om Skotland. Eksempler fra kommentaren til Fél. Oeng. og fra LL er citeret ovfr. s. 5 n.

Den omstændighet at navnet først kan paavises fra slutten av det 10. aarh., er i sig selv et fyldestgjørende bevis for at de skotske gadgedler ikke — som enkelte har ment — er en blandingsbefolkning av pikter og irer.

Ingen irske kilder fortæller os med rene ord hvad sprog de irske og skotske gadgedler talte. At de i stor utstrækning har vært bilingve ligger i navnet og i sakens natur. At ordforraad, syntaks og fraseologi er blandet sammen, kan man ta for givet. Jeg tænker mig sprogforholdene nogenlunde som i vore dage i grænsedistrikterne mellem de irske og engelske sprogomraader i Vest-Irland, hvor der til dagligdags snakkes et irsk som bærer alle bastardens kjendemerker, et irsk hvor aspirations- og eklipselove sættes ut av virksomhet, hvor *make up* blir *déanaṁ suas* og hvor hundreder av gloser fra de engelske høkerbutiker staser sig op med irske suffikser. Om styrken av den norske indflydelse taler endnu en række steds- og stammenavn i Vest-Skotland og talrike levninger av norsk sprog paa Suderøerne. I samme retning peker de

gamle personnavn, overleveret i kilder fra det 9. til det 13. aarh. Av gadgedler med irske — eller i Skotland og Irland brukelige — navn har jeg møtt:

Samaisc 7 Artúr . . . meic ríg Gallgaeidel anall, Acallam na Sen. (12. aarh.) 4560.

Suibne mac Cinaeda rí Gallgáidel AU 1034. Cron. Hyense, ALC.

Av angelsaksisk oprindelse er aabenbart *Inber* (utt. *inver*) Acall. 4560, bror til Samaisc og Artur; det minder om ags. *Inwaer*, konstateret for aar 934 (SEARLE Onom. Ags. 318). Angelsaksisk synes ogsaa *Rolant mac Uchtraigh* konge av Gallgaidel AU 1200. ALC 1199, *Aillin*[1] *mac Uchtraigh* AU 1234. *Uchtrach* er aabenbart en omdannelse av det alm. ags. npr. *Uhtred* efter de talrike irsk-skotske personnavn paa *-ach*, gen. *-aigh*. Sml. *Uchtbran* (*mac Uargalaich*) Rawl. B 502 162 c 11, som synes at svare til ags. *Uhtbrand*. I betragtning av den store rolle angelsakserne spillet i det gamle Galloway allerede før 800 er forekomsten av angelsaksiske navn i gadgedlernes nomenklatur ganske naturlig.

Nordiske navn er:

Caittil Find Ketil Hvíte. Han blev »med sine gadgedler« slaat av Ivar og Olav i Munster aar 857 (AU).

Mac Scelling, føreren for en flaate av gadgedler fra Arann, Cantire, Man og den skotske kyst, FM. Cron. Hyense 1154. Kan forutsætte en nom. *Scelleng* = islandsk *Skeliungr* (palatalt *l̂i* : irsk *ll* + lys vokal). Det synes at være den samme mand som i Book of Clanranald kaldes *an gall Mac Sgillin* (Reliquiae Celticae II 156. 1) og hvorfra stammer *Clann an Ghaill*. Han levet paa denne tid. *i* kan foran palatal kons. lydret være opstaat av ældre *e*. Navnet minder forøvrig adskillig om det ags. *Scilling*, som imidlertid synes at være gaat av bruk allerede i det 8. aarh.

Bressal mac Eirgi mac ríg Gallgaeidel, Acallam 7951. En *Erge* fra Shetlandsøerne nævnes linje 1807 *Dubh 7 Dond dá mac Eirgi Anghlonnaigh a hInnsib Gaid.* — Lydret utviklet av det on. personnavn *Herkir* idet on. *-rk-* uten undtagelse gav ir. *-rg-*.

Toirbheand (utt. *Torvənn*), søn av kongen av Gallgaidel FM 1209 = *Þorfinn*; sml. *Torbend Dub* Cog. 164. — Den oprindelige læsemaate er imidlertid tvilsom da ALC har *Toirbeard mac Gallghoeidhil* 1210. 1211, en læsemaate som delvis støttes av ACM, som har *Torvearan Mac Gallgoyle.*

[1] Demin., cf. *Ailleán* LL 349 g. *Aillén* Acall. 1744 ff.

Læser man *Toirbeard* maa navnet antages at stamme fra et ags. **Thor-weard,* svarende til n. *Þórvarðr.* En avledning herav er aabenbart *Toirbeardach,* som Cog. 40 nævnes sammen med Oiberd, Auðunn, Svartgeirr, Lagmann o. a. som fører for en av de mange flaater som i første halvdel av 10. aarh. hjemsøkte Munster.

En prøve paa de skotske gadgedlers sprog i slutten av det 10. aarh. finder jeg i den gamle tekst Airec Menman Uraird Maic Coissi (Erard Mac Coissi døde aar 990 ifølge Ulsterannalerne) § 29:

nírbo cloch for traghna nirbu gicgoc (v. l. *gicgog*) *Gallgáidhel nirbo hesarguin darach do dorn nirbo saighet a gcartha nirbu buain mela a mecnaib iobhuir .... nirbo gibgab na gcennaighi ... impidhe Ceneoil Eogain ima rígh acht ropdar srotha sídhemla soinmecha soithcherna roráidhsit* d. e. »Cenél Eogans bøn for sin konge, det var ikke en sten kastet efter en akerriks, det var ikke gadgedlernes *giggog,* det var ikke et næveslag i en ek, ikke en pil i en søile av sten, ikke som at presse honning av burknerøtter (*ibar* = *ibar talman*). Men fredfulde, velvalgte og høviske strømme av ord talte de«.

K. Meyer har paavist at det her forekommende *gibgab,* som kan forutsætte en uttale *givgav,* er laant fra nordengelsk og svarer til det nuværende *giff gaff* i skotske og nordengelske dialekter. Paa lignende maate ligger det nær at anta at *gicgoc* (uttalt *giggoc*) er hentet like ut av de skotske gadgedlers sprog. Det maa da gjengi en staaende vending i dette sprog, hvis eiendommelige lydforholde har vakt irernes opmerksomhet og som av dem er optat som en komisk halvt foragtelig karakteristik av gadgedlernes kaudervælsk. Jeg tror det irske *gig gog* gjengir et norsk *gigga ok gugga. Gugga, gogga* noteres hos Aasen fra Hallingdal, hos Ross ogsaa fra Gudbrandsdalen, Sogn, Hardanger, Stavanger, Nedre Telemarken. Almindeligst er det i betydningen »trættende gjenta sine ord; ikke faa ordene frem, gumle paa ordene« (Ross): *Han stoo dær aa göugga aa fækk de æildr utu se* (Ross fra Nordre Gudbrd.). For *giga* (Hardanger, Ytre Sogn, Hallingdal) gir Ross betydningerne (1) gaa smaat og vaklende eller vuggende, stavre, med eks. *da æ nett so mykje han æ go*[u]*e te giiga aa ga* (2) staa løs, vakle. Ordene er følgelig vel utbredt. *Gigga* betyr om gangen det samme som *gugga* om talen. Det hele uttryk passer fortræffelig ind i den irske tekst, hvor det stilles i motsætning til de flytende »strømme av høviske ord«, som Mac Coissi netop har utsendt i formfuldendte irske vers. Der er intet den irske race til nogen tid har skattet høiere end det flytende foredrag; for formen ofrer ireren med let hjerte indholdet.

Selv er han *sulbair*, *solabarthach* i motsætning til nordmanden, hvis tale han foragtelig betegner som *got* »hakkende, stammende« (*gall*, *gaillsech got*), et epitheton som stemmer godt med den i vendingen *gig gog Gallgáidel* liggende karakteristik. Som laaneord. fra norsk er *gig gog* ikke mere paafaldende end det over hele det irsktalende Irland og Skotland i en mængde variationer utbredte *fiulpande fiullande*, som stammer fra et norsk (*sigla skip*) *hvelfande fyllande* (BUGGE Contr. II 18). Saadanne allittererende vendinger er særlig yndet i irsk. De begynder med den ældste allittererende poesi i det 6. til det 8. aarh. og brer sig derfra til sagastilen og homilierne, som blir farveløse uten dem. I folkesproget lever de i stor mængde den dag i dag.

At jeg lar tekstens Gallgáidil referere sig til de skotske gadgedler, kommer derav at jeg ikke i nogen irsk kilde har fundet nogensomhelst hentydning til de irske gadgedler efter 858. Desuten maa det erindres, at Mac Coisses Airec Menman blev komponeret for Cinél Eogain, en irsk stamme i Nord-Irland, som vi vet fra gammel tid av hadde den livligste forbindelse med Skotland.

Nye norske laaneord i irsk.

Ir. ***rang-**, **úb**, **ábor**, **adba**, **Sortadbud**, **Sort**, **ás**, ***tealdás**.*

Den senmiddelirske romance *Cath Finntrága* eller »Slaget ved Ventry« er os overleveret i haandskrifter fra det 15. til det 19. aarh. Originalen er dog utvilsomt betydelig ældre. Fra et lingvistisk standpunkt kan teksten godt sættes til det 14. aarh. Flere episoder synes desuten at være hentet fra betydelig ældre forbilleder i tidligere middelirsk litteratur; dette gjælder særlig steder, hvor forfatteren et øieblik puster ut i fortællingen for at indlægge et situationsbillede av begivenheter som han fandt særlig egnet til at paavirke læserens fantasi. I disse episoder, som i almindelighet karakteriseres ved en stereotyp stil, kan der følgelig forekomme ordforraad om hvilket det ofte er umulig at si, om det tilhørte det levende talesprog paa den tid teksten fik sin formning. En slik episode forekommer i begyndelsen av Cath Finntrága. Duire Donn samler Verdens fyrster om sig — blandt dem Caisel Clumach konge av Norge, — og seiler med en mægtig flaate mot Irland for at straffe Erins mænd for Finn Mac Cumaills letfærdige kurtise av Frankerkongen Vulcans datter. Han overfaldes imidlertid av et voldsomt uveir:

. . . *Is annsin imorro roeirgeadar na gaetha 7 roardaigheadar na tonna* . . . *Ní raibhi imorro acusun annsin long gan labugud na*

rugaire gan ***rang****-briseadh na* ***ub*** *gan odugud na clár gan crithnugud na tairrngi gan trot[h]lugud na bord gan brughud na brirrlig gan uisce na* ***abur*** *gan foslugud na* ***teas*** (leg. *seas*) *gan tuargain na* ***tili*** *gan tuarcain na* ***as*** *gan impódh na crann gan cruadhlúdhbadh na* ***stagh*** *gan sduaidhléim na ruaidhbhrēid gan rébadh na láigheang gan locadh a luathsiubal re lánanfud muna theagmadh lucht a freastail 7 a fortachta ina fochraibh da fóiridin.* »Derefter reiste vindene sig og bølgerne blev høie . . . Der var ikke et skib hos dem . . . uten at det brak spanterne i sin *ub*, uten at det gav sig [1] i bordrækken, uten at det skjalv i naglerne [2], uten at det løsnet i plankerne, uten at det fik vand i sin(e) *abur* [2], uten at det løsnet i sine rorbænker [2,3], uten at det piskedes i sit dæk, uten at det piskedes i sin *as*, uten at masten vendtes op og ned, uten at staget bøiet sig sterkt, uten voldsomme kast i den røde seilduk [4], ingen *leiðang* som ikke slog sprækker . . . «.

Denne tekst er hentet fra Rawl. B 487, som indtar en særstilling blandt de ca. 15 HSS, hvori romancen er opbevaret. I Egerton 149 lyder den tilsvarende passus saaledes:

. . . *nach raibh aco lóng gan leónadh ná* ***athbha*** *gan fosgla na* ***tlusdais*** *gan tuarguint ná beirling gan brise ná folann gan fásga ná taruinge gan truailioghudh ná standard gan stuaidhléim 7 níor bhionnad mincómrádh na treabha taoibhf... sin re droichghreidiom na ccos forna* ***haistíghibh*** *7 le* ***fráng****-bhualadh na slat* . . .

Likheten med Cath Maige Léna 48 er umiskjendelig: *go nár fágaibh an ainbhthine acasan clár gan criothnúghadh na taisde gan trothlúghadh na reang gan roibhriseadh na tairrnge gan teannadh na bord gan baoghlúghadh na leaba gan mionúghadh na lifting gan leagadh na crann gan criothnúghadh na slat gan sníom na séol gan saobhadh* . . .

Forbillederne for disse og lignende skildringer maa dels søkes i de gamle Imrama, dels i gamle oversættelser av Homer, Vergil og andre klassiske forfattere. Sml. i det foreliggende tilfælde i særdeleshet Togal Troi 133 ff. og Aeneiden 236 ff. Paa denne maate kan man i en ellers meget sen tekst støte paa avsnit, som med alle sine moderniseringer dog i alt væsentlig maa formodes at ha faat sin formning i vikingetiden.

Som man vil se rummer episoden en smuk krans av norske laaneord: *bord*, *tili*, *stag*, *láiðeng* er alle gamle kjendinger fra andre og ældre irske haandskrifter. *Rang-brised* er inf. av *rang-brissid*, en

[1] *odugud* vel fonetisk for *feodugud* eg. „visne, svinde hen", cf. *trothlugud* i samme passus.
[2] Eg. singularis.
[3] For *teas* maa vel læses *seas*.
[4] Cf. *a seolbhréidi siúbhlacha* CT 168.7.

nautisk terminus for at spanterne brister. Det indeholder on. *rǫng*. Sammensætningen er maaske fremkaldt av den on. vending *brestr rǫng* »spanten brister« (Den nyere bylov 9,16; Norges Gamle Love II). *Bresta* maatte irerne associere med det synonyme irske *briss*, som i flere former lyder *brist* (pc. *briste*, imperf. 2 sg. akt. 3 sg. pass. *briste*, 3 pl. akt. og pass. *bristis*, gen. inf. *briste*). Forelaa der et on. subst. *rang-brestr* kunde dette paa irsk meget godt gjengis med *rang-brised*, gen. *rangbriste*. Egertonversionens *frángbhualadh* viser en sideform *frang-* med et som det synes av on. *v-* utviklet *f*.

Ub, abur, athbha, as og *tlusdais* er ikke ellers paavist i irsk litteratur. *Ub* gjengir en uttale *ūv* og svarer lydret til on. *húfr*, n. folkespr. *hūv* »skibssidens buk«. *Abur* forutsætter en nom. sg. *abor* eller *abur*, d. e. *ūbor*, on. *hábora* »aarehul«. *As* (d. e. *ās*) gjengir on. *áss*, stangen hvortil seilets nedre ende blev fæstet under medvind. Seilet stod da paa tvers av skibet, aasen rak langt utenfor skibssiden, dyppet altsaa i sjøen i oprørt hav som dette sted viser.

Betydningen av *athbha* kan ikke utledes av sammenhængen, da baade *tlusdais* og *folann* er ukjendte ord. *Athbha* gjengir en uttale *afə, avə*, som neppe kan være andet end on. *hǫfði* (gen. *hǫfða*) brukt i samme betydning som *hǫfuð* om skibshodet (cf. *hofðaskip*, *hǫfuðskip*). Vendingen *nách raibh . . . athbha gan fosgla* betyr da »der var ikke et skibshode som ikke løsnet (i den store storm)«. Som HJALMAR FALK fremhæver (Altn. Seewesen 41 f.) var skibshoderne ikke fastnaglet til stavnen men kunde som de senere gallionsfigurer tas av. *Hǫfði* maatte paa irsk tunge lyde *avða*, skrevet *abda, abtha*. Fra det 11. aarh. kan dette ogsaa skrives *ad(h)bha, athb(h)a*; sml. *dethbha* = *debtha, deibdir deibthir* = *deithbir, saibdir, saibir* = *saidbir* osv. Allerede i det 12. aarh. synes skrivemaaten *adba, athba* at ha fæstnet sig ved dette ord. Thi i den ældste version av Cath Ruis na Ríg i Leinsterboken nævnes en *Sortadbud Sort*, konge av Orkenøerne. Navnet gaar ikke som KUNO MEYER mener (Zur Keltischen Wortkunde VI) tilbake paa et on. **Svart-Hǫðbroddr*, men gjengir utvilsomt det nordiske mandsnavn *Svarthǫfði*. Herpaa tyder ogsaa det irske personnavn *Dubchenn* »Svart-hoved«, som naar det bæres av mænd av nordisk herkomst høist sandsynlig er en oversættelse av *Svarthǫfði*. En *Dubchenn* far til *Amond* (d. e. *Hámundr*) nævnes Cogad Gaèd. p. 206. Denne *Dubchenn* var søn av Ivar i Limerick. For *Sortadbud* venter man *Suartadbud*. Den irske form beror derfor rimeligvis paa et on. **Sorthǫfði* med samme vokaltrin som tilnavnet *Sort*. Dette sidste svarer ikke til on. *svartr*, som MEYER mener, men til avlydsformen *Surtr*, i ældre tider et ganske almindelig mandsnavn

paa Island; at det heller ikke var ukjendt i Norge viser gaardsnavnet *Surtzstaðir* Dipl. Norv. I 315.9 (se LIND 981). Som tilnavn foreligger det bl. a. Landnaamabok 32.25, Íslendingabók 367.10: *Þorsteinn Surtr* (som *Sortadbud Sort*). *-adbud* for *-adba* skyldes sammenblanding av *hǫfuð hafuð* (ir. **abud*) og *hǫfði* (ir. *adba*)[1]. En lignende dobbelthet møter os i de ældste skrivemaater av stedsnavnet Howth: *Hofda, Houeth.* I betydningen »odde, nes« finder man som bekjendt i norsk baade *hǫfði* og *hǫfuð.*

Vendingen *ná tlusdais gan tuarguint* i Egerton svarer tydelig til Rawlinsons *gan tuarcain na as.* Da skyldes *-ais* en urigtig transkription av *ass* med sammenskrevet *ss*, som det ofte er ugjørlig at skille fra *is. Tlusd-* er imidlertid hverken irsk eller norsk. Da nu *tlusd-ass* paa grund av læsemaaten i Rawl. høist sandsynlig er sammensat med *áss,* ligger det nær at tro, at den irske original hadde *tęld-ass,* svarende til on. *tjald-áss,* den horisontale topstang paa skibsteltet. Teksten siger da at sjøen stod over mønen paa skibsteltet, hvad der passer godt ind i beskrivelsen av uveiret. Skrevet med *e* longa og *a* subscriptum avviker *tęldass* grafisk kun litet fra *tlusdass* (med abbreviaturen *us*).

Folann er mig uklart[2]. Læsemaatens rigtighet er hævet over enhver tvil, da ordet ogsaa foreligger i Togal Troi, Leinsterboken 218 b: *ic airthriall na tairngi 7 ic fúr na foland 7 ic airichill na nanccaire.* Her som der nævnes *folann* sammen med *tairnge* »skibsnagle«.

(*H*)*aistíghibh* er derimot ikke norsk (on. *ástig* har kun betydningen »træden paa«). Det forutsætter en *io*-stamme (*h*)*aiste*[3], laant fra middeleng. *hache, acche, hatche,* eng. *hatch,* en nautisk terminus for et løst tiljedæk (senere ogsaa dæk i sin almindelighet). Denne forklaring bestyrkes av den ovenfor citerte passus fra Cath Maige Léna, som har sing. *taiste* i samme betydning. Ordet blev altsaa i irsk optat i to former. *t*-formen skyldes opfatningen av det engelsk *h-* som aspirationsform av *-t.* Sml. skotsk *tabh* »hav« = on. *haf*, *tábh* »haav« = on *háfr.*

Ir. *lunnta.*

I en gammel beretning om Cesairs ankomst til Irland i Book of Ballymote (et haandskrift fra ca. 1400) heter det i anledning Ladra Luams død: *sé lunnta in reama dochuaidh a tarbh a sliasta* [fo. 22 b 12], hvad der klarlig betyr »aarehaandtaket trængte ind i laaret paa ham«. Rawlinson

---

[1] Ogsaa *athbha* i Egerton kan staa for *athbhadh* = *athbhudh,* da dette haandskrift ofte utelater det utlydende stumme *-dh* i infinitiv. I den ovenfor citerte passus staar saaledes *fosgla* for *fosgladh, brise* for *brisedh.* I saa tilfælde gjengir ogsaa *athbha* on. *hǫfuð.*

[2] medmindre det er fonetisk skrivemaate for *folang.*

[3] cf. *comla an haiste* FM aar 1587.

B 512 fo. 76a 2 har *lunta*. Jeg gaar ut fra at aaren i vikingetidens Irland hadde i alt væsentlig samme form som i Norge. Haandtaket dannedes, som Osebergfundet viser, ved en skarp, konisk tilspissning av aareemnet kort ovenfor dettes hvilested i aarehullet.

Lunnta kan ikke skilles fra skotsk *lunn* »den midtre del av aarehaandtaket, aarehaandtak; rullestok for skib«[1]. Den sidste betydning har ogsaa irsk *lonn*. Men hverken i irsk eller skotsk kan *lunn* være opstaat av et ældre *lunnta* (som gjengir en uttale *luntə*). Dobbeltformerne skyldes laan til forskjellig tid av on. *hlunnr* (urnord. **hlunþaʀ*). I formen *lunnta* maa ordet være laant før 950, da *nþ* paa denne tid var blit *nn-* i nordisk; sml. ags.-on. *Gunner* og se NOREEN Aisl. Gr. § 265. At gjenstanden og dermed høist sandsynlig ogsaa ordet var i almindelig bruk i irsk ved midten av det 10. aarh., fremgaar av Ulsterannalerne, som under aar 962 fortæller, at Domnall Ua Néill i dette aar førte skib fra Blackwater over bjerget Sliab Fuait til Loch Ennell langt vest i Meath »quod non factum est ab antiquis temporibus«. Entalsformen *lunnta* støtter sig paa ds. **hlunþe* og flertal **hlunþar* (urnord. **hlunþōʀ*); en utlyd *-nt* har ingen hjemmel i ældre irsk. Av hensyn til ikke-keltologer oplyser jeg at *th* i irsk lydret maatte opgi sin aspiration efter *n*.

Dobbeltformerne *lunn* og *lunnta* viser tydelig hen paa et ældre og et yngre lag av norske laaneord i irsk.

Betydningen »aarehaandtak« som er fremmed for on. *hlunnr* skyldes sammenblanding med on. *hlumr* (*hlummr*). Sammenblandingen skriver sig høist sandsynlig fra nordboerne selv, da *hlumr* ifølge FRITZNER ogsaa brukes i samme betydning som *hlunnr*.

Ir. *idús*.

I den middelirske tekst Cath Catharda, en gjenfortælling av Lucans »Pharsalia«, som er overleveret i haandskrifter fra det 15. aarh. og nedover, finder man følgende eksempler paa et ord *idus*, *iudus*, som etymologisk ikke lar sig forklare ut fra irsk sprog[2]:

A l. 1946: *bá hádhbhul méd na luingi sin. airdi hí náid longa in chobhlaig uile. tuir móra 7 iduis* (H. 2. 17; *iudusa* Stowe D IV 2, Franc.) *debhtha uossa* »Dette skib (d. e. førerens) var usedvanlig stort. Det var høiere end de andre skib

[1] Herav *lunnach: ràṁan min lunnach* „aarer med glatte haandtak".

[2] STOKES' forklaring i glossariet til Cath Catharda er helt urigtig.

i flaaten. Store taarn hadde det med strids-*iduis* over dem«.

l. 2643: *tuir arda 7 iudusa debtha fortho* (d. e. paa taarnene; disse hvilte igjen paa flaater).

B l. 3436: *dorónta tuir arda 7 iudusu imairic 7 tighe trota imda uassa tuas* »(over muren) blev der bygget høie taarn og strids-*iudusa* og mange »kamp-hus« ovenpaa dem«.

l. 3528: *fora n-iudusaip[h] debtha 7 fora toraibh trota.*

l. 3537: *tuccait lóc[h]arna giusta fo cosoip[h] fulaing na n-iudus 7 na tor troto* »tyrifakler blev lagt under bærebjelkerne til *i.* og blokhusene«.

l. 3583: gen. sg. *for mullach in iudusa.*

l. 3586: *is cumma nodiubraiced crunna 7 clocha . . . do mullaigibh na n-iudus 7 na tor trota i gcennaip[h] a bidbadh* »Fra toppen av *i.* og kamptaarnene slynget han bjelker og sten i hodet paa fienderne sine«.

Betydningen er: træbygning eller træstillas anbragt over det egentlige kastel. Som eksemplerne viser, gjorde disse *idusa* tjeneste baade tillands (B) og tilvands (A). Her hadde bueskytterne og stenkasterne sin plass og herfra ledet ogsaa skibets fører kampen.

Ordet flekteres dels som en *o*- dels som en *u*-stamme; *u*-fleksionen er den almindeligste, sandsynligvis ogsaa den ældste, da overgangen fra *u*-fleksion til *o*-fleksion ikke er ualmindelig i middelirsk, mens det motsatte er ytterst sjelden. Av den konstante skrivemaate *idus* slutter jeg at *u* er langt. Var *u* nemlig kort skulde man vente at finde avvikende skrivemaater som *iodhas, iudhas, iodhos* o. lgn., som vilde være naturlig i de sene haandskrifter det her gjælder.

I *id-ús* ser jeg en irsk gjengivelse av on. **viðu-hús.* Med *viða* betegnes et træstillas, hvis plass var midtskibs bak masten og hvis bruk svarer nøie til det irske *id-ús*[1]. Begge nævnes tilsjøs kun i forbindelse med krigsskib. At *viða* likesom det irske *id-ūs* ogsaa fandt anvendelse tillands tør man slutte av Sturl. I 402: *hleypr hann þegur út yfir viðuna,* hvor talen er om en kirke.

En sammensætning *viðu-hús* synes ikke at forekomme i den norsk-islandske litteratur. Dette kan enten være tilfældig eller skyldes den omstændighet at ordet tidlig gik tapt i moderlandet, men holdt sig i nybyggerne i vest. Sammensætningen er ganske naturlig, naar man

[1] Paa det ovenfor citerte sted Cath Cath. 3436 er *tighe trota* oprindelig maaske en glose til det forangaaende *iudusa imairic.*

erindrer at begge led hver for sig brukes som tekniske termini for de høiest liggende dele av skibet. For *hús*' vedkommende fremgaar dette, saavidt jeg skjønner, med tilstrækkelig tydelighet av Fornaldar Sǫgur Norðrlanda II 210: *þat hefir at gengit um daginn á skipi Odds at húsasnotra hefir í sundr gengit.* Flat. I 548: *er skip hans lá til byrjar... þá kom þar at honom suðrmaðr. hann falar at Karlsefni húsasnotru hans.* Likesom *snotra* nævnes ogsaa *húsa-snotra* kun i forbindelse med fartøier. Betegnet *hús* derfor en høiereliggende del av skibet, hvor *snotra* reistes, kan det vanskelig være andet end en anden betegnelse for *kastali* eller *viða* eller ogsaa en betegnelse for den øvre del derav. Da gir sammensætningen *viðu-hús* sig av sig selv. Om utviklingen av dette til ir. *id-ús* se nedenfor p. 110.

Som laaneord fra norsk staar *id-ús* ikke isoleret i Cath Catharda. Ord som *accarsóit*, *ármann*, *att*, *cnapp*, *cnaturbarc*, *elta*, *gunnfann*, *margad*, *merge*, *penginn*, *rúm*, *scellbolc*, *sess*, *slím*, *slípad*, *sreng*, *starga*, *targa*, *stiuir*, *stiurusmann* og andre viser at det norske ordforraad i irsk maa ha vært ganske betydelig paa den tid teksten blev til.

Ir. *slagbrand*.

I den irske gjenfortælling av Aeneiden i Book of Ballymote finder man foruten norske laaneord som *allsad*, *rúm*, *scellbolc*, *sess*, *stiúir stiúraim*, ogsaa flere eksempler paa et ord *slabrand*, *slagrann*, *slagbrand*, svarende til on. *slagbrandr*. Haandskriftet er fra slutten av det 14. aarh.; men teksten stammer som flere irske oversættelser fra klassisk fra det 12. aarh.

Da *slagbrandr* ikke netop er noget almindelig ord i den norsk-islandske litteratur, citerer jeg til bruk for norske leksikografer de irske steder hvor det forekommer:

Aen. (ed. Calder) 2057: *ordaighit taibleda 7 ferte go slagrannaib 7 luithib aco ac frithalum in chatha arnamárach* »de lar bygge høie skanseverker og volder med tilhørende slagbrander . . . som en forberedelse til slaget næste dag«.

» 2209: *dibraigid iarum iat do armaib 7 do c[h]lochaib 7 libaraib 7 trascraid slagbrandaib 7 sloighi 7 sundu 7 oilche cloch forru amach dia marbad 7 dia nindarba óna múraib* »de overdænger dem med kastevaaben og sten og stænger, de maser dem sønder og sammen med slagbrander . . . bjelker og klippestykker for at dræpe dem og jage dem bort fra murene«.

Aen. 2789: *tucad foireand díbsiden do dhaingniugudh a múr . . . 7 foirind ac tinól cloch 7 ag suidiugud slabrand forna múraib* »endel av dem blev avdelt for at skikke paa muren, andre for at samle sten og anbringe slagbrandene paa murene«.

Med det irske *slagbrann* betegnes paa disse steder netop *slagbrandar gǫrvir af lǫngum rám ok þungum . . . reistir á enda nær vígskǫrðum svá at þá megi þegar á menn falla* (Kongespeilet s. 89), en bjelke av store dimensioner, anbragt paa de mest utsatte steder av skanseverket.

Betydningen »slaae for dør« (*tóku frá slagbrandana ok luku þá upp hurðina* Flat. II 257) har ordet i det irske haandskrift i Leiden, fol. I col. I: *dúnais comlaid a thighe co slacbrannaibh iernaidibh*[1] *foraibh* »han lukket husdøren og skjøv jernslaaerne for«. Book of Leinster har *baccánaib iarnaide.*

Om den lydlige værdi av *c*, *g* i dette ord, se s. 112.

Ir. *scipad*.

I middelirske kilder finder man flere eksempler paa et verbum *scipaim*, *scipim*, inf. *scipad.* Hertil svarer i nyirsk *sciobaim*, *scibim*, inf. *sciobadh.* Betydningerne falder i flere skarpt adskilte grupper:

A *bemande, utruste et skib, gjøre seilklar,* i følgende eksempler: Book of Ballymote (ca. 1400) 457 b 14: *in coblach do ullmugad 7 do scibad 7 in taes cumtha uile do thochuired dochum a long* ». . . at utruste og gjøre seilklar flaaten og kalde alle skibslagene til deres skib«.

Ib. 457 b 20: *adfét di in coblach do scibad dona Troiandib* »at Trojanerne gjør flaaten seilklar«.

Begge eksempler fra Aeneiden (12. aarh.).

Cath Catharda 1919 (tekst fra 12. aarh.): *roscibait a núalonga léo 7 rothrebhurdaingnighid a senlonga 7 roforlínaid iat do gléire gasraidh in bhaile* »de rustet ut sine nye skib og reparerte de gamle og bemandet dem med det bedste mandskap i byen«.

Caithréim Congail Cláringnig 72.6: *roscibed bairc bronnfairsing aca 7 rotógbhadh a seol áluinn uaisde.* Haandskr. fra 17. aarh.

En noget avvikende betydning viser Cath Cath. 2252: *tucsat a cobhlach i cuan na Masilecdha 7 roscipait* (v. l. *roscipadur*) *7 rotirmglanaid a longa leo 7 roláiset curpu a mbidhbadh isin muir* »de landet med flaaten i Massilias havn, fik skibene i orden, tørret og renset dem og hev likene av fienderne i sjøen«.

[1] cf. on. *jarnbrandr*, *jarnslá* i samme betydning.

Ordet svarer formelt og reelt til on. *skipa*. Vendingen *long do scipad* gjengir ganske on. *skipa skip*. Nyirsk og skotsk *sciobadh luinge* (i skotsk ogsaa blot *scioba*) svarer i betydning til on. *skipan* »skibsmandskap«.

Fra on. *skipari* kommer mir. *scipaire*, nyir. *sciobaire* (skotsk *sgiobair*), *scibire* »sjømand«.

B Nyirsk *sciobadh beathadh* »the course or order of life« P. O'CONNEL. On. *skipa* »ordne, anordne«, n. folk. *skipnad* »orden, bestemmelse, skjæbne«. Hit hører vel ogsaa Cath Catharda 2091, hvor det heter om Massilienseren Lycidas efter at hans legeme var delt i to: *ní búi scibud* (H. 2.17, Stowe D IV 2) *anma na betha[d] na leth íchturaigh* »der var ikke livstegn i den øvre del av kroppen«. Franciskanerhaandskriftet (aar 1616) læser *scipadh*.

C (a) Eksemplerne under denne rubrik indeslutter alle en bevægelse, men synes allikevel at bero paa on. *skipa*. Betydningen er *flytte, røre* (tr. og intr.), *skifte plass*, utviklet av *skipa* i bet. »ordne, stille paa sin rette plass, arrangere«.

Cath Catharda 2375: *ó roscib* (v. l. *roscip*) *tuile srotha Sicoir dona muighibh* »da floden hadde trukket sig tilbake fra markerne«.

Ib. 2579: *doscibset óna huiscib* (v. l. *roscipsat, roscibset*) »de fjernet sig fra vandet«.

Ib. 2492: *scibaidh ón classaig co léicc* »træk eder tilbake fra graven indtil videre«.

Ib. 2646: *céin co scibtis* (v. l. *sciptis*) *na rathanna ó thir* »indtil flaaterne la ut fra land«.

Cogad Gaedel re Gallaib (11. aarh.) 170.2: *dá rád re Murchad scibiud ara cúlu* »for at befale Murchad at falde tilbake«[1].

BB 7 a 18: *co suigtis na lega na cláir sin co scibdis na longaib seacu sin cathraigh* »forat stenene skulde suge til sig disse bord og de selv paa sine skib slippe forbi dem ind i byen«.

Da *b* i de fleste av disse eksempler veksler med *p* og intet haandskrift, saavidt man kan se av utgaverne, har aspireret *b*, er *b* følgelig uaspireret.

(b) At der imidlertid ogsaa har været et ægte irsk *scibaim, scibim* med aspireret *b* slutter jeg av følgende eksempler:

Imram Máile Dúin RC IX 470.9: *an ḟeoil 7 na cnáma do impódh in crocund imorro dianechtair cen* **scibiudh** »kjødet og knoklerne snurret rundt men skinnet utenpaa bevæget sig ikke«.

[1] Hit maaske ogsaa Book of Ballymote 439 b 15: *dobert fóbairt fon cath . . . 7 nosgib fona Troiannaib cou cerbad* »gaar løs paa Trojanerne« (hvis ikke for *no-s-geib*).

Ib. 470.15: *an leath... nobídh sís cen* **scibiudh** *7 an leath naill... imrethedh imacuairt amal licc muilind* »den nedre del bevæget sig ikke, den anden del svinget rundt som en møllesten«.

Lebor na Huidre (ca. 1100) 17 a 6: *can* **scibud** *ette na cosse* »uten at bevæge vinge eller fot«.

Táin Bó Cuailnge, ed. Windisch 566 (Book of Leinster, ca. 1200): *tuc in n-id im chæl in chorthe...* **scibis** *in n-id co ránic remur in chorthe* »han anbragte baandet om den tyndeste del av stenen; derefter bevæget han det (nedover) saa det naadde det tykke av stenen«. For *scibis* læser et par senere haandskrifter *saidis, saidhtheas* »satte, presset ned« [1].

Disse eksempler stammer fra tekster, som alle er betydelig ældre end nogen av de tidligere citerte. Jeg henleder særlig opmerksomheten paa prosaversionen av Imram Máile Dúin, som trods alle moderniseringer høist sandsynlig er avfattet før vikingetiden; den indeholder, saa lang som den er, ikke et eneste laaneord fra nordisk, hvad der er saa meget merkeligere som de begivenheter den skildrer, alle utspilles paa sjøen. For aspireret *b* taler den konstante skrivemaate *scibud;* intet haandskrift har *p*. Dernæst har Book of Leinster *scifud* svarende til Lebor na Huidres *scibud*. Helt avgjørende er endelig den fuldstændige overensstemmelse med welsk *chwyf* »røre, bevæge, flytte«, »fare omkring, fly hit og dit«, som er i bruk den dag idag (se O. H. FYNES-CLINTON »The Welsh Vocabulary of the Bangor District« 1913, s. 334).

Fra et semasiologisk standpunkt er der intet til hinder fór at slaa gruppe *a* og *b* sammen. Skulde de ogsaa være etymologisk identiske, da maatte *a*-gruppens *p* bero paa feilskrift; men *p*-formen svarer ganske til nyirsk *sciobaim* »snapper væk, skynder sig væk«, som jeg i Vest-Kerry ofte har hørt brukt i slike forbindelser som: *do sciob sé uaim é* (*d°šk̕ub*) »han snappet det væk fra mig«; *fág mo bhealach go sciopa* »væk fra min vei, og det fort!«. — Det aspirerte *scibaim* (gruppe *b*) gik tidlig tapt og var sikkert forsvundet fra talesproget ved den mir. periodes begyndelse. Muligens gik dets betydning over paa *scipaim,* hvis utvikling til bevægelsesverbum da i første række skyldes det gamle ægte irske *scibh-*.

---

[1] *scibis,* høist sandsynlig = *scibhis* i overensstemmelse med retskrivningen i Book of Leinster. Kan dog ogsaa staa for *scipis,* i hvilket tilfælde betydningen stemmer godt med on. *skipa* »anbringe paa sin plass«.

Ir. *seise*.

Seise »a comrade, a match, an associate, a companion, a darling« DINNEEN. Skotsk *seis* »match or equal, friend, companion«: *cha d'fuair Fionn a' seis riam* »aldrig fandt Finn sin likemand«. I irsk litteratur optræer ordet først sent: *is cian om thseise* (grafisk = *ṡeise*) *curadh*, HARD. II 302.2, med glosen *.i. compánach gaisgeadh*.

On. *sessi* »person som sitter sammen med en anden« (*samsætismaðr*, *þopti*), særlig i drikkelaget og paa robænken. Avledet av *sess* = ir. *sess*. Man venter ir. **sesa*, se p. 59.

Ir. sk. *beirling*, *birling*.

Ordet er ofte ført tilbake paa on. *byrðingr*; saa MACBAIN Et. Dict., KUNO MEYER Contributions to Irish Lexicography s. 218, HENDERSON Norse Infl. on Celt. Scotland s. 138, A. BUGGE Meyer-Miscellany, H. FALK Altnordisches Seewesen og mange andre.

At *byrðingr* aldrig kunde gi ir.-sk. *birling* vil tydelig fremgaa av den sproglige analyse av laaneordene, som vil bli git nedenfor. Ogsaa av semasiologiske grunde maa sammenligningen imidlertid helt opgis. *Byrðingr* betegner et transportskib, særlig egnet til fragtfart langs kysten; leilighedsvis seilet det ogsaa til England, Færøerne og Orkenøerne (FALK l. c., s. 111). Det har altsaa været et fartøi av anselige dimensioner, mens den skotske *birling* var en mindre[1] lystbaat for 12 eller 16 aarer, som fortrinsvis bruktes av høvdingerne paa de vestskotske øer (*birlinn thighearn Chlann Raonuill*, R. MACDONALDS Collection of Gaelic Songs s. 148), men aldrig gjorde tjeneste som fragtebaat.

Tiltrods herfor er *birling* allikevel norsk. Avgjørende for ordets historie er Cath Finntrága, Egerton 149, l. 23, det eneste sted i irsk litteratur, hvor ordet saavidt mig bekjendt lar sig paavise:

nach raibh aco long gan leonadh ná athbha gan fosgla ná tlusdais gan tuargaint ná beirling gan brise[2] *ná folann gan fásga ná taruinge gan truailioghudh ná standard gan stuaidhléim.* »Der var ikke et av deres skib uten at det for ilde, der var ikke et skibshode som ikke løsnet, ikke en teltaas som sjøen ikke stod over, ikke en *berling* som ikke brast . . . ikke en nagle som ikke ga sig osv.«

---

[1] »With a number of Birlings — so they call the little vessels those Isles-men use —«, SPOTTISWOOD Hist. Ch. Scot. VI 468 (aar 1677).

[2] Herfor har Rawlinson B 487 ifølge K. MEYER: *gan brughud na brirrlig* (sic) i samme betydning. Hvis MEYERS transskription er paalitelig, er *brirrlig* feilskrift for *beirrling*.

MEYER oversætter her med »a birling, galley« (Contributions, s. 218); men efter hele sammenhængen maa *beirling* nødvendigvis betegne en *del* av skibet. Det svarer følgelig til n. dial. *berling* »liten stok eller bjelke under flakerne i et fartøi« (AASEN; ROSS gir desuten betydn. »tyk kjæp, prygl, baatshake«). Ordet forelaa ogsaa i oldnorsk: *berlingsáss digr 13 alna langr* (Flat. I 531). Det er avledet av mht. *bar* »bjelke«, eng. *bar*.

Saavel i Skotsk som i Irsk utvikler *e* foran palatal konsonant sig ofte til *i*. Til *tene, menic, mesnech* svarer i begge dialekter en uttale *tine, minic, misnech*; selv i gamle haandskrifter er *i* en hyppig variant til *ei* (*leiccerd: liccerd, deimin: dimin*). Skotsk *birling* svarer følgelig formelt til ir. *beirling*. Det maa da oprindelig ha betegnet en baat, i hvis konstruktion denne *berling* spillet en vigtig rolle, og skriver sig utvilsomt fra nordmændene paa de vestskotske øer og i Galloway, hos hvem navnet først synes at være opstaat.

Ir. *gunnfunn, gunnbuinne.*

Alex., IT II[2] 102.4: *iar nimpud na ngunnfund.* Av on. *gunnfani*, obl. *-fana* »kampfane, processionsfane«. Omformet efter ir. *buinne* »ung gren« (vel ogsaa »spyd« cf. *bunnsach*) er *gunnbuinde .i. sleagh* Lec. Gl. 392 (Arch. I 58), *gunbhuinne níadh .i. sleagh ghaisgeadhaigh* O'Cl.

Dette *gunnbuinde niadh* har O'Cl. fundet paa følgende steder i den mir. tekst CCath. (12. aarh.): *ruadcrandgal na sleg 7 na ngonfainne niadh 7 na laigen* 4937. *ic brúd a formnadh 7 a cloiccend dá ngunfainnip[h] niadh 7 dá loirgfertsibh catha* 5759. *for imbirt a claidem 7 a llaigen 7 a ngunfainni niadh 7 a lloirgfertus catha ann* 5851. *Gunnfainni* betegner her fanestangen med høvdingens merke i toppen; teksten viser at den i kampens hete ofte fandt anvendelse som hugvaaben, idet den som en anden »lorg-fertas« blev svinget ned over fienden »knusende skuldre og skaller«. STOKES opfatter ordet urigtig som en ægte irsk sammensætning med *buinne* (CCath. Ind.). Betydningen *sleg*, som gis av irske grammatikere, beror paa den rene gjetning.

Fra fransk stammer *confing: na confingi catha* LL 172 b 28.

Ir. *sreng.*

Nir. *sreang, streangh* »streng, rep, snor«. Fra on. *strengr.* Ordet blev laant samtidig med *boga* (on. *bogi*) og brukes i den ældre litteratur kun om buestrengen: *saigti a srengaib* TT 1573. *ic stuaghboccadh a mbogadh ic sínedh a sreng* CCath. 4640. Disse eksempler stammer fra det 11. og 12. aarh.

Ir. ***feiter, langphiter, -phitil, lancaidir, langaid, langal, laincis.***

I irsk, mansk, skotsk og nordeng. dialekter finder man en hel række ord paa *lang-*, som alle har betydningen »helde mellem forben og bakben paa kvæg«. Det følgende er en oversigt over de former jeg har møtt i ældre og yngre litteratur og i de moderne talesprog.

A Ir. ***langfiter, langfetir.*** Cormac (sidste halvdel av 9. aarh.): *langfiter* (saa Lebar Brecc; *langpeitir* Yellow Book of Lecan 272 a 34; *langphetir* Laud 610) *.i. ainglaiss* (*anglis* YBL, *aingliss* Laud) *nó ainglis indsin. lang fota. feitir* (*pheitir* YBl, *phetir* Laud) *.i. glas na ngall [.i.] urchomul. langfiter* (*langphetir* YBL, Laud) *.i. glas fota bís iter chosa cinn 7 cos[a] tóna. non síc urchomul .i. aur a chomul. iter di chois chind in eich bís* [Three O.-Ir. Glossaries s. 26] »*langfiter*; dette er engelsk; *lang* betyr »lang«, *fetir* d. e. de fremmedes fotlænke, en helde. *langfiter* betyr derfor en lang fotlænke mellem forbenene og bakbenene. Anderledes er det med *ur-chomul* d. e. »foran (er) dens fæste«, den sættes mellem forbenene paa hesten«.

Brehon Laws V 478.17: *sárchuibreach for eocha .i. rōinne ima fiaclaib .i. in langfiter itir a cenn 7 a cosa* »ulovlig fjetring av hester som f. eks. (at knytte) mankehaar mellem tænderne deres eller (binde) langhelden mellem hodet og benene paa dem«.

Fra Cormac og Lovene stammer grammatikeren O'Clerys *langphetir .i. ainm do ghlas bhíos idir chois tosaigh 7 chois deiridheach.*

lonncaidir Connaught, anbragt mellem forben og bakben paa gjeter (FINCK, Araner Mundart II 181); ***lonncairt*** Connaught (DINNEEN).

B Ir. ***langaid*** f. Ogsaa *langaide*, DINNEEN, synonymt med foregaaende. Almindelig i Waterford og Tipperary, Seanchaint na nDéise 98. — Skotsk *languid* f. »langhelde for hester«, Highl. Soc. Dict., M[c] ALPINE fra Isly, = mansk *langeid* »langhelde for faar« (JOHN KELLY 117), adj. *langeidagh* = sk. *langaideach.*

Identisk hermed er skotsk-mansk-eng. og nord-eng. *langet* (Northumberland, Yorkshire, Cumberland), *langaet, langit* Northumberland, *lanket* Cumberland, Man (cf. HALL CAINE »Manxman« 313: a few oxen also, tethered and lanketted). Ir. *laincide* Clare, Kerry; paa sidste sted uttalt *læńk'ʻd'ə* (Store Blasket).

C Ir. ***langal*** m. »helde mellem forben og bakben«, DINNEEN fra Ulster. I engelsk ortografi *langle* »A sheep's *langle* is a short piece of any kind of rope, with a slip knot at each end. The loops are passed over the fore and hind leg of a sheep«, Antrim and Down Glossary (1880); derav et verbum *langle* ib. — Aar 1737 finder man det i RAMSAY'S

Scotch Proverbs (95): Ye ha'e ay a foot out o' the *langle*; og 1790 i GROSE'S Prov. Gloss., hvor det citeres fra en nordengelsk dialekt (pc. *langled*).

Sk. *langal* Caithness, Renfrew. *langell* JAMIESON Et. Dict. Sc. Lang. *langle* Buchan, Galloway. *langel* Durham, Cumberland, Yorkshire, Lancashire, East Anglia, J. WRIGHT, The Engl. Dial. Dict. *longel*, Øst Lancashire, ib.

langelt langlit Roxburgh, *langlet* Aberdeen.

Betydelig ældre former finder man i engelske, særlig nordengelske kilder fra det 14. til det 17. aarh. Aar 1394—95 ***langald***: In 3 Tethirs cum paribus de *langalds*, Durham Acc. Rolls 599. Aar 1398 ***langhalde***: byndeth their fete with a *langhaldes*, TREVISA »Barth. De P. R.« XVIII. XIV 774. Aar 1650: ***langold***, TRAPPS Kommentar til Genesis IV 2 (*lungold*, Komm. til Rom. VII 24, aar 1647). — Sml. MURRAY »A New Engl. Dict.« VI 56, hvor flere eks. gis.

D ***laincis*** f. »a spancel, a rope for tying a beast by the feet«, DINNEEN. Skotsk ***langais***, f. »fangeline, slæpetaug« (A. HENDERSON, Ardnamurchan), hvorav *langaiseachadh* »dra en baat langs stranden ved hjælp av en fangeline«, MACDON., MACBAIN.

A — Med *angliss* mener Cormac utvilsomt angelsaksisk maal i sin almindelighet[1], da dette er den eneste paaviselige betydning av ags. *englisc* selv saa tidlig som paa Cormacs tid (*Engliscne & Deniscne*, Ælfred and Guthrums Treaty II, ca. 880)[2]. Ordet staar i alle haandskrifter og skriver sig følgelig fra Cormac. I sproglig lærdom stod Cormac fremst i sin tid. At han skulde ha sammenblandet norsk og angelsaksisk holder jeg for utelukket. Han var opvokset i Tipperary, et av de norskeste distrikter i Irland, og hadde iallefald et flygtig kjendskap til norsk sprog, *lingua Galleorum* eller *nortmannica lingua* som han kalder det og hvorav flere prøver citeres i de forskjellige Cormac-haandskrifter. Det

[1] Dette motsiges ikke av Cormac, St.-O'D. s. 105 (Yellow Book of Lecan): *long* »skib« *.i. saxanberla* »saksisk sprog« *.i. lang .i. fatà*, hvor *saxanbérla* som senere *bérla* er brukt = engelsk. Ti artikelen lyder i Lebar Brecc og Laud 610 blot *long bis for muir ab eo quod est longa*. Tilføielsen *saxanberla* etc. beror derfor paa en senere interpolation.

[2] Anglerne nævnes sjelden i irske kilder, idet de ialmindelighet slaas sammen med sakserne (*Sassain*). I Ulsterannalerne omtales de aar 464. 796 nævnes deres konge Offa. 870 heter det i de samme annaler at Olav og Ivar bragte en mængde angelske, britiske og piktiske fanger med sig til Dublin. Efter dette aar heter det altid *Sassain* baade om de nordlige og sydlige angelsakser. Ogsaa dette tyder paa at *angliss* hos Cormac er brukt i den av Alfred den Store fastslaatte betydning »angelsaksisk«. Ordet er av adskillig interesse, da det paa grund av den manglende *i*-omlyd maa være optat i irsk før 700 og saaledes er betydelig ældre end de ældste ags. eks. paa adj. *englisc*.

sterkeste og efter min opfatning helt avgjørende bevis for rigtigheten av Cormacs utsagn gir imidlertid sprogformen. Et on. **lang-fjǫturr* kunde likesaalitt som et ags. **lang-fetor*[1] gi irsk *lang-fiter*. Det irske *-feter*[1] svarer derimot lydret til ags. fem. *feter*, som iallefald er konstatert fra slutten av det 10. aarh. (*on feterum fæste*, Ags .Ps. lxxviii. 11. *feterum*, Wanderer 21). At der virkelig har været et ags. kompositum *lang-feter* bestyrkes av middel-welsk *lawethyr* (Laws 1 558), som ifølge RHYS Welsh Fairy Tales 36 endnu brukes i Cardiganshire i formen *llowethir*.

Denne forklaring motsiges tilsyneladende av Cormacs bemerkning at *fetir* betegner *glass na nGall*, idet *Gall* paa hans tid enten betydde en mand fra Gallien eller en nordbo. Er min forklaring allikevel rigtig, saa kan ordene *na nGall* ikke stamme fra Cormac. En kollation av haandskrifterne viser nu ganske rigtig, at netop disse ord mangler i de bedste Cormac-haandskrifter, Yellow Book of Lecan og Laud 610, som repræsenterer to helt selvstændige versioner og begge læser *phetir .i. glass*. Tilføielsen *na nGall* kan følgelig tidligst være indkommet i de sidste decennier av det 12. aarh., da *Gall* med den engelske invasions begyndelse fik betydningen engelskmand.

Det nyirske *lonncaidir* (Connaught) kan paa grund av sit *o* ikke direkte utledes av Cormacs *langphetir*; det forutsætter et *longphetir* med middelengelsk lydform. Nyirsk *k* av oir. *gg* + *f* er lydret; det viser fremfor alt de moderne futurumsformer av alle paa *gg* utlydende verber: *hukəx, vokəx, ʰrēk'əx, hik'əx* etc. av *thicfad, bocfad, thréicfed, thucfed.*

Et *lang-fetor, -feter* er ikke paavist i angelsaksiske eller senere engelske kilder. Som jeg skal søke at vise er ordet ikke oprindelig angelsaksisk, men i det 9. aarh. optat i ags. fra et nordisk **lang-fjǫturr*, selvom heller ikke dette — saavidt jeg kan se — er bevaret i nogen nordisk dialekt. At det norske sprog i Irland virkelig kjendte et *lang-fjǫturr*, tror jeg det er mulig at vise av irske kilder. Den gamle irske lovsamling Senchus Mór nævner (Brehon Laws 1 168.4) visse straffe for »ulovlig og unødig haard fjetring av hester«, hvormed — siger kommentaren — der bl. a. forstaaes *langfitil itir a c[h]enn 7 a c[h]ossa* »(at anbringe) en langhelde mellem hestens hode og føtter« (s. 174.7). Denne irske veksling mellem *-fiter* og *-fitil* gjenspeiler nu sikkerlig forholdet on. *fjǫturr* (æ. dansk *fjæder*): n. dial. *fitel, fikjel* (*fytel, futul*). Den norske omformning av *fjǫturr* til *futul, fitel* (under indflydelse av *fetill*

[1] Som K. MEYER fører ordet tilbake paa, A Primer of Irish Metres s. 61.

»akselbaand«) maa følgelig ha fundet sted saa tidlig som slutten av det 10. aarh. (ældre er kommentaren neppe at dømme efter den urigtige anvendelse av det neutrale *n-* i *anadh náine,* 174.14)[1].

B—C — For den norske oprindelse av dette ags.-ir. *lang-feter* taler endelig de norske synonymer *lang-hoft* og *lang-helda* (motsat *stutt-hoft*, *stutt-helda,* isl. *hnapp-helda* »helde mellem begge forben»), som allerede meget tidlig maa ha fortrængt det gamle **lang-fjǫturr.* Det norske *langhoft* synes ikke at ha efterlatt sig noget spor paa de britiske øer; men *lang-helda* bredte sig fra de norske nybygger paa Skotlands vestkyst over hele Skotland, Nordengland og Nordirland.

De ældste former er ovenfor samlet under C. De trænger ingen kommentar. Det er disse former som Henry Bradley i Murrays New English Dictionary VI 56 helt feilagtig fører tilbake paa et postuleret oldfransk **langle* = lat. *lingula* »rem, strop«. Allerede den geografiske fordeling av formerne burde ha sagt ham, at ordet rimeligvis var av nordisk herkomst, da det netop florerer i distrikter hvor nordisk sprog vandt fast fot, men helt mangler i Syd-England og i Wales.

B-formerne viser et eiendommelig bortfald av sidste *l*, som kan sammenlignes med skotsk *Raonaid*, sideform til *Raonaild* av on. *Ragnhildr*[2]. Det irske *langaid*(*e*) skyldes sikkert engelsk formidling, idet on. *langhelda* maatte gi irsk *langall.* I samme retning peker ogsaa sideformen *laincide* (Clare, Kerry), svarende til *lanket, lankit*, Man, skotsk-engelsk, Cumberland, og den eiendommelige bløte *æ*-lyd i Kerry-uttalen av *laincide*; *c* skyldes aabenbart det stemmeløse *h*.

Naar det on. *langhelda* først blev laant er det i mangel av gammelt materiale umulig at avgjøre. De ældste eksempler er ikke ældre end det 14. aarh. Skede det i vikingetiden, venter man skotsk (og irsk) *langall* (gruppe C). De skotske og engelske *d*(*t*)-former skyldes under enhver omstændighet senere, vedvarende indflydelse fra de norsktalende

[1] At der ved siden av ir. *langfiter* av ags. (on.) **langfeter* skulde eksistere et derav uavhængig *langfitil* av et on. (event. ags.) **lang-fetill*, synes utelukket, da *fetill* i on. som i n. dial. kun betyr »bærebaand, strop«.

[2] Ir. *langaid* kunde ogsaa tænkes at bero paa en forkortelse av *langfetir*, utgaat fra den hyppige bruk av ordet efter verba »binde, lægge«, hvor ordet umiddelbart fulgtes av præpositionen *air: cuir langaidir air, air a' gcapall* (utt. *kᵘir' langəd'ər' ər', ər'ə gapəl*), som mansk *dy chur lhangeid eir.* Sammentrækningen av det dobbelte ubetonte *-ər'-ər'* vilde være ganske naturlig. En avgjørende indvending mot denne forklaring er imidlertid den geografiske fordeling af formen fra Waterford til Nordskotland, idet det er litet rimelig at en saadan forkortning skulde være indtraadt over hele det irsk-skotske sprogomraade.

distrikter i Skotland, hvor i likhet med de hjemlige dialekter lydforbindelsen *ld* holdt sig uforandret.

D — *s*-formerne beror aabenbart paa et on. **lang-festr*. On. *festr* betegner netop som FRITZNER siger »et rep eller taug hvormed noget er bundet« og brukes særlig om »et fæste, landtaug, hvormed et fartøi er bundet til land eller fast punkt«. Hermed stemmer den skotske betydning paa det nøieste. I irsk synes ordet synonymt med *langaid*; betydningen av *festr* er her den samme som i on. *jarn-festr* = *jarn-hlekkir* (om fot- eller arm-lænke) Didr. 34,1.

En sammensætning med *lang-* er maaske ogsaa sk. *langar*, m. »fetters, chains«, MACFARLANE Gael. Voc., MᶜALPINE, MACLEOD og DEWAR Gael. Dict. »fetter, horsefetter« MACDON. II 568. *langaire* »links and hook connecting the muzzle iron of a plough and the big swingle tree, commonly called the bridle« ANGUS HENDERSON, Ardnamurchan.

Ir. *allsmann.*

Muinnter enig inichin
d'ócaib dercaib tennsadchib
im thenid astig.
secht n-allsmaind secht n-episle
do cháisib do chóelánaib
fo brágait cech fir

»Inde sat husets folk om ilden, unge rødmussede kraftige mænd var det. Syv *allsmaind* og syv amuletter av ost (eg. oster) og kallun om halsen paa hver mand«.

Dette vers er hentet fra den bekjendte middelirske romance Aislinge Meic Conglinne [1]. Haandskrifterne skriver sig fra det 14 og 16. aarh.; at dømme efter sprogformen kan teksten godt sættes til slutten av det 11. aarh. Verset staar baade i den ældre version (H. 3.18) og i den yngre (Lebar Brecc), tilhører altsaa den ældste poetiske formning, hvorpaa den utførligere prosafortælling er bygget.

Teksten — ogsaa de indlagte vers — indeholder en række norske laaneord. *Allsmand* [2] er en lydret gjengivelse av on. *hals-men* (= *men*), som bl. a. foreligger i Atlamál. Irerne hadde i sit eget sprog en overflod av ord for halsbaand, halssmykke, jeg nævner blot *torc*, *muintorc*

---

[1] s. 39, 121.
[2] d. e. *alsmn̄*

(en sammensætning som *hals-men*), *muince*, *bascmell*, *lann*, *fiam* etc. *Allsmann* maa derfor oprindelig ha betegnet et halsbaand av en bestemt type, almindelig i de norske distrikter i Irland. Det kan ha været et halsbaand, sammensat av en række stene eller glasstykker, et *steinasǫrvi*, slik som det ofte forekommer i fund fra vikingetiden, og passer i saa tilfælde udmerket ind i teksten, hvor snoren i Mac Conglinnes skildring fra slaraffenlandet blir til indvolde og stenene til ostestykker.

Om ordets utbredelse i Irland og tiden naar det blev laant kan man av det foreliggende sted kun slutte, at det iallefald har været i levende bruk i Munster i slutten av det 11. aarh. At det er betydelig ældre er høist rimelig, men lar sig ikke bevise. Behandlingen av *-n* og *-e-* stemmer vistnok ganske med de oldirske love for behandlingen av disse lyd i ubetonet stavelse; men disse love virket sikkert ogsaa i middelirsk tid.

Ir. *eobur*.

Den oir. eulogi Amra Conrói er overleveret i haandskrifter fra det 15. til det 17. aarh. Amraen tillægges Ferchertne, Curóis trofaste barde, men er efter sprogformen at dømme neppe ældre end det 10. aarh. Den bestaar, i den form hvori den er overleveret, nærmest i en opregning av de rike gaver, hans gavmilde herre skjænket ham. Dens betydning er nærmest av leksikografisk art, idet den har bevaret en række gamle ord som ellers er gaat tapt. Hertil hører *eobur* i følgende passus:

roir dam cét muc .x. cét óe .x. fernu .x. neoburu óir [Ériu II 4.6] »han gav mig 100 svin, 100 faar, 10 belter, 10 gyldne *eobuir*«.

Saa læser det ældste haandskrift YBL; H. 3.18 TCD har *eobarr*, Egerton 88: *eobarrud*. Den rette læsemaate er saaledes *eoburu* som i YBL.

Til *eoburu* er der i H. 3.18 føiet den vigtige glose *.i. barr bís am cenn in rígh* »d. e. en *barr* som er om kongens hoved«; betydningen av *barr* er »krone, smykke«, ogsaa »hjelm« som i *cenn-barr*. *Eobur* (acc. pl. *eoburu*) er følgelig identisk med on. *jǫfurr*, ags. *eofor* som betegnelse for den med billedet av en galt smykkede germanske hjelm, en *eofor-cumbol*.

Som HJALMAR FALK har vist[1] er der i nordisk kunst og litteratur bevaret talrike minder om galthjelmen. To saadanne hjelmer er avbildet paa en sølvkjele fra Gundestrup i Jylland, to andre paa en bronseplate fra Øland, og spor av dem finder man paa ikke mindre end 7 hjelmer fra før vikingetiden. I oldnorsk poesi lever mindet om galthjelmen i

[1] Altnordische Waffenkunde s. 157 ff.

slike hjelmenavn som *Hildisvín*, *Hildigǫltr*, *Valgǫltr* og flere andre, hvorom se H. FALK l. c. Men *jǫfurr* selv er ikke overleveret hverken i betydningen hjelmgalt eller galthjelm. Det brukes paa en undtagelse nær (Merl. I 39 hvor betydningen er »galt«) utelukkende i den overførte betydning fyrste. Det ligger da nær at avlede ir. *eobur* av ags. *eofor*, som vistnok ikke er konstateret i betydningen »galthjelm«, men som dog er den staaende betegnelse for hjelmgalten.

Flere omstændigheter har dog overbevist mig om at *eobur* er av norsk oprindelse. Først og fremst den omstændighet at digteren ogsaa ellers bevislig anvender norske ord. Det heter saaledes i den videre opregning av Curóis gaver:

roir dom . . . .x. ru .x. loa lethna .x. mbrait mbreccphupaill (s. 4.16) »han gav mig 10 *ru*, 10 brede *loa*, 10 brogede teltduker«. H. 3.18 føier hertil glosen *.i. bruit derga no bruit loi .i. pill nó echdillat* »røde tepper eller *lo*-tepper, d. e. undertepper eller sadeldækker«. Glosen »bruit *derga*« skyldes etymologisk sammenknytning med plantenavnet *ru*, *roid*[1]; av denne plante blev et rødt farvestof utvundet, sml. Brehon Laws VI 624. ***Ru*** betegner som glosen selv siger et grovere teppe, svarende til *pill*. Dette nævnes i forbindelse med *brothrach* »sengeteppe« og *lepaid* »seng« LL 297 a 43: *pill coilcthi clúime . . . brothracha beca lepa cach deisse* og CCath. 2909: *issed ba leaba do uamdorus mór fil isin carraic . . . ní bídh tugha nó craibed nó pell nó brothrach nó breccan nó croccenn anmanna fui isin lepaid sin acht a thaeb frisin talam nocht* »dette var hans seng, den store hule i klippen. Han hadde intet dække . . . ingen *pell* intet teppe . . . intet skind av dyr under sig i den seng, men hans side hvilte mot den nøkne jord«. I dette *rú* ser jeg on. *rý*, n. d. *rya* »grovt teppe, gulvteppe; i særdeleshet grovt sengeteppe med indvævet flos eller nop« (AASEN), hvorpaa FRITZNER gir ældre eksempler fra DN. Formelt set kan *rú* ogsaa føres tilbake paa ags. *rýhæ*, *rýe*, *ruwe* »grovt ulddækken«. Ord som *matal*, *scót*, *línscóit*, *bróc*, *dulbróc*, *att*, *cnapp*, *scuird* o. a. lar imidlertid neppe nogen tvil tilbake om ordets norske oprindelse.

---

[1] Med Amraens *rú* har dette *rú* intet at gjøre. Ordet er forøvrig av betydelig sproglig interesse, da det synes at være et gammelt rotnomen. Dette slutter jeg av flexionen: ds. *roid* Laws V 500.24. gs. *roidi* II 420.3. IV 116.10. ns. *rú* V 362.12, *ruu* BR. sek. nom. *roid* Laws IV 276.8 (neppe plur.). Et gammelt rotnomen *rudh-* maatte i irsk flekteres saaledes: ns. *rú*, gs. *rod*, as. *ruid*, ds. *ruid*, *rú*; *roid* for *ruid* skyldes gs. og gp. *rod*, ap. *roda*; ns. *roid* og gs. *roidi* efter mønster av ī-stammerne. At *rú* og *roid* er samme ord viser Laws V 500.24: *d'arbar 7 do roid*, sammenlignet med V 362.12: *in tarbor 7 in rú*; Eg. 88 (O'DON. Suppl. 692): *do corcair nó do roid*, sammenlignet med *ruu* (v. l. *ru*) *is corcur* BR 222.24, *corcair 7 ruu* 218.20. — Plantens navn i nyir. og nysk. er *rú*.

Hertil kommer det med *rú* sideordnede *ló* (acc. pl. *loa*) som uten tvil er identisk med det nedenfor behandlede ir. *ló* »lo paa klær, ulddot, haar, uld«, som stammer fra norsk *ló*; dette maa da i vikingetiden ogsaa ha hat betydningen »teppe med tyk lo«; sml. forholdet n. d. *luva* »(lodden) lue«: on. *lúfa* »tæt haar«.

Efter dette er jeg heller ikke i tvil om at *gall-ialla* i l. 14 (*.x. muince doat .x. gailliallа*) liketil skal oversættes med »*norske* ialla«. Hvad der i dette tilfælde menes med *iall* kan være tvilsomt; ordet nævnes i TBC i forbindelse med *carpat* (1325. 1337. 2631), som del av et vaaben (rem med metalkule), LL 223 a 3, og er ellers meget almindelig i betydning »rem«, isærdeleshet »skorem«.

For norsk oprindelse taler videre slike ord for hjelm som *att* (bl. a. i kommentaren til Amra Conrói = *rígbarr*, *cleitme*), *att iairn*, *cenn-att*, *cloc-att*, *att cluic* (cf. *mael-att*), som er opkommet i vikingetiden og alle indeholder on. *hattr*, mens intet irsk ord for hjelm mig bekjendt er laant fra angelsaksisk.

I denne sammenhæng understreker jeg endelig at *eobur* i kommentaren uttrykkelig betegnes som en hjelm baaret av konger. Ganske saaledes blev galthjelmen i Skandinavien betragtet som høvdingens kjendetegn, og herav utleder H. FALK overbevisende den overførte betydning »fyrste« som er fremherskende i nordisk.

Den kulturhistoriske betydning av sammenligningen *eobur*: *jǫfurr* er indlysende. Den gir os et endelig bevis for at irsk kunstdigtning i det 10. aarh. har mottat impulser fra norske skalde i Irland. Ti *jǫfurr* har i vikingetiden visselig ikke vært et ord for masserne, likesaa litt som det irske *eobur*. De stammer begge fra digternes og bardernes kress og Amraens *eobur óir* er neppe andet end en overflytning til irsk grund av norske skaldes *jǫfurr gullinn*, den gyldne galt.

En endelig bekræftelse paa hvad jeg her har fremholdt finder jeg i det sørgelig mistydede *óbrat*, som forekommer i det gamle metriske glossar Forus Focal, hvor en lang række obsolete og utelukkende poetiske ord finder sin forklaring. Det heter her str. 35:

scuird caimse léine gan on obrat ba hainm do chenbor

d. e. »*scuird* og *caimse* er ord for skjorte, *obrat* er et navn for hjelm«.

Læsemaaterne er *óbrat* H. 2.12 TCD. *obhrat* 23 L 21 RIA. *eobrat*, Lebor Hua Maine RIA. Ordet er av utgiveren og utvilsomt ogsaa av irerne selv blit opfattet som sammensat av *ó* »øre« og *brat* »kappe, dække«. Den rette skrivemaate er imidlertid *eobrat*, bevaret i Leb. Hua Maine, og at dette er en lydret gjengivelse av et on. **jǫfur-hattr*, derom

kan der ikke være nogen tvil. Fra on. stammer ogsaa det i samme linje forekommende *scuird* (*skyrta*). Den gamle stavemaate *eobhrat* finder man ogsaa hos leksikografen O'Clery, som med Forus Focal som kilde sætter ordet = *ceannbhar* O'Flaherty (*.i. éadach bís air chenn*) og O'Brien. *óbhrat* er en fonetisk skrivemaate, idet *eo-* allerede tidlig antok uttalen ō.

For bruken av *hattr* — som i irsk brukes om mangeslags hovedbedækning, ogsaa hjelm — er det tilstrækkelig at henvise til on. *jarnhattr, brynhattr.*

Ir. *birbell*, sk-on. *biafal.*

I haandskriftet H. 3.18 (Trinity College, Dublin) 64 b finder man i et gammelt glossarium et ord *birbill*, oversat med *brat. Brat* betegner altid et ytre klædesplag dækkende overkroppen. *Birbell* forutsætter en uttale *birvəll, birᵊvəll* og stammer høist sandsynlig fra on. *berfell* (uttalt *bervell*), *berfjall* (Vǫlundarkviða 10) = *bjarnfell* »bjørneskind, bjørnefeld«. Det er lydret utviklet av *berbell* som *birling* av *berling* (ofr. s. 21). Formen *birbill* (for *birbell*) kan enten skyldes leksikografen, som simpelthen har flyttet gen. (dat.)-formen *birbill* tillikemed glosen *brat* ut av den tekst hvori han har fundet det og ind i sit glossarium; paa denne fremgangsmaate kan jeg nævne en række eksempler fra gamle vokabularier. Eller ordet kan være laant paa en tid da det irske neutrum endnu var i levende bruk, d. v. s. før slutten av det 10. aarh., hvorefter det som saa mange andre irske neutra blev feminin og i nominativ antok en sideform *birbill* fra acc. og dat.

Denne forklaring av det irske *birbell*, som viser at det norske *berfjall* har vært kjendt i Irland, kaster lys over en ikke uvigtig passus i Eiriks Saga Rauða, kap. VIII. Olav Tryggvason, heter det her, gav Leiv Eirikson to skotske løpere, en mand ved navn Haki og en kvinde Hekja: *þau váru svá búin at þau hǫfðu þat klæði er þau kǫlluðu biafal*[1]. *þat var svá gert at hǫttrinn var á upp ok opit at hliðum ok engar ermar á ok knept í milli fóta. hellt þar saman knappr ok nezla en ber váru annars staðar.*

I *biafal, ciafal* skjuler der sig tydelig nok et skotsk ord. Sammenhængen viser at det har betegnet et klædesplag som skotterne maatte kalde *brat.* Det har vært en slags sækformet serk med hætte og aapne sider, som hang ned fra skuldrene og blev holdt sammen i skrævet med hempe og knap. Herav kan man slutte to ting: at *biafal* ikke har vært

[1] Saa AM 557 qv. Hauksbók har *ciafal.*

et oprindelig skotsk klædesplag, og at det har været en skindfeld at dømme efter dets eiendommelige snit. I betragtning herav tviler jeg ikke om at *biafal* er en skotsk omformning av on. *ber-fjall*, svarende til irsk *beirbell*. Dette blir saa meget mere sandsynlig som der hverken i skotsk eller irsk findes noget ord, som i form og betydning endog tilnærmelsesvis minder om sagaens *bjafal*, *ciafal*.

For *biafal* venter man imidlertid sk. *berbell* (*birbell*, *-fell*) som i irsk, eller — om end mindre sandsynlig — *berfal(l)* med mørkt *-rf-*. Det sidste maatte i norsk gjengivelse lyde *biarfal*, idet ir.-sk. *ĕ* foran mørk kons. blir. on. *ia* (*Kjallakr*, *Kjarvalr*, *Mur(k)iartak*, *bianak* = Cellach, Cerball, Murchertach, bennacht; ja endogsaa i ubetonet stavelse: *ingian* = ingen). Haandskrifterne viser imidlertid — bortset fra omlyden — med bestemthet paa en oprindelig læsemaate *biafal*. Dette kan ikke være andet end en skotsk kryssning av *ber-fjall*, *bjarnfell* med on. *bjalfi* »pels, feld« (almindeligst i sammensætninger som *geit-bjalfi* (cf. *geit-heðinn*) Forn. Sǫg. III 383.16; Maríu Saga 1057.6, *hrein-bjalfi*, Flat. I 131.28; II 325.13; 356.16). Ordet er gammelt i norden. Det er identisk med personnavnet. En *Bjalfi faðir Kveldulfs* nævnes i Egils saga; han maa ha levet i begyndelsen av det 8. aarh.[1] Andre eks. fra det 9.—11. aarh. se LIND 134.

I flere vestlandsdialekter svandt som bekjendt et kakuminalt *l* foran labiale konsonanter allerede i oldnorsk tid. En runesten fra Aardal har saaledes *hiabi* for lit. *hialpe*. En runesten paa Man (KERMODE, Manx Crosses 77) har UF = *ulf*. I gamle haandskrifter er *hof* for *hǫlf*, *þofur*, *þouer*, *þofs* for *þolfr* etc. ganske almindelig. Dipl. Norv. IV 904 finder man *Rofslandhe* for *Rolfslandhe* (brev i vestn. maalføre fra aar 1448), VII 370 *Biufsdotter* for *Biulfsd.* (Valle, Sætersd., aar 1423). Ved et lykkelig træf forekommer den *l*-løse form av *bjalfi* paa en runesten fra Helland i Sole, som man antar skriver sig fra ca. 1000 (acc. **biafa**); som tilnavn foreligger det samme *bjafi* ogsaa Dipl. Norv. VI 84, Sogndal, Sogn (indre sydvestlandsk).

Som jeg skal vise et andet sted i dette arbeide ved en lang række av eksempler, støtter de ir.-skotske former av de oldnorske maskuline *n*-stammer sig uten undtagelse til de oblikve kasus. Det vestnorske *biafi* maatte derfor føre til sk. *biava*, som igjen blev *biava-l* under indflydelse av *biarn-fell*, *ber-fjall* (sk. **bervell*, **biarval*). Omformningen utgik sandsynligvis fra gadgedlerne paa Skotlands vestkyst.

---

[1] Som tilnavn Landn. 223.12: Þorkell Bialfi, hvis da ikke læsemaaten *Þialfi* (113.33) er at foretrække paa grund av alliterationen.

Ir. *línscóit.*

Aislinge Meic Conglinne 103.15: *atnagur línscóti bá chend Cathail 7 berair hé immach* »*línscóti* bindes om Cathals hoved og han bæres ut« (Lebar Brecc).

Passions and Homilies 2916: *co tuc som corp Ísu asin croich 7 rochengail hé do línscóit gil taitnemaig 7 roádnaiced hé i nadnocul nua* etc. »han tok Jesu legeme fra korset og bandt det med hvit, skinnende *línscóit* og han blev begravet i en ny grav« (Lebar Brecc = *linscoid* Yellow Book of Lecan 145 b 51).

Yellow Book of Lecan 148 b 7: *rothaisbean damsa ind uag . . . 7 in linscoit do chuiris mo cholaind* »han viste mig graven og linsvøpet som jeg hadde bundet om hans legeme«.

Book of Lismore fo. 229 a 6: *linscoid a léinedh* = *línscoit a lened* Laud 610, fo. 133 a 2.

Betydningen er »linklæde«, særlig »liksvøp av lin«. Det svarer ganske til on. *lín-skauti*, som likesom *líndúkr* særlig brukes om liksvøp (*sveipa lík línskauta: corp do chengal de línscóit*); sml. *skauti* »klæde; klæde hvorav Herrens legeme er omgit naar det er henlagt i *keri*« (FRITZNER).

Haandskrifterne er fra ca. 1400; teksterne fra det 11. aarh. Rimeligvis blev ordet først laant efter at nordmændene hadde opgit hedenskapet og antat de kristne begravelsesskikke, og i saa tilfælde gaar laanet tilbake til det 11. aarh. Ordet brukes i Passions and Homilies side om side med det ægte irske *lín-anart*, som det altsaa i anden halvdel av 11. aarh. endnu ikke hadde helt fortrængt. At *lín-scóit* i et og alt avløste det gamle *lin-anart* vil fremgaa av flg. ekss.:

Pass. and Hom. 1870 ff.: *atconnairc araile bannscál co línanart ngel ina lláim. atbert Pól fria: tabair dam in línanart imum chend cona faicer láim in feoildénmada* »giv mig dette linklæde at binde om mit hoved, saa jeg ikke ser bøddelens haand«.

Ib. 3688: *dorat línanart glan im chorp Ísu 7 rosuidig i nadnocul nua* »han bandt et rent linklæde om Jesu legeme«.

Ib. 5244: *rogab Ísu for ósaic dia apstalu 7 for tirmugud a cos don línanart búi imme* »Jesus begyndte at vaske føtterne paa sine disciple og at tørre deres føtter med linklædet som var om ham«.

Til *línscóit* YBL 148 b 7 svarer *anart* Pass. Hom. 3735.

Andre ekss. Book of Leinster 256 b 1 (*imscing línanairt gil*), Leb. Br. 158 a, b.

For *línscóit* venter man **línscót*. Formen er avpasset efter de mange irske substantiver paa *-óit*, gen. *-óta* (*oróit*, *bracóit*, *scarlóit*), idet man til gen. *línscóta* (= on. *línskauta*) dannet nom. *línscóit*. Omformet efter substantiverne paa *-óit* er ogsaa *accarsóit* = on. *akkerissæti*.

En anden sammensætning med *lín* er *lín-bróc* (cf. *bróc lín*) svarende til on. *línbrók*.

Ir. *bossán*.

Serglige Conc. § 2: *ba bés leu . . . rind aurlabra cech fir nomarbtais do thabairt inna mbossán* »de pleiet at putte tungespidsen av alle dem de dræpte i sin *bossán*«.

LL 250 a 23 (Táin Bó Fráich): *gataid a étach de iarum 7 téit inti 7 fácbaid a chriss túas. oslaicid Ailill iarum a bossán dia éis 7 bói in dorndnasc and* »han klær av sig og gaar ned i elven, men lar beltet tilbake. Derefter aapner Ailill dets (d. e. beltets) *bossán* og finder ringen deri«.

RC XII 64 § 28 (Cath Maige Tuirend): *dobeir láim ina bossán 7 gadaid tri scildei óir ass* »han stikker haanden i sin *bossán* og tar frem tre »skjoldmynter« av guld«.

Bossán svarer i betydning nøie til on. *brókabeltispúss*[1]. Ordet forutsætter et *boss* eller *bossa*; det sidste er lydret utviklet av on. *posi*, obl. *posa*, som følgelig i den tidlige vikingetid ogsaa maa ha havt betydningen beltepung i likhet med det dermed identiske oht. *pfoso* og det beslægtede on. *púss*, skjønt der hverken i on. eller norske dialekter er levnet spor av denne bruk.

b for *p-* forklares naturligst som en tillempning efter *boss* »haand« (dem. *bóssan*). Sml. dog s. 96.

Ir. *scálán*, *scáthlán*.

I middelirske tekster fra det 11. aarh. og nedover har jeg møtt følgende eksempler paa et substantiv *scálán*.

Book of Leinster 57 a 10 ff. (Táin Bó Cualnge): *tráth rogab cách dúnad . . . do dénam roscáich dóibsium botha 7 bélscalain do dénam. tráth roscáich ra cách botha 7 bélscal*ain *tarnaic dóibsium urgnam bíd 7 lenna* »naar de andre gav sig i lag med at slaa leir var disse allerede færdig med at reise hytter og *bélscaláin*. Og naar de andre var færdig med hytterne og *bélscáláin*, hadde disse forlængst tilberedt mat og drikke«. Haandskriftet er fra slutten av det 12. aarh.

---

[1] Sml. *gyrðill* »pung«.

Ib. 174 a 42 (Cath Ruis na Ríg): *rośaidset som a pupla a mbotha 7 a mbélscalanu* »de reiste sine telter, sine hytter og sine *bélscáláin*«.

Ib. 174 b 38: *suidigter ár pupla gníter ár mbotha 7 ár m̄bélscaláin.*

Ib. 174 b 42: *rosuidigthea a pupla rogníthea a mbotha 7 a mbélscálain.*

Deminutivet *scálán* forutsætter et *scál* eller *scála*. Det sidste er lydret utviklet av on. *skáli*, obl. *skála*. Ordet forekommer i irsk litteratur næsten utelukkende i forbindelse med *pupal* og *both*; det har i militærsproget været en fast betegnelse for et løst opført bygverk paa leirplassen. Man maa gaa ut fra at denne betydning stammer fra nordmændene, tiltross for at den ikke lar sig paavise i den norsk-islandske litteratur. Herav følger igjen at betydningen »fritstaaende skur, aapent[1] hus«, som er saa almindelig i vore dialekter, gaar tilbake til vikingetiden. Var *skáli* blandt nordmændene i Irland blot brukt i betydningerne *setstofa* og *forskáli*, vilde det i det hele tat aldrig vært laant i irsk.

Overensstemmelsen mellem ir. *scála* og n. dial. *skaale* gaar endnu videre. I Telemarken kan *skaale* efter ROSS ogsaa brukes om et tømret eller panelet avlukke *inde i* et større uthus. I de Fire Mestres Annaler for aar 1244 heter det om plyndringen af kirken i Fenagh dette aar:

ní raibhe cind for theampall Fiodhnacha 7 ó nach raibhe roloiscetar drong don tslóigh botha 7 bél-scálána bátar isin teampall histigh »da der intet tak var paa kirken i Fenagh, brændte nogen av tropperne de smaabygninger og aapne »skaaler« som var inde i[2] kirken«. Betydningerne kommer hinanden meget nær.

Den irske *scálán* synes bygget av stænger og myke grener og tættet med siv og myrgræs at dømme efter Cath Maige Léna s. 76 og Eachtra Cloinne Rígh na Hioruaidhe 132.2, hvor det fortælles at Cod, søn av kongen av Norge, bygger en *bél-scálán* av grene fra »dydernes træ« (*thug gualeire leis de ghéagaibh an bhile . . . go ndearna both 7 béalsgalan de*). Dette stemmer godt med dens tilfældige karakter som et midlertidig opholdssted for folk og fæ paa leirplassen.

Uten *bél-* staar ordet i Cath Maige Léna 76.3: np. *scáthláin*. Skrivemaaten skyldes association med *scáth* »skygge, ly«. DINNEENS *scathlann* er hentet fra P. O'CONELL, som feilagtig har opfattet ordet som en sammensætning med *lann*. Nyirske og nyskotske ordbøker opfører *scálán* »a hut, a stage, a scaffald« (DINN., Highl. Soc. Dict.) fra sene haandskrifter. Ordet er nu ikke mer i bruk.

WINDISCHS sammenligning med *bélscáilte* (Táin Bó Cualngi s. 50 n. 5) er forfeilet, da *scáilid* jo har diftongisk *ái*.

[1] Med *bél-* (»aapning, indgang«) betegnes ogsaa den irske *scálan* som aapen.

[2] *istigh* d. v. s. inde i selve kirkebygningen.

Ir. *slípad.*

Togal Troi (H. 2.17 TCD, Ir. Texte II) 602: *ic slibad a narm.*
Cogad Gaedel re Gallaib 162.13: *claidmi slemna slipt[h]a géra.*
Egerton 1782, 23 b 2: *claidme cruad-ṡlípthi ga camplumpad.*
Book of Ballymote 425 a 33: *rosliptha a sendlanna.*
Táin Bó Cuailngi (Stowe og H. 1.13) 5997: *cacha sleghi sliptha.*
Cath Finntrága 251: *sleatha slipt[h]a.*
Keating »Three Shafts of Death«: *biora bláith-ṡlioptha.*

Ikke som STOKES mente (KZ XLI 388) ægte keltisk, men laant fra on. *slípa.* Ordet synes ikke at forekomme i tekster ældre end det 11. aarh., stammer derfor ikke fra angelsaksisk. — Ægte irsk er derimot det synonyme *límad* (d. e. *líṁadh*, welsk *llif-*). DINNEENS *slíobhadh* ved siden av *slíobadh* maa, hvis paalidelig, skyldes indflydelse fra *líoṁadh*, *líobhadh* av mir. *límad* (*ṁ* og *bh* falder sammen i uttalen).

Ir. *ló, lómar, lomarda.*

Disse ord var ikke ualmindelig i ældre middelirsk prosa; de synes at være gaat av bruk allerede i det 13. aarh. I O'MULCONRYS Glossarium oversættes *ló* med *olann* »uld«, hos O'CLERY med *ríbe olla* »ulddot« og *lómar* med *ló ṁar .i. olann ṁór* (»meget uld«). Gjengivelsen av *ló* med *olann* er typisk for den dilettantiske letfærdighet hvormed de ældre irske grammatikere omgikkes den gamle litteratur. Som vi skal se av denne litteratur selv stemmer det irske *ló* paa det nøieste overens med n. dial. *lo* (1) lo paa klær, loddenhet, tætliggende haarspisser, (2) skav, fnas, uldflokker som falder av ved vævning og valkning (AASEN). Det er følgelig laant derfra.

Ló = lo paa klær:

H. 3.18, 633: *cealtair .i. étach núa .i. ní maith* cont*ui co tucthar a ló as* »til loen gaar av det«.

Book of Ballymote 275 b 21: *ocht mbrait chorcra bus chaeṁ lo* »8 gyldne kapper med prægtig lo«.

Book of Leinster 51 a 21: *cét lend ló-chorcra* »100 kapper med gylden lo«.

Hertil adj. *lómar, lomarda.*

Book of Leinster 231 a 44: *bratt lómar ló-chorcra immi* (= Togal Troi 1038).

Lebar na Huidre 86 a 13: *brat ríabach ró-lómar impi* } = Bruiden Dá
—»— 88 b 20: *a brat ro-lómar* } Dergga §§ 61, 85.

Celt. Rev. II 214: *léinte loar-lethna impa* (fonet. for *loṁar-*).

Book of Ballymote 265 b 20: *brat lomarda lánchorcra uimpe.*

O'CLERY *cas-ló* »kruset lo« *.i. olann chas.*

Fra en gammel kilde citerer O'CLERY videre ordsproget *as ló a brut* (*.i. as ríbe olla do bhuain as brat*), hvad der sikkerlig betyr: »det er (som at nappe eller faa) en (enkelt) flokke av kappen« ɔ: det monner ingenting.

Hit ogsaa Aisl. Meic Congl. 97.6: *sí bratach . . . co mbruach ndub eter da ló a bruit nárosera brón fuirri* »hun bar en kappe med en sort bord (stripe) mellem begge lo-siderne for at ikke nogen kummer skulde faa magt over hende«. Stedet sigter vel til gammel overtro, hvorefter et klædesplag med sort islet beskyttet bæreren mot alt ondt.

ló = en enkelt flokke eller uldtot, haar (alt efter stoffet):

Tripartite Life 384.4: *a lín lo fil fort chassail a chubes do phecthachaib dochum nime* »saa mange flokker som der er (i loen) paa din messehagl, saa mange syndere skal komme til himmelen (formedelst din hymne)«.

ló om *haar paa det menneskelige legeme, loddenhet:*

Cormac, ed. STOKES-O'DON., s. 117: *mala .i. moo a llo oldas in tédan* »øienbryn d. e. (*mó* + *ló*!) større (er) dets haar (loddenhet) end pandens«.

ló tæppe med grov lo, se ovenfor s. 29 f.

Endelig brukes ordet ganske som mnt. *vlocke* og n. dial. *floke* ogsaa i betydningen »sneflok«: *na loa snechtai atchonnarcais do breccad in maige* RC III 183 (LL). Betydningen »flokke som flyver om med vinden« synes ogsaa at ligge til grund for n. dial. *loa* »la haar eller dun fly i luften for at se vindens retning« (AASEN).

Kun i ét tilfælde synes *lo* at kunne oversættes med »uld«: *buaid di a llacht a lloe* »dets melk og uld fandt ikke sin like«, Book of Leinster 118 a 45 om et faar. Betydningerne *lo* og *uld* gaar i dette tilfælde over i hinanden.

Ordet hører til det ældre lag av norske laaneord i irsk. Det optrær baade i Trip. Life og i Bruiden Dá Dergga, kan derfor umulig være laant senere end det 10. aarh. Citatet fra Cormac vilde, hvis det var paalidelig, vise, at *ló* var i fuld bruk i Irland i anden halvdel av det 9. aarh. Da imidlertid artikelen *mala* foruten i Lebar Brecc ogsaa mangler i den vigtige og av Lebar Brecc helt uavhængige Cormac-version i Laud 610, skyldes den sikkert en senere tilsætning.

Ir. **blae, brotbla.**

Det oldnorske *brothvitill* lever endnu i flere vestlandske maalfører (Telemarken, Voss, Nordhordland). Det betyr efter AASEN »overklæde, sengetæppe av grovere tøi«, i motsætning til *mjuk-kvitel.* Første led er

vel identisk med *brot* »brud, brytning«, cf. *brota* »brage lin eller hamp«, *brota*, f. »brage«. *Brot-kvitel* betyr vel derfor egentlig et tæppe tilberedt av de frakjæmmede dele av hørtaverne.

Da *kvitel* ifølge AASEN »ellers kaldes *blæja*« vilde en sammensætning *brot-blæja* være ganske naturlig. I nordisk foreligger denne sammensætning rigtignok ikke. Derimot finder jeg den i et vers i Cath Maige Rath, en irsk saga fra ca. 1100, O'DON. 186.4, hvor Yellow Book of Lecan læser:

brotbla na fer fomórda
bruit órluaig i forfilliud
tar formnaib na fírlaech sin

»overplaget som disse jætter av mænd bar var kostbare kapper som i store folder faldt ned over heltenes skuldrer«. Stowe-haandskriftet B IV 1 (som er betydelig yngre) læser *brodla*; *brotbla* har altsaa *t* = *dd*, svarende til norsk *t*. At Dubdiad i sin skildring av Domnalls folk som jætter bruker det norske ord *brotbla* er neppe tilfældig; nordmændene associeres ofte med de sagnagtige *fomóiri*, ja i flere middelirske tekster er *fomóiri* likesom *allmuraig* en staaende betegnelse for nordboerne selv. Lidt ovenfor i samme vers kaldes Domnalls folk *danarda . . . fomórda* eg. »danske og jætteagtige« d. e. »vilde og grumme som vikinger og fomorer«.

At on. *blæja* ikke blot brukes om sengetæppe og lagen viser Laxd. 55: *hon hafði knýtt um sik blæju ok vóru í mǫrk blá.*

Denne forklaring av irsk *brot-bla* bestyrkes av ir. *blae* »klæde til at kaste over sig« som man vil finde i følgende lille vers fra Book of Leinster (ca. 1200) 348 marg. inf. og som jeg formoder er laant fra on. *blæja*:

cara manma sa Maeldub . . .
acht a chulchi 's a blæ[1] *lín*
ní rothecht [ní] don tsægul

»Min bedste ven er Melduv; foruten sin kappe og sit klæde av lin eiet han intet i denne verden«. Av *blae lín* (gen.) kan man trygt slutte sig til et kompos. *lín-blae, -bla* = on. *lín-blæja.*

blae og *brot-bla* forelaa i irsk ved ca. 1100; nøiere lar deres alder sig foreløbig ikke bestemme.

Ir. *dulbróc.*

Er det irske *bróc* som ZIMMER mener (KZ XXX 88) laant fra nordisk, da er høist sandsynlig ogsaa sammensætningen *dul-bróc* av

[1] v. l. *bla*, Rawl. B 512 (14.—15. aarh.).

nordisk oprindelse. Det er litet rimelig at irerne saa sent som i det 9. aarh. — og ældre kan jo ordet ikke være — skulde ha dannet sammensætninger med *bróc*, av hvis første led der ellers intet spor er i samtidige eller senere kilder [1]. Fra det 9. aarh. av er vort kjendskap til det irske ordforraad ganske indgaaende.

Dulbróc forekommer i Egerton-versionen av Compert Conculainn, Irische Texte I 145.14. Conúr har tilbragt natten sammen med sin egen søster i den tro at det var en fremmed kvinde: *in tan doriuchraisit con facatar ní in maccoem mbec i ndulbroig Conchobuir* »da de vaagnet saa de et litet barn i Conúrs *dulbrók*«.

I betragtning av slike sammensætninger som on. *dul-klæði*, *dul-hǫttr*, *dul-kufl*, gaar *dulbróc* sikkert tilbake paa et on. **dul-brók*. Da ordet kun forekommer paa dette ene sted, er det vanskelig at fiksere dets betydning. Det kan ha betegnet en bestemt brok-type, hvor broken gik i et med et overplag for overkroppen, noget i likhet med on. *hǫkulbrøkr* (hvis dette ikke staar for *ǫkulbrøkr*). Eller det kan ha betegnet en *brók* som gjorde bæreren usynlig eller omskapte ham i andre skikkelser; sml. den *dícheltair* som Herren la om Patrik og hans folk for at redde dem fra Loegaire (Trip. Life I 46), eller den *celtchair díchleithe* som skjulte Idnait, da Melenn stræbte hende efter livet (Lives of the Saints, Lism. 2828); *dícheltair* og *díchleth* svarer i betydning nøie til on. *dul*. Forvandling av mennesker til dyre- og fugleskikkelser spiller en stor rolle i gammel irsk folklore. I den foreliggende tekst er de 51 fugle Conúr jager intet andet end hans egen søster Deichtire med 50 terner.

Efter at dette var skrevet finder jeg et andet eks. paa ordet i Tripartite Life of Patrick, en tekst fra det 10. aarh.: *contuil iarom Pátraic iter a muintir 7 an fogebed in gilla di scothaib dobered inulbroic in cleirich* (36.3) »Patrik sover mellem sine folk. Hans lærling sanket de blomster han kunde finde og la dem i Patriks *dulbroc*«. Teksten er hentet fra Egerton 93, et haandskrift som ogsaa ellers viser en række fonetiske skrivemaater (*Goielaib* 30.8; *afrihisi* 38.20; *ceilebra* 40.14 osv.); *inulbroic* staar derfor for *in [d]ulbroic* med utelatelse av det stumme *d*. I Egerton 1782-versionen av Compert Conculainn vilde en stavemaate *i nd-ulbroic* = *i n-ulbroic* staa i skarp motstrid med den ortografi som haandskriftet ellers saa konsekvent har gjennemført (*i nelluch* 144.5; *ina nén* 143.7; *a nénlaith* 144.5; *a nenech* 141.26 osv.).

---

[1] *Bern-* i *bern-bróc* er irsk, men ZIMMERS forklaring KZ XXX 84 er urigtig. *Bern-* kan ikke skilles fra det i forbindelse med *brollach* saa almindelig forekommende *berna*. En vending som *bróca breca bernacha* (ikke *bernaide*!) Lebar Brecc 137 a 44 blir aldeles umulig fra ZIMMERS standpunkt.

At *dulbróc* paa begge disse steder bæres av en sovende mand, kan ikke bero paa nogen tilfældighet. Med *dul-bróc* betegnes derfor en sovedragt, brukt av læg og geistlig. Den bestod høist sandsynlig av en *bróc* som gik i et med en vid *brat*, hvori den sovende tullet sig ind for natten, og som skjulte ham helt. Derav ogsaa navnet.

Ir. *macsamail.*

Dette ord er ganske almindelig i nyirske dialekter. Det uttales i Kerry dels *makəsauˡl*, dels *makəsauˡlt* med det bekjendte parasitiske *-t* efter lys konsonant. Betydningen er »likemand, jevnbyrdige, make«. Paa Blasket-øerne siger man: *macasaṁail dḟear* »likemand«, *ni ḟeaca riaṁ a ṁacasaṁail do choirce* »make til havre saa jeg aldrig«. Hertil har O'REILLY laget et nyir. *maca*, som intetsteds forekommer.

At sammensætningen er gammel viser Fled Dúin na nGéd, ed. O'DON. 72.3: *ní tháinic for talmain fáinne a macsamla* »make til ring fandtes ikke paa denne jord«, hvor Stowe-haandskrifterne læser *macasamla* i overensstemmelse med den nuværende uttale.

mac(a)samail er en sammensætning av on. *maki*, obl. *maka*, med ir. *samail* »like, jevnbyrdig« (cf. on. *jafn-maki*). *Maki* skulde lydret gi irsk **maga* (skrevet **maca* i ældre haandskr.); det bevarte sit *k* i stilling foran *s*.

Ir. *crupad.*

Nir. *crupaim* »kryper sammen, skrumper ind«, sk. *crup* ds., HSD. M^c ALPIN. ir. *crupóg* »rynke«, sk. *crupag*; ir. *crupaidhe*, *crupach* »skrumpet, indfalden, rynket«.

N. d. *krupp* »kroket træ«, *kruppen*, *kroppen* »sammenkrympet, kroket i lemmerne«.

Forskjellig herfra er skotsk *crúb* »sit, squab, crouch« HSD. M^c ALPIN, som beror paa n. *krjúpa, krúpa*. Urigtig CRAIGIE 164.

Ir. *binndeal*, sk. *beinneal.*

On. *bendill* er kun overleveret i betydningen »baand av straa hvormed kornneg sammenbindes«. Dette er ogsaa den vanlige betydning i dialekterne. Fra on. stammer sk. *beinneal* og sk.-eng. *bindle* »baand av straa«.

Nyirsk *binndeal, binndealán* »klæde av uld som bindes om kroppen paa smaabarn; bandage om hodet«, som endnu er i bruk blandt gamle folk paa Blasket-øerne, kan derimot ikke stamme fra nordisk paa grund

av sit *nd*. Det er laant fra oeng. *bendel*, som igjen stammer fra gammelfransk.

Det ældste kjendte eks. paa ir. *beindel* forekommer RC XIX 52 *docuiredur beinndil uma cend*.

Ir. *muc*.

O'Reillys *mugán* »mugge« stammer sikkert fra ARMSTRONGS Gaelic Dict. Det skotske *mugan* (som ikke nævnes i Highl. Soc. Dict.) er utvilsomt et sent laan fra eng.

Et *muc* (d. e. *mugg*) finder man derimot Book of Leinster 126 a 1 f. n.: *core co ndabaig... tucthar óm ríg muc ra escra cuach carpat calg* »la min konge gi mig en kjele og et fat, en *mugg* med *escra* (et litet kar, ogsaa anvendt som øse), en kumme, en vogn, et sverd«.

Da ordet ogsaa er utbredt i nedertysk (*mokke, mukke*) stammer ir. *muc* fra germansk, høist sandsynlig fra nordisk.

Ir. *áb, ábad*.

I Co. Kerry kan man den dag idag høre et ord *ábhadh* med betydningen »fiskenet i pose- eller sækkeform«, fig. »fælde, snare«. Det svarer til skotsk *ábhadh* »hand-net, hose-net, sock-net«. Dette er ikke som MACBAIN antar en mindre rigtig skrivemaate av *ábh, ám* (= on. *háfr*), men en lydret utvikling av et on. **háf-váð* »dragnot i form av en *haav*« (»fiskeredskap dannet som en pose av garn til at bruke i elvene« AASEN).

Ir. *rangalach*

»skindmager person« (Connaught). Forutsætter et *rangal* = n. d. *rangl* »benrad, meget mager krop« (AASEN). Hit ogsaa Donegal *ranglamán* »skindmagert dyr«.

Fra et kulturhistorisk synspunkt er disse laaneord ikke uten interesse. *Rang-, úb, ábor, adba, teldás, lunnta, scipad, seise, berling* viser den dominerende indflydelse nordmændene øvet paa irsk skibsbygning og irsk sjømandskap. Den irske terminologi paa disse omraader kan med god grund kaldes norsk. Det synes virkelig som om det norske skib med hele sin indviklede terminologi praktisk talt er flyttet over i irske farvand. De norske benævnelser paa de enkleste skibsdele og almindeligste skibsredskaper blev skutt ut (saaledes ordene for mast, aare og seil), mens alle særegenheter ved de nye skibstyper fik beholde sine norske navn. Laanet av et ord som *hábora* viser bestemt at aarehullet var

fremmed for de førskandinaviske baattyper i Irland; det nævnes derfor heller ikke i den ældste irske litteratur.

Ogsaa det irske krigsskib (*long* »langskip«) blev bygget efter norsk mønster. Til dets utstyr hørte *id-ús* og *slag-brann*; disse kom ogsaa til anvendelse i fæstningskrigen; i denne kampmaate som i enhver anden var nordmændene irerne ganske overlegne.

De øvrige laaneord gir os et gløt ind i det daglige liv i de norsk-irske distrikter i Irland. I *langfitil, langald, áb, ábad* og *dorga* sporer vi nordmændenes indflydelse paa landlivets og fiskeriets sysler; fiskenavn som *gedd, trosc* og *langa* stammer ogsaa fra dem. *Birbell, ló, blae, brotbla, dulbróc, línscóit* viser den samme gjennemgripende indflydelse paa irsk klædedragt, som saa tydelig kommer frem i slike laaneord som *bróc, mattal, cápa, cnapp, att, scót, scuirt*; *línscóit* »likklæde« og *bara* »likbaare« berettiger os til at anta at norske begravelsesskikke i nogen utstrækning har været optat av irerne efter hedenskapets ophør. *Scálán*, sammenlignet med ord som *fuindéoc, lopta, sparra*, viser en norsk indflydelse paa irsk bygningskunst. *Allsmann* antyder en norsk indflydelse paa irsk kunst og laanet av *slípa* viser nordmændene som de overlegne mestere i smedefagets finesser.

Studiet av den norske indflydelse paa irsk sprog er ikke uttømt ved en undersøkelse av de norske laaneord. Fra midten av det 9. aarh. ligger det nær at tro at irerne i ikke liten utstrækning har oversat old-norske termini og oldnorske vendinger. Emnet har hittil været helt upaaagtet og maa behandles med den største forsigtighet. Der er f. e. intet som tyder paa at *muntorc* er en oversættelse av on. *hals-men*, eller at *iarnn* i betydningen »hestesko« er norsk *iarn* i samme betydning. Heller ikke at betydningerne »kvike« og »fæ« ved *beo* skyldes norsk indflydelse, da iallefald betydningen »kvike« synes indogermansk ved dette ord. Overensstemmelser som *ben ṡiuil* = *sængarkona*, on. *iarn-lurkr, iarnslurkr* = ir. *iarnlorgg, lorgg iairnn* siger litet (*lurkr* er forøvrig laant fra irsk, da *lorgg* optrær i meget gamle kilder). I det følgende stiller jeg sammen en del irske ord og vendinger, som dels maa, dels kan skyldes oversættelse fra norsk. En særlig interesse knytter sig til de komposita, som i første eller sidste led rummer et norsk ord, mens det andet er irsk. Denne type turde ved nærmere undersøkelse vise sig at være ganske almindelig. Den foreligger ogsaa i skotsk; *gad-luinne* »laks efter gydning« indeholder vel on. *got* og det gamle irske *linne* »laks«, svarer altsaa til norsk *got-laks*, cf. *gotfisk* (AASEN, ROSS).

gaeth etir dá scót.

I den nyirske romance Giolla an Ḟiugha, offentliggjort av Douglas Hyde, Irish Text Society I, heter det s. 25 i skildringen av et tog til Norge bl. a.: *deirigh gaoth idir dá sgód orrain* »vi fik bør mellem begge skjøterne«.

Gaoth er »bør« og *scód* er en lydret utvikling av on. *skaut.* Vendingen stammer i sin helhet fra on. *byrr beggja skauta* (Biskupa Sǫgur II 48.35).

tuitim, léim tar bord; tócbál na mbord.

Ir. *bord* har i alt væsentlig samme betydning som i norsk og angelsaksisk: »rand, kant, bred; skjoldrand, skjold; bord; sideklædning paa et fartøi (*síthbuird 7 slessa na síthlong* LL 235 b 43)«. Som jeg skal vise paa et andet sted i dette arbeide, stammer ordet slettes ikke fra nordisk, men fra angelsaksisk, hvorfra det blev optat adskillig tid før nordmændene kom til Irland. Forskjellen mellem den norske og irske uttale av ordet hindrer os dog ikke i at anta at det irske *bordd* i likhet med det angelsaksiske *bord* har hentet flere av sine betydninger fra nordisk. Den utstrakte og mangesidige bruk av *bordd* i vikingetidens irske litteratur skyldes uten tvil norsk indflydelse.

Til norsk *detta, hlaupa fyrir borð* svarer ir. *tuitim, léim tar bord,* som begge forekommer i middelirsk poesi i den overførte betydning »vandre heden«. Saaledes heter det Book of Leinster 218 b 37 i et digt av Gilla Cóemáin fra midten av det 11. aarh.:

rochaith Melge maith a lí .VII. *ṁbliadna dég ba degrí:*
dorochair dar bord ciabé *sin chath la Mog-Corb Cláire*

hvor talen er om en træfning tillands.

Og Táin Bó Cuailngi 3136:

ní muirbhfeat duine dhá éis
nocha dtiobar léim tar bord.

En norvagisme foreligger vel ogsaa i vendingen *tócbuither na buird,* som Aislinge Tundgail § 2 oversætter lat. *tollitur cibus, tógthar na miasa* Ériu III 156; jeg formoder at den er opstaat i de norsk-irske distrikter av on. *taka upp borð* (plur.). I tilfælde av en slavisk oversættelse fra latin ventet man *biad* (eller plur. *biada*) for *buird.*

piast, fuaigim.

dochuireadar amach a bpiasda uathmara iongantacha 7 a scúdadha sleaṁna 7 a laoidheanga fuaighte »de satte paa vandet sine skræk-

indjagende, vidunderlige »ormer« og sine glatte skuter og sine »syede« leidangerskib«, Cath Maige Léna s. 44.23 ff.

Oversættelse av *ormr* og *sýja*, cf. skotsk *súðh* = on. *súð* »sammenføining av skibsbordene«. Se Festskrift til Alf Torp, s. 240.

cóic-sess, -rámach.

Et *cóic-sess*, svarende til et on. **fim-sessa* finder man i den oldirske tekst Bruiden Dá Dergga, LU 89 a 24: *in dá cóicsess* (v. l. *cóicsescurach*, Yellow Book of Lecan), cf. 88 b 45: *dí nóe chúicsesschurach*. Bortfaldet av *-a*, som minder om *ábor* = *hábora*, synes helt regelret og skyldes neppe indflydelse fra *sess* = on. *sess*, sml. s. 58 f.

Sammensætningen viser at on. *-sessa* engang har været brukt ogsaa om mindre fartøier.

Til on. *-æringr* svarer *-rámach*: skotsk *sé-rámach*, *ocht-r.*, *deich-r.* = *sexæringr*, *áttæringr*, *teinæringr*; saaledes ogsaa *dá-rámach*, *cethir-rámach*, men over 10: *bád dá rám déug* etc. Sml. forøvrig ogsaa de nynorske sammensætninger med *-roring*.

elta dét

om sverdet (Book of Leinster 23 a 5, Cogad Gaedel re Gallaib s. 196 etc., meget almindelig i irsk sagalitteratur) oversætter on. *tannhjǫlt*. Til on. *tannhjaltat sverð* Fms. VII 69 svarer det hyppige ir. *claideb co neltaib dét* TBC 1718, 5196. 5274. *sverð með gullhjǫltum* Klm. 286 = *claideb co neltaib óir*, *derg-óir* (*af rauðu gulli* Þiðr. 114). Disse og lignende vendinger er ganske almindelig i irsk og norsk sagalitteratur.

maell-att.

Cath Catharda 4695: *rogabh a corrchathbarr círach... dar maelat... a lúirige imma chenn* »han satte sin buskede hjelm paa hodet over den snaue hætten paa panserskjorten«.

Ib. 5261: *rogabad immo chend dar maelat a lúirighe seachtar corrchathbarr círach.*

Maelat betegner en tætsluttende hætte, forbundet med panserskjorten, hvorpaa hjelmen hvilte. *Att* gjengir her som i *att cluic*, *cloc-att* og *cennat*[1] on. *hattr* eller *hǫttr*, som brukes om flere slags hovedbedækning »saavel særskilt som forbundet med eller tilhørende den overklædning som en person er iført« (FRITZNER).

Mael-att gjengir on. *koll-hǫttr* (= *koll-hetta*).

[1] *Att* brukes ogsaa alene; demin. *attán*. For ordets nord. oprindelse taler sammensætningen *gall-att*, cf. *gall-bróc*, *gall-meirge*, *gall-scuird*.

att iairnn

om hjelm, on. *jarnhattr.*

lebar-gemel, id fota.

Lebar-gemel, Book of Ballymote 297 b 34 betragter jeg som en irsk oversættelse av det ags.-nord. *lang-feter, lang-fitil.*

Laanet av *lang-fjǫturr* og *langhelda* viser tydelig at langhelden var egen for nordboerne. At *stutt-hapt, stutt-helda, *stutt-fjǫturr* ikke blev laant, kommer derav at de i et og alt svarte til den irske *airchomol*, som ifølge Cormacs vidnesbyrd anbragtes mellem forbenene.

En anden irsk oversættelse av *langfeter* er *id fata* (*id ata aurslaicthi a ech*, Lebar na Huidre 79 a). *Id* (gen. *eda* og *ide*) av **pedu-* er bortset fra det avledende *r*-suffix etymologisk identisk med on. *fjǫturr.*

d'ór loiscthe

i den stereotype sagastil svarer ganske til det on. *af brendu gulli* (f. e. Karlam. 286). I dette som i mange andre tilfælde kræves der imidlertid et samlet studium ikke blot av norsk og irsk men ogsaa av ags. episk stil, før man kan fastslaa formelens oprindelse.

Dubchenn. Glúniairnn. Glúntradna. Cam. Liacrislach.

Det irske nom. pr. *Dub-chenn* er ældre end vikingetiden, er derfor ikke dannet efter norsk mønster. At det imidlertid indeslutter ogsaa on. *Svarthǫfði* fremgaar derav at det i det 10. aarh. ikke sjelden bæres av nordmænd. En *Dubchenn*, far til *Amond* (*Hámundr*) nævnes saaledes i Cogad Gaed. re Gall. s. 206; han er identisk med Dubchenn, søn av Ivar i Limerick (Tigerna aar 776, Cogad s. 275).

Om ir. *Sortadbud* = on. *Sorthǫfði* se ovf. s. 13.

Et uirsk navn er *Glún Iairnn* = on. **Jarn-kné* [1]. Det opstod i vikingetiden og bæres i almindelighet av nordmænd eller mænd av nordisk avstamning. I sin norsk-irske form *Iercne*, *Ergne* forekommer det i Ulsterannalerne aar 852, 882, 885, 886. Fra 896 er den irske form *Glún Iairnn* eneraadende (896, 984, 990, 1014, 1070). Da Ulsterannalerne, som jeg ovenfor har fremhævet, er kontemporære annaler, har man i vekslingen *Iercne: Glún Iairnn* et paalidelig vidnesbyrd om det nære sproglige samkvem mellem irer og nordboer i slutten av det 9. aarh.

Glún Iairnn hadde en søn ved navn *Glúntradna*, som ifølge FM faldt aar 891. Navnet er i sidste led identisk med nir. *traona* »akerriks«,

[1] Navnet synes at vise at vikingerne saa tidlig som i 1ste halvdel av 9. aarh., ialfald leilighetsvis har brukt fremspringende knæbeskyttere av jern.

Munster *tradhna* (uttalt *treinə*), og synes i sin helhet at være en irsk tillempning av et on. økenavn *Trǫnu-kné*, sml. *Trǫnu-beina Þræls dóttir* i Rigsþula.

Cam som oversættelse av *Skjalgr* finder man i *Sitriuc Cam* FM 961; cf. *Finán Camm .i. claen a rosc* Fél. Gorm. Apr. 2.

Oversat fra norsk er sikkerlig ogsaa *Liagrislach*. Saa kaldes i Cogad Gaedel re Gallaib føreren av en vikingeflaate, som i første halvdel av det 10. aarh. herjet i Irland. Navnet er ikke som STOKES mente (BBr. XVIII 118) »a compound of O. N. *ljár* »scythe«, and the Norse cogn. of A. S. *grislic*, *grŷslic*, N. H. G. *grauslich*«. Det er en sammensætning *liag-crislach*, en ordret oversættelse av et on. tilnavn *Stein-gyrðill* (*-giǫrð*) »belte besat med kostbare stene« (*liaig lógmara*), sml. *stein-sǫrvi* »halsbaand av kostbare stene«. Smykkede belter nævnes ofte i den norsk-islandske litteratur, se H. FALK »Altnordische Waffenkunde« s. 37. — Cogad's *Liagrislach* er aabenbart identisk med den i ACM 133 nævnte navnkundige vikingehøvding *Crioslagh* d. e. *Crislach*; i disse annaler har de norske navn undergaat de besynderligste forvanskninger, idet avskriveren ofte opdelte ordene feilagtig. *Auisle* er blit *Awus Lir* aar 830, *Torulb as* (= »og«) *Albthann* blir *Fortulfe Asalftand* aar 927. Man kan derfor gaa ut fra at annalistens kilde i foreliggende tilfælde læste *Liacrislach*.

Oversat fra oldn. er ogsaa irsk *fid-chatt* »musefælde«: *amal charas in luch biad in ḟidchait* »likesom musen elsker aatet i fælden«; cf. *sem mús undir tréketti*, Heilagra Manna Sǫg. II 5.10; 15.6; se SOPHUS BUGGE hos Stokes Bezz. Beitr. XVIII 123 n. At betegnelsen oprindelig er norsk fremgaar tydelig av synonymet *fiala-kǫttr*.

Seol-chrann kan gjengi *siglu-tré*, *síth-long* on. *langskip*. Book of Leinster 235 b 43 betegner *síthlong* et krigsskib med skjoldplanke (*slessa na síthlong arna nilecor di sciathaib*); cf. ib. 240 a 23. Silva Gad. 102.10.

Nordiske personnavn i irsk.

De følgende personnavn er hittil ikke identificeret. Da disse personnavn i de allerfleste tilfælde kan dateres paa aaret, byr de i langt større utstrækning end de almindelige laaneord et fast utgangspunkt for bedømmelsen av det nordiske sprogmateriale i irsk.

Acolb: *muiriucht do gallaibh i Lloch Febhail .i. Acolb co ndíb longaib .xxx.* AU 920. Ikke som STOKES mente Bezz. Br. XVIII 116

feilskrift for *Ascolb*, da ogsaa FM har *Accolb*: *Accolbh iarla 7 ár gall imbe do marbhadh* aar 928.

Men = ags. *Acolf*, *Acwulf*, et særlig almindelig navn i Northumberland.

Andre nordboer med angelsaksiske navn er ***Anrath mac Elbric*** *meic ríg Lochlann* Cogad Gaed. 164.5 (aar 1014). Cf. *Ilbhreac mac righ Lochlann*, Cell. Cais. §§ 78, 66. *Elbrec* kunde gjengi n. *Hjalprekr*, men da Cell. Cais. to gange har aspireret *bh* og *Anrath* desuten tydelig nok er ags. *Eanred*, *Anred* (cf. *Anfrith* AU 631 = Eanfrith), maa *Elbrec* være ags. *Ælfric*. Det ags. *æ* gjengis dels med *a* (*Adulstan*, *Adulph*, *Almuine*), dels med *e* (*Edelrid*, *Etalfraidh*).

Videre ***Ernolb*** *mac ríg Danmarg*, Rennes Dinds. 9, Book of Ballymote 357 a 42 = ***Ernoll*** LL 159 a 16, svarende til ags. *Earnwulf* = on. *Ǫrnolfr* (ir. **Arnolb*). Sml. forøvrig s. 107. Cog. 64.1 nævnes en ***Eodhond*** blandt de nordboere Brian dræpte i Munster; det svarer til ags. *Eadhun* = on. *Auðunn* (ir. *Odonn*). ***Goistilin Gall*** som Cog. 206 nævnes som konge av Waterford sammen med Amond søn av Svarthovde, maa være ags. *Gotselin*, *Gozelinus*. *ts* blev ir. *st*: som oir. *éitsecht* gav mir. *éistecht*, saaledes gav ogsaa ags. *godsib* ir. *goistibe* MR 134.9. RC XII 463. Identisk med ***Goshlyn*** ACM 830[1].

Ailche: *longus Luimnigh .i. mic Ailche for Loch Rí* AU 921. *la mac nAilche* 923. *la mac nAilgi* FM 920. *mac Ailche . . . co muiriucht do gallaib* AU 927. *Tormair m^cAlchi King of Denmark* Ann. of Clonmacnois 922 = *Tamar mac Elgi* Cog. 38.3 (cf. *im Elgim* ib. 64.7).

On. *Helgi*. Om lydforholdene se nf. s. 63.

Allgot en nordbo ACM 830. On. *Algautr*.

Amlaide. I TF aar 909 og FM aar 904 er der bevart et litet digt av Flann Sinnas datter Kormlod, som hun siges at ha digtet til minde om sine to mænd kongerne Kjarval og Njaal Svartkne, som begge blev dræpt av nordboerne i begyndelsen av det 10. aarh. Det heter her bl. a.:

olc ormsa cumaoin dá ghall
marbsat Niall 7 Cearbhall:
Cerbhall la hUlbh comall ngle
Niall Glúndubh la hAmlaidhe (*hAm̃laidhe* FM).

Am̃laidhe forutsætter en uttale *Avl^{a}iðə*, og er en lydret gjengivelse av on. *Hafliði*, et ganske almindelig navn paa Island. Den her nævnte Hafliði slog kong Njaal aar 919. Han er saaledes den ældste hittil kjendte bærer av navnet.

---

[1] A. Bugge læser *Goscelin* og mener navnet er fransk, Norges Hist. I [2] 305.

Hafliði er et navn av samme type som *Sumarliði*: ir. *Somarlid*, *Vetrliði*, *Vestliði*. De opstod alle i vikingetiden.

Utgiverne sætter urigtig navnet = *Amlaib*. Debide-rimet med *glé* kræver dog *Amlaide*, som ogsaa er den eneste overleverte læsemaate.

***Amond** mac Duibginn*, konge av Waterford, Cog. 206 (aar 1014); gs. *Amaind* AU (= FM 1103): *ár gall Átha Cliath im Torstain mac Eric 7 im Pol mac Amaind.*

Av P. A. MUNCH (Chron. of Man) identificeret med *Ámundr*; da imidlertid de ældste ekss. paa den assimilerte form *Amundr* først stammer fra det 13. aarh., er *Amond* aabenbart on. *Hámundr*. Cf. *Hamundus*, Chartularies of St. Mary I 141. 460. — Sml. FARADAY 17.

Áric, nordbo dræpt ved Brunnanburh aar 937: *Arick m^c Brith* ACM 931. On. *Hárekr*. For *Brith* kan den ir. original ha havt *Britt* »(Haarek søn) av Britteren«. Eller *Brith* er feilskrift for *Barith*, on. *Bárðr*.

Arnall**, **Ernall, on. *Arnaldr*, ags. *Earnwald*, se s. 107.

***Ascall** mac Torcaill rí átha Cliath* AU 1171 = *Asgall* FM. Ifølge STOKES l. c. 116 = *Áskell*. Den kortvokaliske uttale i skotsk (*Mac-Asgaill*) tillikemed det mørke *c* turde dog peke paa on. *Hǫskollr*, *Haskollr*.

Aufer en nordbo, dræptes aar 925 sammen med Roald og Halvdan Gudrødson. Navnet er overlevert i FM [1] CS AI, som alle læser *Aufer*, og ACM 921 (*Awfer*).

Overleveringen er saaledes sjelden enstemmig.

Navnet kan av lydlige grunde ikke sættes lik on. *Alfr* som FARADAY gjør, eller on. *Afvirðr*, isl. *Auvirðr*, ags. *Æfwyrd* som STOKES vil (Bezz. Beitr. XVIII 116). Det irske *f* og mørke *r* utelukker ogsaa enhver sammenligning med on. *Auluir* = *Øluir*, og med det av S. BUGGE paa runesten ved Gran kirke paaviste n. pr. *Aufi*, som paa grund av ags. *Eafa* (germ. **Auƀan*) ikke kan være et *ver*-navn.

Aufer stemmer derimot godt til on. **Auþ-bere* (obl. **Auþ-bera*), en ældre form for det senere *Auþ-biǫrn*. Navnet synes at vise, at det mask. *-bere* (= n. pr. *Biari* paa Røkstenen og *ber-* i komposita) ved 900 endnu ikke var avløst av *-biǫrn*; paa denne tid het det formodentlig endnu *Ás-bere*, *Há-bere*, *Hall-bere*, *Þor-bere* (svarende til fem. *Ás-bera*, *Há-bera* osv.) for senere *Ás-biǫrn*, *Há-biǫrn* osv.

Om utviklingen av det 3-stavelses oblikve *Auþbera* til 2-stavelses *Aufer* sml. s. 59, 93, om *th-ƀ* > *f* s. 107.

Balldar: on. *Baldr*, Maal og Minne 1915, s. 87.

---

[1] *raoineadh ria Muircheartach mac Néill occ Drochat Cluana ... dú in ro marbadh .VIII. ccéd imo ttóiseachaibh .I. Albdann mac Gofraith Aufer 7 Roilt.*

***Baric**. *Orgain Insi Doimle la hAmlaibh Cuarán. Orgain Tighe Molincc iar muir ó Laraic*[1] FM aar 951.

Et on. navn paa *-rikr*. Man har da valget mellem on. *Bárekr* og *Hárekr*, ir. **Báric*, **Áric*. Palæografiske hensyn taler for *Bárekr* (*b* feillæst som *l*).

Urigtig STOKES BBr. XVIII 118.

Barra: »*Barrae*, søn av kongen av Nord-Norge«, Acallam na Senórach (12. aarh.). On. *Barri*.

Beoalb: *Úi Beoaillbh* BB 71 a 24. On. *Biólfr*.

Beolu. Grím. Cennselaig. *Gnimbeolu tóiseach gall Corcaighe do marbhadh lasna Désib* FM aar 865. TF s. 168 kaldes den samme mand *Gnim cinnsiolaigh*.

Gnimbeolu er on. *Grímr Bióla*. *Gnim* er feilskrift for *Grim* under indflydelse av substantivet *gním*; *r* og *n* skrives i mange irske haandskrifter omtrent ens. *Bióla*, obl. *Biólu* (hvorav ir. *Beólu*) foreligger som tilnavn i *Helgi Bióla* Landn., *Sveinn Bióla* Eyst. Jordeb. 106.8.

I *Cinnselaig*, *Cennselaig* ser jeg en irsk-norsk form av on. *Selshǫfuð*. Det irske *Cennselaig* i stammenavnet *Húi Cennselaig* (ogsaa *Cennselaig* pl. uten *Húi*) blev av nordboerne aabenbart opfattet som = *Cenn-selaig* og enstydig med *sels-hǫfuð*. Formodningen vinder i sandsynlighet om man antar — hvad der slettes ikke er utelukket — at *selr* endnu i første halvdel av 9. aarh. iallefald dialektisk hadde bevart sit gamle *h* (*selᵃh* = ir. *selach*; sml. **falah** Bjørketorp = *fal*).

Selshǫfuð synes ikke at forekomme som tilnavn i den norsk-isl. litteratur. Men at det var kjendt og brukt i Irland viser runeindskriften **domnal selshofoþ a soerþ [þ]eta** fra Greenmount, hvor det er knyttet til et irsk personnavn[2].

Car, *Cairr meic Fuit* Book of Leinster 205 b 8 f. n. en av Sigtryggs myntprægere. On. *Kárr*, A. BUGGE, Vesterl. Indfl. 302.

Colbain FM 988; navnet paa den træl som dræpte Jarnkné Olavson. — On. *Kolbeinn*.

Colla: *gaill for Loch Ríbh .i. Colla mac Barit[h] tighearna Luimnigh* FM 922. CS 923. *Colla mac Bairida* CS 931. — On. *Kolli Bárðarsonr*. Forskjellig fra det ægte irske *Colla* AU aar 514, 548, 722, 732, 995.

Colphin Cog. 32, aar 866. *Colphín* ib. 24 (*Colphin* LL). On. *Kolfinnr*; *-in* for *-inn* skyldes maaske association med deminutivsuffikset *-ín*.

[1] FM siger i alm. *orgain la* eller *do*. Dog *orgain ó Gothfrith* 923, *ó Ath Cliath* 924.

[2] Tænker man sig at on. *sélr* var laant i irsk i det 9. aarh. i formen *selach* (hvad der i betragtning av slike laaneord som *rosual* = *hrosshvalr*, *rón* = ags. *hrón* slettes ikke er umulig), kan *Cenn-selaig* liketil opfattes som en irsk oversættelse av *Sels-hǫfuð*.

Cossa Nara, kom til Irland aar 916 sammen med Haakon. *la Hacond 7 la Cossa Nara* Cog. § 26 (v. l. *Cosanarra* Bryssel-hs.). TCD-hs. F. 3.19 av ACM har *Cosse Warce* aar 931; et andet hs. læser *Cossewarra* ifølge O'Donovan FM I 633 n.; *w* (av *u*) beror paa feillæsning av *n*. *Cossar* ACM s. 133 er aabenbart en korrupt form av samme navn, fremkommet ved uteladelse av forkortelsestegnet for *n*.

On. *Gusi Nari*, obl. *Gosa Nara*. *Gusi* (yngre *Gusir*) var følgelig endnu i det 10. aarh. i bruk som personnavn. Ifølge LIND foreligger det ogsaa i de topografiske navn *Gusabakki* EJ 313, *Gusis Øy* i Trondhjemsfjord, *Gysistadir* i Bærum.

n-stammen **narwian-* hadde i on. tre nominativsformer: *Narfi*, *Nari*, *Neri*. Alle brukes de om jætten *Nǫrr*, Natts fader. Men som almindelig personnavn er *Narfi* eneraadende. Dette forhold kan være gammelt og motsiges ikke av ir. *Nara*, som blot viser at den *v*-løse form ved 900 ogsaa fungerte som tilnavn, en bruk som forøvrig ikke er paavist i nordisk. Ogsaa den omlydte form *Neri* synes at foreligge i irsk. Aar 962 heter det i FM at Olav Sigtryggson blev slaat av mændene av Osraige ved Inis Teoc »hvor mange nordboere faldt om *Bat[h]barr mac Nirae*«. Dette svarer aabenbart til et on. *Bǫðuarr Nerasonr*. Jeg maa da anta at *Nirae* er forvansket av *Nerae*. Er dette rigtig, da er *Neri* ikke som S. BUGGE mente (Helgedigtene 97) opstaat av **Nørvi*, men *ø* er utviklet av *e*. — Se forøvrig Addenda.

Diure, søn av kongen av Nord-Norge, Acall. na Sen. (11. aarh.) 4556. On. *Dýri*. Cf. A. BUGGE, History of the Norsemen in Ireland s. 14. Man venter **Diura*, da *r* ikke beror paa *s*.

Dolfinn mac Finntuir, dræpt aar 1054 i slag mellem skotter og sakser AU, ALC 1054 (*Finntair* ALC). On. *Dolgfinnr Finnþórssonr*. Et on. *Finnþórr* er ikke konstateret. Det forholder sig imidlertid til *Þorfinnr* som *Bergþórr* til *Þorbergr*, *Steinþórr* til *Þorsteinn*, *Geirþórr* til *Þorgeirr* o. l.

Eloir: *Eiremon mac Aedho o Eoloir mac Ergni occisus est* AU aar 885 = *o hEloir mac Iargni* CS 886. *la hElóir mac Iargni* FM 885 (som tilføier *do nortmannaib*). — *maidhm for gallaibh i torchair Eloir mac Baritha* FM 888. *Eluis* Cog. 64.6 er høist sandsynlig feilskrift for *Eluir*.

On. **Helǿri*, se Addenda. — *Ealair* i skotsk *Mac-Kellar*, *Mc Ealair*, ogsaa skrevet *Makaler*, som man hittil har ment skulde være Lat. *Hilarius*, er vel on. *Øluir*.

Ergi, npr. m., en Gadgedel, Acall. na Sen. 7951. En mand fra Shetlandsøerne, ib. 1807: on. *Herkir*, cfr. s. 9.

Erulb AU 949. 958. 964. 1014. *Earolb a quo Muintear Earoilbh* BB 69 a 36. CZ VIII 294.33. *Úi Erailbh, Muinnter Earoilbh*, HOGAN Onom. *ó Heruilbh* Cog. On. *Heriolfr*, STOKES l. c. 117, og vel rigtig, da *Hiorolfr* maatte føre til ir. *Eorolb*.

Eta (d. e. *Edda*): *Eda* (v. l. *Ettla*) *Treteall*, Cog. 78.16, *Eda Treitill* (sic leg.) 80.18. n. *Eddi*, hvorpaa LIND gir to ekss. fra aarene 1405 og 1514. Den her nævnte *Edda* faldt 1014. — *Treteall* synes ir. *tretell* »yndling« (*dá threittell Ulad imma ríg* TBC 5378), hvis det da ikke er en forvanskning av tilnavnet *Trefill* (*Þorkell Trefill*, islænder fra slutten av 10. aarh., Landn.).

Finn. *Ffynn* en nordbo ACM 830. *Finn* CRR § 7. On. *Finnr*.

Gáile. Olav Kvaarans og Kormlods søn Sigtrygg fører i irske kilder tilnavnene *Caech* (*Skjalgr*) og *Gáile* (*Sitriuc Gále* FM aar 917 = *Gale* CS 918. *Galey* ACM 931). I ags. kilder svarer hertil *Sihtric Gale, Sihtric Caoch*. TODD og STEENSTRUP tillægger *gáile* betydningen »helt«, idet de aabenbart forbinder det med ir. *gal* »tapperhet, vaabendaad«, som imidlertid har kort *a* og ikke danner nogen avledning *gaile*. *Gáile* er en lydret utvikling av on. **gæli*, obl. **gæla*, mask. til n. d. *gjæla* (on. **gæla*) »tosset fruentimmer«. For mask. *gæli* brukes nu *gaale* »tosse, dum og fremfusende person« (AASEN) = isl. *gáli*, hvortil vilde svare ir. **gála* ifølge den nedenfor opstillede lov for behandlingen av norske *n*-stammer i irsk.

Navnet kan forøvrig ogsaa svare til fem. *gæla*, som gjennem **gáiliu* (on. *gælu*) maatte gi ir. *gáile*. Sml. særlig *Hallvarðr Gæla*, birkebein fra Viken, Fornm. VIII 140.

Godmann. *Gotman* en nordbo ACM 830. on. *Goðmann*.

Grísín, Grísíne: *Grisine* AU aar 1014, faldt ved Clontarf, = *Grisin* Cog. 164. 206. Irske deminutiver av on. nom. pr. *Gríss*. Suffikserne *-ín*, *-íne* og *-éne* brukes om hinanden i irsk. En og samme person kaldes snart *Damín*, snart *Damíne, Daméne*. Sml. *Birndín* Cog. d. e. *Birnnín*, dem. av *Birnn* = Biorn, (ds. *Birni*), det irske ekviv. til on. n. pr. *Birningr*. — Eksemplerne viser at norske personnavn er blit utvidet med irske deminutivsuffikser, et forhold som kaster et eiendommelig lys over de intime sproglige og sociale forbindelser mellem nordmænd og irer i begyndelsen av det 11. aarh.

Haimar, Three Fragments 172, 174 (aar 866), kan ikke som SOPHUS BUGGE mente gjengi on. *Einarr*; heller ikke som STOKES foreslog on. *Heimir*. Det stemmer derimot i et og alt med det Flat. I 26.1 forekommende n. pr. *Heimarr*.

Hingar: H. 7 Hubba AI aar 870. — On. *Inguarr*.

Ída: *Idae* »søn av kongen av Nord-Norge«, Acallam Sen. (12. aarh.) 4556, bror til Barri og Dýre. — On. *Híði*, obl. *Híða*.

Illulb, far til Olav, AU 971. 977. Cron. Scot. 960. *Mac Illuilb*, Tig. 976. *Illulfe* ACM 970. On. *Hildulfr*. Anderledes STOKES l. c. 118.

Inscoa. Rofer. Soga. fáitte fessa uait no (d. e. *dano*) *cot chairdib co galliathaib na ngall .i. co Amlaib hua Inscoa* (= *Álaib hua Inscoa* § 10) *ríg Lochlann co Find mór mac Rofir co ríg sechtmad rainn de Lochlainn co Báre* (*Báire* § 10) *na Sciggire co Dúnud na Piscarcarla co Brodor Roth 7 co Brodor Fiúit et co Siugraid Soga ríg Súdiam co Sortadbud Sort co ríg Insi Orc . . . co Mod mac Herling* »send bud til dine venner i nordmændenes lande, til Olav, Inskoas barnebarn, konge av Norge, til Finn Mór søn av Rofer konge over syvendedelen av Norge, til Baard i Dunad na Piskikarla paa Færøerne, til Broder Raude og Broder Hvite, til Sigurd Sogge konge av Suderøerne, til Svarthovde Sort konge av Orkenøerne, til Mod Erlingson«, CRR § 7 (tekst og haandskrift fra 12. aarh.).

Inscoa er aabenbart det norske forbillede for Olavs irske tilnavn *Cuarán* (on. *Kuáran*). Den irske *cuarán* bestod ret og slet av et stykke skind som vikledes om foten og holdtes fast ved remmer. Den maatte for nordmændene nærmest ta sig ut som en slags sokke, en **inn-skór* (pl. **inn-skóar*) eg. »indre sko«, sml. n. d. *insole*. Nordboerne benævnes i irske kilder ofte med sit norske tilnavn med bortkastelse av døpenavnet, sml. *Iercne, Glúntradhna*.

Rofir gjengir en uttale *Roər*, gen. av *Roər* on. *Hróarr*, i irsk associeret med *fer* (*ro-fer* »svær mand«) ganske som *Danair* i senere haandskrifter (*Dan-fir*).

Med *Siugraid Soga* menes Orkenøjarlen Sigurd Lodvesson, som faldt ved Clontarf aar 1014. Han førte tilnavnet *Digri*. *Soga* (d. e. *Sogga*) gjengir da rimeligvis et on. *soggi, suggi*, obl. *sogga*, en svak sideform til n. d. *sogg, sugg* »svær, før kar«. Det tilsvarende svake fem. *sogga, sugga* lever den dag i dag i norske dialekter.

Iufraid: *ár for ghallaibh Átha Cliath . . . i ttorcratar dá chéd im Raghnall mac Torcaill 7 im Iufraigh* FM aar 1146. — On. *Ióf̄røðr*. STOKES' *Iefraid* Bezz. Br. XVIII 118 eksisterer ikke (Cog. 206 læser *Sefraidh* = *Sioghfraidh*, on. *Sigfrøðr*).

Iulb. *Iwulfe king of Scotland died* ACM 956; forutsætter *Iulb*, *Iolb* i den irske original. — CS har *Illulbh* (aar 960), som er den rette læsemaate. Men læsemaaten i ACM forklares bedst om man antar sammenblanding av *Illulb* med et *Iulb* av on. *Eyiulfr*.

Ladhmunn AU 1116 (haandskr. B) er ikke = on. *Lǫðmundr*, men blot en grafisk var. av *Laghmann* som aar 1167, hvor B for A's *Lagmaind* har *Ladhmuinn*.

*†**Macca Cuind**. Ceallachán rí Caisil co fferaibh Muṁan 7 Macca Cuind co nGallaibh Puirtlairgi i Midhe* FM aar 937. — Læs *Macc Acuind* »Haakons søn«. Stedet er av historisk interesse, da det viser at den Haakon som i 916 tok Waterford sammen med Cossa Nara (Cog. 26), hadde formaaet at holde sig der tiltross for de store nederlag som Ciarraige, Húi Fathaig og Húi Oengussa tilføiet ham.

Mod mac Herling LL 172 a 18. On. *Móði* maatte gi ir. **Móda*. *Mod* gjengir et on. **Móðr*.

Nara on. *Nari* se *Cossa Nara*.

Ona, en nordmand, Cog. 22.17, bror til Scolb og Tomrair, dræpt i Munster 853. *Ona* læser ogsaa Book of Leinster, overleveringen er følgelig helt paalitelig. Formen forutsætter et on. *Auni*, identisk med det av SOPHUS BUGGE paa Alstadstenen (ca. 900) paaviste personnavn, og med ags. *Eana*.

Onphile iarla, faldt i slaget ved Roscrea aar 845, Cog. § 15 (LL og Dublin-haandskriftet; Brysseler haandskriftet og Keating har *Oilfin*, *Oilfinn*, som aabenbart er ags. *Olwine*). Efter SOPHUS BUGGE (hos A. BUGGE Vest. Indfl. 107 f.) = *Án Fila jarl*. Men gen. *Fjala* maatte gi ir. **Fela*. Navnet synes at svare til et on. **Aun-vili*, dannet som *Góð-vili*.

Otta, Turges' hustru, LL 309 b 16. *Ota* Cog. 12. Et forkortet navn paa *Odd-*. Da ordet i irsk har *tt*, maa det bero paa on. *Ottkatla*.

Pól mac Amaind AU, FM 1103. *Pol Adhmann* ALC 1103. Raghnall mac Póil FM, ALC 1133. — Ikke on. *Páll*, som FARADAY formoder (s. 13), men on. *Póll*; sml. NOREEN § 74.2.

Putrall, tilnavn til *Roalt*, som faldt ved Lemain i begyndelsen av det 10. aarh. *Roalt Putrall* Cog. LL, *Rolt Pudarill*, Dublin-hs.

Lydret utviklet av on. *Butraldi*, obl. *Butralda*. Dette sjeldne navn er hittil kun paavist paa Island, hvor det synes at være gaat av bruk i det 11. aarh. — Et navn av samme type er aabenbart *Digraldi*, Rigsþula.

Urigtig om dette navn STOKES BBr. XVIII 119.

***Ráibne**: im Bárc im Raibne robúi trí cét allmarach ar cúi* LL 204 b 9 (middelirsk digt tilskrevet Finn mac Cumail). On. *Reifnir*. — En færøing *Báre* nævnes i Cath Ruis na Ríg.

***Randolb**, Randalb*. Randalfe the dane ACM 935. *Randolphe* 988. Randalphe m^c^ Hymer (Randalb mac Ímair) av Waterford, 1008. Mack Randalphe m^c^ Morey, 1131. *Randolph* ib. s. 209. — On. *Rǫndolfr*.

Rodolb TF aar 852 = on. **Hróðulfr* efter W. STOKES, Bezz. Beitr. XVIII. 119. Da imidlertid allerede Vatn-stenen (8. aarh.) har **rhoaltr**, saa stammer *Rodolb* øiensynlig fra on. *Rauðolfr*.

Scelling (gen.) en gadgedel; on. *Skeliungr*, se ofr. s. 9.

Scolph Cog. § 23 (saa ogsaa LL) fra midten av 9. aarh. Feilskrift for *Stolph* = on. *Stólfr* (*Stórolfr*); bortfaldet av *r* i dette og lignende navn gaar efter NOREEN Arkiv VI 305 tilbake til 800.

Sigmand. Baile Sigmaind, HOGAN. *Simond* mac Turgéis, Cog. 206. On. Sigmundr.

Sigmall: gen. *Sigmaill*, Cog. 78. On. *Sigvaldr* eller *Sigvaldi* (s. 93). *m* = *v* som i *Almuine*, Tig. 680 = ags. *Alfwine*.

Smurull: *cath eile forru* (d. e. nordmændene) *dú i torchair Roalt* ... 7 *Smurull* Cog. 28 LL; et andet, men senere hs. har *ocus Muraill*. Dette peker paa *Smurull* og *Smurill*, utviklet av on. *smyrill* (falco lanarius) pl. **smurlar* med det samme suffiksskifte *-il*: *-ul* som i *drasill*: dat. *drǫsle*, *vaþill*: pl. *vǫþlar* (*vǫþla* Sturl. II 38, 39), run. **erilaʀ**: lat. *Erulos*. Formodentlig førte denne fleksion til dobbeltformer *smyrill* (hvorav lydret ir. *Smurill*) og **smurull* (ir. *Smurull*), ganske som *bitill*: *bitull*, *ferill*: *fǫroll*, *gymbill*: *Gumbull* (der likesom *u*-formen ir. *Smurull* anvendes som tilnavn). — Den her nævnte *Smurull* faldt i begyndelsen av det 10. aarh. paa hvilken tid *smyrill* følgelig har været i bruk som tilnavn.

Sort: on. *Surtr*, ofr. s. 13.

Sortadbud: *Sorthǫfði*, ofr. s. 13.

Stabball mac Sigmaill, Cog. 78. *Staball*, ib. 80 (aar 968). On. *Stǫpull Sigvaldssonr*. Kun paavist i norsk.

Suartgair AU 1014. *Suairtghair* ALC 1014 (s. 10), leg. *Suarrtghair* (det sammenskrevne *rr* her som saa ofte ellers feillæst som *ir*). Feilskrevet *Snadgair* (nom. sg.), Cog. 164; gen. *Snadgaire* Cog. 40.10. — On. **Suart-geirr* svarende til ags. *Sweartgar*. Feilskriften i Cog. skyldes den meget almindelige forveksling av *u* og *n*, samt uteglemmelse av *r*-streken under *a*; *d* er fonetisk skrivemaate (*Suart-* = *Suard-*).

Torolb, *Torulb* AU 932. Cog. 80. Lec. 291 a 13. 293 a 14. On. *Þórolfr*. Av de ca. 37 nordiske mandsnavn som begynder med *Thor-*, møter man i irske kilder desuten: *Tomrir*, *Tormun*, *Turmod*, *Turges*, *Torben*, *Torfind*, *Torcall*, *Torstain*, *Tomralt*, *Torgesli*, *Torgair*, *Toirbertach*.

Torra: *Tomrir Torra* Three Fragm. 144 (aar 860). On. *Þorri*. Som tilnavn Fornald. Sǫg. II 153.6; *Þorgunnr Þorri*, allittererende med et

Thorsnavn som her. Sammen med gaardsnavnet *Þorrastaðir* DN XVI 19.4 (Hurum, Valders, aar 1355) viser *Torra* at *Þorri* i allefald i det 9. aarh. var i levende bruk som personnavn.

Turges indekl. AU 844 (ns.) CS 845 (ns. as.). *Tuirges* AU 844 (gs.). LL-fragmentet av Cog. har *Turges* 309 a 44 (ns.) og *Turgeis* 309 a 50. 53 (ns.). *Tuirgéis* (as.) 309 a 44. I senere kilder altid *Tuirgeis* (indekl.), i sen poesi rimende med *éis* (CCais. passim).

Turges kan ikke gjengi on. *Þorgisl* (= ir. *Torgesli* FM 1167). Heller ikke on. *Þorgeʀʀ* (as. *Þorgeʀ*), da on. *ʀ* allerede i første halvdel av 9. aarh. var en palatal *r*-lyd, som det samtidige ir. *Tomrir* on. *Þórir* AU 847 viser.

Turges er on. *Þurgestr*. On. *-st* som er en for oldirsk fremmed konsonantforbindelse blev følgelig ir. *-s*. Sml. *langais* ofr. s. 27. Efter betonet vokal blir *t* staaende: *est*, *Oistin*, *Ostmann*, sml. *béist*, *teist*, *seist*, lat. *bestia*, *testis*, *sexta*.

At *Turges* i norske sagaer kaldes *Þorgisl* kan jeg ikke tillægge nogensomhelst betydning. Det irske *Turges* støtter sig som alle de øvrige norske navn i irsk paa norsk uttale, og er i sig selv en langt bedre kilde end de 3—400 aar yngre sagaer, hvis upaalitelighet til overflod bedst bevises derav at de gjør Turges til en søn av Harald Haarfagre. Det norske *Þorgisl* støtter sig som navn for Turgesius paa ir. *Turges*, som i norsk ganske naturlig sluttet sig til det Torsnavn som det i lyd kom nærmest. At *Turges* ikke blev on. *Þorgestr* kommer derav, at *Þorgestr*, som særlig tilhører landnaamtiden, meget tidlig forsvandt fra norsk, hvor det mig bekjendt ikke har efterlatt sig nogetsomhelst spor.

Herav maa man slutte at den ældste norske tradition om Turges som selve navnet skyldes irsk formidling.

Hubba: *uma ttaoisicc Lochlann .i. Hingar 7 Hubba* AI aar 870. — On. *Ubbi*.

Úna irsk og skotsk npr. fem. — On. **Húna* (svarende til mask. *Húni*).

Úspac. I de norske beretninger om slaget ved Clontarf indtar vikingerne Bróðir og Óspakr en fremtrædende plass. Bróðir sluttet sig til Sigtrygg Gjæle. Han nævnes i irske annaler og sagaer som Brians banemand. Men *Óspakr*, som fulgte Brian, kjendtes hittil kun fra norske kilder. Han nævnes imidlertid i de litet utnyttede Clonmacnois-Annaler (s. 133) i en længere liste over de »great & valiant Captaines« som herjet i Irland i vikingetiden. Hans navn skrives her *Wasbagh* hvad der efter den for disse annaler eiendommelige ortografi vilde svare til *Úspac*

(*Uaspac*) i den irske original[1]. Ir. *-c* gjengir oversætteren stadig med *-ch*, *-gh* (*Blathmach* = *Blathmac*). Stedet er i høi grad egnet til at styrke vor tillid til den norsk-islandske traditions paaliteliget.

Fra irsk stammer derimot aabenbart de norsk-isl. nom. pr. ***Kimbi***, ***Kimbli***, sml. ir. *Cimbe*, *Cimme* Bodl. Dinds. 14, *Cime Cennmór* (en træl), Ériu V 166, og med *l*-suffiks: *Cimbil* LL 94 b 26; cf. *Cimb*, *Cimm*, dem. *Cimmín*.

Geografiske navn.

Ir. *Súdiam*

co Siugraid Soga ríg Súdiam CRR § 7 (LL, hs. fra slutten av 12. aarh.), se ofr. under *Inscoa*, s. 52.

Dat. pl. (*á*, *af*, *í*) *Suðeyjum* = *Suðreyjum*; sml. *suðland* v. s. a. *suðrland*. Sigurd Lodvesons rike strakte sig en tid fra Katnes over Hjaltland og Orkenøerne like til Suderøerne.

Dette er den eneste on. dat. pl. overleveret i irsk.

Om on. *ey* i irsk, se s. 72.

Ir. *Hiruaith*. *Lochlann*.

Disse to gaadefulde navn for Norge har jeg tidligere (Ériu V 250) forklaret som omformninger av *Hǫrðar* og *Rogaland*. Navnene kunde tyde paa at hovedmassen av de norske vikinger som i første halvdel av det 9. aarh. herjet i Irland kom fra de to søsterfylker Hordaland og Rogaland. Forklaringen har imidlertid den hake at den i begge tilfælder forutsætter en folkeetymologisk omformning av de norske navn, som i lydret utvikling umulig kunde føre til irsk *Hiruaith*, *Lochlann*. For *Lochlanns* vedkommende kommer hertil at navnets ældste irske form synes *Lothlinn*, *Lathlinn* efter Ulsterannalernes og Sanktgallerhaandskriftets samstemmige vidnesbyrd. Disse ting gjør at sammenligningerne ikke uten videre kan godkjendes.

Den følgende forklaring av formen *Hiruaith* forutsætter at navnet beror paa on. *Hǫrðr*, *Hǫrðar*. Om denne forutsætning er rigtig eller ei, faar foreløbig staa hen. Det er ikke utelukket at *Hiruaith* oprindelig var et hjemlig navn for et irsk sagnland som først i vikingetiden blev

[1] ir. *ua* er almindelig ACM *wa* (*Dwagh*, *Nwadad*, *Wanach*: *Duach*, *Nuadad*, *Uanach*), ir. *ú* alm. *ow*: *Cowle* = *Cúl* (cf. *Owgaire*, *Owgany*). Dog staar *ow* ogsaa for *ua*: *Owran* = *Uaran*.

associeret med Norge. I motsætning til *Lochlann*, som gjennem sin bruk i al historisk litteratur er officielt fastslaat som det geografiske navn for Norge, lever det derfor fortrinsvis i romancernes og eventyrenes verden.

Hiruaith forutsætter et norsk *Haruða-* med usynkoperet *u*. Dette *u* holdt sig i former med synkoperet stammevokal til langt ind i vikingetiden (ns. *Haruðr*, gs. *Haruþs*, Røkstenen som personnavn). Ja selv i begyndelsen av det 9. aarh. har vel den usynkoperte flertalsform *Haruðar* været i bruk ved siden av *Hauṛðar*.

Hvordan kan nu ir. *Hiruaith* gjengi n. *Haruða-*? Man venter ir. *Aruth* »en horde« pl. *Aruith* »Hordaland«. Dette maa irerne aabenbart ha opfattet som en sammensætning med *ar*, *ir* »øst«, som indgaar i saa mange irske stedsnavn (*Irard*, *Irarus*, *Irgoll*, *Irluachair*, *Irmumu*). At der ved siden av *Aruith* opstod et *Iruith* er ganske naturlig naar man vet at det irske *ar* i betonet stilling veksler med *ir* [1]. Vanskeligere er det at avgjøre efter hvilket forbillede det plurale stammenavn *Iruith* blev omdannet til det fem. entalsord *Iruath*. Var det efter det irske stedsnavn *Iruat*? Dette forekommer i Armagboken (fra ca. 800) fo. 14 a 2 hvor der nævnes en *Cas mac Glais subulcus Lugir ríg Hirotæ*. Dette *Hirotæ* har intet med Norge at gjøre, som ZIMMER, SOPHUS BUGGE og andre har ment. Det betegner en del av Galway som følgende steder viser: *rí for Medraige 7 for Herot* LL 192 a 54. *ó Áth Cliath i nErut uill cosin nÁth Cliath i Cualaind* ib. 192 a 56 (se Thesaurus Paläohib. II 267 n.). Svarende til Armag l. c. har Rawl. B 512 (= Tripartite Life 122.25) *Iruate* og Hy Maine 179 b *Irḟuaite* (*ḟ* kun grafisk); samme navn trykkes *Hiruatha* i STOKES Three Old-Ir. Gl. s. 29, men det bedste haandskrift, Yellow Book of Lecan, har dog *Hiruaite* (274 a 5). Ordet har saaledes uaspireret *t* i motsætning til *Hiruaith*. Av skrivemaaterne *Hirotæ* (aabenbart *-ó-*), *Iruate*, *Herut*, *Herot* maa man slutte at der foruten det langstavelses *Hiruat* var et kortstavelses *Hirut* med lydret forkortelse av sidste sammensætningsled (sml. ir. *ir-uath* »skræk« v. s. a. *ir-uth*, *ir-ud*). Slike parallelformer er særdeles almindelige i ældre irsk; begge brukes ofte av en og samme digter alt efter metrets krav. Under indflydelse av dobbeltformerne *Hirut* : *Hiruat* blev da formodentlig *Hiruith* omformet til *Hiruaith*.

Den fem. entalsform *Hiruaith* kan kun forklares derved at det plurale stammenavn *Hiruaith* efterhvert blev opfattet som fem. sing. av et lands-

[1] Ved siden av *air-ard*, *-cha*, *-chaill*, *-chomair*, *-dirc*, *-es*, *-gna*, *-lár*, *-rann*, *-sa* gaar *irard*, *ircha* osv. For Würzburgerglosenes *irdirc irchre* har Sg. *airdirc*, Mil. *erdairc*, *erchre*.

navn, hvortil man saa dannet gen. sg. *Hiruaithe* efter mønster av *luib*: *luibe*, *inis*: *inse* o. l.[1].

Er denne formodning rigtig, kunde man vente at finde spor av den oprindelige *o*-fleksion i irsk poesi. I den romantiske fortælling *Echtra Clainne Ríg na Hiruaide* (ITS I), som rigtignok er av sen datum, finder jeg nu ogsaa en gen. pl. *Hiruath* (svarende til nom. pl. *Hiruaith*, nom. sg. *Hiruath* *Haruðr):

do chaoinfidhe sinne[2] *gan* ***fuath***
i gcríochaibh caoime ***Ioruaidh*** [s. 70, 9—10],

hvor rimet med *fuath* kræver en læsemaate *Ioruath*. *Iruaithe* er umulig ogsaa fordi linjen kun skal ha syv stavelser.

Ioruadh kræver ogsaa følgende vers:

doilghe liom ná an turas sa
an tréanchlann chalma ***Iorruaidh***
ag tuitim 'sna cathaibh se
dobheir mo chroidhe ***rothruaigh*** [s. 96].

Sidste verselinje vender tilbake s. 102, hvor alle haandskrifter har *rothruagh* (oir. *tróg, truag*) og saaledes maa der ogsaa læses her. Prosafortællingen har karakteristisk nok altid gen. *Hioruaidhe*.

Laaneordenes stammeform.

Hvad form et norsk ord skal ha i irsk bestemmes i alle entalsord som regel av de oblikve kasus. Nominativs *-r* bortkastes uten undtagelse: *Amláib, actuaim, Haimar*. Det heter *ármann*, *lagmann*, *stiurusmann*, *ostmann*, *nortmann*, svarende til det oblikve on. *-mann*. *Auisle* og *Torgesle* stammer fra dativ *Auisli, Þorgisli, Birnn* (Cog. s. 62) fra dativ *Birni* (støttet av plur. *Birnir*). Om spor av nominativs *-r* ved utlydende *-rr*, *-ll*, *-nn*, se s. 114, 116.

[1] Gamle ekss. paa denne gen. er:

LL 207 b 25: *cuilén ríg na Hiruathe*, her utvilsomt Norge, sml. *in triar út tánic dar muir lodsat sech Albain sairthuath* LL 207 b 22, hvor *Hiruaith* altsaa siges at ligge nordøst for Skotland.

H. 2.17, fo. 95, col. 2: *aengaba na Hiruatha* (Cath Maige Tuired).

H. 2.18, fo. 61 b a, col. 2: *dias sain de fénnedaib na Hiruada forroeglass doentoisc ó Ailill;* kort iforveien skildres de som utlændinger (*étaige allmarda inngantacha impo*).

TBC 5875 (LL 90 b): *na noecharptig de fénnedaib na Hiruade* i motsætning til *Fir Hérenn*.

Aided Clainne Tuirind, Atlantis IV 190: *rígh na Hioruaidhe*.

Den tilsvarende dativ finder man Acallam na Senórach 5457: *assinn Iruaith móir anoir*, »fra H. i øst«.

[2] Versemaalet kræver *sinn* uten efterhængt partikel.

Særlig tydelig kommer dette forhold frem ved de to-stavelses maskuline *n*-stammer, som i irsk i alle kasus har *-a*:

Barra: Barri.	*Edda*: Eddi.
Berna: Bjarni[1].	*Ída*: Híði.
boga: bogi.	*Ona*: Auni.
*bossa (*bossán*); posi.	*scalla[ch]*: skalli.
Bua, *Buu*: Búi.	*Soga*: Soggi.
cloba: klofi.	*sparra*: sparri.
Colla: Kolli.	*Torra*: Þorri.
Cossa Nara: Gussi Nari.	*Hubba*: Ubbi.

Sml. skotsk *bodha*: on. *boði* »baae«, *Gunna*: on. *Gunni*, *bolla*: on. *bolli*.

De feminine *n*-stammer skulde i overensstemmelse dermed vise oir. *-u*. Dette vilde i middelirsk falde sammen med *-a*. Det gamle *-u* foreligger i Cormacs *cuiniu* = on. obl. *kuenu* og vel ogsaa i *Beolu* FM 865 av on. obl. *Biólu*, s. 49. — Om trestavelses *n*-stammer se s. 93.

Til *r*-stammernes *-ur*, *-or* i de oblikve entalskasus svarer irsk *-ur*, *-or* (*-ar*) i alle kasus: *Brotor* AU 1014. *Brodor* Cog. 150. *Brodur* AU 1160. 1165. *Brodar* Cog. 202. 206. FM 1013.

Paa lignende vis peker on. *lurkr* paa obl. *luirg* (acc. dat.), *lurga* (gen.), ikke paa nom. *lorg*, og on. *lung* paa obl. *lunga*, *luing*, ikke paa nom. *long*.

I flertalsord er nominativ lagt til grund i stammenavnene *Danair* (allerede Saltair na Rann, 10. aarh.) = *Danir*, og *Sciggire* = on. *Skeggjar*, hvorom se s. 92, samt i *pónair*, on. *baunir*. *Danair* og *pónair* gled over i den irske *o*-fleksion og dannet en nom. sg. *Danar* (gp. *Danar*, ap. *Danaru* LL 183 a 26. TF 132.20, se Ac. Dict.), *pónar* (DINNEEN, P. O'C., Archiv I 345, *luipinus .i. ponair Egipt* ib. 327). *Danar* blev i senere tid opfattet som *Dan-ḟer*. Den gamle gen. pl. foreligger aabenbart i komp. *dan-smacht* 'dana-veldi', *dan-loinges* »vikingflaate«. *Pónair* har en sideform *pónaire*: *sepe .i. pónaire* O'DAV. 1476, *pónaire ḟrancach*, DINNEEN; cf. *Sciggire* av *Skeggjar*. Det indgaar ogsaa i stedsnavnet *Cnoc an pónaire* AL, HOGAN.

Paa on. pl. *barar* beror ir. *bara* »likbaare, baare« (*líntar bara acaind 7 berar do mac ríg Hérenn*, Boroma RC XII § 52), som STOKES feilagtig avleder av ags. *bǽr*, *bǽre*.

Súdiam av dat. pl. *Suðeyjum*, se ofr. s. 56.

---

[1] Cog. 80: *Maghnas Berna*. Enten = *Maghnas mac Berna* (sml. *Aed Suibni* AU 584 = *Aed mac Suibni* CZ VIII 178; *Cuilen Illuilb* AU 970 = *Kylan Hildulfssonr*, eller et navn av samme type som de av A. BUGGE Contributions III 9 nævnte *Walterus Oter*, *Simon Turgot* (indeholder ogsaa disse gen. *Oitir*, *Turgoit*?).

Laaneordenes fonetik.

Det materiale hvorpaa den følgende fonetiske behandling av det norske sprogmateriale i Irland bygger, er hovedsagelig overleveret i haandskrifter fra det 11. til det 15 aarh. Teksterne selv er dog i almindelighet ikke yngre end det 12. aarh.; en del av dem antas at ha faat sin formning allerede i sen oir. tid. En særlig vegt lægger jeg paa det annalistiske materiale, først og fremst paa Ulsterannalerne, som fra det 7. aarh. av i det store og hele kan siges at bygge paa samtidige dokumenter, som jeg allerede tidligere har fremholdt. For disse annalers vedkommende gjælder ikke SOPHUS BUGGES indvending at »navneformene her ikke er fuldt bevisende, da de haandskrifter, hvori de (norske personnavn) foreligge, er sene, og da navnene kan tænkes at være skrevne i former, i hvilke de senere . . . kjendtes i Irland«[1]. De øvrige annaler maa behandles med større forsigtighet, skjønt det ogsaa her er forbausende med hvilken trofast konservatisme de norske navn er bevaret. Grunden hertil er, at ogsaa de senere annaler øser av gamle kilder — i mange tilfælde utvilsomt Ulsterannalerne — og at avskriveren var mindre tilbøielig til at fikle med navn, med hvis klang han ikke var fuldt fortrolig. Et slaaende eksempel herpaa er Four Masters aar 846 hvor Þórir Jarl kaldes *Tomrair Erla* (for *Iarla*) skjønt disse annaler først blev kompileret i det 17. aarh.; de langt ældre Chronica Scotorum har *Iarla*. Naar derfor de samme annaler aar 865 har skrivemaaten *Beolu* (for regelmæssig mir. *Beola*) som falder sammen med det on. oblikve *Bíólu*, saa ser jeg heri den oprindelige oir.-on. form som har reddet sig ned gjennem tiderne. Omvendt mangler der heller ikke eksempler paa at en yngre form har fortrængt en ældre. Den samme mand som i Ulsterannalerne aar 921 kaldes *Ailche* heter i det 100 aar senere Cog. Gaedel re Gallaib *Elgi*, on. *Helgi*. Til Ulsterannalernes *Auisle* svarer i andre kilder *Óisle*, til *Iercne* almindelig *Iargna*. Jo sjeldnere et personnavn er desto større sandsynlighet er der for at den irske form, selv om den først er overleveret i sene haandskrifter, gjengir navnets uttale i vikingetiden. Hertil kommer at kun de færreste av de norske navn i Irland kan antages at ha vundet indpass i de irske distrikter og at avskriverens kjendskap til dem som oftest er hentet fra gamle manuskripter.

I min behandling av laaneordenes fonetik har det været mig om at gjøre ikke at anerkjende nogen tilfældighet. Enhver avvikelse fra den

[1] Bidrag til den ældste Skaldedigtnings Historie s. 13.

oldnorske lydform — selv den mindste — skal ha sin aarsak, hvad enten den maa søkes i særegne irske lydlove eller deri at den irske form staar paa et ældre sprogtrin end den norske.

For oversigtens skyld forutgriper jeg behandlingen ved i alle tilfælde at stille konklusionen først.

Vokaler.

Betonet stavelse.

On. **a**: ir. **a**.

accaire akkeri. *achtuaim* aktaumr. *hagal* (Alf.) hagl. *Albdan* Halfdan. *allsad* halsa. *allsmann* halsmen. *Aralt* Haraldr. *att* hattr (og hǫttr). *Balldar* Baldr. *cadla* (CZ VI 287.11) kaðall. *callaire* kallari. *cnapp* knappr. *cnaturbarc* (CCath. Ind.) *knattarbarki. *Danair* (Ac. Dict.) Danir. *Danmarg* (Ac. Dict.) Danmǫrk. *far* (Cog. 174) hvar. *gadar* gagarr. *garda* garðr. *langfiter* ags. langfeter, on. *langfjǫturr. *langa* (fiskenavn) langa. *Magnus* Magnus. *mann* (Alf.) maðr, mann-. *mangaire* mangari. *margad* markaðr. *Ragnailt* (LL 141 a 36) Ragnhildr. *rangalach* n. d. rangl. *rannsaighim*[1] rannsaka. nir. *scallta*, *scallach* »skallet«: skalli. *scarb* skarfr. *slagbrann* slagbrandr. *sparra* sparri. *stag* stag. *targa* (LL 162 a 28) *starga* targa. *Suartgair* (ofr. s. 54) *Suartgeirr.

Om *Ragnall*, *mattal*, *sadal*, *Saxolb*, *Stabbal* s. 74. *athba*, *-abud* av *hafuð*, *hǫfuð* s. 13.

On. **á**: ir. **á**.

ábor (ofr. s. 13) hábora. *Acond* Hákon. *Amond* (ofr. s. 48) Hámundr. *Álaib* (LL 172 b 17) Áleifr. *ar* (Alf.) ár. *ármann* ármaðr. *as* (ofr. s. 13) áss. *cápa* kápa. *Car* (ofr. s. 49) Kárr. *carb* karfi. *Grággabain* AU 917 *Krákabeinn. *mál* (.i. cís, Lec. Voc. Hy Maine 88) mál. *scálán* (s. 34) skáli.

On. **ã** (nasalt *a*): ir. **ã**,

skrevet **am**, *aṁ*, *amh*: *Amlaiph* AU 857—938 (9 ekss.). *Amlaib* 935—1013. *Amlaim* 853—1175. *Aṁlaeibh* FM. On. Aleifr, d. e. *ãleifr*.

Da navnet aldrig viser akcentueret *á* maa man gaa ut fra at *ã* var kort ogsaa i norsk uttale. Kort a viser ogsaa den moderne uttale

---

[1] Hvis ikke fra eng. Ordet dukker først sent op i irsk.

ãul^{u}īv Munster, *ãulə* Ulster. Betegnende er motsætningen *Amláib* LL 172 a 2: *Álāib* LL 172 b 17 med langt *unasaleret ā* = on. *Áleifr* (**alaib** Øvre Tandberg, Norderhov, ca. 1000 ifølge S. BUGGE). Den sidste form viser at nasaleringen i dette ord var opgit eller iallefald sterkt reduceret ved midten av det 12. aarh. Sml. *Ólaib* s. 66.

On. **e** av urnord. **e**:

(I) ir. **e**. *Berbe* on. *Berve* = Bergvin. *Herling* Erlingr. *sess* sess. *seissi* sessi.

(II) ir. **i** leilighetsvis foran palatal kons.: *birbell* berfell, s. 31.

On. **e** av urnord. **a**:

(I) ir. **a**. *cairling* i en gammel verseprøve IT III 100, ifølge Contr. 306 = on. kerling, gammel kone; aabenbart et npr. = on. Kerling. *Caittil* (acc. sg.) AU 856, *Caetil* (nom. sg.) Cog. 22, on. Ketill.

(II) ir. **e**. *Turges*[1] AU 844, Þorgestr, s. 55. *Eloir* AU 885, on. *Helǿri, se Addenda. *beirling* CF berlingr. *ceis, cess* Cóir Anm. § 30, kesja. *eibil* ML 46.24, hefill. *Ergi* s. 50, Herkir. *Erulb* AU 949. 958. 964. 1014, FM 962. 1151, Heriulfr. *est* O'Mulconry 100; *eist* L, *est* H. 3. 18 hestr. *mergge* (pl. merggida LL 172 b 28. 302 a 42) merki. *penning* (LL 54 b 2 = TBC 83, Corm. St-O'D. 140) penningr[2]. *Pers* CCais. s. 140 berserkr. *Scelling* FM, Cron. Hyense 1154, Skeliungr. *sceir*, mansk *sgeair* sker.

(III) ir. **i** foran *ng* og leilighetsvis foran palat. kons.: *pinginn* (Corm. s. v., ib. s. v. *pissire*; paa ingen av disse steder i Laud), mansk *ping*, on. penningr, peingr, pengr, n. d. peng. *Sciggire* LL 172 a 4, Skeggjar, s. 92.

Av disse eksempler kan kun *Turges, Erulb, Eloir, Caittil* og *Cairling* med sikkerhet dateres til før aar 1000. De forutsætter følgende oldnorske former

aar 844	856	885	949
-ʒestʀ	*kaⁱtilʀ*	*helǿre*	*heriulfʀ*
	[kaⁱrling]		

Ir. *-ges* (*-ghes*) stemmer som man venter med det halvandet hundrede aar ældre **ʒestumʀ**, Stentofta. *Caittil* viser at *i*-omlyden ved ord av denne type endnu ikke var trængt igjennem ved midten av det 9. aarh. Det irske

[1] Behandles av praktiske grunde her.

[2] *penning* stammer maaske snarere fra angelsaksisk.

a kan nok gjengi et *i*-inficeret *a*, noget i likhet med den bløte uttale, som nyirsk *a* ofte har foran palatal konsonant, men umulig en norsk *æ*-lyd. Som *Eloir* viser falder utviklingen av $a^i > æ$ i anden halvdel av det 9. aarh. *berling, ceiss, ebil, Ergi, mergge, penning*[1], *sceir* kan derfor ikke under nogen omstændighet være laant før de sidste decennier av det 9. aarh. *Eloir* er det ældste kjendte eksempel paa *j*-omlyd. Det viser at former som *Heriulfʀ, huerium, telgja, fella, døma* o. s. v. var raadende i Norge saa tidlig som aar 885.

Mot 2 ord med bevaret *a* staar 12—13 med *e*. Da de første desuten begge synes personnavn, maa man av dette forhold slutte at hovedmassen av de norske laaneord i irsk er senere end sidste fase av *i*-omlyden i norsk, d. v. s. *de norske laaneord i irsk er som regel ikke ældre end det 10. aarh.*

On. **e** av urnord. **ai**:

Ir. **a**, **e**: *Elgi* Cog. 38.3 (for aar 922), cf. 64.7, on. Helgi, vekslende med *Ailche*, se s. 47. *Edda Eta* Cog. (for aar 1014), on. Eddi, cf. on. fem. Edda, vel = *edda* »bedstemor«.

At *Ailge* svarer til *Helgi* fremgaar foruten av ACM 922, sammenholdt med Cog. 38.3, ogsaa av overensstemmelsen *mac Ailche* AU 923: *Mac-eilgi* ACM 922. *ai* betegner monoftongen *a* fulgt av lys konsonant, da FM (som for diftongisk *ai* skriver *aoi*) læser *Ailgi* (aar 920) og ACM *Alchi*. Da nu *Ailge* bevislig er den ældste form og *Eilge* ikke kan være utviklet derav efter irske lydlove, skyldes vekslingen *a* : *e* et norsk lydskifte[2]. *Det av on.* ai *foran konsonantgrupper opstaaede* æ *var følgelig ved begyndelsen av det 10. aarh. endnu en tydelig* a-*lyd* — av samme art som det tidligere omtalte *a* i *Caittil. Utviklingen av dette* a *(av ældre* ā*) til* æ *falder mellem 922 og de første decennier av det 11. aarh.;* den forutsætter et palatalt *l*, hvis lyse farve skyldes den gamle *i*-diftong. De irske former beror paa oblikt on. *Haⁱlga, Hæⁱlga*, som maatte føre til irsk *Aⁱlge, Eⁱlge* efter de bekjendte love for sammenstøtende konsonanter.

Med de *u*-omlydte særnorske sideformer *Hǫlgi* (*Holje*, Telemarken)[3], *Hølgi* har *Ailge* intet at gjøre.

---

[1] Se s. 62 note 2.

[2] Sml. hermed vekslingen *a* : *e* i Ulsterannalernes gjengivelse av angelsaksiske navn paa *Æthel-* : *Adulstan* 936. 938. *Adulph* 857, men *Eit[h]ilbrith* 670. *Eithilfleith* 917.

[3] *Hǫlgi* synes at forutsætte en sideform *Halge*, obl. *Halga* med ikke-palatalt *l* (halka Klepp, Jæderen?); dette blev *Hǫlgi* under indflydelse av fem. *Hǫlga*, obl. *Hǫlgu*.

On **é**: ir. **é**.

fea (Alf.) fé. *Treaban*, Turcall T., MacFirb., CCais. s. 157 = *Turkill Trevan* (sic leg.) ACM 830, on. Trébeinn [1].

On. **o**: ir. **o**.

boga bogi. *bossán* (**bossa*) posi. *brotbla* brotblæja. *cloba* klofi. *Colbain* FM 988 Kolbeinn; *Colphin* Cog. 24.32 (saa ogsaa LL-fragmentet) Kolfinnr. *Colla* (ovfr. s. 49) Kolli. *conung* konungr. *dorga* dorg. *Gothbrith* Goðrøðr. *Loduir*, *Lothur* Hloðver. *lofta*, *lochta*, mansk *lout*, sk. *lobht* lopt. *nordmann* norðmaðr. *Horm* Ormr. *plod* floti. *portchaine*, *partchuine* [2] (Corm.) portkona. *rosual*, *rossmal*, *rossal* hrosshvalr. *scor* skor. *topta* þopta.

Følgende Torsnavn: *Torfind* AU 1124 Þorfinnr. *Torchair* (FM 1171) Þorgeirr. *Torcall* AU 1160. 1171. *Torgesli* FM 1167. *Tormun* CCais. s. 140 Þormundr. *Torstain* AU 1103 = *Torstan* FM. *Toirbeardach* Cog. 40, *Toirberd* ALC I 242, aar 1210 Þorvarðr, ags. Thurweard. Men i *Tomrair* og *Tomralt* er *o* langt som paa norsk.

I flere tilfælde svarer et irsk *o* til on. *u*:

Cossa Cog. 27 (ca. aar 900); on. *Gussi*.
Soga CRR § 7: on. **Suggi*.
Somarlid AU 1164. 1209. 1212. Cog. 98 [3]: on. *Sumarliðr*, *-liði*.
Sortadbud Sort CRR § 7: on. **Sorthǫfuð Sortr*.
goc s. 10 (10. aarh.): n. d. *gugga* (og *gogga*).

Disse former skyldes en gammel veksling av *u o* foran lys og mørk konsonant. Til *Gussi*, *Suggi* lød de oblikve kasus engang *Gossa*, *Sogga*; herpaa beror de irske former. Fleksionen *somar: sumre* blev i næsten alle norske maalfører utjævnet til fordel for *u*-formen, da dativ var den mest brukte kasus av dette ord, men irsk *Somarlid* forutsætter en nom. *somar*, svarende til n. d. *somar* (med aapent *o*), som nu ifølge AASEN og ROSS er almindelig i Vest-Agder og Telemarken. Paa nom. *Sortr*, acc. *Sort* beror irsk *Sort*; on. kjender kun *Surtr*.

---

[1] Sml. tilnavnet *Tréfótr*: *Ǫnundr T.* Landn. *Þorvarðr T.* en isl. 13. aarh.

[2] *a* skyldes her den etymologiske sammenligning med lat. *pars* (*partem canis habens*).

[3] Navn paa en nordbo, som dræptes i Limerick aar 968.

Turges AU 845, *Turgeis* Cog. etc., har i alle gamle kilder *u*. Dette *u* er kort og unasaleret og kan i irsk ikke være sekundært utviklet av *o*. Skrivemaaten viser bestemt paa en norsk uttale *Þurȝestʀ*. Endnu ved midten av det 9. aarh. har derfor det østnordiske *Þūr-* været i bruk ogsaa i Norge, hvor det vekslet med *Þór-* (*Tomrair* AU 847 = *Þóraʀʀ*). Videre maa forkortelsen av *ú*, *ó* i sammensatte Torsnavn som *Þorgestr*, *Þorkell*, *Þorsteinn* iallefald gaa tilbake til første halvdel av det 9. aarh.[1]

Skrivemaater som *Turcall* AU 1124, CCais. § 53, (ved siden av *Torcall*), *Turmun* CCais. s. 140, *Turmot* »Crede Mihi« (ca. 1270) kan ogsaa tænkes at gjenspeile en on. uttale *Þur-*. Dog kan man paa disse forholdsvis sene eksempler ikke lægge den samme vegt som paa det langt ældre *Turges*. Den moderne uttale (*Mac Corcaill*) peker paa *o*; desuten kan *u* i de forholdsvis sene haandskrifter det her gjælder skyldes indflydelse fra ags. eller middelengelsk skrift. *Turmot* er vel liketil angelsaksisk.

On. **ó**:

(I) ir. **ó**. — *bróc* brók. *Brotor* AU 1014, *Brodor* Cog. 150 Bróðir. *ló* (s. 36) ló. *Mód* (s. 53) *Móðr. *os* (Alf.; haandskriftet har *or*) óss. *Roalt* LL 310 b 31, *Rolt* Cog. 28, Hróaldr. *Rodlaibh* TFr. aar 863, Hróðleifr. *sol* (Alf.) sól. *Torolb* Cog. 80 *Torulb* AU 932 Þórolfr. — Om *Rodolb* se s. 54.

Pól npr. m. AU 1103 (ofr. s. 53): on. *Póll*; utviklingen av $\bar{a}u > \bar{o}$ gaar iallefald tilbake til det 11. aarh.

(II) ir. **ua**. — *Ruadhmand* (*Torolb* 7 *R.* Cog. 80, aar 968), *Ruamand* (ib. 78) Hrómundr (mansk **rumun**) av ældre Hróðmundr. Navn som *Gumundr*, *Hreimarr*, *Rámundr* etc. lød da ved midten av det 10. aarh. endnu Guðmundr, Hreiðmarr, Ráðmundr.

Utviklingen av *ó* > *ua* er ikke lydret, men skyldes tilknytning av (*H*)*róð-* til ir. *ruadh-* »rød«[2]. *Bruatar* AI 1014 = *Brodor* i de øvrige annaler, skyldes forveksling med ir. *Bruatar*. Ir. *buale* »skjoldbule«, som sikkert stammer fra on. *bóla* (Contr. 283), har faat sit *ua* fra ir. *buale* »falanks, skjoldborg«.

---

[1] *o* antages i disse ord at være forkortet av *ó*; det turde dog være tvilsomt om det nogensinde har været langt.

[2] Omtydningen, som i sig selv er ganske naturlig, laa saa meget nærmere som irerne bevislig kjendte et *ródh* = on. *rauðr* (*róth cach nderg*, Cormac. *Brodor Róth*, Cath Ruis na Ríg § 7).

On. $\tilde{\bar{o}}$: ir. $\tilde{\bar{o}}$,

skrevet **om** (*oṁ*, *omh*). — *Tomar* Tig. aar 995 (MM 83 ff.), *Tómoir* ML s. 66 Þórr. *Tomrair* AU 847, *Tomrar*[1] Þórir. *Tomralt* FM 923 Þóraldr.

Rim som *Tomair*: *dŏmain* LL (Cog. p. 234), *Tomair*: *tŏraib* BB 288 a 17. 290 a 13 siger intet om kvantiteten av *o*. De beror nemlig paa en metrisk opløsning av en lang nasalvokal, hvorpaa jeg har flere eksempler og hvortil jeg skal komme tilbake paa et andet sted.

On. $\tilde{\bar{o}}$ er i flere tilfælde utviklet av ældre $\tilde{\bar{ǫ}}$. Denne overgang kan ad metrisk vei føres tilbake til midten av det 11. aarh. At den er betydelig ældre viser runenavnet *óss*, ir. *os* (Alf.), som utvilsomt indeholder *ǫ́ss* »gud«[2], og *Ottir*, *Oittir* Annalerne 883 (CS). 912. 917. 1014, som iallefald i første led svarer til on. *Óttarr*, sml. s. 82. Den maa paa grundlag herav sættes til slutten av det 9. aarh.

Betydelig yngre er *Ólaib* CRR § 7 = LL 172 a svarende til on. *Óleifr*. Formen hørte neppe hjemme i originalteksten, da den i LL er randnote til tekstens *Amlaib*; den kan dog paa grund av haandskriftet ikke være yngre end slutten av det 12. aarh.

Da hverken *Ólaib*, *ós* eller *Ottir* viser spor av nasalvokal, er nasalklangen i det av *ǫ́* utviklede *ó* aabenbart tidlig blit sterkt reduceret eller helt forstummet. Man skjønner ellers ikke, hvorfor der ikke skrives *Omlaib*, *omas* som *Amlaib*, *Tomar*.

On. **i**:

(I) ir. **i**. — *blinn* blindr. *circus* kirkjuhús. *gic* (ovfr. s. 10) gigga. *Illulb* (ofr. s. 52). Hildulfr. *idús* *viðuhús. *Hingamund* Ingimundr. *Mikle* TFr. 176 mikli. *piscarcarla* sml. fiskikarl. *scind* skinn (Corm. St.-O'D. 134). *scip*, *scipad* skip, skipa. *Sicfrith* Sigfriðr. *Sigmand*, *Simon* Sigmundr. *Sitriuc* Sigtryggr. *Sigmall* Sigvaldr. *tile* þili.

Om *fuindéoc* se p. 109 f.

(II) ir. **iu**, d. e. *i* fulgt av *u*-farvet kons. — *Siuchraid* AU 1014. *Siucraid* Cog. 152. 194. *Siugrad* LL Cog. s. 233. *Siugraid* LL 172 a 8. 310 b 41. on. *Sigurðr*, *Siugurðr*, i utlyden omformet efter *frøð-*

---

[1] Ogsaa i stedsnavnet *Cell Ua dTomrair.* (ved dissim. ogsaa *dTomrail*), Hogan 209 a. 214 b.

[2] I det 13. aarh. blev det opfattet som = *óss* „munding": *óss er flestra færða fǫr* (norsk runedigt fra 13. aarh.).

navn som *Sichraid*, *Gothraid* (se s. 91). Ældste form synes *Sighrud* ALC 1014.

Den sterkt *u*-farvede uttale av det spirantiske *g*, som forutsættes av gamle vestnorske skrivemaater som *Siughurdr* DN IV 189 (aar 1329), 536 (aar 1387) og *Sygurder* IV 49 (ca. 1300), gaar altsaa iallefald tilbake til slutten av det 10. aarh. Sml. gjengivelsen av on. *y* av *i* med ir. *iu* (*triuc* = *tryggr*), nfr. s. 73.

On. **i**: ir. **i**.

Fuít (sic leg.? LL 172 a 7. *co Brodor fiuit*, facs.) mots. *Róth.* on. Hvítr. *Grísin*, *Grisine* s. 51 Gríss. *Ida* s. 52 Híði. *is* (Alf.) íss. *línscóit* s. 33 línskauti. *Litill* Cog. 84 lítill. *slípad* s. 36 slípa. *sniding* Cog. 174 níðingr.

On. **ī**: ir **ī**,

skrevet **im** (*im*, *imh*). — Hit hører *Imar* AU 857 ff., *Ímar* BB 91 a 50, on. Ívarr.

Den konsekvente skrivemaate *Imar*, selv i sene haandskr. (*Iomar*, aldrig *Iobhar*) viser at nasalvokalen i dette ord maa ha vært særlig fremtrædende. Forklaringen av *Ívarr* som en sammensætning av *ýr* og *verr* maa derfor opgives.

Ifit LL 205 b 8 f. n. gjengir ikke et on. **Íhvítr* som STOKES mente (Bezz. Beitr. XVIII 115). Navnet er bibelsk, sml. Gen. X.

On. **u**: ir. **u**.

dulbróc *dul-brók. *pundand* n. d. bundan »neg«. *gunnfunn* gunnfani. *lunnta* (ofr. s. 14) hlunnr. *scud* »bakstavn« (mots. *tossach*) ML 44.35 (med feilagtig akcentueret *u*) on. skutr. *turs* (Alf.) þurs. *Ulb* Ulfr, og maaske *muc* »mugge«. *Smurull* on. **Smurull* s. 54.

Det av STOKES Bezz. Beitr. XVIII 123 citerte *lonn* = *hlunnr* er neppe som STOKES siger hentet fra irske annaler. STOKES' kilde er aabenbart O'REILLY, som igjen har ordet fra skotske ordbøker. Skotsk *lunn*, *lonn* gjengir en og samme uttale.

Om *Sort*, *Somarlid*, *gogga* se s. 64.

On. **ú**: ir. **ú**.

Bua FN 3, *Buu* Búi. *Cnút* Knútr. *púr* búr. *rúm* rúm. *scúta* skúta. *úb* húfr. *ur* (Alf.; haandskriftet har *ar*) úr. *ustaing* húsþing.

On. **ei**:

(I) ir. **ái**, nyir. **aoi**. — *Haimarr* Heimarr s. 51. *láideng, laoidheang* leiðangr. *maois* (mir. **máis*) meiss. *raid* (Alf.) reið. *sáoidhean* »the young of the codfish, of the coalfish«, DINNEEN seiðr *seiðingr. *stáic* (sk. *staoig*) steik.

(II) ir. **é**. — *Eric* (*ár gall Átha Cliath im Torstain mac Eric* AU FM 1103) *Éiric* (*le hÉric rígh na nInnse* »konge av Suderøerne« CCais § 44) Eirikr.

Éric (for **Airic, Aoiric*) er paa begge disse steder en rent litterær form. Den skyldes aabenbart paavirkning fra angelsaksisk, hvor navnet i de fleste kilder optrær i sin danske form. Den i CCais. nævnte *Éric* er efter A. BUGGE identisk med Erik Blodøks, hvis navn paa northumbriske mynter fra midten av det 10. aarh. uten undtagelse staves ERIC.

(III) i lydgruppen **uei** (konson. *u* + *ei*) skiftet akcenten over paa *u*, og *uei* blev *ùa* fulgt av lys konsonant; se s. 108.

(IV) ir. **á** veksende med **ái**. — ds. *staic* MCongl. 63.11; 65. 5. 10. 15. np. *staci* 63.17. ap. *stacci* 63.2. gp. *staci* 63.12 dp. *stacib* 63.13.

KUNO MEYER oversætter »pile, piece« og mener — helt urigtig — at ordet er laant fra on. *stakka* hvormed det hverken stemmer i form eller betydning.

Betydningen er paa alle steder »stykke kjøt til stekning, stek« som 63.2: *fogabur dó na biada rothúrim 7 samaigis stacci di-[f]reccra degmáru forsna beraib* »han faar de fødevarer han bad om og han stak uhyre stekestykker paa spiddene«, 65.5: *benais mír don staic ba nessa dó* »(han tok op sin kniv og) skar et stykke av den stek som var ham nærmest«.

Da der ikke foreligger noget ags. *stác* maa ordet stamme fra nordisk. Nu er skrivemaaten *stǽc* LL 297 a 33 (*s. thuirc na tuinne*) et sikkert bevis for et diftongisk *stáic* = on. *steik*; *ǽ* = dift. *ái* i samme tekst 297 a 40 (*lǽg* np.), *Gǽne* 297 b 21, *Ǽbe* 297 b 29. I irsk veksler altsaa bevislig et diftongisk *stáic* med et monoftongisk *stáic*.

Hithen hører ogsaa *Stain* ns. AU TFr. 851; ds. TFr. ib.[1] *Staín* av on. *Steinn*. Var *ai* her diftongisk venter man i TFr. *Staoin*, da diftongen *ai* (*oi*) i disse annaler regelmæssig gjengis med *aoi* (*bhaoi, daoinib* s. 122, *Gaoidhealaibh* 123). Jeg finder det liketil urimelig

---

[1] (Cnút mac) *Stain* Tig. 1031, 1035 er derimot feilskrift for *Suain* = *Sveinn*.

at anta, at *Stáin* og da ogsaa *stáci* i MacCongl. begge skulde skyldes en misopfatning fra kopistens side av originalens *Stáin* og *stáici*[1] som monoftongisk *Stá'n* og *stá'ci*.

I visse norske maalfører maa derfor *steik* og *steinn* i vikingetiden ha været uttalt *stā'k'*, *stā'ń* (med sterkt palatalt *k*, *n*). Uttalen *stā'k'* behøver ikke at ha været eneraadende i nogen enkelt dialekt; *ā*-formen har snarere gaat side om side med *ei*-formen og var — det skjønner man — sammenlignet med denne en sjeldnere form. Den tjente vel oprindelig som kompositionsform. At den stundom trængte ut den betonte form er ganske naturlig; ti fra sammensætninger som **oxa-*, *hreina-sták* og de talrige navn og sammensætninger paa *-stán*, er det kun et ganske litet skridt til et fuldt betonet *sták*, *stánn*. En støtte for en gammel uttale *stánn* er videre det i middelnorske haandskrifter fra det 14.—15. aarh. overleverte nom. pr. *Stáni*, hvori LIND ser en sideform til *Steini*.

I sammenhæng hermed ligger det nu nær at se den dobbelte gjengivelse av irsk *ai* med *ai* og *â* i manske runeindskrifter. Runekorset ved Kirk Michael har **mailbrikti**, men andre indskrifter **malmura**, **mallumkun**, svarende til irsk *Máel Brigte*, *Máel Muire*, *Máel Lomchon*. Da akcenten i disse navn laa paa helgennavnet, har nordmændene aabenbart til *Mæil-Mùra* laget et *Mál-Mùra* efter norske mønstre, hvor *ei* vekslet med *á* foran hovedtonen. THURNEYSEN mener at *a* i disse indskrifter nærmest er et forsøk paa at gjengi den middelirske monoftongiske uttale av det gamle *ai* (Handbuch des Altirischen s. 41). Men irsk *ai* gjengis ellers konsekvent enten med on. *æi* (*Feilan* Landn. I 20, *Finnleikr* Ork. 11[2], ir. *Fáelán*, *Finnláech*) eller med on. *e* (*Meldún*, *Melbrikti*, *Melkolmr*, *Melsnati* o. s. v.); omvendt svarer til on. *æi* altid ir. *ai*. For THURNEYSENS opfatning taler **aþakan** paa runekorset ved Kirk Michael, hvis dette som STOKES mener (RC III 190) er irsk *Aedacán* — hvad der neppe er sikkert. Det er nemlig paafaldende at den samme indskrift har *mail* for *mal*. For *aþakan* kunde man desuten paa denne tid vente *aþukan* (= *Aeducán* Rawl. B 502 127 a 1); det suffiksale *a* maatte i tilfælde være overtat fra *Énnacán* og lignende

[1] Som jo ifølge oir. retskrivning kan betegne baade en diftongisk og en monoftongisk uttale.

[2] Et andet eks. paa on. *ei* av ir. *ae* finder jeg i en av de irske repliker i Biskupa sögur I 227. *Malediarik* siger Gisl Illugason til Myrkjartan. *Olgeira ragall* svarer denne. Det første er som CRAIGIE har set en forvanskning av *mallacht duit a rig* „forbandet være du konge". Paa det sidste gir sagaen den gaadefulde oversættelse „ukjendt er en mørk vei". Det svarer dog liketil til ir. *olc aera[dh] ra gall* »ilde er det at forbandes av en nordbo"; det stumme ir. *-dh* er som man kunde vente utelatt i den norske gjengivelse. Replikerne passer saaledes forklaret paa det nøieste ind i milieuet.

navn. Navnet kan muligens forklares som et regelret irsk deminutiv av et irsk-norsk *Áda* (d. e. *Áða*) = on., oldsv. *Áþi*, obl. *Áþa*.

Et det jeg her har fremholdt rigtig, da venter man iallefald at finde spor av lignende dobbeltformer i den gamle litteratur og nutidens dialekter. Jeg kan ikke tilegne mig den opfatning, som nu synes gjængs, at ord som *bátr*, *vákr*, *tákn*, *láþmaþr*, *sápa* skyldes laan fra angelsaksisk. *Bátr*, *vákr* og *sápa* er dog fællesnordiske ord. Kulturhistorisk set er forklaringen av *bátr* som ags. laaneord likesaa betænkelig som avledningen av det fællesnordiske, *s*-løse *iarn* av irsk *iarnn*, og rent absurd er opfatningen av *vákr* som laant fra ags. *wâc*; den skyldes en bogstavtrældom, som — om den fik raade — vilde føre filologien til de latterligste resultater. I erkjendelse herav er det vel at man har søkt en egen etymologi for ordet; det skal efter FALK og TORP være beslægtet med æ. nt. *wack* »eftergivende, bøielig«, ags. *wencel* »barn, pike«, adj. »svak«. Men disse ord staar i formel henseende saa fjernt, at man ikke paa grund av dem kan avvise identiteten med *veikr*; for denne sidste taler ogsaa dobbeltformerne *vækja*, *veikja* »liten pike« i norske dialekter (men mask. altid *vaak*). — *háss* føres av flere tilbake paa **hársa* av ældre **hairsa-*; sml. KARSTEN, Studier öfver de nord. spr. nominalbildning II 205 (*r* maatte i tilfælde være utskutt under indflydelse av germ. **haisa-*, ags. *hâs*, oht. *heis*). Paa *gát* »capra« i Physiologus kan man ikke lægge større vegt, da oversættelsen muligens — men ogsaa blot muligens — støtter sig til en angelsaksisk original. I de øvrige tilfælde holder jeg det imidlertid for rimelig at *á* er lydret utviklet av *ai*. Da *bátr* og *vákr* er fællesnordisk synes aarsaken til lydskiftet at ha foreligget allerede i urnordisk tid. Unordisk *ā* har da ogsaa on. *klæþe*, at dømme efter norsk lapp. *laððe*, enarelapp. *læððe* »pannus« (THOMSEN Got. Sprogkl. Indfl. s. 127), og urnord. *ā* for *ai* møter man desuten i **hateka** Lindholm og **dalidun** Tune. Disse former har man rigtignok villet bortforklare. **hateka** skulde som det senere *háta* være nydannet efter *láta*: *lét*, og **dalidun** skulde være feilskrift — i saa tilfælde den eneste paa Tunestenen — for **dailidun**[1]. Dette sidste er jo ganske nemt, men efter mit skjøn meget betænkelig efter alt hvad vi vet om utviklingen av gammelt *ai* til *á* i andre ord og andre stillinger. Meget snarere maa alle disse *ā*-former sees i én stor sammenhæng; de synes stene paa et og samme baand, hvad enten de først kommer frem i det ældste runesprog, i irske kilder fra vikingetiden eller først i de nuværende talesprog. Efter

[1] Jeg bortser helt fra sammenligningen med lett. *dala*. Verbet er fællesgermansk og lyder *dailian*.

hvad professor TORP meddeler mig er vekslingen *aa*: *ei* og *æ*: *ei*, særlig den sidste, ikke ualmindelig i nuværende norske maalfører. Utviklingen av urnord. *ai* til *á* har derfor sikkert været mere utbredt i folkesproget end de litteraere kilder gir indtryk av.

At aarsaken til overgangen *ai* > *á* maa søkes i akcenten er sandsynlig, uten at det dog paa nærværende tidspunkt i alle tilfælde kan tages for givet. Utviklingen har en nøiagtig parallel i irsk hvor de gamle ogamindskrifter byr former som **valubi battigni gattigni** med monoftongisk *ā* for diftongisk *ái* i oir. *Faeilbe*, *Baethín*, *Gaethín*. At det her ikke blot dreier sig om forskjellig ortografi, viser nyirsk *fáilte* ved siden av *faoilte*.

On.: **au**, **ou**:

(I) ir. **au**. — *Auisle* AU 863. 866. 867. *Ausle* 883. on. Auisl. *blind-auga*, Corm. se s. 93. *caun* Alf. kaun. *naud* Alf. (sic leg.; *naun* haandsk.) nauð. — Om *Aufer* (s. 48) se Addenda.

(II) ir. **ó**. — *Oisle* TFr. 866. *Oisli* Cog. 206. 231 (LL). *Oisill* Cog. 206. Det av STOKES opførte *Uailsi* (FM 861) eksisterer ikke. FM har *Huisli* som utvilsomt er feilskrift for *Auisle*. — *broth* (Corm. LB og YBL) brauð. *ostmann*, *osmann* austmaðr. *Oduind* gs. Cog. 40 (første halvdel av 10. aarh.) Auðun. *Odolbh* Micle TFr. 176 (aar 867) Auðolfr. *Ón* Cog. 14 (saa ogsaa LL; aar 845) Aun. *Ona* Cog. 22 (aar 853) Auni. *pónair* baunir s. 59. *Rodolb* s. 54. *Roth* LL 172 a 6 Rauðr; is *rot[h]* cach nderg, Corm. Tr. 146 (YBL). *scót* ML skaut.

De indoeur. *u*-diftonger var i antekonsonantisk stilling monoftongisert til *ó* godt og vel et hundred aar før nordmændene kom til Irland. I vokalisk utlydende enstavelsesord er derimot det gamle *au* i oldirsk tid endnu ganske almindelig, vekslende med *ó*: *au*, gs. *aue* »øre«: *ó*; *nau* »baat«: *nó*; *dau* »to«: *dó*; *gau* »løgn«: *gó*; sml. fremdeles *tau* »er«: *tó*; *lau* ds. »dag«: *ló*.

Med dette dift.-monoft. *au*, *ó* faldt det norske *au* sammen i irsk og likesom dette diftongiseres det aldrig til *ua*. Der var ingen lyd i det irske sprog som kom det on. *au* (*ǫu*) nærmere. Den diftongiske uttale gik neppe helt tapt i den oir. periode; den maa ha vært der ved 900-tallet, da Ulsterannalerne aar 883 gjengir *Auisl* med *Ausle* og Cormac (LB og YBL) har *blinnauga*, svarende til on. *blind-auga*. Jeg finder det ikke urimelig at skrivemaaten *ó* i det 10. aarh. ofte kan dække over en halvdiftongisk uttale $\bar{o}^u$, som kun vilde faa et høist ufuldkomment uttryk i det gamle *au*.

Med henblik paa overgangen *au* > *ú* i Shetlandsdialekten, som allerede forelaa i anden halvdel av det 13. aarh. (HÆGSTAD Hild. s. 43) bør det understrekes at de irske *ó*-former ikke kan tages til indtægt for en tilsvarende monoftongisering i de norske maalfører i Irland.

On. **ey**:

(I) ir. **au.** — *Aufer* Eyfari, se Addenda.

(II) ir. **ó.** — *Oistin* ns. AU 874 (*Ostin* Cod. Clar.), Eysteinn; sml. stedsnavnet *Baile Hostin* i Tiramalghaidh, HOGAN 88. Om *Carnsore* av **Carns-eyrr* se JOYCE Ir. Names of Places I 107 f.

(III) ir **í.** — *Iulb* ACM 956 ofr. s. 52. *hí .i. inis* Lec. Voc. 36. Derbs. Glos. 15 (BBr. XIX 24), *i* O'Cl., on. ey; sml. sk. *aoi.* Ogsaa i *Súdiam* (uttalt *sūđīəm*), on. *Suđeyjum*, s. 56, og i ønavnene *Dalkey* (Dálk-ey), *Lambey* (Lamb-ey), *Irelands Eye* (Írlands-ey) og maaske *Blaskei* (= *Blasket* paa gamle karter). Disse navn foreligger desværre kun i sin angliserte form. Ældste skrivemaate av *Dalkey* er *Dalkeia, Delgei*, Crede Mihi 1199 (ca. aar 1270).

Ingen av de under (III) nævnte eksempler kan bevises at være ældre end ca. 1100. *Aufer* og *Ostin* peker nærmest paa et norsk *Ay-fari Aystinn*; *ey* (av *au*) maa endnu i begyndelsen av det 10. aarh. ha vært et tydelig *a* + *y*. Det senere *í*, *-íam* er vistnok den nærest mulige gjengivelse av on. lukket *ey* eller *øy*.

On. **y**, **ý**.

On. **y**, *i*-omlyd av *u*: (I) ir. **ui** d. e: *u* fulgt av lys konsonant. — *Scuird, scuirt* Forus Focal 35 (BBr XIX 15) dp. *scurdib* (inair dar scurdib síthlebra) Cog. (11. aarh.) 162.1. *scuird-léine* CF 474. On. skyrta. Nyir. *sciorta* stammer fra eng., som ogsaa *t* viser. — *Smurill* Smurill s. 54 [1].

Til ir. *ui* svarer omvendt kort on. *y*: *Myrgiǫl, Kylan* [2], *Myrkjartan, Myrunna, Dyflin, Hlymrek, Myl* = Muirgel, Cuilen, Muirchertach, Muirenn, Duiblinn, Luimnech, Muile.

(II) ir. **i.** *lipting* (gs. *liptinge*) TT (11. aarh.) 139. *lifting* ML 48. 17. On. lypting.

---

[1] I sene laaneord kan skotsk *iu* aabenbart gjengi on. *y* av *u*. Derpaa tyder *fiullande* i den episke formel *fiulpande fiullande*, som synes at bero paa on. (*sigla skip*) *huelfanda fyllanda* (A. BUGGE, Contributions II 18). Vendingen bredte sig fra Skotland til Irland, hvor den lever den dag idag i mangfoldige variationer, sml. J. LLOYD, Irisleabhar na Gaedhilge, Mai 1908, 221 ff.

[2] At *Kylan* er ir. *Culen*, ikke *Cóelan* viser foruten lydforholdene ogsaa mandsnavnet *Culen Illuilb* AU 970 = *Kylan Hildulfssonr*, og *Cuilen mac Echtigern* som navn paa en nordbo som faldt i Glenn Mama aar 1000.

On. **y**, *u*-omlyd av *i*: ir. **iu** d. e. *i*, fulgt av *u*-farvet konsonant. — *Sitriuc* AU 896—951, Cog., CCais., Tig. 977. 1022. gs. *Sitriuca* TFr. 244. Cog. 40. On. Sigtryggr.

Da *-c* var *u*-farvet maatte ordet i irsk nødvendigvis behandles som en *u*-stamme. — Fra fuldt betonet stilling intet eksempel. (Sml. dog *Siuchrad* = *Siugurðr*, *Sygurðr*, ofr. s. 67).

Hingar AI 870 gaar tilbake paa on. *Ingvarr*.

On. **ý**, *i*-omlyd av **iú**: ir. **iú** d. e. *ú* med forangaaende lys konsonant. *Diure* (ofr. s. 50) Dýri. *stiuir* stýri; men verbet har mørkt *r*: *stiuradh* (*stiúrad* LB 139 a, 141 a, *rosdiurastar* ALC 1217) svarende til on. stýra. Derefter retter sig nom. ag. *stiúraid* ALC 1233 og *stiurusmand* TT 1428, TFr. 115 etc.

On. **ý**, *i*-omlyd av **ú**: ir. **úi**. Intet eks.

On. **ý**, *u*-omlyd av **í**: ir. **iu** d. e. *i* med efterfølgende *u*-farvet konsonant. — *Tiur* Alf. (haandskr. har *diur*) Týr. *iuir* Alf. (haandskr. har *eir*) ýr.

De fleste av disse ekss. stammer fra tekster som maa formodes at ha faat sin formning i tidlig mir. tid. Fra sidste decennium av 9. aarh. er *Sitriuc* og fra 10. aarh. *Tiur* og **iur*. Av den forskjellige behandling av on. *y̆̄* i irsk slutter jeg at der iallefald saa sent som i det 10. aarh. maa ha været en tydelig forskjel i uttalen av det on. *i*-omlydte *ŭ̄*, *iú* og det *u*-omlydte *ĭ̄*. Den etymologiske vokal maa endnu paa denne tid ha været fremherskende i uttalen, saaledes at *byggja* »kjøpe« er holdt tydelig ut fra *byggja* »bo«. Det har sikkerlig ikke blot dreiet sig om en lysere eller mørkere uttale av den forangaaende og efterfølgende konsonant[1].

Gjengivelsen av *lypting* med *lipting* i TT og ML[2] viser at den dissimilatoriske forskyvning av *y* til *i* i nærheten av likvidae og labiale konsonanter, som i ældre tid var ganske almindelig i sydvestlandske maalfører[3], gaar tilbake liketil det 11. aarh. I *lipting* kan overgangen

[1] Dette vil formodentlig kunne bekræftes ved en gjennemgaaelse av rimordene i ældre poesi. I de av SIJMONS „Die Lieder der Edda" I CCXLVII opførte rim skjelnes der tydelig mellem de forskjellige slags *y* — men eksemplerne er faa; saaledes *ymr* : *glymr* Helga. Hu. I 28. *lyge* : *hygðe* Atlamál 30. *dygguar* : *byggua* Vǫluspá 643. Andre eksempler er: *ý* : *bý* Hǫfuðlausn (1. halvdel av 10. aarh.); *ský* : *bý* Runhenda (1155); *lykur* : *slykur* Grámagaflím (ca. 1022); *hlýrum* : *dýrum* Búadrápa 2 (12. aarh.), som *skýra* : *dýra* Skíðaríma 70. En række ekss. foreligger i Skíðaríma: *týna* : *sýna* 64, *skýra* : *stýra* 57; *gylla* : *fylla*, *dyrr* : *fyrr* osv.; *ý* av *ui* i rim med *ý* av *ú* finder man Málsháttakv. 18: *sýkr* : *lýkr* (ca. 1200). I saa sen poesi kan man imidlertid ikke vente at finde skillet opretholdt.

[2] Sml. *lifiar* < *lyfiar*, Noreen § 140.

[3] Cf. M. HÆGSTAD „Vestnorske Maalføre fyre 1350« II 1, s. 47.

forøvrig ogsaa skyldes det betonte suffiks, idet *y* jo i halvbetonet eller ubetonet stavelse i alle nordiske dialekter tenderer mot *i* foran et *i* eller *j* i næste stavelse.

.On. ǫ:

(I) ir. **a**. — *halla* (gs. *in halla* CZ VI 287. 13. senmir.; gs. *na halla* Rawl. B 502, 84 b 4 og IT III 98 § 162 iallefald fra 11. aarh.) on. hǫll; dog se s. 104. *Ascall* AU FM 1171 Hǫskuldr, s. 48. *Badbarr* (v. l. *Baethbarr*[1]) Cog. 24 (midten av 9. aarh.) *Bathbarr* a quo Húi *Bahtbairr* Fen. 390. 2. Bǫðvarr. *cnarr* CCais. XII knǫrr. *Lagmann* AU 1014. 1167. Cog. 40 (kom til Irland i 1. halvd. av 10. aarh.), CCais. Lǫgmaðr. *lagor* Alf. lǫgr. *mar .i. maróc* LL 161 a marg. sup. *maróc* MCongl. nir. *maróg* mǫrr. *marg* (vegtenhet) Tig. 1156. ALC 1564. 1578 mǫrk. *marg* »mark, omraade« ds. *mairg* LL (RC XI 494) mǫrk. *mattal* ns. LB 148 a 37. 41. ap. *matlu* AI aar 1180 mǫttull. *Randolb* ACM 935 ff. (ofr. s. 53) Rǫndolfr. *rang-*, s. 13, rǫng. *sadall* pl. *saidle* BR 208. 9. gp. *sadall* Tochm. Ferbe IT III 462. 18. pl. *sadlaici* Cog. 78 sǫðull. *Saxoilb* gs. AU 836. *Saxulb* Cog. 20. *Saxalb* LL 310 a 22 Sǫxulfr. *Stabball* Cog. (for aar 968, ofr. s. 54) Stǫpull. Om *atbha*, *-abud* av *hǫfuð, hafuð* se s. 13.

Av *Ragnaldr*, ikke *Rǫgnvaldr* som almindelig antat, kommer, som det manglende *b* (= *v*) viser, *Ragnall* AU 914—1087. 1103. 1120. 1209. Cog. Tig. 980. 995. 1031. *Ragnaill* gs. LL 310 b 12 (Cog.). Bortfaldet av *v* gaar her som bekjendt tilbake til urnordisk tid.

(II) ir **o**, se s. 75.

Disse eksempler som dækker et tidsrum av nær indpaa 400 aar viser intetsomhelst spor av *u*-omlyd. Paafaldende er dette ikke ved ord som *mattal*, *sadall*, *Saxolb*, *Stabbal* hvor *u*-omlyden selv i vestnorsk neppe var trængt helt igjennem før midten av det 12. aarh. Disse ekss. kunde derfor med større ret opføres under *a*, da sikkert intet av dem er yngre end det 10. aarh. Men i *hǫll*, *mǫrk* og *rǫng* var *u*-omlyden iallefald trængt igjennem før 900, i *Bǫðvarr*, *mǫrr*, *Hǫskuldr*, *lǫgr* i alle tilfælde i slutten av det 10. aarh.

Disse forhold viser at forskjellen mellem det rene og det *u*-omlydte *a* i de første par hundredaar av vikingetiden ikke har været større end at irerne slog dem sammen med sit eget sterkt gutturale *a*. Sml. hermed den ganske almindelige assonance *ǫ*: *a* i gamle skaldedigt. Det irske

[1] Skyldes association med irske personnavn som *Baethboth*, *Baethgus*, *Baethgal*.

a er betydelig mørkere end det norske, efter gutturaler og labialer lyder det for et norsk øre stundom som et meget aapent *o* (*capall*).

I skarp motstrid med hvad jeg her har fremholdt staar følgende artikel hos Cormac: *olchubar .i. ól accobar .i. accobar lais ól . no ól nomen liquoris normalica lingua vel normannica lingua est* (Three Gl. s. 33). Her sigtes tydelig nok til on. *ǫl*. Den lange vokal skyldes avskriveren, som ganske naturlig associerte ordet med ir. *ól*, infinitiv av *ibaim* »drikker«. Glosen vilde om den var ægte vise at det *u*-omlydte *a* allerede i slutten av det 9. aarh. var saa sterkt *u*-farvet at Cormac maatte gjengi det med *o*. Da vilde ZIMMER og S. BUGGE ha ret, naar de (væsentlig paa grundlag av *ochsal*: on. *ǫxl*, *sopp*: on. *suǫppr* og andre umulige sammenligninger) mener at on. *ǫ* allerede i det 9. aarh. gav irsk *o*. En kritisk gjennemgaaelse av Cormac-haandskrifterne viser imidlertid at glosen er uægte og først indkommet 300 aar efter Cormacs død. Artikelen er i den form den har ovenfor, hentet fra LB (14. aarh.). Det bedste Cormac-haandskr. Laud 610[1], som repræsenterer en helt uavhængig version, har blot *olchobor .i. occobor laiss ól* (Bodl. Corm. 26). Dermed stemmer ganske YBL (276 c 34) og da denne sidste version bevislig er rundet av samme kilde som LB-versionen, er det uomstødelig bevist at glosen skyldes en senere interpolation i LB-gruppen. Fordelingen av læsemaaterne er nøiagtig den samme som ved glosen *feter .ı. glas na ngall* hos Cormac s. v. *langfetir*. Og da jeg ovenfor har vist at ordene *na ngall* ikke kan være indkommet før slutten av det 12 aarh., og der paa den anden side ikke kan være tale om laan fra nordisk senere end midten av det 13. aarh., maa *ǫ*-lyden i ord av typen *ǫl* i anden halvdel av det 12. aarh. ha vært saa decideret *o*-farvet, at den nu ikke længer som i det 10. og 11 aarh. kunde gjengis med irsk *a*.

Paa grundlag av dette *ol* = on. *ǫl* og behandlingen av on. *e* av *a* (s. 62) kan tidsgrænserne for hovedmassen av de norske laaneord i irsk sættes fra begyndelsen av det 10. til midten av det 12. aarh.

On. **ǫ́**: ir. **á**.

Bárith = *Bǫ́rðr* se s. 90. — Om *óss*, *Óleifr*, *Óttarr* se s. 66.

On. **ø**.

Intet sikkert eks.; om sk. *Ealair* i *McEalair*, *Mac-Kellar*, se ofr. s. 50.

On. **ǽ**:

ir. **ái**, d. e. *á* fulgt av palatal konsonant.

---

[1] Som ifølge avskriveren Seán O'Cléirigh stammer direkte fra Saltair Chormaic.

Gáile (av **gā̆ⁱl'ᵉa*), første halvdel av 10. aarh., on. *gǽli*, obl. *gǽla*, s. 51. — ns. *traill*: *t. odur ulcach* BB 291 b 39 (gammel verseprøve; av metret fremgaar at *t.* er enstavelses). *cacht .i. cumal .i. ban-traill* O'MULC. 265. dp. *do traillib* Corm. St.-O'D. 138 s. v. *puttrall*; da artikelen ikke forekommer hverken i LB eller Laud 610, skyldes den en senere interpolation. Det samme gjælder artikelen *traill*, Corm. St.-O'D. 162, som kun forekommer i YBL. — Sk. *tráill.*

Ordet foreligger ifølge STOKES ogsaa i Tripartite Life (I CLXX). Det er følgelig optat i irsk senest i det 10. aarh. Skrivemaaten *traill* viser en unasaleret uttale av on. *þrǽll*, som derfor ikke kan føres tilbake paa et ældre **þranhila-*. Var *ǽ* nasaleret venter man en irsk ortografi *Tramill*, sml. *Tomar, Tomrir, Tomralt.*

Om ir. *sráit* hører hit, som ZIMMER og BUGGE mener, er høist tvilsomt. PEDERSEN avleder det direkte av *strata* (*via*); man venter imidlertid da en fleksion ns. *srát* gs. *sráte*, np. *sráta* dp. *srátaib* etc. Det heter imidlertid ns. *sráit*, gs. *sráite*, np. *sráiti* (Brehon Laws V 326 [1], Laud 610, fo. 9 d) ap. *sráiti* (TT² 1872) dp. *sráitib* (LB 136 a 6. 153 a 8. LL 230 a 17). Dette tyder paa nordisk eller ags. oprindelse. Da ordet i irsk er feminin, stammer det høist sandsynlig fra ags. Formen utgik — likesom det on. *strǽti* — fra de oblikve ags. entalskasus (*stræte*). Herav venter man i irsk **sráide* (cf. *merge, tile*). Omformingen efter *ī*-stammerne og ordene paa *-áit* er dog ganske naturlig.

Naar on. *ǽ* gjengis med ir. *á* viser dette blot at on. *ǽ* har ligget betydelig dypere end kort *æ*, hvortil svarer irsk *e*. Det on. *ǽ* maa for irske øren ha lydt som et tydelig *á*, fulgt av palatal konsonant. Med irsk *ae* (*ai*) kunde det ikke gjengis, da *ae* i det 10. aarh. endnu var diftongisk og den senere monoftongiske lyd desuten var et lukket *ē* (derfor altid gjengit med on. *é*: *Engus* = *Aengus* og alle navn gaa *Mel*); heller ikke med ir. *é*, som aldrig har været aapent *é*, endsige *ǽ*, skjønt det dækker over mindst to *e*-lyd. *ē* i *Ériu* lød saaledes for nordmændene som *í* (*Írland, irskr*).

On. **ø**:

ir. **ó** fulgt av lys konsonant. *Elōir*, hvorom se Addenda.

On. **ǽi** + mørk vokal:

ir. **áe**. — *blae* (ofr. s. 38) blǽia.

---

[1] *issed is coimdigh cathrach ann . . . a sráiti . . . a garrda. Sráit* er her stillet i motsætning til *garðr* ganske som Hamdismál 18: *gengu ór garði . . . fundu á strǽti.*

On. **ia** av urnord *e*:

(1) ir. **e**, fulgt av *a*-farvet konsonant. — *bergann* Alf. on. biarkan. *sceld, scell, scell-*, on. *skiald-*, se s. 79.

Hit hører ogsaa ir. *elta* som ZIMMER ZfdA XXXII 267 f. rigtig avleder av on. *hialt*. Urigtig er STOKES' avledning av ofr. *helt* (TT s. 156), likesaa avledningen av ags. *hilt, hilte*, hvormed *elta* hverken stemmer i form eller betydning. Ordet betegner nemlig i irsk parerstangen og sværdknappen med underlag, hvad der særlig fremgaar av sammensætningen *mul-elta* LL 86 a 16, som i likhet med *mul-chenn* »isse«, *mul-chnoc* og andre komposita indeholder et med *mullach* »top« beslægtet *mul* og følgelig i betydning svarer til on. *efra hialt*.

Elta er et plurale tantum [1]. Hertil har STOKES og andre laget et sing. *elt* som intetsteds forekommer. Ordet bøies som en *u*-stamme at dømme efter gen. pl. *elta* LL 81 a 16 (*inad elta a claideb*). Denne fleksion utgik høist sandsynlig fra de on. pluralisformer, som i det 9. aarh. endnu lød n. a. *heltu*, g. *heltã*, d. *heltum* [2] — former som irerne paa grund av det *u*-farvede *t* ganske naturlig maatte associere med *u*-stammerne; *heltu* som acc. stemmer jo desuten ganske med *u*-stammernes acc. pl.: *gnímu, mugu*. I mir. og formodentlig ogsaa i oir. er konsonantgruppen *lt a*-farvet ogsaa foran *u* og oir. *-e, i-*, hvad der forklarer skrivemaaten *elta* i alle kasus. I gruppen *lt* synes *u*-farven aldrig at være trængt helt igjennem, noget som THURNEYSEN forlængst har sluttet sig til av dativen *folt* i oir. (Handbuch § 164).

Et fast kronologisk holdepunkt for bestemmelsen av laanets tid finder jeg i de forskjellige skrivemaater av det fra norsk *iarl* optatte ir. *iarla*. Aar 847 lyder dette i Ulsterannalerne endnu *erell*; men 45 aar senere *ierll* [3] (aar 892). Den indbyrdes overensstemmelse mellem den usynkoperte og ubrutte form *erell* paa den ene side og det synkoperte og brutte *ierll* paa den anden er et talende vidnesbyrd om Ulsterannalernes uskattelige værd som historisk kildeskrift.

---

[1] *claideb co neltaib dét* TBC 1718. 5196. 5274. *claideb co torceltaib óir de[i]rg* LU 81 a 34. Videre TBC 1546. LL 86 a 16. Book of Fen. 364. 1 f. n. CRR § 16 (s. 68), alle dativ pl. — Nom. pl.: *is amlaid bái claidium M. 7 elta dét batar aicci* Cog. 196.2. Acc. pl. *sádis C. a chlaideb co ránic conici a elta trisin tech* LL 268 b 47. Gen. pl. *elta* LL 81 a 16.

[2] I saa tilfælde hører behandlingen av *elta* snarest ind under on. *io*.

[3] *ie* se nfr. s. 79.

Elta er følgelig laant mellem 820-aarene og 892; det stammer formodentlig fra midten av det 9. aarh.

Laanet av on. *iarl* kan bestemmes med en nøiagtighet av 25 aar. Det er indlysende at *erell* i 847 og *ierll* i 892 efter personnavnene *Tomrair* og *Sichfrith* av irerne nærmest blev opfattet som en del av personnavnet; det bevises liketil av formen *ierll* som er helt igjennem uirsk i sin utlyd. Aar 917 dukker ordet op i Ulsterannalerne i formen *iarla*, som fra nu av er eneraadende [1]. Det er i dette aar ikke knyttet til et personnavn; det er nu et levende ord i det irske vokabularium og derfor — under indflydelse av de synkoperte kasus — avpasset efter irsk tunge paa lignende maate som *garda* av on. *garðr* (*rð* er uirsk). Laanet av *iarl* falder følgelig mellem 892 og 917.

At dømme efter *ierll* var utjevningen mellem de synkoperte og usynkoperte kasus avsluttet i norsk ved slutten av det 9. aarh. Sml. *Tomar* (d. e. *Tō̃r*) = *Þórr*.

(II) ir. **ie** i anlyd fra slutten av det 9. aarh. (sml. s. 79); fra 10. aarh. av **ia**. — *ierll, iarla* se (I).

Forskjellen i behandlingen av anlydende og indlydende *ia* skyldes egenheter ved uttalen av irske konsonanter foran *e*. I denne stilling var konsonanten saa sterkt palatal at nordmændene selv gjengav den med kons. + j: *Kiarvalr*, *Kiallakr*, *bianak* (*Cerball*, *Cellach*, *bennacht*). Det on. *a* i disse ord er egentlig den irske overgangslyd til den paafølgende *a*-farvede konsonant, som i on. overtok stavelsen [2]. I oir. finder denne lyd kun leilighetsvis uttryk i skrift, sml. dog *conrusleachta* Mil. 53 d 11, *coineas* 102 a 23 fra ca. 800; i mir. er skrivemaaten *ea* som bekjendt ganske almindelig; i nyir. er den regelen. *ea* betegner nu en meget bløt *a*-lyd, som ofte glir over i *æ*. Der var visselig ingen lyd i det norske alfabet som bedre egnet sig til at gjengi oir. e^{a} end det likeledes av *e* opstaaede on. *ia*, som maa ha kommet den irske uttale meget nær. Der er ogsaa al grund til at tro at grænserne mellem det brutte og det ubrutte *e* særlig i det 9. aarh., hvor *a*-brytningen i flere tilfælder endnu ikke var gjennemført, var mindre utpræget end i litterær tid.

---

[1] Cf. *Torulb iarla* 931.

[2] Dette akcentskifte kan sammenlignes med utviklingen av de faldende irske diftonger *ìa ùa èo* til stigende *ià uà iò* i norsk (*Njáll, Briánn, Kuáran*) — og velkjendte foreteelser inden norsken selv, som *fréals* < *friáls* o. l.

On. **ia** i *iarn*: ir. **ie, ia.**

ns. *Iercne* AU 851. gs. *Iergni* 882. *Ergni* 885. — *Iargni* FM 885. *Iargna* TF 851. *Iargna* 909 (s. 230.12). On. *Jarnkné.* Ordet flekteres i irsk som en mask. *io*-stamme.

Motsætningen mellem *elta* og *Iercne* viser at der ved midten av det 9. aarh. maa ha vært en tydelig forskjel i uttalen av *ia* i *iarn* og *ia* av urnord. *e.*

Skrivemaaten *ie* er neppe grafisk for *ia* som saa ofte i mir. haandskrifter. Ved en gjennemgaaelse av Ulsterannalerne for de 60 aar 850—910 finder jeg nemlig at de i dette tidsrum byr 75 eksempler paa *ia,* men kun 3 paa *ie.* Da disse sidste alle er norske (*ierll* 892, *Iercne,* se ofr.), har annalisten klarlig valgt *ie* med fuldt overlæg. Skrivemaaten kan tyde paa en norsk uttale *i̯ärl*, *i̯ärn* med bløtt *a.*

On. **io, iǫ**:

(I) av ældre **e**. — *eobur* Amra Conrói (9.—10. aarh.): on. *jofurr*; *eobrat*: on. *jofurhattr,* ofr. s. 28. Formen kan gjengi baade et on. **euƀurr*, *eoƀurr* og et on. *ioƀurr*, men ikke *iaƀurr, iǫƀurr*. *Erulb* AU 949 ff. er snarere on. *Heriulfr* end *Hiorulfr, Hiǫrulfr*. Om *Beirbe* (d. e. *Berve*) se Addenda. Om *elta* se s. 77.

Fra oldnorsk, ikke fra ags.[1], stammer irsk *sceld, scell* skjoldr; gp. *scell 7 sciath* LL 87 b 40 (TBC). I sammens. *scell-* = on. skjald-: *sceldgur* LL 83 a 1. 96 a 28. *scellbolcach* TT ² 245. Alex. 16. 247, et epiteton til *sciath*; det forutsætter et *scellbolc* hvori jeg ser en omforming av et norsk **skjald-bukl* = *skjaldarbukl*; forskjellig derfra er *scellbolc* Aen. 2213. CCath., en omforming av on. *skjaldborg.*

Sceld er imidlertid snarest et eks. paa *e* av *ia,* da man her som ellers maa gaa ut fra at formen bestemmes av de oblikve kasus.

(II) av **ý + u, o**: ir. **eo.** *Beoailbh,* gen. i *Úi B.*, BB 71 a 24, on. *Bjǫlfr.*

Skrivemaaten forutsætter en uttale *Bjǭ'lv*; forlængelsen av vokalen maa efter dette gaa tilbake iallefald til det 12. aarh.

On. **ió**: ir. **eó**

d. e. *ó* efter sterk palatal konsonant. — *beóir*, f. (ældste eks. BB 323 b 9. IT III 91 § 129) gen. *beoire* (MCongl. 33.17; 37.25, Acallam

[1] Hvad Sophus Bugge anfører mot laan fra nordisk i „Bidrag til den ældste Skaldedigtnings Historie" er helt uten betydning.

4603 n.) on. bjórr. Nom. *beóir* for *beór* skyldes det palatale *r* av *s*. Donegal-formen *beóil* er omformet efter *feoil*. — Laanet er under ingen omstændighet senere end det 10. aarh.

Beolu FM 865; on. Bióla, ofr. s. 49.

Eoan FM 1171, en nordmand fra Orkenøerne, on. Ióann. Cf. *Eoan Barún* Cog. 40.

Leodus Cog. 152 (11. aarh.). CCais. 128. on. Ljóðús.

Leot, jarl av Orkenøerne, on. Ljótr.

Omvendt ir. *eó* = on. *ió*: *Biólán* (Landn. 2.11) ir. *Beollán* LL 323 a 3. *Magbjóðr* Ork. Saga 10 (skotsk jarl i det 10. aarh.); av *Mac Beoda*, cf. nom. *Beoid* Tig. 548.

Nasalvokaler: **ã** s. 61. **ĩ** s. 67. **õ** s. 66.

Ubetonte stavelser.

Den sterke oldirske akcent som i substantivet altid faldt paa første stavelse førte i tidlig middelirsk tid til sammenblanding av de ubetonte vokaler. Disse ordner sig nu stort set i to grupper: et mørkt og et lyst schwa, hvis farve varierer efter de omgivende konsonanter. Et av den middelirske ortografis særmerker er derfor sammenblandingen av *a*, *o*, *u* og *e*, *i* i svakt betonte stavelser. Ogsaa i de norske laaneord kommer denne sammenblanding tydelig frem, skjønt den etymologiske vokal her i almindelighet er bibeholdt. Dette skyldes dels traditionel ortografi dels ogsaa — som i sammensætninger med *-olfr*, *-mundr* — en sterk norsk bitone som lot vokalen træ særlig tydelig frem.

I en række tilfælder er en oldnorsk lys vokal i svakt betonte stavelser erstattet med en mørk i irsk. *Accaire* = on. *akkeri* har vel sit mørke *cc* fra *ancaire* (Lismore Lives 3777. 3780), som er lat. *ancora* avpasset efter on. *akkeri*. En on. sideform **akkari* (cf. *missare*: *missere*, *dómare*: *dómere*, *ærfaðe*: *ærfæðe*) er ikke paavist. I *láideng* av *leiðangr* og *Aufer* av *Eyfari* skyldes *e* de forangaaende palatale diftonger *ái* (nyir. *aoi*) og *aui* (av *æy*) som paa irsk kræver følgende palatal konsonant.

I de øvrige tilfælder jeg har mærket mig staar vokalen uten undtagelse efter en konsonantgruppe: *Hingamund* TF 226. 228; on. Ingimundr. *Turcall*, *Torcall* AU 1124. 1160 etc. CCais.; on. Þorkell. *allsmann* (s. 27) halsmen. *Ascall* (hvis on. Áskell) og i utlyd *Iargna* Iarnkné.

Gruppens første konsonant blev av irerne opfattet som mørk, hvorefter den hele gruppe blev mørk i overensstemmelse med irske lydlove. Sml. *ústaing* Corm., = húsþing, hvor, som *a* viser, *þ* har opgit sin palatale farve efter det mørke *s*. Utviklingen av *Þorkell* > *Torcall*, *Áskell* > *Ascall* er saaledes i grunden blot en sen gjentagelse av utviklingen *forcenn*: *forcann*, *serce* (gen.): *sercae*, *mesce* : *mescae*.

For *pundand* »neg« venter man *pundind* hvis den gjængse sammenligning med on. *bundin* var rigtig. Ordet stammer derfor fra et on. **bundan*, svarende til nordfj. og søndm. *bundan* (som ikke kan være on. *bundin*), gammelsvensk *bundan*, gammel avlydsform til *bundin* (pc. av *binda*); om en tredje form *bundun* se HELLQUIST Arkiv VII 15.

On. **a**: ir. **a**.

Navn paa *-valdr*: *Aralt* AU 989. FM 938. *Ragnall* AU 914 ff. *Roalt* LL 310 b 31. *Tomralt* FM 923. Navn paa *-arr*: *Haimar* TF 172 (ofr. s. 51). *-varr*: *Badbarr* Cog. 24. *Ímar* AU 857 ff. *-mann*: *Lagmann* AU 1014. *nordmann* AU 836. *ostmann*, *osman* Ann. Hib. 6. *stiurusmann* TF. TT. Andre komposita: *piscarcarla* CRR. *trapcharla* FM 1062. *rosualt* LU 11 a hrosshvalr. Suffikser og bøiningsendelser: *gadar* gagarr, *bergann* Alf. bjarkan. *callaire* LB 133 b 55. 134 a 51. *mangaire*, *-airecht* LL 38 a 27. *marggad* TT markaðr. *Somarlid* Cog. AU. *Eoan* FM 1171.

o for *a*: *Albdon* LL 25 b 13 Halfdan, men almindelig *Albdann* (AU 875 ff. FM. TF); *o* kan skyldes association med *Ódonn* Auðun, *Amonn* o. l.

u: *armunn* AU 1103 (acc.) men *armann* Tig. 1170. 1174. *cnaturbarc* CCath. *knattarbarki; *cnadarbarc* O'Cl. *Ladhmunn* AU 1116 = Lagmann.

Assimileret til et forangaaende *ó*: *Rolt* Cog. 28 = *Roalt* LL 310 b 31. Paafaldende og utvilsomt urigtig er *Roilt* CS 925 = FM 924, som nom. sg. AI 926 og ACM 921 læser *Arolt*.

Piscarcarla CRR §§ 7.10 kan ikke som almindelig antat føres tilbake paa on. *fiskikarl*; heller ikke paa et on. **fiskiaʀ-karl*, da dette, som *Scig-gire* av *Skeggiaʀ* viser, maatte gi ir. **piscir-carla*. Det kan derfor kun forklares som en omforming av *fiski-*, *fiskiaʀ-karl* efter *fiskari*; sml. hermed n. d. *fiskarbaat*, *fiskarbud*: on. *fiski-bátr*, *-búð* (Grág. 268.22); almindeligere end *fiskekjelke* er *fiskarkjelke* (ROSS). Disse omforminger gaar følgelig tilbake til det 12. aarh.

Eiendommelig er *Ottir* AU 917. LL 310 b 42. *Oittir* AU 1014. *Oitir* CS 883. AU 913. FM 916. Cog. 38.206. CCais.[1] Samme navn foreligger muligens ogsaa i stedsnavnet *Bél Átha Cille Otir* (O'SULLEVAN BEARE Historiae Catholicae Iberniae Compendium, Lissabon 1621), hvis historie jeg dog ikke har undersøkt. At navnet reelt svarer til on. *Óttarr* maa ansees for sikkert, da Ulsterannalernes *Oittir Iarla*, som døde 917, synes at maatte være identisk med den *Ohtere Eorl*, som ifølge Ann. Sax. aar 915 kom til England fra Aremorika sammen med Roald Jarl og høsten samme aar satte over til Irland. Men likesaa sikkert er det at *Óttarr* umulig kunde gi ir. *Óittir*; det maatte — under forutsætning av at det er et *her*-navn — gi ir. **Óttar*, sml. *Badbarr*, *Ímar*. *Óittir* derimot forutsætter et on.**Óttiʀ (-ʀʀ)* med palatalt *tt* og *ʀ* (eller utlydende *-ir*). Dette synes at forholde sig til *Óttarr* som *Þóriʀ* (eg. *Þóriʀʀ?*) til *Þóraʀʀ*. Det on. *Óttarr* er derfor enten utviklet av **Ótt-ȝæiʀʀ* — og er i saa tilfælde kun i første led beslægtet med ags. *Ohthere* —, eller det har ombyttet sit *-arr* (av *-hariaz*) med *-aʀʀ* under indflydelse av *geir*-navnene; til *Óttaʀʀ* dannedes saa sideformen **Óttiʀʀ* efter mønster av *Þóraʀʀ*: *Þóriʀ(ʀ)*. Det sidste er mindre rimelig, da ir. *Badbarr*, *Ímar* forutsætter on. *-rr* (ikke *-ʀʀ*).

Om et on. **Óttiʀ(ʀ)*, **Óttȝæiʀʀ*[2] ogsaa ellers lar sig paavise vet jeg ikke; men at iallefald den første form har vært i bruk fra det 9. til ind i det 11. aarh., kan ikke være tvilsomt.

On. **á**: ir. **á**.

accarsóit MR 236.20 (YBL, v. l. *acarsoid*) svarende til skotsk *accarsaid*, Contr., LL. Omformet av **accarsát* = on. *akkerissát*, eller **accarsáit* = *akkerissǽti*. Se ofr. s. 34. Nu *accarsuidhe*, omformet efter *suidhe* »sæte«.

Anlaf FM 938, *Anlavus* Ann. Hib. p. 6 er angelsaksisk ortografi. De ægte irske former er *Amláib*, *Áláib*.

On. **e**:

ir. **a**. *Turcall, accaire, allsmann* s. 80. Til ubetonet *es* »est« svarer ir. *as*, uttalt *əs*: *faras* »hvor er?« (*fàrəs*) Cog. 174.

ir. **i**: *langfitil* = on. *langfetill* s. 25. *birbill* s. 31.

---

[1] Navnet er indeklinabelt likesom *Tomrair* (gs. *Oitir* CS 883. AU 913).

[2] Om *Ottgeirus, Ottgeirr* biskop i Skaalholt, tidligere kannik i Bergen, († 1381) se LIND. Hans navn skrives imidlertid ogsaa *Odgeirr, Oddgeirr* og hører vel neppe hit.

On. **é**: ir. **e**.

nom. *Iercne* AU 851. Flekteres som en regulær *io*-stamme: gen. *Iergni* 882. *Ergni* 885. — mir. *Iargna* TF 851. *Iarngna* ib. 230.12. *Iargni* gen. FM 885. On. *Iarnknĕ,* sideform til *Iarnkné*.

Forkortede former av denne type gaar tilbake allerede til midten av det 9. aarh. De kortvokaliske former er lydrette, de langvokaliske er analogiske.

On. **o**: ir. **o**.

Agonn AU 847. *Agond* Cog. 26, se nedenfor. ds. *ábur* on. hábora, ofr. s. 13. Om *Ascall* se s. 48. — Sml. forøvrig nfr. s. 83 ff.

On. **ó**: ir. **ó**. — *dulbróc, línbróc,* s. 38 ff.

On. **i**: ir. **i**.

Somarlid Sumarliðr; *ústaing* húsþing (s. 81). *Torfind* Þorfinnr AU 1124.

Om *stiurusmann* se s. 73, om *Oistin*, *Torstain*, *Colbain*, *Suartgair*, *Torgair* s. 89.

On. **i** av **í**: ir. **i**. — *Eric* AU FM 1103. *Eiric* CCais.

Kort *ĭ* viser ogsaa *Auisle* AU aar 867 ff., sammenlignet med *Ausle* 883 og *Ossill* Cog. 22.19, ACM 830, *Osil* Cog. 24.1 (ofr. s. 71). Navnet var i irsk oprindelig trestavelses; allerede før 883 maa *i* imidlertid være gaat op i det palatale *sl*. — *Auisle* viser at forkortelsen av lang vokal foran tautosyllabisk konsonantgruppe i ubetonet stavelse forelaa i norsk saa tidlig som midten av det 9. aarh.

Om *Torgesli* FM 1167 se nedenf. s. 86.

On. **i**: **e**, on. **u**: **o**.

De irske kilder viser den samme veksling mellem *i u* og *e o* i ubetonet stavelse som er saa almindelig i old- og middelnorske haandskrifter og i større eller mindre utstrækning lever i nuværende norske dialekter. Da de irske eksempler støtter sig til de norske talesprog i Irland, turde de i ganske anden grad end det hjemlige materiale by sikre holdepunkter for bestemmelsen av denne vekslings alder og utbredelse i førlitterær tid. De oldnorske haandskrifter er vistnok samtidige med,

ja mange endog ældre end de irske haandskrifter hvorfra vort materiale er hentet; men de er gjennemgaaende bundet av et konservativt skriftsprog, som dels ikke har holdt skridt med talesproget og dels aldrig kan antas at ha gjengit den stedbundne uttale. Det irske annalistiske materiale for vikingetidens første aarhundrede bygger desuten i stor utstrækning paa samtidige kilder og er saaledes ofte op til 300 aar ældre end den ældste skriftlige overlevering i Norge og paa Island. Det byr dog — som alt andet irsk materiale — paa mange skjulte faldgruber. I en række av tilfælder kan de middelirske læsemaater saaledes ikke med absolut sikkerhet siges at gjengi de norske ordformer som de lød i de tidsrum de henføres til. Det kan jo som tidligere nævnt tænkes, at et norsk personnavn gis i en form som er et par aarhundreder yngre end de begivenheter hvortil det er knyttet, idet avskriveren ganske enkelt har skutt ut den ældre form til fordel for den som var gjængs paa hans egen tid. Denne indvending gjælder ikke saa meget de egentlige laaneord som egennavnene og særlig dem som skjøt fast rot ogsaa i irsk sprog; videre alle navn paa *-olb -ulb* hvor usikkerheten er særlig fremtrædende og utvilsomt er øket ved sammenblanding med angelsaksiske navn paa *-ulf* [1].

I betragtning kommer væsentlig følgende laaneord og nomina propria:

-ing: *beirling* s. 21, *Herling* s. 62, *lipting* s. 72, *sniding* s. 67, hvorav ingen kan bevises at være ældre end 1ste halvdel av 11. aarh., samt de langt ældre *cairling*, *penning* s. 62.

-ung: *Conung* TF 873.

-il: *Caittil* AU 856 s. 62.
Litill Cog. s. 84. AI 953 (*Litil*).
·fitil on. *fetill* Laws (sands. 10. aarh.), ofr. s. 25.
ebil on. *hefill* ML, ofr. s. 62.

-ul: *Smurull*, begyndelsen av 10. aarh., ofr. s. 54.

-gisl: *Auisle, Ausle*, Annalerne aar 867 ff.

-el: *erell* AU 848. ofr. s. 77.
Med *-call* av on. *-kell* (av ældre *-katl-*):
Ascall AU FM 1171. ofr. s. 80.
Torcall AU 1160. 1171. CCais. 1124. gs. *Turcaill* AU 1124.

-gesl: *Torgesli* FM 1167; on. *Þorgisl.*

[1] *Adulph* AU 857. *Coinulf* 820. *Etulb* 716. (*Etalb* TF 913). *Eculp[h]* 741 = ags. *Ecgwulf* (ikke feilskrift for *Etulph* som Stokes antar Bezz. Beitr. XVIII 125).

-ir: *Tomrair* AU 848.
Ottir, Oitir CS 883. AU 913. 1014. on. **Óttirr*.
Danair, 10. aarh., SR.
Loduir on. *Hloðuer*, s. 108.
þonair on. *baunir*, ofr. s. 59.

-rik: *Aric* s. 48.
Laric s. 49.
Eric AU FM 1103.

-ulf: *Saxulb* Cog. 20.
Erulb (s. 52) AU 949. 958. 964. 1014. CZ VIII 294.33.
Illulb AU 971. 977. CS 960. Tig. 976 (gs. *Illuilb*). on. *Hildulfr*, s. 52.
Torulb AU 932, gs. *-uilb* Lec. 293 a 14. 291 a 13 (*Doruilb*).

-mund: *Hingamund* TF 226. 228 (begyndelsen av 10. aarh.).

Brodur AU 1160. 1165, on. obl. *Bróðor, -ụr*.
Sortadbud CRR (LL).
Magnus fra 10. aarh. av (*u* av *ú*).
Oduind gs. Cog. 40. on. *Auðun*. Kan dog ogsaa forutsætte en nom. *Odond*.
Oistin AU 874; on. *Eystinn*.

-olf: *Saxoilb* gs. AU 836. CS 837. Ann. Bodl. 837 (nom. *Saxolbh*).
Earolb a quo Muintear *Earoilbh* BB 69 a 36 (= *Erulb, Eruilb* Laud, CZ l. c.).

Torolb Cog. 80. FM 928. 930.
Odolb TF s. 176 (aar 867), on. *Auðolfr*.
Rodolb TF 852, gs. *-uilbh* ib. 860.

-mond: *Amond* Cog. 206. gs. *Amaind* AU 1103.
Ruadhmond Cog. 78 (Brüssel-hs.). *Ruamand* 78. 80. on. *Hrómondr*.
Simond Cog. 206. *Sigmaind* gs. (s. 54).

-kon: *Agonn* AU 847. *Acond* Cog.

Brot[h]or AU Ann. Bodl. 1014. *Brodor* Cog. 150. CRR § 7 (2 gange LL).

a for ældre **o u**: *Saxalb* LL 310 a 22. *Eralb* a quo Húi *Erailbh* Fen. 390.1. *Toralb* Cog. 53, Bryssel-hs. *Ruamand* ns., Cog. 78. *Ruadhmand* 80, on. Hrómundr. *Stabball* Cog. 78. 80, on. Stǫpull. *Sigmaind* gs. HOGAN (*Baile S.*). *sadall* ns. LB 217 c 52. gp. Tochmarc Ferbe IT III 462.18. ds. *sadull* LB 218 b 6, on. sǫðull. *mattal* LB

148 a 37.41, on. mǫttull. *Magnas* AU passim, on. Magnus. *Beoailbh* gs. (s. 49) forutsætter ns. *Beoalbh Beolbh* = on. Bjólfr.

Om *Siuchraid, Siugrud* av *Sigurðr* se ofr. s. 66.

Eksemplerne paa *i u e o* i absolut utlyd ser jeg helt bort fra, da den middelirske ortografi her ingen holdepunkter byr.

Ved *i-e*-formerne er det haandskriftlige materiale aldeles klart. Her foreligger ingen varianter i haandskrifterne, ingen dobbeltformer av et og samme ord. En betydelig interesse knytter sig til Ulsterannalernes *erell*[1] aar 848. *Formen synes at stamme fra et norsk maalføre som allerede ved begyndelsen av det 9. aarh. hadde gjennemført* e *for* i *i ubetonet stavelse eller hvori* i *og* e *vekslet efter vokalkvaliteten i foregaaende stavelse. e* forutsætter ogsaa de senere overleverte nomina propria *Torbend* Cog. 164 (i 2 haandskrifter; men *Torfind* AU 1124) av on. *Þorfinnr* (uttalt *Þorvinnr*) og vel ogsaa *Torgesli*[2] FM 1167, svarende til mnorsk *Þorgels. Trēaban* CCais. 157, on. *Tré-beinn* (*-binn*) er tvilsomt. *a* av *e* av on. *æ* viser *Ascall* (hvis = on. *Áskell*), *Torcall.* Saalangt materialet rækker *er fordelingen av* i *og* e *følgelig i fuld overensstemmelse med de nuværende love for vokalharmoni, som derfor kan formodes at gaa tilbake iallefald til begyndelsen av det 9. aarh.*

Mot denne opfatning maa man ikke anføre de ovenfor nævnte ord paa *-ir*[3], som alle har palatalt ʀ av *z*, en lyd som i irsk skrift maatte gjengis med *-ir*; heller ikke — av indlysende grunde — navnene paa *-rikr* og *-frøðr*, irsk *-ric* og *-frith* (*Gothbrith, Sichfrith, Bárith* s. 90), eller navn som *Colbin* on. *Kolb(e)inn, Ragnailt* on. *Ragnhildr* (*Ragnella* i Rygemaalet, HÆGSTAD VM II I § 10 b, an. 45), eller de seks avledninger paa *-ing.*

Den klare og paalitelige overlevering av *i-e*-formerne skyldes den skarpe forskjel irsk ortografi og uttale gjør mellem *i* og *e* i en paa konsonant utlydende stavelse. *Erell* uttales med bredt mørkt *ll*; en skrivemaate *erill* forutsætter et i bund og grund derfra forskjellig palatalt *ll.* Ingen irsk avskriver vilde selv i fremmedord blande disse skrivemaater sammen.

Anderledes stiller forholdet sig ved *u o*, hvor bedømmelsen vanskeliggjøres av flere omstændigheter. For det første kan saavel *u* som *o* i utlydende stavelse følges baade av mørk og lys konsonant i irsk skrift; i sidste tilfælde markeres konsonantens lyse farve ved et foranstillet *i*

[1] Urnord. *erilaʀ* skulde lydret gi **irill*; dette blev maaske *erill* under indflydelse av en sideform **eral-* (sml. **karila-* : *karala-*) eller synk. former av et **erul-*.

[2] Det ortografisk set paafaldende *e* (*i* vilde være ganske naturlig) tyder paa norsk *e*.

[3] hvorav forøvrig *þónair* er i fuld overensstemmelse med lovene for vokalharmoni.

(gen. sg. *-uilb. -oilb*); formerne kunde derfor let flyte over i hinanden, saa meget mere som en irsk gen. *-uilb* og dat. *-ulb* kan forutsætte baade en nom. *-olb* og *-ulb*. Dernæst bestaar hovedmassen av eksempler av personnavn, hvis andet led fra urgermansk tid snart hadde *u*, snart *o* — alt efter vokalfarven i de utlydende stavelser. Dette gjælder særlig navnene paa *-ulb* og *-mund*, som veksler med *-olb*, *-mond*. Disse navn kan da ikke uten videre tas til indtægt for min opfatning av vokalharmoniens alder, medmindre de skulde vise en fordeling av *u o* som følger vokalharmoniens love. Men en saadan fordeling kan man ikke vente at finde konsekvent gjennemført i et materiale som spænder over 400 aars sprogutvikling. Var harmonien gjennemført ved aar 800, kan den dog neppe antas i noget maalføre at ha reddet sig ubeskaaret gjennem vikingetidens ogsaa sproglig set noksaa urolige aarhundreder. Den er jo i virkeligheten heller ikke helt gjennemført — eller helt bevaret — i nogen moderne dialekt eller i noget gammelt haandskrift. Av de irske eksempler som er opført ovenfor, er 15 i overensstemmelse med vokalharmoniens love, mens følgende 6 strider derimot: *Earolb*, hvis - on. *Heriolfr*, *Odolb*, *Simond*, *Brodur*, *Saxolb*, *Torulb*, samt *Rodolb* hvis dette som tidligere fremholdt kommer av *Rauðulfr* og ikke er en ældre form av *Hrólfr*. Fire av disse 6 foreligger imidlertid ogsaa i sine lydrette former. *Erulb* og *Brodor* er saaledes ogsaa fra et irsk standpunkt ældre og bedre bestyrkede former end *Erolb* og *Brodur*. Til de ovennævnte 15 kommer de 2 norsk-angels. navn *Acolb* AU 921 og *Ernolb* RDinds. 9, BB 357 a 42; navnene er angels. (*Acwulf*, *Earnwulf*), men bærerne er av nordisk æt.

Materialet er imdlertid høist uensartet. Navnene paa *-ulf* og *-mund* bør helst skytes ut; dobbeltformerne forklares bedst som on. *munr* : *monr*, *sunr* : *sonr*, som ir. *Cossa* : on. *Gussi*, ir. *somar-* : on. *sumarr*, ir. *Sort* : on. *Surtr* o. l. Derpaa tyder særlig Ulsterannalerne, som for hundredaaret 836—932 byr 4 *ulf*-navn og 1 *kon*-navn (*Saxolb*, *Erulb*, *Illulb*, *Torulb*, *Áconn*), hvorav 2 ikke viser vokalharmoni.

Tilbake blir da blot *conung*, *Smurull*, *Sortadbud* og *Brot[h]or*, *Brodur*. Men paa dette grundlag kan man ikke bygge nogen formodning om vokalharmoniens alder. Min formodning herom staar og falder derfor med bedømmelsen av de irske *i* : *e*-former — først og fremst av annalernes *erell*, aar 848. Jeg understreker paany at formen staar i alle haandskrifter, i alle annaler og at den forutsætter en norsk uttale *erell*. Den kan ikke først paa irsk grund være opstaat av et ældre *erill*; den kan heller ikke staa for *erll* med svarabhaktisk *e*; ti som *iarla* viser kunde norsk *iarl* i høiden føre til ir. **erall*.

Idet jeg helt og holdent støtter mig til det irske materiale tror jeg derfor at vokalharmonien iallefald i ét norsk maalføre gaar tilbake til de første decennier av det 9. aarh. Dette maalføre kan med en til visshet grænsende sandsynlighet antas at ha været talt av de sydvestnorske stammer hvis navn i det 9. aarh. synes at være blit til irske fællesbetegnelser for Norge, nemlig Horderne og Rygerne. Da maa den gamle fordeling av *i u* paa indre og *e o* paa ytre sydvestlandsk skyldes en senere utjevning. Naar denne begyndte vet vi ikke. Men den maa iallefald i ét sydvestlandsk maalføre ha været avsluttet før det islandske skriftsprog blev til; ti dette sidste synes optat fra tonegivende sydvestlandske maalfører i Norge eller Vesterlandene, hvor utjævningen til *e o* alt ved aar 1000 var en fuldbragt kjendsgjerning.

Er dette rigtig, da er vokalharmonien mindst 200 aar ældre end latinsk og angelsaksisk skrift i Norge. Den har sine røtter og sin historiske forutsætning i den tidlige vikingetid. Den falder i tid sammen med de senere faser av *i*- og *u*-omlyden og det spørges om den ikke ifølge sit hele væsen bør sees i sammenhæng dermed; om ikke harmonien *æ* : *i*, *ǫ* : *u* i sin dypeste grund skyldes den omstændighet at harmonien her er utgaat fra *i* og *u*; da har man ogsaa forklaringen paa at et betonet *a* i østnorsk kræver *u* i endelsen, skjønt dette slett ikke er i overensstemmelse med en progressiv vokalharmonis væsen; ti ogsaa østnorsk *a* foran bevaret *u* beror vel paa et ældre *u*-inficeret *a* (*ha*ᵘ*vuđ*); mens infektionen i vestnorsk løftet *a* op til *ǫ*, evnet den ikke i østnorsk i nævneværdig grad at ændre *a*'ets farve. Dette reiser imidlertid helt nye spørgsmaal, som det ligger utenfor rammen av dette arbeide at komme nærmere ind paa.

On. **í**: ir. **í**.

Infuit Cog. 78, hvis = on. **Íhuítr* (STOKES BBr. XVIII 118); muligens rigtig; sml. on. *íblár*, n. d. *iblaa* »som falder i det blaa, blaalig«, *igraa*, *igrøn*, *igul*, *isvart*, *isur*. Kvantiteten av sidste *i* er usikker.

On. **ú**: ir. **ú**.

idus *viðu-hús. *Circus* (MM 89) kirkju-hús. *Leodus* Cog. 152 *Leodús* CRR § 8 Lióðús.

On. **ei**:

(1) ir. **ái**, mir. *ái*, *aei*, nyir. *aoi*. — *Amlaiph* AU 857—938 (8 ekss.). *Amlaib* 935—1013. *Amlaim* 853—1175. *Amláib* LL 172 a 2 (CRR).

Amlaeibh, *Amlaoibh* FM. on. *Aleifr* (d. e. *ăleifr*). *Álaib* LL 172 b 17, on. *Áleifr* (d. e. *āleifr*). *Ólaib* LL 172 a, marg., on. *Óleifr*. Om *Anlaf* se s. 82.

Diftongisk *ái* har ogsaa *Rodlaib* TF 863[1], on. *Hróđleifr*, og muligens vel ogsaa *Graggabai[n]* AU 917 — *Krákabeinn*, skjønt ogsaa *Krákabinn* rimeligvis vilde resultere i ir. *Graggabain* med mørkt *b*. Den ags. form *Cracabam* (feilskr. for *-bain*) tyder imidlertid paa *-beinn*.

(II) ir. **i**. — *Oistin* (ns.) mac Amlaiph AU 874. On. *Eyst(e)inn*. *Torstain* (as.) AU 1103 = *Torstan* FM, *Trosdan* ALC. On. *Þorst(e)inn*.

Colbain, Jarnknes banemand FM 988, *Colbaín* CS 987. On. *Kolb(e)inn*. ACM 982 har *Colvan*.

(III) ir. **ă**. — *Tomrair* AU 847. On. *Þórarr*. *Suartgair* AU 1014 (ofr. s. 54). On. **Suart-garr* = **Suartgeirr*. *Torgair*, *Torchair* (as.) FM 1171. On. *Þorgarr* = *Þorgeirr*.

Forkortelsen av *ai* til *i* og *ă* (av *ā*) gaar saaledes tilbake til første halvdel av det 9. aarh. Den forkortede form synes i alle tilfælde den lydrette (on. *Kolbinn*); *ei*-formen skyldes restitution efter simplex.

Om værdien av irsk *ai* i *Amlaib* (nir. *Amlaoibh*) og *Rodlaib* kan der ikke være nogen tvil. Naar jeg i (II) har antat on. *i* og ikke *a* skyldes dette — foruten det sikre *Oistin* — det palatale *-n* som ikke kan bero paa on. *-nn* av *-nʀ* (s. 116)[2]. *a* i *Torstain*, *Colbain* betegner den mørke overgangsfarve mellem den mørke konsonantgruppe og det lyse *i*, ganske som i *ústaing* (s. 81). Det lyse *st* i *Oistin* kommer selvsagt derav at *st* her allerede i norsk stod mellem palatale vokaler.

Formerne i (III) peker paa on. *-gaʀ-* (av ældre *-gāʀ*). Det palatale irske *r* (skrevet *-ir*) gjengir on. *ʀ*.

Var *ai* i (II) og (III) diftongisk, maatte skrivemaaterne *-an*, *-air* i FM skyldes brødrene O'Clery som da feilagtig har opfattet kildehaandskrifternes *ái* som monoftongisk $\bar{a}^i$ [3]. Det er imidlertid litet rimelig at disse fremragende kjendere av irsk litteratur og sprog skulde ha gjort sig skyldig i denne tredobbelte bommert netop i disse tre omtvistede ord. Hertil kommer at varianter som *Torstáin*, *-staein*, *-staoin*, *Torghaoir* o. l. ikke forekommer.

---

[1] men neppe i stedsnavnet *Longphort Rothlaibh* FM 860, det nuvær. *Dún Rathlaigh*.

[2] En mulighet, som jeg her ikke har regnet med, er det at *ai* gjengir det ovenfor s. 68 behandlede on. $\bar{a}^i$.

[3] For diftongisk *ái* skrives i FM *aoi*.

Geir-navnene viser efter dette i irsk *-gar*, *-ar* (cf. on. *Siggarr*, Snorra Edda [1]), *stein-* og *bein*-navnene *-stin* og *-bin* (*-báin*), mens *leif*-navnene bevarer sit *ái*, on. *æi*.

On. **au**:

(I) ir. **au**. — *blindauga*, Corm. LB og YBL, nfr. s. 93.

(II) ir. ó. — *línscóit*, gs. *línscóta*, on. *línskauti*, ofr. s. 33. *fuindeóc*, *fundeóc* Cath Maige Tured § 133, nyir. *fuinneóg*; on. *vindauga* omformet efter deminutiverne paa *-óc*. Laanet skriver sig fra det 10. aarh.

(III) ir. **ua**. — *achtuaim* as. ML 46.25, on. *aktaumr*.

Akkusativen *achtuaim* forutsætter en nom. *achtuam* eller *achtuaim*. Man venter ir. **achtóm* (acc. dat. *achtóim*, hvis ordet blev fem. i irsk). Dette blev *achtuaim* under indflydelse av *tuaim* »sted, plass, side etc.«

On. **ey**: ir. **i**, s. 72.

On. **y** av *i*: ir. **iu**,

d. e. *i* fulgt av *u*-farvet kons. — *Sitriuc*, gs. *Sitriuca*, ofr. s. 73.

On. **ǫ**: ir. **a**.

Danmargg: Danair a tírib Danmarg, Saltair na Rann 2380 (10. aarh.; asson. med *garg*), cf. Ac. Dict.

Sortadbud CRR on. *Sorthǫfuð*, ofr. s. 13.

On. **ø** av *i*: ir. **i**, fulgt av *u*-farvet konsonant. I følgende navn paa *-frøðr*:

Gothbrith indekl., AU aar **917**. 920 (Goithbrith). 924. 925 (2 gange). 926. 929. 933. 937. 947. 950. 959. CS ned til 987. ***Gofraid*** **942**. 962. 988. 1004. 1074. 1075. LL 25 b 13. Tig. 989 etc. CS 1072. FM gjennemfører *Gofraidh*. — on. *Goðrøðr*.

Navnet dukker op i irsk allerede aar 835 som navn paa en irsk høvding i Oirgiall, G. mac Fergusa, som i dette aar drog til Suderøerne hvor han døde aar 852 (FM).

Barith AU 880. Cog. 26 (saa ogsaa LL). *Barid* AU 913. *Baraid* Cog. 24. — gen. (a) indekl. *Bairith* AU 920. TF 174. (b) efter *u*-*i*-stammerne: *Bairitha* FM 888. *Bairida* CS 931. Langt *ā* viser *Báirith* TF 873.

[1] *a* av *ai* viser ogsaa navn som **þurlabʀ** og **ufaak** (as.) i manske runeindskrifter.

Navnet svarer til on. *Bárðr*, bekræfter altsaa SOPHUS BUGGES forklaring av dette som et navn paa *-frøðr*. Sml. skrivemaater som *Bárøðr*, *Bároðr* i gammel poesi (Bárðardrápa ca. 975).

Sichfrit Ierll AU 892. *Sichfrith* mac Ímair 887. CS 888. *Sichfraidh* mac Huathmurain AU **932** = Siocfraidh FM 931. *Sigfridh* CS 932. *Sithfrey* ACM 931. *Síchraidh* mac Maghnusa FM 1103. — on. *Sigrøðr*.

Navnet maa holdes skarpt ut fra *Siuchraid*, *Siuchrud*, den irske gjengivelse av *Siugurðr* (se ofr. s. 67). Forvekslingen av disse navn er ikke egen for vore dages tekstutgivere og historikere. Allerede i Leinsterboken 310 b 41 (12. aarh.) staar *Siugraid* feilagtig for *Sichfrith*. Omvendt har FM 1014, CS 1012 *Sichfrith* for *Siuchraid* om Hebriderjarlen Sigurd Lodvesson. Almindelig er ogsaa forvekslingen med *Sitriuc* (= on. *Sigtryggr*). Bryssel-haandskriftet av Cog. har saaledes *Sitriuc* for *Siuchraid* (Cog. s. 258) og FM aar 891 *Sitriuc* for *Sichfrith*.

Den konsekvente skrivemaate *Gothbrith Goithbrith* osv. i de tidligere dele av Ulsterannalerne viser tydelig palatalt *br*. I det 9. aarh. maa derfor iallefald dat. sg. av disse navn ha lydt *-friði*. Da det nu er litet rimelig — trods *Birnn* av dat. *Birni* i Cog. — at en enkelt kasus blev bestemmende for navnets form i irsk, man maa kunne gaa ut fra at ogsaa nom. og acc. i det 9. aarh. hadde *i*. Fleksionen var da:

nom. *-friðuʀ*
acc. *-friðũ*
dat. *-friði*
gen. *-freðaʀ*

Dette i anledning S. BUGGE, Arkiv II 25.

fraid-formen dukker i Ulsterannalerne op ved aar 932 og veksler en tid fremover med *-frid*. Denne veksling gjenspeiler aabenbart det norske skifte *-frøð* : *-frið*[1]. Naar *e* blev overført fra gen. til nom. og akk. vet vi ikke. Ifølge BUGGE skede dette allerede i urnordisk tid, hvad der paa grund av de irske former er helt usandsynlig. Rundingen av *e* til *ø* har under enhver omstændighet vært avsluttet ved 930-aarene (AU), da stammens *u* — som ord av samme type i Hǫfuðlausn viser — var bortfaldt. Man tar neppe meget feil om man for de maalfører det her gjælder antar at overføringen av *e* paa nom. og acc. ikke er ældre end slutten av det 9. aarh.

[1] *-fraid* bredte sig, iallefald i irsk skrift, ogsaa til de ags. *frid*-navn, at dømme efter *Etalfraidh* Tig. 613, sammenlignet med *Eitilbrith* AU 670.

Et spor av *e*-formen foreligger — synes det — CRR §§ 8.11: acc. *Báre, Báire* (*na Sciggire*), som kan være fonetisk skrivemaate for *Báredh*. Da denne *Báre* var færøing og en samtidig av orkenøjarlen Sigurd Digre, kan man herav maaske slutte at en form *Bǫreðʀ* med gjennemført *e* var i bruk paa Færøerne i det 11. aarh. Den samme form optræer merkelig nok ogsaa i en latinsk passus i Ulsterannalerne aar 912. (*Bare*, men umiddelbart foran *Barid*). Om den her skyldes en senere avskriver eller en feilagtig opløsning av et abbrevieret lat. *Baretus* (som i frankiske annaler) — skal foreløbig lades usagt.

Denne forklaring av skiftet *frid* : *fraid* i de irske *frød*-navn bekræftes derved at det ogsaa ellers er mulig at vise at disse navn i irsk holder skridt med norsk sprogutvikling. Skrivemaater som *Gothbrith, Gofraid, Sichfrith* — som forutsætter en uttale *Goþfriþ, Gofriþ, Sichfriþ* — kan nemlig umulig forenes med skrivemaater som *Gothraidh* AU 1004, *Gotraigh* CS 1072, *Siocfraidh Sichraidh* FM 931. 1103, som er saa almindelig i senere haandskrifter. Disse sidste forutsætter en uttale *Goþrið, Siȝrið* og svarer i et og alt til de *f*-løse former on. *Goðrøðr, Sigrøðr*; tapet av *f* i disse navn er iallefald saa gammelt som aar 1000.

On. **ǽ**: *accarsóit*, ofr. s. 82.

On **ǽi** + mørk vokal: ir. **a**. — *brotbla*, ofr. s. 38.

On. **ia** av *e*: *birbill* av *ber-fjall* eller ubrudt *-fell*, s. 31.
» » » *ia*: *co Báre na Sciggire*, CRR § 7, sikkert om færøingerne, cf. STOKES Bezz. Br. XVIII 120.

Stedet viser at on. *skeggjar* i det 12. aarh. har været almindelig brukt om Færøingerne i samme betydning som *Eyskeggjar* Flat. I 234, sml. ogsaa *Gǫtu-skeggjar* som navn paa den mægtige æt paa Austrey. Formen *Sciggire* er utgaat fra nom. pl., on. *Skeggjar*, som paa irsk tunge blev *Sceggir, Sciggir* (palat. *r* av on. *ʀ* av *z* s. 117). Dette blev i utlyden avpasset efter de talrike substantiver paa *-ire*, især deleshet vel efter det enslydende *sciggire* »nar, gjøgler«.

Om bruken av nom. pl. i de to stammenavn *Sciggire* og *Danair* se ofr. s. 59.

On. **iu**: ir. *Scelling* gs., nom. **Scelleng*, ofr. s. 9.

Svarabhakti.

-r: *Balldar* (ofr. s. 48) on. *Baldr*.
lagor Alf., on. *lǫgr*; s. 128.

En glidelyd har overtat stavelsen i *trosc* on. *þorskr*, *drugha*, Connaught, on. *dorg* (Munster *dorgha*, utt. *d°rī*, *dᵃrī*); sml. *Trosdan* = *Torstan* ALC 1103 og ir. *culpait* : *clupait*, ir. *urchall* : *rochall*, *earball* : *roball*, og ir. *trapcharla* hvis = on. *þorp-karl*.

Pudarill Cog. 28 (TCD-hs.) = *Putrall* LL.

Synkope.

dansmacht, *danlongas* ofr. s. 59.
cantarchaptha ALC 1248, on. *kantarakápa*.

Kontraktion.

Rólt s. 81, *idús* s. 15, *circús* s. 88.

Vokaler i absolut utlyd.

De utlydende vokaler følger ikke helt de samme strenge love som de betonte. De beholdes, bortkastes eller omformes alt eftersom hensynet til ordets fleksion eller vellyd kræver det. Dog er det ogsaa her i saagodtsom alle tilfælde mulig at paavise de lydlige og psykologiske grunde som bestemmer ordets form i irsk.

Tostavelses *n*-stammer av alle kjøn bevarer sit utlydende (oblikve) *-a*, *-u* (ir. ə, alm. skrevet *a*): *cápa* kápa, *langa* langa (fisken), *targa* targa, *topta* þopta, *scúta* skúta, *Beolu* FM 865 Beola, *cuiniu* Corm. **kuena* (obl. **kuenu*). 19 ekss. paa tostavelses mask. *n*-stammer er opregnet s. 59[1]. Det trestav. *hābora* gir derimot ir. *ābor*, likesaa *gunnfani* ir. *gunnfunn* s. 22. *Butraldi* ir. *Putrall* s. 53. *Eyfari* ir. *Aufer* se Add. *fim-sessa* ir. *cóic-sess*. *Sigmall* Cog. 78 kan saaledes føres tilbake baade paa *Sigvaldr* og *Sigvaldi*. Cormacs *blindauga* maa vel snarere betragtes som en norsk sprogprøve end som et virkelig laaneord, optat i det irske sprog. *Fuindeóc* av *vindauga* skyldes tilknytning til deminutivsuffikset *-eóc*, *línscóit* av *línskauti* tilknytning til suffikset *-óit*.

Tostavelses neutrale *i̯o*-stammer beholder sit *-e*: *mergge*, *tile*. *Accarsóit* av *akkerissæti* under indflydelse av ordene paa *-óit*. Til obl. *stiúire*

[1] *Micle* (som tilnavn i Ódolb M., TF 176) er enten nom.-formen eller utviklet av ældre *Miclea* med palatalt *-cl-*.

av on. *stýri* dannedes nom. *stiúir* efter mønster av *ī*-stammerne. I overensstemmelse dermed er ordet feminin i irsk. En lignende omforming viser *skyrta* ir. *scuirt* (dp. *scurtib*), *kesja* ir. *cess* (*ā*-stamme), *ceiss*. Den lydrette utvikling av *skyrta*, *kesja* vilde være mir. *scuirte*, *ceisse*.

Nomina agentis paa *-ari* slutter sig til de irske paa *-aire*: *callaire*, *mangaire*. I likhet hermed *accaire* av on. *akkeri*.

On. *Iarnkne* bevarer lydret *-e* og behandles som en regulær *io*-stamme.

Vokaltillæg i utlyd.

Oldnorske ord som i singularis viser et vekslende stavelsesantal overtages i irsk i sin korteste form: *cnapp*, *cnarr*, *margg*. I de tilfælde, hvor den korte form ender paa en konsonantgruppe som ingen hjemmel har i irsk utlyd, tilskydes et *-ə* (*-a*, *-e*, *-i*) fra de længere former. Urigtig er ZIMMERS opfatning at *a* i *garda* skyldes on. *-ʀ*. I betragtning kommer:

on. utlydende *-sl*: *Auisle*, *Oisle*, *Torgesli* fra on. dat. *Auisle*, *Þorgisle*.
» » *-rl*: *iarla*, *piscarcarla*, *trapcarla* fra on. dat. *iarle*, *karle*, pl. *iarlar*, *karlar*. Om *Ierll* AU 892, se ofr. s. 78.
» » *-rð*: *garda* fra on. dat. *garðe*, pl. *garðar*. Om *Siuchraid* av *Siugurðr* se ofr. s. 67.
» » *rgh*: *dorga* fra on. gen. *dorgar*, pl. *dorgar*.
» » *nþ*: *lunnta* fra on. dat. **hlunþi* (*hlunni*), pl. **hlunþar*.
» » *pt*: *lopta* fra on. dat. *lopti*, gp. *lòpta*. Sml. ir. *scripta* »sakristi«, som jeg formoder er laant fra on. *skript* i samme betydning (eg. en omforming av *κρύπτη*).

Konsonanter.

Hovedregel: Anlydende konsonanter bevares i det hele uforandret. Likesaa ikke-spirantiske mediae i alle stillinger. Dobbeltkonsonanter forenkles. Indlydende og utlydende tenues blir mediae. Spirantiske lyd bevares som spiranter med undtagelse av anlydende *þ*.

Eksplosive lyd.

Det oldnorske skille mellem enkle og dobbelte tenues og mediae hadde i det 10. aarh. intet tilsvarende i irsk. De indoeuropæiske tenues og mediae var i intervokalisk stilling blit spiranter i førhistorisk tid; bortset fra *p* holdt de sig i fremlyd og i visse faste konsonantgrupper,

hvor de staar den dag idag. I det 8. ja rimeligvis allerede i det 7. aarh. er en ny klasse tenues ifærd med at utvikle sig av de gamle geminatae. Selv i Würzburgerglosene vakler de oprindelige dobbeltkonsonanter mellem skrivemaaten *pp tt cc* og *p t c*, og i de senere gloser gjør denne usikkerhet sig stadig sterkere gjældende. I nyirske dialekter er de gamle geminatae helt fortrængt av enkle tenues. Man kan trygt gaa ut fra at denne forenkling har været gjennemført i det almindelige talesprog ved begyndelsen av det 10. aarh. Paa denne tid hadde irerne saaledes kun to lyd *t* og *d* til at gjengi det norske *t*, *tt*, *d*, *dd*. Paa irsk tunge maatte derfor to eller flere av disse falde sammen; ti intet sprog belemrer sig med nye lyd av hensyn til fremmed sprogstof. Rent magnetisk trækkes de fremmede lyd mot dem som ligger dem nærmest. Saaledes blev dobbeltkonsonanterne *pp tt kk* absorberet av de tilsvarende irske tenues *p t c*, mens de norske tenues og mediae — bortset fra fremlyd — alle blev irske mediae [1].

Man maa ikke herav slutte at overgangen av kort *p t k* til mediae efter vokal i norske maalfører i Norge, paa Færøerne, Orkenøerne, Hebriderne og Shetlandsøerne gaar tilbake til vikingetiden. Det motsiges bedst derav at ogsaa angelsaksiske tenues gir irske mediae, og at overgangen i irsk ogsaa foreligger i stillinger hvor den ikke hører hjemme i nordisk (*rk* samt leilighetsvis i fremlyd). Men aarsaken til overgangen er dog paa alle steder den samme; den bunder i Irland i ulikheten mellem de rene uaspirerte norsk-angelsaksiske tenues paa den ene side og de sterkt aspirerte irske tenues paa den anden.

Et tilsvarende motsætningsforhold mellem de irske og norske mediae bragte nordmændene til at gjengi ir. *b d g* (av ældre geminatae) med norsk *p t k*. Det kan man slutte av følgende eksempler:

Bekan, *Bekanstaðir* Landn. 24: ir. *Becán*.
Biollok ib. 285: ir. *Belocc* LL 316 c, gs. *Belce* ib.
Patrekr Landn. passim: ir. *Pátraic*.
Melpatrekr ib. 345: ir. *Mael Pátraic*.
Papar Landn., hvis ir. *popa* (hvad on. *a* dog gjør usandsynlig).
Taðkr søn av Brian, Njáls. 154: ir. *Tadc*.
Katanes cf. *Insi Cat*, *Cadd*, *Crích Cat*.

On. *lurkr* kan nu med sikkerhet betragtes som laant fra ir. *lorgg*; *u* stammer fra de oblikve kasus (dat. akk. *luirgg*). Hvor et on. *g* svarer til irsk *g*, vil dette sidste altid vise sig at være spirantisk.

[1] Sml. *peccad*, *occuis*, *sacc*, *cepp*, *lettir* av lat. *peccatum*, *occasio* etc. med *cc* = *k* (ældre *kk*), men *scrútaim*, *notlaic*, *secal*, *sacard* av lat. *scrutari* etc. med ir. *t* = *d*.

Til irske tenues svarer i norsk tenues, ogsaa hvor disse i irsk beror paa ældre geminatae: *Biaðmakr* Landn. 71: ir. *Bláthmac*. *Kormakr*: ir. *Cormac*. *Machamal* Hák. 355: *Mac—*. *Magbjóðr* Orks. 10 av *Makbjóðr*: ir. *Mac Beoda*. Bedre end disse eksempler som alle indeholder det svakt betonte *mac*, er *Bót* Hák. 360, ir. *Bútt*.

I fremlyd skjelnes som regel skarpt mellem norske tenues og mediae. I to tilfælde er dog norsk tenuis blit irsk media: *bossán* on. *posi*, s. 34. *Gragabain* AU 917 on. **Krákabeinn*. I følgende tilfælde er media blit tenuis:

On. *b*: *pónair* on. *baunir*.

pundann Corm. *punnann* Doneg., on. *bundin* (eller rettere *bundan*).

púr Corm., on. *búr*.

Pers on. *berserkr* (ifølge A. BUGGE CCais. 140).

Putrall on. *Butraldi*, ofr. s. 53.

Sml. hermed orkenøisk *pismire* av on. *bismari*. Ir. *pic* »bek« (*og piced a long* RC XI 493) stammer vel fra ags.

On. *g*: *Cossa* on. *Gussi* s. 50.

Om den samme usikkerhet i fremlyd vidner on. *Kormlǫð* Landn. 348 av ir. *Gormḟlaith*, ir. *péist*: lat. *bestia*, ir. *praissech*: lat. *brassica*, oir. *tesc*: lat. *discus* og ord som *panc*, *pluc*, *práiscín*, *pronnadh*, *pus*, *clábar*, *cruiceadh*, *clámairt*, *crubhan*, *caithean*, *cab* i nyirske dialekter, som alle har sideformer med *b*- og *g*- (QUIGGIN A Dialect of Donegal 123 ff.). Usikkerheten er i nyirsk og skotsk særlig fremtrædende ved anlydende *b*-, *p*-. I sammenhæng hermed staar aabenbart de forholdsvis talrike eksempler paa ir. *p*- av on. *b*-.

On. **p**:

(I) ir. **p** — a) i fremlyd: *penning* penningr. *portchuine* sml. portkona. — I aspireret stilling **f**, skrevet *ph*: *leth-phenning*.

b) i lydforbindelsen *pt*, se (III).

(II) ir. **b**, skrevet *p*, *b*, *bb*. — a) i indlyd mellem vokaler, samt i utlyd: *cápa*, *cába* Contr., kápa. *scipad*, *scibad* (ofr. s. 18) skipa. *slípad* (ofr. s. 36) slípa. *Stabball* (ofr. s. 54) Stǫpull.

b) i fremlyd i *bossán* on. posi maaske under indflydelse av *boss*, s. 34.

(III) **pt**: gs. *liptinge* TT 139. *lifting* ML 48.17; on. *lypting*. — *topthaibh* dp. CCais. § 71 (*leg.* tophtaibh), nu *tochta* i co. Kerry, *tota* Conn., Sc. *tobhta*, *tota*; on. *þopta*. — *lofta* Donegal, *lochta* Kerry, *lota* Conn., mansk *lout*, Sc. *lobht*; on. *lopt*. Sml. Sc. *tobhta*, *tota*, on. *topt* og ir. *scripta* FM 1235 = *scriophta* ALC, hvis = on. *skript*.

Disse former viser en veksling *pt*, *ft*, *cht*, *tt*, som ogsaa foreligger i norsk[1]. Assimilationen *pt* > *tt* foreligger ogsaa i orknøisk. Da der imidlertid ikke eksisterer noget ægte irsk *pt*, *ft* i betonet stavelse hvorved utviklingen av det norske *pt* i irsk kan sammenlignes, lar det sig neppe avgjøre om denne overensstemmelse skyldes fælles aarsaker. Det irske *ft* er intet bevis for et on. *ft*, skjønt jeg holder det for høist sandsynlig at *pt ft* gik side om side allerede i oldnorsk tid. *pt* maatte i betonet stavelse under enhver omstændighet gi spirantisk *ft*. Var *f* her bilabialt, som nyirsk *f* i almindelighet er, er den videre utvikling til *tochta*, *totta* ganske naturlig; sml. *secht*, *sechtman* av **septm̥*, *septimana*. Mir. *aiccecht*, *proicecht* v. s. a. *aiccept*, *proicept* skyldes vistnok omforming efter suffikset *-echt* (cf. PEDERSEN Vgl. Gr. I 236.

Donegalformen *lofta* kan forøvrig være utviklet av *lotta*, sml. Doneg. *scaifte*, *geafta*, *raftan*; sml. hermed mnorsk *Swiptun* av *Swittun*. Ogsaa *cht* kan fonetisk set gaa tilbake paa ældre *tt*, sml. shetlandsk *tuchta* = *þóttir*, N.Gudbr. *kaht* = *kǫttr* (HÆGSTAD Hild. 65).

On. **pp**: ir. **pp**,

skrevet *pp*, *p*. — *cnapp* LL 98 b 51 (dp. *cnappaib*), np. *cnaip* Cog. 142.10, Contr., nir. *cnap*, on. knappr.

O'REILLYS *staplan* »noise of the sea« stammer utvilsomt fra skotsk, sml. *staplinn* A. MAC DONALDS Poems 170, *staplaich* M^c^ALPINE, HSD. *Staplán* (cf. *gearán*, *achlán* osv.) kommer av on. *stǫpla*, n. d: *stopla* (*stopla-sjo*), som A. BUGGE og HENDERSON har set. Da ordet (i motsætning til sk. *mol*, *mul* av on. *mǫl*) har *a* av *ǫ* er det høist sandsynlig laant før slutten av det 12. aarh. Skotsk *p* viser at oldn. *p* staar for ældre *pp*.

On. **t**:

(I) ir. **t** — a) i fremlyd: *targa* targa. *tiur* Alf. (feilskrevet *diur*) Týr. *trēaban* CCais. 157, trébeinn. — Med protetisk *s*: *starga* LL 265 a 18.

b) i lydforbindelserne *st*, *ft*, *cht*: *est* O'Mulc. 100 (v. l. *eist* YBL) hestr. *Oistin* AU, Eysteinn. *ostmann* sml. s. 98) austmaðr; *lipting*, *lofta*, *lochta*, *tofta*, *tochta* ofr. s. 96. *achtuaim* ML aktaumr.

c) efter *l*; *elta* (ofr. s. 77) hjalt; sml. sk. *-olt* hvis = on. *holt* (*Eirisolt*, *Neidalt* HENDERSON 344).

Om *Sitriuc* se s. 113.

(II) ir. **d**, skrevet *t*, *tt*, *d*, i indlyd mellem vokaler, i utlyd efter vokal, samt efter *r*: *Cnút* AU 1035. *Cnutt*, Tig. 1031, Knútr. *Fuít* LL

[1] Dog n. *lokt*, ikke *locht*.

172 a 7, Hvítr. *accarsóit, línscóit, -scóid,* ofr. s. 34. *scót, scód* ITS I 25, skaut. *scúda* ML 44 skúta. *scud* skutr, ib. 44.35. *sráid* se s. 76. *Litill* Cog. 84. AI 953 Lítill. *langfitil* ofr. s. 25. — Indlyd foran *r*: *Putrall, Pudarill* on. Butraldi, s. 53.

scuird, dp. *scurdib* Cog. 162.1 skyrta. *Suartgair, Snadgair* ofr. s. 54 Suartgeirr. *Sortadbud Sort* s. 13, *portchuine* Corm. har vel *t* i tilknytning til ir.-lat. *port*. *brotbla* s. 38.

Følgelig er *Caittil* AU 856 (on. *Ketill*) = *Caitil* (*Caetil*, Cog. 22) som i skotsk *Mc Corcadail* av *Þorketill*. Hermed stemmer ganske skrivemaaten *fotti* = *foti, foddi* aar 718; og ganske alm. oir. stavemaater som *accaldam, creittem* o. l.

(III) utstøtt i *osmann* v. s. a. *ostmann*. Sml. *Ausmaðr* DN III 399 (aar 1398). *Awsman* II 702 (aar 1489). *Ausbø* IV 514 (aar 1379). *smaakislar* IV 457 (aar 1366) osv.

On. *str-* > *sr*: *sreng* on. *strengr* s. 22. Om *sráit* se s. 76.

(IV) *-st* > *s* i ubetonet stavelse: *Turges* on. *Þorgestr*, s. 55.

At *t* er bevaret som tenuis efter *l*, men ikke efter *r*, skyldes egenheter ved den irske lydforbindelse *ld*; om en aspireret uttale av norsk *t* efter *l* kan der paa dette tidspunkt ikke være tale. I forbindelsen *ld* var *d* i oir. betydelig svakere artikuleret end i andre stillinger (med undtagelse av *nd*); *ld* veksler derfor i denne periode med *ll*. Dette l^d — som man kan skrive det — kunde nok absorbere on. *ld* (*Ragnall, scell*), men on. *lt* laa ogsaa for et irsk øre nærmere ir. *lt*.

Herav følger igjen at ogsaa on. *nt* maatte føre til irsk *nt*, idet *nd*, *nn* blev forbeholdt on. *nd*.

On. **tt**:

(I) ir. **tt**, skrevet *tt, t.* — *att, cloc-att, cenn-att, mael-att,* ofr. s. 30, on. *hattr* og *hǫttr*. *mattal* LB 148 a 37.41. np. *matail* Hy Maine 92. ap. *matlu* AI 1180, nyir. *matal*, on. *mǫttull*. *Ottir, Oittir, Oitir* s. 82, on. **Óttir*. *Otta, Ota*, forkortet av *Ottkatla*, s. 53.

Ōittir viser at *ht* var blit *tt* allerede i slutten av det 9. aarh.

(II) ir. **d**, skrevet *t, d.* — *cnaturbarc* CCath. 1473. 1932, hvor Stowe D IV 2 har *cnadurbarc*; hermed stemmer O'CLERYS *cnadarbharca .i. longa*, sml. *cnadar-long* P.O'C. — on. **knattar-barki*.

Det irske *t* forutsætter en on. uttale *knatar-barki* med forkortelse av *tt* i første sammensætningsled, sml. on. *malauss* v. s. a. *mállauss, Goþormr* av *Goþþ-* o. l., NOREEN § 275.3, og i andet sammensætningsled: on. *vináta, æmbæte*. Sml. videre de av NOREEN § 258 an. 1 opførte *-bót,*

sót, som sikkert egentlig er svækkede kompositionsformer. Det on. *koppu-steinn* har i Telemarken efter hvad O. SKULERUD oplyser uttalen *kopu-stein* (stedsn., Tinn). Sammesteds veksler uttalen *Sanắtan* og *Sanáttan* (stedsn., Sandnattarne); navnet indeholder netop det i *cnaturbarc* foreliggende on. *knat-*.

Saaledes maa ogsaa forklares *clog-ad* Silva Gad. 289,21 (= *clogad* Donegal, QUIGGIN § 397), sammenlignet med *att cluic*.

Forkortelsen av dobbeltkonsonant i ubetonet stilling gaar følgelig tilbake til det 11. aarh. Den er høist sandsynlig betydelig ældre.

On. **k**:

(I) ir. **k** — a) i fremlyd: *cadla* kaðall, *cairling* kerling, *Caitil* Ketill, *callaire*, *cápa*, *Carr*, *carb*, *caun* Alf., *cess*, *circus*, *cloba*, *cnapp*, *cnarr*, *cnaturbarc*, *Cnút*, *Colbain*, *Conung*, *cuiniu*.

b) i lydforb. *sk*, *ks*: *Ascall*, s. 48, *Saxolb*.

c) foran et bortfaldt *h*: *circus* av *kirkju-hús* MM 89. Sml. hermed *impuide* av **imb-huide*, *fochaid* av **fo-haghid* (*fo-sagid*) o. l.

d) i begyndelsen av andet sammensætningsled, naar dette var betonet. Kun saaledes kan man forklare *Torcall* AU 1160. 1171. *Turcall* 1124. CCais., nu *Mac Corkell*, (skotsk *Torcall*). Sml. skotsk *Mc Corcadail* av *Þorketill*. Disse navn viser, sammenlignet med navn som *Torstain*, *Torbain*, at de norske Tors-navn i vikingetiden snart betonte første, snart andet led [1].

(II) ir. **ch**, stemmeløs guttural spirant, foran *t*: *achtuaim* aktaumr. Videre i aspireret fremlyd: *mo challaire*; leilighetsvis i fremlyd i andet sammensætningsled efter irsk forbillede: *portchuiniu* sml. portkona, *trapcharla*.

(III) ir. **g**, skrevet *c*, *g*, efter *r* ogsaa *gg*.

a) i indlyd mellem vokaler, i utlyd efter vokal: *Agonn* AU 874. *Acond* Cog. 26, Hákon. *bróc* ofr. s. 38 f., nir. *bróg*, brók. *Grágga-* AU 917, Kráka-. *stáic*, *stáig* (*staigthi* Harl. 1802, fo. 127 a), *staoig* steik.

b) i kons.grupperne *rk*, *rnk*: *bergann* Alf. bjarkan. *Danmarg* SR 2380, *Danmargg* LL 159 a 16, Danmǫrk. *Ergi* Herkir s. 9. *marg* i to betydn., ofr. s. 74, mǫrk. *marggad* TT s. 170 (LL) CCath. Ind.' ML 76.10. markaðr. *mergge* pl. *merggida* LL 172 b 28, merki. — *Iercne*, *Iergne* AU 882. 885, *Iargna* Iarnkné. — *kl*: *Micle* TF 176 Mikli.

c) i fremlyd i *Graggabain* AU, se a).

[1] FARADAY gir (s. 18) ogsaa et irsk *Turgaill*, MACBAIN ogsaa skotsk *Mc Corgitill* med lydret *rg* av *rk*.

On. **kk**: ir. **kk**,

skrevet *cc*, *c*. — *accaire*, pl. *acaireda* BB 450 a 33, sml. *accarsóit*, nir. *acarsuidhe* akkeri.

On. **b**:

(I) ir. **b**. — a) i absolut anlyd: *Badbarr* Cog. 24, Bǫðvarr. *Balldar* s. 48. *Báirid* s. 90. *Beirbe* Bergvin. *Beoalb* s. 49. *beoir* s. 79. *bergann* Alf. bjarkan. *birbill* s. 31. *birling* s. 21. *Birnd* s. 58. *Blacair* Blákári. *bláe* s. 38. *blinn* Corm. *boga* BB 452 a 10. CCath. Cog. 158.23, bogi. *bróc* s. 38. *brotbla* s. 37. *bróth* Corm., brauð. *Bródor* Annalerne aar 1014. Cog. *buale* s. 65. *Bua* Bui.

b) i anlyd i andet sammensætningsled vekslet i on. *b* med *ƀ*. Spirantisk *ƀ* har: *Colbain, Treaban*, s. 106, og vel ogsaa *ábor, slagbrand*. — Ogsaa i *dul-bróc* og *brot-bla* kan *b* være spirantisk (aspiration efter irsk mønster).

(II) ir. **p**. — *Pers, pónair* (Arch. I 345, O'DAV. s. v. *seib*), *pundand* Corm. YBL, *púr* Corm. YBL. Se ofr. s. 96.

On. **bb**: ir. **b** (skrevet *p, bb, b*): *Hubba* Ubbi, s. 55.

On. **d**:

(I) ir. **d** i fremlyd. — *Danair, Danmarǫg* etc., s. 61. nir. *dorga* dorg. *dulbróc* s. 38.

(II) on. **ld** a) ir. **ll** skrevet *ll, ld*: *scell* LL 87 b 40. 96 a 28. *sceld* 83 a 1. on. skioldr. *scell-bolc* Aen., CCath. *scell-buide* Fen. 366.11. *Illulb* AU 971 ff., ofr. s. 52, on. Hildulfr. *Ernall, Arnall* s. 107. *Putrall* Cog. LL, ofr. s. 53: Butraldi. *Ragnall* AU 914 ff. (altid *ll*), Cog. (LL) s. 235. *Radnall* BB 73 b 38, d 53. Skotsk *M'Raonuil*^{l}, mansk *Crennell*: Ragnaldr. *Sigmall* Cog. aar 968: Sigvaldr, Sigvaldi.

b) ir. **ld**: *Aralt* AU 987. 989. 999. 1054. Cog. s. 48. 102. 110. Tig. 989. FM 938. 998. Acall. 4553. CZ VIII 229 st. 3. *Arolt* ACM 921. AI 926.[1]

Roalt LL 310 b 31 = *Rolt* Cog. *Roilt* ĊS 925 = FM 924.
Tomralt FM 923, on. Þóraldr.
Ragnailt LL 141 a 36. BB 286 b 50 (R. Olavsdatter), on. Ragnhildr.

Førirsk *ld* var i ir. blit *ll* i slutten av det 8. aarh.; ogsaa sekundært *l-d* blev *ll* i løpet av den oldirske periode; i tidlig mir. skrives begge *ll* (sjelden *ld*). *Scell, Ragnall, Illulb* og *Sigmall* maa derfor

[1] Maaske ogsaa i stedsnavnet *Dún Araill* Brehon Laws IV 6.24 (Kommentaren), Lism. 183 a. etc., HOGAN Onom. 376 a.

ha vundet indpass paa en tid da *ld* endnu hørtes ved siden av *ll*. *Aralt* optrær første gang i AU aar 987, *Ragnall* aar 914; *lt*-formerne er derfor neppe ældre end midten av det 10. aarh. Paafaldende blir da *ll* i *Illulb* (AU 971) som i alle kilder har *ll*. Da navnet kun forekommer under aar 971 er det neppe optat i ældre tid. Jeg har ovenfor forklaret navnet av on. *Hildufr* (ags. *Hildewulf*). Det kan dog ogsaa tænkes at gjengi et on. **Ill-ulfr*, i betydning svarende til personnavnet *Leiđ-ulfr*; sml. *ill-yrmi*, *ill-þræli*, n. pr. *Illugi* og andre sammensætninger.

-lt i gruppe b) gjengir en uttale *-ld* at dømme efter skotsk *Raonaild*, *Raonaid* = Ragnailt, og *Macraild* = *Mac Arailt*.

(III) on. **nd**: ir. **nd**, **nn**. — Ir. *nd* var i alle stillinger blit *nn* før 800, men holdt sig i skrift side om side med *nn* til ind i nyirsk tid. Selv en hyppig mir. skrivemaate *nd* i ord av norsk oprindelse er derfor intet bevis for en oprindelig uttale *nd*. Allikevel kan man, ved omhyggelig at jevnføre den irske gjengivelse av on. *nd* og on. *nn*, drage visse sikre slutninger med hensyn til behandlingen av on. *nd*. Av størst betydning er herunder de gamle personnavn, som foreligger i annaler og historiske kompositioner, da disse jo i stor utstrækning bygger paa meget gamle kilder og ofte med en forbausende konservatisme har bevaret de gamle oldirske skrivemaater.

On. *nd*. — *Hingamund* TF 226. 228 (3 gange), aar 909: Ingimundr.

Ruadhmond Cog. 78, Bryss.-hs., v. l. *Ruamand*. *Ruadhmand* ib. 80, aar 968: Hróðmundr.

Amond Cog. 206, aar 1014. gs. *Amaind* AU FM 1103: Hámundr.

Simond Cog. 206, aar 1014: Sigmundr.

Tormunn, *-n* i den sene tekst CCais.: Þórmunðr.

Hertil kommer *blind* .ɪ. *dall* og *blindauga* hos Cormac YBL. LB. *pundand* »neg«, Corm. YBL, on. **bundan*; men *punnann* Ir. Gl. 45, Donegal *punnann*, mansk *bunney*. *fundeóc* i den gamle tekst Cath Maige Tured RC XII 100 § 133; nir. *fuinneóg*. *slagbrand* og *slagrann* Aen., ofr. s. 17.

Som man ser er *nd* praktisk talt eneraadende i alle ældre kilder. At dette ikke er nogen tilfældighet viser den konsekvente gjengivelse av on. *nn* med *nn* i Ulsterannalerne like ned til 1014:

Agonn AU 847. *Alpthann* 926. *Albann* 874. 876. *norddmann* 836—936. *armunn* 1103.

Likesaa sjelden som *nn* er for on. *nd* likesaa almindelig er *nd* for on. *nn* i mir. hss. Cog. har *Acond*, *Odond*, CS *nordmaind*, og selv

AU *Lagmand* 1014, *Torfind* 1124. Irerne sondret følgelig mellem on. *nd* og *nn*. At dømme efter *Etmonn* AU 974 av ags. *Eadmund* var fremmed *nd* blit *nn* iallefald i slutten av det 10. aarh. Forøvrig gjør man rettest i at skjelne mellem egentlige laaneord som *fuinneóc* hvor *nd* sikkert tidlig blev *nn*, og de norske personnavn, hvis *nd* i stor utstrækning kan ha holdt sig gjennem hele vikingetiden under norsk indflydelse.

On **dd**: ir. **d**,

skrevet *t*, *dd*, *d*. — ir. *geadús*, sk. *geadas*, *gead* »gjedde«: on. *gedda*. *Eta*, *Eda* Cog. aar 968, Eddi, s. 63.

Navnet er i det hele sjeldent. Det viser at gruppen *ðð* hadde opgit sin aspiration ved midten av det 10. aarh.

On. **g**:

(I) ir. **g**. — *garda* garðr. *gic goc* s. 10. *Gothbrith* s. 90. *Grissíne* s. 51. *gunnfunn* s. 22. *ng* se *ŋ*.

(II) ir. **c**. — *Cossa* on. *Gussi*, s. 50. 96.

Utstøtt i *Dolfinn*, Annalerne aar 1103 (ofr. s. 50); sml. on. *Dolfinnr* fra aar 1309, LIND 201.

On. **gg**: ir. **g**,

skrevet *g*, *c*. — *Sciggire* Skeggjar, s. 92. Sml. skotsk *ugann* (Hebriderne) »gjælle«, som vel beror paa n. d. *ugge* »finne paa fisk«.

Spiranter og halvkonsonanter.

On. **h** svinder i irsk: *ábor*, *Aconn*, *Alpthann*, *Ailche*, *allsad*, *allsmann*, *Amond*, *Aralt*, *Ascall*, *att*, *eibill*, *Elōir*, *elta*, *Erolb*, *est*, *Illulb*, *Iruaith*, *úb*, *ústaing*. On. **hr-**, **hl-**: *Roalt*, *Rodlaib*, *[Rodolb]*, *Ruadhmand*, *rosual*. *Lodur*, *lunn*, *lunta*. I indlyd: *idús*, *Ragnailt*, *Sortadbud*.

Bortset fra de faa tilfælder nævnt nedenfor er oldnorsk *h* helt forsvundet fra irsk. Dette kommer vel i første række derav at irsk *h*- saa langt tilbake de gamle kilder række ingen selvstændig stilling har i det irske alfabet: det lever kun i sanddhi, avhængig av det ord det følger. Det præfigeres saaledes til vokalisk anlyd efter *ní* »non est« og *a* »eae«: *ní hádhbhar bruighne é* »det er da intet at trættes om«, *a hairgead* »hendes penge«; det er her tidlig utviklet i sanddhi av en ældre spirant.

Videre er *h-* aspirationsform til *s-* (i middelirsk tid ogsaa til *t-*), d. v. s. et anlydende *s-* (*t-*) vider sig ut til *h-* i alle stillinger hvor det umiddelbart forutgaaende ord i førkeltisk tid utlød paa vokal[1]. Man kunde nu vente at dette forhold leilighetsvis hadde ført til ombytting av on. *h-* med irsk *s-* (*t-*) i uaspireret stilling (on. *húfr* : ir. **súb*). Ved *h* + vokal kan mangelen av *s-* skyldes en irsk forveksling av on. *h-* med sanddhi *h*. En oldirsk sætning som *ní Háconn ná Haralt rodnmarb* »det er hverken Haakon eller Harald som har dræpt ham« maatte av irerne opfattes som = *ní h-Áconn ná h-Aralt* etc. I oldirsk skrift blir desuten dette præfigerte *h-* undertrykt; det kommer først frem i middelirske haandskrifter, som i stor utstrækning gjennem avskrifters avskrifter gaar tilbake til oldirske originaler. Særlig ved personnavn kan den *h*-løse form derfor tænkes at skjule en oprindelig uttale med *h-*.

Ved *hr-*, *hl-*, *hn-* avhænger bedømmelsen meget av hvad uttale det aspirerte *ṡr-*, *ṡl-*, *ṡn-* hadde i ældre irsk. Var forholdene i oldirsk som nu i Donegal, hvor aspirationen av *sn-*, *sr-* er henholdsvis **n**, **r**[2], av *sl-* **L**[2], saa blir det jo straks klart at en omforming av **hlunnta* (on. *hlunnr*) til **slunnta*, **hrosual* (on. *hrosshualr*) til **srosual* osv. savner ethvert forbillede i irsk — forutsat at den oldnorske uttale var et tydelig *hl-*, *hr-*, *hn-*. Problemet løses bedst om man antar at on. *hl-*, *hr-*, *hn-* i de vestnorske maalfører det her gjælder allerede ved vikingetidens begyndelse hadde den aspirerte uttale l^h, r^h, n^h, som allerede ved 700-tallet kommer frem i Vatnindskriftens **rhoaltʀ** og 300 aar senere i stavemaaten **nhaki** = *Hnakke* paa det manske runekors ved Kirk Braddan (sml. **rumun** Kirk Michael). Det ligger meget nær at tro, at denne uttale kom det aspirerte irske **l r n** saa nær at lydene paa irsk tunge fløt sammen. Da maatte ogsaa det aspirerte ***l**unnta* nødvendigvis fremkalde et uaspireret ***L**unnta*, skrevet *lunnta*.

Spor av *h* viser sprogprøven *faras* Cog. 174 av on. *huar es* »ubi est«, *Fiuit*[3] LL 172 a 7, *Infuit* Cog. av on. *Hvítr*, **Íhvítr*, *folpanta falpanta*, Donegal, episk formel av skotsk oprindelse, maaske av sen-on. *huolfanda*[4] *hualfanda* (sml. *fiulpande fiullande* s. 72)[5]. Konsonantisk *u*

---

[1] Her bortsees selvfølgelig helt fra saadanne anlydsforbindelser som *sc-*, *st-*, hvor *s* er uimottagelig for aspiration.

[2] Om værdien av disse lyd, se s. 113.

[3] ACM 931 læser ifølge O'Don. FM aar 935 n. *Awley Fivit*; i Murphys utgave staar *ffroit*. O'Donovans ekserpter fra disse annaler avviker paa flere vigtige punkter fra Murphy. Hvis hans anførsel i dette tilfælde er paalitelig, er *Fiuit* i LL den rette læsemaate. Maaske ogsaa i stedsn. *Baile Ui Fuid* Hogan 92. *Ailén Faoit* FM.

[4] Kontamination av *hvelfa* og *holfa*; n. d. *kvolva*.

[5] *falcanta*, Connaught. *balcanta* Waterford. *talcanta* Kerry. *falparnaich* Roscommon, *falcarnaich* Ulster. *falpanaich* Colonsay. *falcanaich* Argyleshire. *plachcanaiche* Duncon, Argylesh. Se Lloyd Irisleabhar na Gaedhilge 1908. 221 ff. — I skotsk siges ogsaa *stalcanta*.

blev følgelig under indflydelse av et forangaaende *h* til bilabialt *f*[1]; i *Infuit* betegner *u* blot den mørke overgangslyd til *í*. Ir. *far* viser at *h* foran kons. *u* i de vestnorske maalfører hvorfra ordet stammer ved aar 1000 ikke hadde den spirantiske uttale *ch* som vilde ha ført til ir. *chuar, cuar*. Det spirantiske *ch* turde derfor overalt bero paa ældre *h* — foran konsonantisk *u* som foran konsonantisk *i* (*hialt* av **helta-*: ir. *elta*). Anderledes NOREEN § 216.

I *circus* (on. *kirkju-hús*) skyldes ir. *c* (= *k*) det følgende *h*. Formen forutsætter en oldnorsk uttale *kirkʰūs* eller *kirkkūs*. I vestlandske maalfører svinder *h* i navn paa *-heimr* og *-hús*: *Yzstus* DN IV 753 (aar 1405) nu *Østus, Kjerkus* (= ir. *circus*), HÆGSTAD VM II 1 s. 66. Foreteelsen gaar uten tvil tilbake til on. tid, sml. on. *óf, líkamr* o. l. — I analogi med *circus* maa man vistnok anta at ogsaa *t* i *Sortadbud* av *Sorthǫfuð* repræsenterer tenuis.

Uetymologisk *h-* viser *Herling* LL 172 a 18. *Hingamund* TF 226, 228 (tre gange). *Horm* AU 855. TF 120. *Huisle* FM 861 er feilskrift for *Auisle*, ofr. s. 71. *h* er i disse ord stumt[2]. Sml. old- og middelirske skrivemaater som *hídal, hespach, hecosc, hícc, hesseirge* osv. — I *Haimar* TF 172. 174 (aar 866) stemmer *h-* med on. (*Heimarr*). Jeg holder ogsaa dette *h-* for grafisk, skjønt jeg ikke kan nægte muligheten av at nedskriveren virkelig har uttalt det.

Nyir. mir. *halla* (CZ VI 287.13) stammer fra engelsk. Gen. sg. *na halla*, hvor *h* kan skyldes artikelen, forekommer i to gamle ekss. Rawl. B 502 84 b 4 og IT III 98 (BB), intet yngre end 11. aarh. Da der ikke er konstateret noget ir. *all*, stammer ir. (*h*)*alla* snarest fra ags. *hall* (obl. *halle*).

On. þ:

(I) bevaret som ir. **th**, mir. nir. *h* (skrevet *th*) i aspireret stilling av følgende ord: *tile* þili. *topta* þopta. *traill* þræll. *turs* Alf. þurs. nir. *trosc* þorskr. *Torra* Þorri (ofr. s. 54. *Tomar* Þórr, og alle Torsnavn, ofr. s. 54.

(II) ir. **t** i uaspireret stilling av de samme ord ved nydannelse efter forholdet *tech* : *do thech* osv.

-sþ- > *-st-* *ustaing* Corm. YBL húsþing.

---

[1] Sml. hermed den velkjendte overgang av ir. *hv* > *f*: *deiffir, aiffer* av *deithbhir, aithbher* o. l.

[2] Det maa ikke sammenlignes med det parasitiske on. *h* i *helska, her* o. l. on. former (Stockh. Homiliebok), hvis *h* jo lydret maatte svinde i irsk.

On. *þ* maa i den oldirske periode antages at ha ligget nærmere spirantisk irsk *th* end irsk *t*, som forøvrig ogsaa var en sterkt aspireret lyd. Efterat *th* i tidlig middelirsk var blit *h*, maatte on. *þ* selvsagt knyttes til irsk *t*.

On. **s**: ir. **s**

(skrevet *s*, *ss*) i alle stillinger: *sadall*, *Saxolb*, *Suartgair*, *scálán* (ofr. s. 34), *scor*, *scót*, *slagbrand*, *stáic*, *Stabball*. — *ás*, *turs*, *allsad*, *Oistin* etc. etc.

as »est«, Cog. (11. aarh.) som on. *es* (*er* i de ca. 100 aar senere Maeshowindskrifter).

On. **ss**: ir. **s**,

skrevet *s*, *ss*: *sess* Corm. St-O'D 154 (YBL), *ses* Aen. 984, nir. *seas* on. *sess*. nir. *maois*, on. *meiss*.

On. **f**:

(I) ir. **f**. — *fea* (Alf.) fé. *Sichfrith* AU 888. 893. 933. *Torfind* 1124. *langfitil* s. 25. *Colphin* Cog. 32. *Colphín* 24 (*Colphin* LL), som maa være on. *Kolfinnr*.

I *Gothbrith* AU 917—959 er *b* grafisk for *f*, da et spirantisk *b* (*v*) i det 10. aarh. er stemmeløst i irsk efter *th* (*aithber*). CS 927 møter man skrivemaater som *Cot[h]frith*, *Cofthrith*, *Coft[h]frith*, 949. 950, *Gothfrith*, som alle peker paa en uttale *Gofrith*. Fra midten av 10. aarh. bruker AU den fonetiske skrivemaate *Gofraid* (aar 942 ff.).

(II) ir. **v** i anlyd i andet sammensætningsled, vekslende med *f*. *birbell* av *ber-fell* ofr. s. 31. *Ōiber* vekslende med *Aufer*, on. *Eyfari*, se Addenda. *Torbend* Cog. 164 aar 1014, on. *Þorvinnr* = *Þorfinnr*, bøiet som *o*-stamme. Desværre forekommer dette *Torbend* ikke i nogen anden skildring av Clontarfslaget; men da formen i Cog. er enslydende overleveret i de to bedste haandskrifter, er den utvilsomt paalitelig. Ulsterannalernes *Torfind* (aar 1124), som er vel 100 aar yngre, gjengir on. *Þorfinnr*. — Sml. on. *fjall* > *-bhall*, *-ṁeall* i skotske stedsnavn og on. *Þorvastr* = *Þorfastr*. De irske og norske *v*-former repræsenterer den lydrette behandling av on. *f*- i andet sammensætningsled. Hit hører maaske ogsaa *gunnbuinne* »kampfane« (ved siden av *gunnfunn*), omformet av obl. *gunn-vanȧ* (*-fana*) efter mønster av *buinne*.

(III) svundet i *Gothraidh* gs. AU 1004. *Got[h]raigh* CS 1072. *Síchraidh* FM 1103, *Sioc[h]fraidh* 931, — svarende til on. *Goðrøðr*, *Sigrøðr*, ofr. s. 90.

Bortfaldet av *f* var følgelig indtraadt ved 1000-tallet. I *Báirid* = *Bárðr* var *f* bortfaldt allerede ved midten av det 9. aarh., se ofr. s. 91.

(IV) ir. **p**, kun i fremlyd: *piscarcarla*, s. 81. *Plat* Cog. 152, maaske on. **Flatr*. Sml. mansk, skotsk *plod* av *ploda* = on. *floti*. — *f* er i disse ord opfattet som aspireret form av *p*.

On. *b* (germ. *f*, *b*):

(I) ir. **v**, skrevet *b*, *bh*, *ph*, *f*. — Navn paa *-olfr*: ir. *-olb*, *-ulb*, se s. 85. Navn paa *-leifr*: *Amláib*, *Amláiph* s. 88, *Ródlaib* TF 863. — *clobha* ildtang, on. *klofi*, færøisk *klovi* »ildtang«. *eibill* ML hefill. *carb* CCais. karfi. nir. *scarbh* skarfr. *úb* húfr. s. 13.

Videre i anlyd i andet sammensætningsled som i on.: *Colbain* Annalerne aar 988 = *Colvan* ACM 982. *Trēaban* CCais. = *Trevan* ACM 830. Disse former forutsætter en on. uttale *Kolv(e)inn*, *Trēveinn*.

I utlyd staar i ældre kilder for *-b* stundom *-ph*, *-f*. Saaledes *Amlaiph* AU 857—938 (8 ekss.). *Ulf* 869. *Fulf* CS 870 (men *Ulb* FM 904. 917). *Scolph* Cog. aar 853 (alle haandskr.).

Amlaib begynder i AU først med aar 953 (og gaar til 1013). Men skrivemaaten *Amlaim* som begynder allerede 853 og gaar til 1175 viser i forbindelse med *Saxoilb* AU 836 og de øvrige *ulf*-navn at overgangen av *-f* > *-v* i vestnorsk maa antas at gaa tilbake til begyndelsen av det 9. aarh. — iallefald i ubetonet utlyd. I enstavelsesord som *Ulf*, *Scolph* holdt *-f* sig aabenbart længere, iallefald til slutten av det 9. aarh. Ogsaa *Amlaiph* støtter sig paa en uttale *āleif* med stemmeløst *-f*, som længe maa formodes at ha gaat side om side med *āleiv*. Ved 938 maa iallefald den stemte uttale ha været eneraadende, da *-ph* ikke optræer efter dette aar.

De ags. *ulf*-navn viser almindelig *-f*: *Adulf* AU 857. *Adulph* TF 158. *Coinulf* AU 820. *Eculp* 741 [1]; men *Etulb* 716 og *Ernolb* RDinds. § 9 (hvorom se s. 47).

(II) nasalt *v*, skrevet *m*, i nærheten av nasal eller nasaleret konsonant: *Amlaim*, se ofr. De skiftende skrivemaater *-m*, *-b*, *-ph* tyder paa at nasaleringen var begrænset til visse distrikter.

---

[1] Ags. *Ecgwulf*, ikke som STOKES mente (Bezz. Br. XVIII 125) feilskrift for *Etulf*, ags. *Eadwulf*.

(III) ir. **f** efter *th*. — *Aufer* s. 48, hvis = on. **Auð-beri*; ir. *f* opstod lydret av *thv*.

Vekslingen *Ernolb* Rennes Dinds. § 9: *Ernoll* BB 357 a 42. LL 159 a 16 maa ikke sammenlignes med den særlig i vestnorske sjøbygder almindelige overgang av *lv* > *l* i navn paa *-ulfr*. Den skyldes i dette tilfælde sammenblanding av to helt forskjellige angelsaksiske navn: *Earnwulf* (on. *Ǫrnolfr*) og *Earnwald*, *Ernaldus*, ældre *Arnwald*, hvorav on. *Arnaldr*. Cog. 206 nævnes en nordbo *Ernall Scot*[1] fra Dublin under aar 1014. I Dublin-haandskriftet av samme tekst kaldes han *Arnall Scot*[1] (Cog. 184). Den første form svarer til ags. *Earnweald*, *Ernald*, den sidste til ags.-norsk *Arnaldr*.

Bortfaldet av **ƀ** i on. *Algautr* (ags. *Ælfgeat*) gaar tilbake til vikingetiden (ir. *Allgot* s. 47).

On. kons. **u**:

(I) ir. **u**. — on. **uà** blir ir. **ùa**: *Suartgair* Su̯artgeirr s. 54.

Saaledes ogsaa *rosualt* LU 11 a 47 (kommentar til Amra Coluim Cille) LL 167 b 9 f. n. (*muriasc mór dianid ainm r.*), O'Cl. *rusuall*, *rosuall* (sic leg.). — On. *hrosshualr*[2].

on. **uè**: ir. **ù**ⁱ. *cuiniu .i. ben* »kvinde« Cormacs Glossar s. v. *arg*, LB og YBL (255 b 36). Denne del av Cormacs Glossar er desværre tapt i Laud 610, men da ordet foreligger i begge de nævnte haandskrifter hørte det høist sandsynlig hjemme i originalen. STOKES identificerer *cuiniu* med on. *kona* (Bezz. Beitr. XVIII 122) hvad der er lydlig umulig. Det forutsætter derimot et on. *kuena*, obl. *kuenu* (svarende til gen. pl. *kuenna*), og stemmer ganske med acc. sg. **cuinu** i en mansk runeindskrift (St. Andreas). I dette sidste ser SOPHUS BUGGE Aarbøger 1899 s. 235 vistnok urigtig et tidlig eksempel paa fleksionen *kuinna*, acc. *kuinnu*.

Med *cuiniu* stemmer *portchuine* Corm. St.-O'D. 139 YBL, O'Cl. (*-e*, mir. av *-iu*). Da denne artikel mangler baade i LB og Laud 610, er det meget tvilsomt om den oprindelig hørte hjemme hos Cormac.

---

[1] I TODDS utgave *Ernail*, *Arnaill*.

[2] Sideformen *rasmael* Lec. Voc. 377, *rosmael* Arch. I 63 (sic leg.; *rosmeal* skyldes feilagtig transkr. av *rosmęl*). *rasmoel .ɪ. rón*, Corm. St-O'D. 147 YBL. nir. *rasmaol* er laant av et til n. d. *rosmaal* svarende on. *rosmáll*, hvis sidste led blev omformet efter *mael* „kollet, skallet“; dette var i irsk og welsk et alm. epitheton til *rón*, sml. welsk *moel-ron* „sælhund“. *Rossál* LL 172 b 10 synes en kryssning av **rosmál* og *rossual*. Sideformen *rasmael* beror ikke paa feilskrift; den gjengir snarere en norsk sideform **rasmall*.

Usikkert er det ogsaa om ordet beror paa on. **port-kuena* (= *port-kona*) eller paa ags. *portcwene*.

on. **ui**: ir. **ù**[i]. Hit hører høist sandsynlig *Suinin*, *Sunin* Cog. §§ 36. 94. 117, sml. on. *suín*, *Suína-Bǫðuarr*, *-Grímr*, RYGH Tiln. 66.

on. **uei**: ir. **ùa** + lys konsonant. *Suainin* Cog. 40, *Suanin* 164 npr. m., Cog. Sml. on. *Sueinn*, skotsk *Suaineart*.

(II) spirant., bilabialt **v**, skrevet *b*, hvis opstaaet av sonantisk *u* i hiatus. *Badbarr* Cog. 24 (faldt ca. 850), *Bathbarr* FM 964. Fen. 390.2; on. Bǫðuarr, ofr s. 74. Med nasalt *v*: *Ímar* AU 857 ff., on. *Ívarr*.

Hermed stemmer ikke *Hingar* AI 870. Med *Hingar* menes her Ivar Lodbrokson. Navnet beror derfor i sidste instans paa on. *Inguarr*. Da det ikke nævnes i andre irske annaler og Innisfallen-annalerne desuten er en middelmaadig kilde, kan man neppe tillægge formen *Hingar* større betydning. Den minder forøvrig meget om *Ingar* i ELLIS' liste over jordeiere og forpagtere i General Introduction to Domesday (liste B).

(III) **hu-** > **f** (stemmeløs, bilabial spirant): *Fuít* (*Fíuit* facs.) Hvítr, *falpanta* hualvanda, s. 103. *far* huar, ib.

Synkopen av *u* umiddelbart efter kort vokal ligger forut for 900 (*Gáile* s. 51 on. **Gǽli*, av **gawil-* FALK-TORP s. v. *jaale*).

On. **v** bilab. spirant:

(I) ir. **v**, bilab. spirant, skrevet *b*, *m*. — *Sigmall* Cog. 78 (faldt 968) on. *Sigvaldr*.

(II) ir. **u**. — Orkenøjarlen Sigurd Lodvesson, som faldt ved Clontarf aar 1014, kaldes i alle kilder *Siuchraid mac Loduir* : gs. *Loduir* AU 1014. *Lot[h]air* Cog. 153. 164. 195. *Ladair* 206. *Lodair* 258 Brysselhaandskr, *Lodair* Ann. Bodl.[1] Hertil har STOKES, TODD og andre laget en nom. *Lodar*, som intetsteds forekommer. Ordet er indeklinabelt som *Oittir*, *Tomrir*, *Amlaib* og lydret utviklet av on. *Hloðvir*.

(III) bortfaldt foran *r* som vanlig i norsk: *rang*, on. rǫng. Da skulde ir. *rang* ikke være ældre end det 11. aarh., da *v* i denne stilling — som gamle allittererende versemaal viser — endnu ikke var bortfaldt i det 10. aarh. Av historiske grunde er dette litet rimelig. Man maa derfor med sikkerhet kunne gaa ut fra at Egertonversionens

[1] *Luadar* AI skyldes en feilagtig rettelse av avskriveren efter mønster av *Bródor* : *Bruatar* samme linje.

frang i den ovenfor (s. 12) citerte passus fra Cath Finntrágha er en ældre form end RAWLINSONS *rang*. Den bilabiale spirant *v* blev av irerne opfattet som eklipsis av *f*; til gen. pl. *nə vraŋg* laget de derfor en nom. sg. *fraŋg* efter mønster av *nə vras* : *fras*. Man har her er nyt eksempel paa at irerne kaster overbord en ældre norsk form til fordel for en yngre, et fænomen som ellers kan iagttas ved dobbeltformerne *lunnta* : *lunn*, *Ailge* : *Elge*, *Gothbrith* : *Gothraid*, *Sichfrith* : *Sichraid* (sml. ogsaa *erell* : *ierll* : *iarla*) o. l., og som bedre end mange ord belyser det fortrolige sproglige samkvem mellem de norske og irske befolkningslag i Irland.

At *frang* skulde indeholde et middelirsk parasitisk *f-* (som i *fás*, *farradh*, *faidhircleóg*, *fadhbh*) er ikke rimelig; mig bekjendt er et saadant *f-* ikke paavist foran *r-*.

(IV) svundet i følgende navn paa *-valdr*: *Ragnall* AU 914—1209. *Tomralt* FM 923. *Arnall* ofr. s. 107, svarende til on. *Ragnaldr*, *Þóraldr*, *Arnaldr*. Disse former fra 900-tallet stemmer ganske med Alstadstenens **þoral** som SOPHUS BUGGE sætter til samme tid. — *Aralt* AU aar 986 ff. *Roalt* Cog. aar 916 og alle *ulf*-navn som i on.

Om den *v*-løse form *Nari* som gaar tilbake til 900 se s. 50.

Bortfald av *u* foran *ó ǿ* som i nordisk viser *Elōir* AU 885 av *Hel-ǿri*. Dette bortfald ligger forut for *i*-omlyden i *ǿrr*. Naar NOREEN tøier grænsen for bortfaldet av *u* saa langt ned som til 850 er han vistnok ført paa vildspor av ZIMMERS urigtige sammenligning av Cormacs *folasai* (*.i. bróga* O'Cl.) med et on. **ull-hosa* (som blot kunde gi irsk **ullos*, **ullus*) og hans likesaa urigtige bedømmelse av feilskriften *Fulf* = *Ulf* CS 870.

I absolut fremlyd er behandlingen ikke helt klar. Følgende eksempler kommer i betragtning:

fundeóc, *fuindeóc*, Cath Maige Tured, nir. *fuinneóg* (*fᵘíṅōg*, Munster; *fᵘíṅəg* Doneg.), skotsk *uinneag*. — on. *vindauga*.

uicing gp. *Ochtaib táiseach ucingeadh 7 murtaidhi munteri Poimp*, CCath. 2606 (tekst fra 12. aarh.). *coblach ucinged muntere* (sic leg.) *Poimp*, ib. 2755 (v. l. *ucinget*, *uenig*). Herfra stammer O'CLERYS *uiginge .i. cobhlach . táoiseach uiginge .i. táoiseach cobhlaigh.* — Avledet herav er *uiginnecht*, Lism. 117 a 1: *táinic . . . a tíribh Fresen for u. 7 for iarmoracht in mara* (RC XII 463).

idús, *iudús*. on. **viðu-hús*, ofr. s. 15.

Fundeóc kan staa for ældre *undeóc*, *uindeóc*, sml. oir. *uinnius*, mir. nir. *fuinnseóg*, sk. *uinnseann*. Eller *fuindeóc* kan være nydannet

til *u̯ᵘindeóc* (gp. *na bhfuinneóg*), idet *u̯* blev opfattet som eklipse av *f*. Hermed stemmer skotsk *faodhail* »vadested«, on. *vađill*, shetl. *vaadle*.

Den første forklaring bør foretrækkes hvis *uicing* stammer fra on. *víkingr*. Betydningen stemmer udmerket. I sin fleksion har ordet rettet sig efter *cing* »kriger«, gen. *cinged*. Er denne sammenligning rigtig, da gav on. *vī-* ir. *uĭ-*, *uⁱ-* derved at stavelsesakcenten blev forskjøvet til *u*. Sml. utviklingen av *ue* til *uⁱ* s. 107 [1].

Det on. *ui-* retter sig altsaa foran palatal konsonant efter den ir. anlyd *ui* i *uisce, uilc, uide, uimir*; denne uttales i nyirsk og skotsk dels som *y*, dels ogsaa som *i* ved en let forklarlig akcentforskyvning. I oldirsk var uttalen *u*, fulgt av en tydelig hørbar palatal overgangsvokal, som var saa sterk at nordboerne paa sin side gjengav det irske *ui* med *y*. Det er netop denne palatale glidelyd som gjør gjengivelsen av on. *vi-* med ir. *u* mulig. Da *viđuhús* i irsk bibeholdt sit sterkt *u*-farvede *đ* (*iudús* d. e. *iᵘdús*) kunde *ui-* her ikke gjengis med *uⁱ*. Akcenten forblev derfor paa *i*, og det foregaaende *u* forstummet i uttalen; det kan tænkes at ha gjort sig gjældende ved en *u*-farvet uttale av artikelens *t*: *in tᵘ-iudúsa, don tᵘ-iudús*, et forhold som imidlertid snart maatte utjevnes ad analogisk vei.

Med *víkingr* : *uicing* sml. eng. *William* : sk. *Uilleam*; omvendt gjengis ir. *ui* med eng. *wi*: *Wygyngelo, Wykynglo* = Wicklow i gamle dokumenter.

On. kons. **i**:

(I) ir. **i** i absolut anlyd: *ierll, iarla*, ældste eks. AU 892.

(II) Smelter sammen med forang. konsonant, som den gjør sterkt palatal: *ceis* on. kesja; *li* > *ll*: *Scelling* s. 9.

Om *ia* > *e* se s. 77 f.

(III) Om *Erulb* Heriulfr, se Addenda.

On. ð:

(I) ir. ð, skrevet *d, dh, gh*. — *Brodur, idús, Leodús, Loduir, Oduind, Rodolb, sadall, saoidhean, sniding*. — *Badbarr, cadla, Rodlaib, Ruadmand, garda*. — on. *đ* viser ogsaa ir. *Albdann, Albdon, Alpthann* (ældste eks. AU 874) = Halvðan.

I utlyd veksler *d* og *th* som i ægte irske ord: *Barid* AU 913 men *Barith* 880 (dertil analogisk gen. *Baritha* FM 888; men *Bairida* CS 931). *Gothbrith* AU 917—959, *Gofraid* 942—1075. *Sichfrith*

[1] Skotsk *ùig* „a cove" beviser ikke en overgang *i* > *ĭ*. Det er identisk med nir. *uaig* „a sea-cave, a cavelike indentation in cliffs on the coast", og har saaledes intet at gjøre med on. *vík*, hvorav det til stadighet avledes.

887. 892. *Sichfraidh* 932. Dette viser nærmest en on. uttale *-frith*; ir. *-frid* beror enten paa den almindelige irske svækkelse av *th* > *dh* i ubetonet utlyd eller det skyldes on. *-friđ-* i nom. gen. og dat. sg. *Mod* s. 53. *raid* Alf. *Somarlid. Sortadbud.* — *bróth, rót[h]*, Corm. — Altid *Siuchrad, -raid* = Siugurðr.

Brotor AU 1014, *Brotar* Cog. 164 (men ellers *Brodor, Brodar* 150. 202. 206) skyldes vel litterær association med ir. *Bruatar*, ældre *Brótar*, hvormed det identificeres av annalisten i AI 1014, som liketil skriver *Bruadar*[1]. Paafaldende er det, at en lignende ortografi ogsaa optrær ved *Loduir*. Til *Lotair* Cog. 153. 164. 195 svarer *Luadar* AI.

Til ir. *d* svarer omvendt on. *đ* (*Dungađr, Kormlǫđ* av *Donnchad, Gormlaid*). Dette gjengir ogsaa ir. *th* undtagen i forbindelser, hvor *þ* var stemmeløst ogsaa i nordisk. Derfor *Eđna, Kađall, Skíđ, Biađǫk* av *Ethne, Cathal, Scíth, Blathach*, men *Dufþakr* av *Dubthach.* Med andre ord: ir. *th dh* fordeles i norsk efter samme love som norsk *þ đ*[2].

(II) ir. **th** a) i utlyd, vekslende med *-d*, se (I).

b) foran stemmeløst *f*. — *Gothbrith* s. 105. Allerede tidlig assimileret til *f*: *Gofraid* AU 942 ff. *þ* kan forøvrig ogsaa i nordisk ha været stemmeløs i disse navn; saaledes forklares bedst den *f*-løse form *Gothraid*, ofr. s. 106, hvorav ir. *Gorry* (*Derry Gorry* Monaghan), mansk *Gorree, Gorry*, skotsk *Goraidh* (disse former kan paa grund av sit korte *o* ikke avledes av on. *Górøđr*).

I *Alpthann* AU 926 ser jeg en irsk omforming efter ir. navn paa *-thann* som *Caerthann, Cremthann, Lerthan, Subthan, Samthann.*

(III) ir. **d** (uaspireret media) skrevet *dd, t* i *norddmannaib* dp. AU 836. *norddmannis* 852. 855. *norddmannorum* 869. 874. 880. *Nordmannis* 825. 841. 927. 934. *nordmannorum* 936. *nortmannaibh* FM 869. Lydforbindelsen *rđ* + *kons.* er uirsk. *Northmannia* CRR § 7 er en litterær form.

Av det i *Hróaldr* og *Bárđr* svundne *đ* er der i irsk (som i nordisk) intet spor (ældste ekss. *Roalt* Cog. aar 916. *Báirid* AU 880, se ofr.). Ugrundet synes mig PEDERSENS opfatning (Vgl. Gr. I 110) at on. *đ* gav ir. *d* i ældre, *th* i yngre laaneord.

---

[1] FARADAY ser i *Brodor* det irske *Bruatar*, da *Bróđir* som han siger ikke ellers forekommer som n.pr. i nordiske kilder. Dette er dog urigtig, se LINDS Onom. Desuten kan *Bróđir* umulig gjengi ir. *Brótor, Bruatar*.

[2] Ir. *menadach* blev opfattet som kompositum og derfor gjengit med *minnþak*; *i* skyldes aabenbart folkeetymologisk tilknytning til *minnisǫl, -veig, -drykkja*.

(IV) svundet i *Ruamand* Cog. 78 (*Ruadhmond*, Bryssel-hs.), svarende til *Hrómundr*; men *Ruadhmand* ib. 80; ofr. s. 65. *Normainn* TF 128. 138. 142, *normaindibh* CS 837. 842; cf. 853. 856. 947, svarende til *normenn*; AU har kun *norddmainn* (sidste eks. 936). *Albann* AU 874. 876, som forutsætter en utt. *Alvann*, beror enten paa feilagtig opløsning av *Alb-*, eller det er en mir. fonetisk skrivemaate som har fundet veien hit i sene avskrifter. Cf. *delba*, *serba* = *delbda*, *serbda*.

On. ʒ:

(I) ir. ʒ (palatal og velar spirant), skrevet *g*, *gh*, *ch*, *dh*, i samme stillinger som i on. — Mellem vokaler: *blindauga* Corm. *boga*, *bogha* CCath. Cog. BB 452 a 10, bogi. *gagair* LL 14 b. *gadar* LB 276 b 43 nir. *gadhar*, on. *gagarr*. — Utlyd efter vokal: *stag* CF. *-rg*: nir. *dorgha* s. 93. *targa* LL 162 a 28. *starga* 265 a 18. *go starghaibh* ALC 1014. *-lg*: *Ailchi*, *Ailgi*, *Elgi* s. 63. — *-gn*: *Maghnus* Annalerne, nir. *Mánas*. *Ragnall* AU 914—1209. Cog. *Radnall* BB 73 b 38, d 53, Ragnaldr. *Ragnailt* LL 141 a 36, Ragnhildr. — *gb*: *slagbrann*, *slagrann*, *slacbrann*, *slabrann*, s. 17. — *-gl*: *hagal* Alf., hagl.

On. ʒ viser videre *Suartgair* s. 54, *Suart-geirr. *Turgeis*, *Turges*, AU 845, mir. *Turghéis*, Þor-gestr. *Torchair* FM 1171 = *Torgair* (*mac Torgair* AI 1172, Bodl.), on. *Þorgeirr*. *Torgesli* FM 1167, Þorgisl. — Sml. *Alpthann*, *Colbain*.

Gamle eksempler paa bortfald av dette ʒ i personnavn er *Tomrair* = Þórarr AU 847, *Auisle* AU 863 ff. og vel ogsaa *Oittir* s. 82.

(II) ir. **ch**, stemmeløs spirant, foran *f*. — *Sic[h]frith* AU 888 (*Sichfrith* CS). *Sichfrith* 893. *Sichfraidh* 932. FM 931. *Sigfridh* CS 932 er indsat av Hennessy; det mangler i haandskrifterne. — On. *Sigfrøðr*. — Omformet derefter er ir. *Siuchraid*, *Siuchrad* av on. *Sigurðr*, s. 66. — Senere assimileret til *ff*: *Siffraith* Ann. Bodl. 1014. *Sefraidh* Cog. 206.

Disse former tyder paa at ogsaa on. ʒ var stemmeløst foran *f*. Sml. *ð* i samme stilling s. 111.

Uklart er *Lathlinn*, *Lothlinn*, *Lochlann*, s. 56.

(III) bortfaldt i *Simond* Cog. 296, on. *Sigmundr*. Ogsaa i stedsnavnet *Baile Simoin* i Wicklow, Crede mihi (2. halvdel av 13. aarh.) 144. *Baile Siomainn*, Leb. Branach 91 b; men *Baile tSigmaind* i Westmeath, Ann. Connaught aar 1451.

Sitriuc AU 896—951, on. *Sigtryggr*.

slabrand Aen. 2789 = *slagbrand* ib 2209.

Bedømmelsen av *Simond* avhænger i et og alt av kvantiteten av *i*; da dette aldrig er akcentueret holder jeg det for kort. Da maa imidlertid *Simon* stamme fra et on. *Simundr*, svarende til n. d. *Simund* DN II 562 (aar 1417) VII 461 (1466) XIII 73 (1428); sml. on. *Amundr* av *Agmundr* (NOREEN § 283.2). De ags. kontraherte former av *Sig*-navnene har alle *ī*: *Sibyrht*, *Sibrand*, *Sinoth*, *Siweard*; ir. *Sĭmond* kan derfor ikke bero paa ags. *Sīmund*; heller ikke paa on. *Sigmundr* som maatte føre til mir. *sīmn̥* (skrevet *Sigmond*, *Símond*).

Sitriuc hører til de almindeligste norske navn i Annalerne. Det er utmerket repræsenteret fra slutten av det 9. til midten av det 11. aarh. Ikke i et eneste tilfælde møter man en skrivemaate *Sigtriuc*, *Sictriuc*. Dette tyder bestemt paa en norsk uttale *Sittryggr* av ældre *Siktryggr*. Hermed stemmer ogsaa ir. *t* (utt. *t*), som kræver on. *tt*. Formen minder om jædersk *metting*, nordhordl. *motting* av on. **mokdyngja*[1].

slabrand, som ikke paa irsk grund kan være utviklet av *slaghbrand*, forutsætter en norsk uttale *sla(b)brandr*. Da gaar ogsaa slike former som *Sibborg* DN III 206 (aar 1347), *Sibørn* XVI 6 (aar 1320) tilbake til slutten av det 11. aarh. Sml. ogsaa den oldnorske assimilation av *vg* > *gg* i de fra irsk optagne navn *Duggall*, *Duggus*.

On. l.

Det irske sprog kjendte i vikingetiden som nu fire *l*-lyd. Et usedvanlig bredt **L**, som dannes ved at presse tungespissen flat og bred mot overtænderne samtidig med at tungeryggen løftes. Det tilsvarende palatale **L′** dannes væsentlig paa samme maate, kun presses hele tungens forparti samtidig haardt op mot den fremre gane. Den mørke farve av **L** er saa fremtrædende at man foran lyse vokaler ofte tror at høre et *u* (*lᵘī* »sang« *laoidh*); det palatale **L′** høres ofte som *l′* + *j* (*l′ʲauᵊr* »bok« *leabhar*).

Disse lyd har i nyir. sin plass i uaspireret absolut fremlyd, i kombineret fremlyd kun efter *s* (ir. sk. *s***L***ān*), i indlyd efter *r*, *s* og foran *l*, *s*, *d*, *t*. I stilling mellem vokal og i utlyd efter vokal svarer de til et oir. *ll* (av forskjellig oprindelse).

I aspireret fremlyd erstattes **L** av en *l*-lyd **l** som kommer nuværende norsk *l* temmelig nær, kun kræver den irske uttale en reisning av tungeryggen som er fremmed for almindelig norsk *l*. **l′** er den tilsvarende palatale lyd. Dette **l**, **l′** gaar i almindelighet tilbake paa oir.

[1] Dette blev **moktyngja* som **Myrk-dalr* blev *Mørtalr*, sml. NOREEN 237.1.

enkelt *l*; foruten i aspireret fremlyd staar det mellem vokaler, efter vokaler i utlyd og foran og efter de konsonanter som ikke kræver **L L′**.

Det on. dentale *l-* var i bund og grund forskjellig fra ir. **L-**. Derimot kom det ir. **l-** ganske nær. Det blev derfor — for at tale populært — staaende i aspireret anlyd, samtidig som det i uaspireret stilling rent mekanisk blev ombyttet med **L-** efter mønsteret *lám* : *Lám*.

Hvor norsk *l* var forbundet med konsonant, bestemmes dets uttale i irsk helt og holdent efter de for irske konsonantgrupper gjældende love. Det er mig ikke mulig at bevise dette i alle tilfælder, da kvaliteten av *l* i disse stillinger kun sjelden kommer til uttryk i de ældre haandskrifter og saagodtsom hele det gamle materiale er gaat tapt i nyirsk. Skrivemaater som *allsad* BB 460 a 27 (svarende til skotsk *a***L***sə*, on. *halsa*), *allsmann* MCongl. 39 (on. *halsmen*), *Balldar* (Geinealach Chorca Laidhe 12, Lec. BB), er dog fuldt bevisende for en overgang av on. dentalt *l* > ir. **L** foran *s* og *d*. Nydannelsen *Óssill* Cog. FM til *Óisle* on. *Auisle* taler for en uttale *Óś***L′***ə* med **L** av dentalt on. *l* efter *s*. **L** av kakuminalt on. *l* viser (irsk-)skotsk *bīr′***L′***ʹń* av on. *berlingr*.

On. *l* (dentalt og kakuminalt): ir. **L**. *lagmann*, *lagor*, *láideng*, *langfitil*, *langa*, *ló*, *Loduir*, *lunn*, *lunnta*, *lofta*; *slagbrann*; *iarla*, *-carla* (*piscar-*, *trap-c.*); *elta*; *allsad*, *allsmann*; *Balldar*.

Svarende til on. *ll*: *callaire*, *Colla*, nir. *scallta*, *scallach* (on. *skalli*), *poll*; *Torcall*. on. *ld*: *Illulb*.

On. *l*: ir. **L′**. *Leodus*, *línscóit*, *lipting*, *litill* (Cog. 84); *Auisle*, *Oisle*, *Torgesli*; *birling*, *cairling*, *Herling*, *Somarlid*.

Svarende til on. *lj*: *Scelling*; til on. *ll*: *birbill*.

On. *l*: ir. **l**. Norsk mørkt *l-* i aspireret stilling, se ofr. — *Blacair*, *blae*, *cloba*, *plod*, *Plat*; *Albdann*, *Erulb* og andre *ulf*-navn; *Colbain*, *dulbróc*; *cadhla*, *Rodlaib*; *Lochlann*; *staplan*, *scálán*, *Ólaib* og muligens *Amláib*. I utlyd: *mál*, *sól* (Alf.), *hagal* (Alf.). — Om **l** av on. *hl-*, se s. 103.

On. *l*: ir. **l′**. Lyst norsk *l-* i aspireret stilling. — *blinn*(*auga*); *tile*; *micle* (TF 176); *Ailgi*, *Elgi*.

Hvor on. har fast utlydende *-ll* som i *pollr*, *Þorkell*, *berfell*, *Hǫskollr*, eller fast enkelt *-l* som i *mál*, *sól*, *hagl*, *ǫl* har ogsaa irsk uten undtagelse henholdsvis *-ll* og *-l*. Men hvor *-ll* og *-l* veksler i sing. har irsk snart *-l*, snart *-ll*; det sidste maa derfor formodes at stamme fra nominativ og

bør ikke opfattes som en irsk gjengivelse av enkelt kakuminalt on. *-l*[1]. Om en tilsvarende dobbelthet i behandlingen av *-rr* : *-r* se s. 116.

-L L′ har: *erell* AU 848. *ierll* 892 : on. *iarl*. *Litill* Cog. 84 = *Litil* AI 953. *sadall* LB 217 c 52. 218 b 6. LL 253 a: on. *sǫðull*. *Stabball* Cog. 78. 80: on. *Stǫpull*. *Smurull* Cog. (ofr. s. 54): on. **Smurull*. *tráill* ofr. s. 76, skotsk *trā*L′: on. *þræll*.

-l l′ har: *Caittil* AU 856. Cog. 22: on. *Ketill*. *eibhil* ML 46.25: on. *hefill*. *mattal*: on. *mǫttull*.

Det irske *ll* var uten tvil i likhet med de øvrige irske geminatae blit forenklet i vikingetiden. Skrivemaaten *ll* har fra nu av i opgave at skille det av *ll* opstaaede **L L′** fra det kvalitativt forskjellige **l l′** (av gammelt *l*).

Ir. *erell* AU 848 godtgjør at assimilationen av *-lʀ* > *-ll* i ubetonet stavelse ligger forut for aar 850.

Ir. *ierll* AU 892 kan vise at et saaledes opstaaet *-ll* endnu ved 900 ikke var forkortet efter konsonant. Formen er dog ikke avgjørende, da *-ll* kan skyldes irske forbilleder (ir. *r* kræver følgende **L N**).

I on. opretholdes forskjellen mellem ir. *ll* og *l*. Kun gjør oldnorsken ikke forskjel paa irsk *-all* og *-al* i maskulina, idet disse ganske naturlig retter sig efter norske maskulina med nom. *-ll*: obl. *-l*: *Dufgall*, *Dugall*, *Dufnall*, *Konall*, *Niall*, *kapall* (ds. *Dufgali*, *Konali*) av ir. *Dubgall* etc., *Kaðall* (as. *Kaðal*) av ir. *Cathal*. *Kiarvalr* for *Kiarvall* skyldes tilknytning til *Valr*.

Tilslut bemerker jeg at on. *Gaddgeðlar* som gjengivelse av ir. *Gall-gáidil* ikke som man har antat beror paa feilskrift for *Gallgeðlar*. Det er opstaat av *Gaddlgeðlar* og er saaledes vistnok det tidligst kjendte eksempel paa overgangen *ll* > *ddl*, som derfor gaar tilbake til oldnorsk tid. Overgangen er særlig almindelig i sydvestnorske maalfører, som de norske idiomer i Skotland og paa de skotske øer kommer særlig nær. Hildinakvadet, som er avfattet i Shetlandsdialekt, har saaledes former som *fadlin*, *godle* (HÆGSTAD, Hild. 65); til on. *ǫllu illu* svarer i det shetl. fadervor *adlu idlu*. De ældste tidligere paaviste eksempler gaar tilbake til anden halvdel av 14. aarh.

---

[1] Utlydende *-ll* og *-l* sammenblandes forøvrig ofte i mir. og nir. i ubetonet stavelse. For oir. *tuathbel* siges i Donegal *tuaithbheall*, for oir. *ochsal* i Kerry *oscall*, Doneg. *ascall*, en form som ogsaa er meget alm. i mir.; for *merfal* i Kerry *mearathall* (*-ll* ogsaa tidlig mir.), *bachall*, nyir. ogsaa *bachal*, *diabul*, nir. ogsaa *diabhall*. Allerede i oir. tapte *fochell* i ubeton. stilling sit lange *-ll*: *tuachil*. Sml. *accail* SR 3547 for *accaill* (av **ad-céill*). Om *-ll*: *-l* i lat. laaneord se PEDERSEN Vgl. Gr. I 238.

On. **r**: ir. **r** (**R R′ r r′** som ved *l*) i alle stillinger.

On. *r*: ir. **R**. — I anlyd: *Ragnall*, *rúm*, *róth* osv.; *-carla* on. *karl*. Dette **R** indeslutter ogsaa on. *rr*: *cnarr*, on. *knǫrr*, gs. *knarrar*; *sparra*, on. *sparri*; *Torra* on. *Þorri* (s. 54).

rð gav ir. **R***ð* (*rrd*): *garrda* Brehon Laws V 326.1. LB 155 a 6. 156 a 51.54. CZ VIII 288 st. 26. CCath. Ind. BR 228. Acall. AU III 588. *rr* forutsætter ogsaa Donegal-uttalen *gārī*[1]. Saavidt mig bekjendt er **R** i dette ord i alle irske dialekter nu forenklet til **r** (Kerry *garī*).

On. *r*: ir. **R′**. — *scuird* on. *skyrta* (senere dog **r′**).

On. *r*: ir. **r**. — I aspireret anlyd foran guttural vokal; i indlyd foran guttural vokal; *Aralt*, *Torolb*, *Tomrair*[2], i utlyd efter guttural vokal: *mar*, on. *mǫr*; *púr*, *scor*, *úr*, *Haimar*, *Imar*, *gadar*. — Videre: *Brodor*, *trosc*, *trapcharla*, *tráill*, *sráid*; *ármann*, *Siuchraid*, *Sichraid*, *Torcall*, *Torstain*, *Torgair*, *Turgeis* osv.

On. *r*: ir. **r′**, i tilsvarende stillinger foran eller efter palatal vokal. — *accaire*, *erell*; *Danair*, *Loduir*, *Eloir*; *meirge*, *Herling* etc.

Haandskriftene skjelner gjennemgaaende skarpt mellem on. *rr* og *r*; et fast on. *rr* gjengis altid med ir. *rr*, likesom enkelt on. *r* altid skrives *r*. Veksler i singularis nom. *-rr* med obl. *-r*, viser irsk gjennemgaaende *-r*, da de irske former som før nævnt utgaar fra de oblikve kasus. Derfor *gadar*: on. *gagarr*; *Haimar*, *Ímar*, *Ottir*, *Suartgair*, *Torgair*, *Tomar*, *Tomrair*. Spor av *-rr* finder man dog i *Badbarr*, som aabenbart indeholder nom.-formen *Bǫðuarr*[3]. Sml. forøvrig *-ll* : *-l* s. 114, *-nn*: *-n* s. 118.

Oldnorsk uttale maa ha skjelnet skarpt mellem oprindelig *r* og *r* av *z*. Dette sidste var ved aar 800 et tydelig palatalt *r* (som ir. *r* i gen. *fir*) og holdt sig som saadant i de tidsrum de irske kilder spænder over (800—1200). Endnu i senoldnorsk tid har de to lyd vært forskjellig, som bortfaldet av *r* av *z* i bøiningsendelser og ubetonte stavelser (*Taarje*, Jæderen = *Þorgeirr*) synes at vise. Det av *-nʀ*, *-lʀ*, *-rʀ* opstaaede

---

[1] Mørkt *rð* > *rī*, sml. Munster *dorgha* (*dorī*) av on. *dorg*, Munster *corīəs* av *corgas*. I trestavelses ord gir *rð* i Munster som i Donegal *r* (*muinteardha*, utt. *muinteara*, Kerry). Dette bemerker jeg i anl. QUIGGIN, A Dial. of Doneg. § 121.

[2] I Donegal *Tónair* ved dissimilation.

[3] *Badbarr* kan i utlyden tænkes at være influeret av *-barr* (almindelig i navn).

on. *-nn*, *-ll*, *-rr* viser derimot intet spor av palatal farve efter guttural vokal i irsk; iallefald ikke i ubetonet utlyd; on. *þræll* og *steinn* kræver under enhver omstændighet palatalt ir. *-ll*, *-n*(*n*) (*tráill*, *stáin*) efter det forangaaende palatale $\bar{a}^{i}$.

De irske eksempler paa on. *-r* av *z* er følgende:

Tomrair AU 847	: on. *Þórarr*	*Danair* SR	: on. *Daner*
Torgăir Ann. 1171	: on. *Þorgarr*	*Sciggire* CRR	: on. *Skeggiar*
Suartgăir AU 1014	: on. *Suartgarr*	*pónair* s. 59	: on. *baunir*
Loduir AU 1014	: on. *Hloðuer*		

Hertil kommer rimeligvis ir. *beoir*, gs. *beoire*, da drikken i irsk folketradition uttrykkelig associeres med nordmændene. Skulde nærmere undersøkelser allikevel vise at ordet stammer fra angelsaksisk, da maa ogsaa angelsaksisk *r* av *z* i det 10. aarh. ha havt en fra oprindelig *r* forskjellig uttale; derpaa tyder forøvrig ogsaa *Etgair* AU 974, Tig. 965 = ags. *Eadgar*.

Efter dette kan hverken *Bǫðuarr* eller *Ívarr* (*Ynguarr*), som i irsk har mørkt *-r*, være *geir*-navn som enkelte har ment[1]; *geir*-navn er derimot *Þórarr*.

Det faste *ʀ* i navn paa *-veʀ* og *-þeʀ* gaar som *Loduir* viser tilbake til aar 1000; dette i anledning NOREEN § 350 an. 4.

On. **n**.

Til de fire irske *l*-lyd svarer fire *n*-lyd: **N N′ n n′**. Det on. *n* (dental og alveolar) laa nærmest ir. **n**. Da dette i aspireret fremlyd svarer til uaspireret **N**-, blev on. *n*- i uaspireret stilling erstattet av **N**. On. *nn* er irsk **N N′**.

On. *n* (*nn*): ir. **N** i uaspireret fremlyd: *naud* (sic leg.) Alf. *norddmann* AU. Foran *s*: *rannsaighim*, sk. *rannsaich*, rannsaka (on. *nn*), foran *t*: *lunnta*, ofr. s. 14. Efter *r*: *Iarngna* Iarnkne. I utlyd: *lunn*, *mann*, *ármann*, *lagmann*, *stiurusmann*, *nordmann*, *ostmann*.

On. *n* (*nn*): ir. **N′**. *penning*. *Birnd* Cog., dem. *Birndín* ib. (*nd* = **N′**). *Torfind* AU 1124.

---

[1] For *Ívarr*'s vedkommende hævdes dette bl. a. av HÆGSTAD GTr. s. 76, og KOCK Die alt- und neuschwedische Accentuierung s. 206. 208.

On. *n*: ir. **n**: i aspireret fremlyd foran mørk vokal. I kombineret fremlyd foran mørk vokal: *cnapp*, *cnarr*, *Cnút*. — Videre: *Ona*, *pónair*, *Danair*, *Danmarg*, *Magnus*, *Ragnall*, *Ragnaill*. *Iercne*. *caun* Alf. *Eoan* (Iohan).

On. *n*: ir. **n′**: *Stain* on. Steinn, obl. Stein. *cuiniu* Corm., on. obl. **kuenu*. **n** for **n′** i *Danair*, *pónair* skyldes aabenbart de oblikve kasus.

En særlig interesse knytter sig til gjengivelsen av on. *níđingr* med ir. *sniding*. Ordet forekommer i den bekjendte norsk-irske dialog Cog. 174. *Faras Domnall* (*huar es Dufnall*)? spør nordboen Plait. *Sund a sniding* »Her, din niding« er Dufnalls svar. Dette *a sniding* vilde i Donegal og andre irske distrikter nu uttalles *ə* **ń***ī′ŋ′*; ti aspireret *sn*- lyder i nyirsk **n** (sommesteds ogsaa *ʰn*). *sniding* er en nydannelse efter forholdet: asp. **ń***àxtə*: uasp. *sńàxtə* (snechta). **n**- fungerte følgelig allerede ved aar 1000 som aspireret form av *s***N**-.

Bortfaldet av *n* i *Iercne*, *Iargna* AU 852. 882. 885. TF 851. FM 885 av on. *Iar*(*n*)*kne*, i *Arbin* Cog. 78 (se Addenda) av *Arnfinnr*, er norsk, sml. *ber*(*n*)*ska*, *gir*(*n*)*tesk* og lign. former, Noreen § 281.8.

Bortfaldet av *n* i Torsnavn gaar iallefald tilbake til første halvdel av det 9. aarh.: *Turges* Annalerne 845 (omtrent samtidig er **þur** Nørre Næraa). At dømme efter de irske skrivemaater var on. *Þórr*, *Þór*- nasaleret (*Tomar* fra 10. aarh.; *Tomrair* Annalerne 847, *Tomralt* 923), on. *Þŏr*- derimot enten unasaleret eller kun svakt nasalt (*Turges* Annalerne 845, *Torcall* osv.).

Hvor i oldn. utlydende *n* i ubetonet stavelse veksler med nominativs -*nn*, har irsk gjennemført -*nn* (**N**) efter oprindelig kort, -*n* (**n**, **n′**) efter oprindelig lang vokal.

-*nn*: *Agonn* AU 847 = *Acond* Cog. 26.
Albann AU 874. 876. *Alpthann* 926. *Albdann* FM 924.
Oduind gs. Cog. 40. Ogsaa i stedsn. *Baile mic Hodaind*; Meath (Ann. of Conn.), *Caill Baile mic Hodaińd*, Hogan 84. 145.

-*n*: *Oistin* ns. AU 874.
Colbain FM 988; *Graggabai[n]* AU 917.
Torstain AU 1103, *Torstan* FM.
Treaban CCais. *Trevan* ACM. for ældre **Trébain*.

Agonn og *Odond* viser at de forholdsvis sjeldne nom.-former *Hákonn* og *Auđonn* har været almindelig i det 9. aarh. *Albdann* peker bestemt paa en on. nom. **Halfdann* for det 9. og tidlige 10. aarh. Varianterne *Albdon* LL 25 b 13, *Albdan* TF 159 utgik fra de oblikve kasus.

Av betydelig sproglig interesse er de irske *n*-former av navn paa *-steinn* og *-beinn*. Her gives ingen variant *-nn*. Herav fremgaar at *-nn* efter oprindelig lang stavelse i ubetonet stilling var blit *-n* i norsk, før *ei* i samme stilling blev *i* (senest i første halvdel av 9. aarh., sml. ofr. s. 89). I on. er den samme forkortelse efter kort vokal ganske almindelig fra begyndelsen av det 13. aarh. On. *Kolbinn* skyldes restitution efter *-beinn*.

-nn i *pundand* Corm. YBL av on. **bundan* skyldes det foregaaende *nd* (= *nn*), *-nn* i *gunnfunn* av on. *gunnfani* det stemmeløse *f*. Uregelmæssig og sikkert urigtig er *bergann* Alf. av *bjarkan* [1].

Infuit Cog. 78 (aar 968), som av STOKES er ført tilbake paa on. **Í-huítr* (ofr. s. 88) [2] forutsætter en uttale *inf$^{u}\breve{\bar{i}}$t* [3]. Han maa da anta at on. *í* i sammensætninger endnu i sidste halvdel av 10. aarh. delvis hadde bevaret sit gamle *-n*, som i proklisis var gaat tapt allerede før 800.

On. **nn**:

(I) ir. **N N'**, ovfr. s. 117.

(II) ir. **nt** i *lunnta* av on. **hlunþ-*, s. 15. Et senere laan er *gunnfunn* s. 22 av on. *gunnfani*, og *scing* av on. *skinn* (i *sgingidoir* pellicarius, Ir. Gl. 515), s. 140.

On. *ŋ*: ir. *ŋ*. — Suff. *-ing*: ir. *-ing* (aldrig *-eng*): *birling*, *cairling*, *Herling*, *lipting*, *penning*, *Scelling*, *sniding*. — Suff. *-ung*: *conung*. *-ang*: *láideng*. Videre: *Hingamund*, *langa*, *mangaire*, *rang-*, *ústaing*.

Dialektisk blir *ng* > *nn* i mir. tid (*pinninn*).

Hit hører aabenbart ogsaa irsk *saoidhean* »ung sei, torsk«. Ordet er fortrinsvis nordisk (ifølge DINNEEN lever det paa Tory Island); dets egentlige hjem er Hebriderne (Lewis) og Skotland, hvor det synes utviklet av et on. **seiðingr*, sml. shetlandsk *stívin* »sei« av *stýfingr*, *drølin* »sei« av **drylingr*, orkenøisk *harbin*, *koððin* (*-en*) »sei«, *hiblin* »skarv«: færøisk *hiplingur* (sml. JAKOBSEN, Festskrift til Feilberg s. 339).

---

1 *-nn* for *-n* foreligger i flere lat. laaneord, hvor det dog i de fleste tilfælder sikkert dreier sig om analogisk omforming efter kjendte ir. ord. *abann* av *habena*, *cucenn* (v. s. a. *cucan*) av *coquina*, *moirtchenn* av *morticinium* har aabenbart sit *nn* fra ir. *abann*, *cenn* (kompos. *-cenn*, *-cann*), *coitchenn*. For lydret holder jeg *muilenn* og *termann* av *molina*, *terminus* og vekslingen *-n*, *-nn* i alle navn paa *-than*(*n*), *-then*(*n*).

2 Et on. **Inn-huitr* gir ingen mening som personnavn.

3 ikke *$\bar{\bar{i}}$f$^{u}\breve{\bar{i}}$t*.

On. **m**: ir. **m** i alle stillinger med undtagelse av aspireret anlyd, hvor det blir *ũ* (nasalt bilabialt *v*). — *Magnus, mál, meirge* osv. *Amond, ármann, Ruadhmond, Somarlid, rosmal* osv. *Horm, rúm.*

Paa grundlag av disse love som med ubetydelige modifikationer ogsaa gjælder for det ældre norske sprogstof i skotsk gaelisk, lar det sig nu gjøre at skille ut en lang række ord som ikke længer kan tillægges norsk oprindelse. I den følgende liste medtar jeg av praktiske hensyn ogsaa slike ord som i videnskabelige arbeider fra den senere tid er betegnet som norske, skjønt de av historiske og andre grunde umulig kan stamme fra nordisk; videre en del ord av norsk oprindelse, som ofte betegnes som irske skjønt de kun er paavist i skotsk gaelisk; endelig ogsaa ord av norsk herkomst som tidligere er ført tilbake paa to eller flere norske ord eller ordformer og hvor vishet nu er mulig.

Hvor intet andet siges er de nedennævnte sammenligninger av sproglige grunde alle uholdbare.

ábais, ábaise »skik, sedvane«, sk. *ábhaist*: on. **ávist* K. MEYER (Archiv I 96).

ailén LL 67 b 3. 95 b 53. 96 a 23. sk. *eilean*, mansk *ellan*: on. *eyland*, ZIMMER ZfdA XXXII 278 f. CRAIGIE, Arch.

airc sk. (*c* = *k*): on. *ǫrk*, CRAIGIE 158. — Gammelt laan fra lat. *arca*.

all, (h)alla: on. *hǫll*, K. MEYER RC XII 460, BUGGE 296, se ovfr. s. 104.

Amlaidhe npr. m. TF 222: on. *Amlóði*, STOKES BBr. XVIII 116. — Ofr. s. 17.

amor »klage« (*m* = *ṁ*, nasalt *v*): on. *ǫmur*, *amra*, ZIMMER ZfdA XXXII 272 f.

Arnaill npr. m.: on. *Arnljótr* FARADAY 13. — Ofr. s. 48.

Ascalt: on. Hǫskuldr, V. THOMSEN, Russ. State. Formen eksisterer ikke; den skyldes en feillæsning Cog. 233.4, hvor haandskriftet dog tydelig har *Roalt* = Hróaldr.

assa »sko, sandal«: on. *hosa* ZIMMER KZ XXXII 167. ZIMMER nævner ogsaa et oir. *ossa*, som imidlertid ikke synes at forekomme. *osan* »strømpe« synes kun paavist i skotsk; det stammer fra ags. *hosu*, obl. *hosan*. O'DAVORENS *hais .i. bróga* har intet dermed at gjøre.

Aufer npr. m.: on. *Auvirðr*, K. MEYER RC XII 460, on. *Afvirðr* STOKES BBr. XVIII 116. Urigtig er ogsaa sammenligningen med on. *Alfr*, FARADAY 13. — Ofr. s. 48.

bág »strid, kamp«: on. *bágr*, CRAIGIE 160. — Ordet er paaviselig ældre end vikingetiden (Würzburgergloserne).

balc, *bailc* (*c* = *k*): on. *bialki* K. MEYER RC XII 460; on. *balkr* CRAIGIE. — Fra meng. *balc*.

banna »a bond in writing« ALC 1584: on. *band*, STOKES BBr. XVIII 122. — Fra meng. *bande*, sml. MURRY I 647 a.

barda, *bharda* (uasp. *d*) »vogter«: on. *varða*, *vǫrðr*, CRAIGIE 161. Fra meng.

Barith npr. m.: on. *Barði* FARADAY 17 (»*Bárðr* or *Bárði*«).

becc »elv«: on. *bekkr* K. MEYER RC XII 460. CRAIGIE 162. Vox nihili, se forf. Festskrift til Alf Torp.

bethir »bjørn«: on. *ber-*, *bera*, ZIMMER ZfdA XXXII 285 f.

birling, *beirling*, en baattype: on. *byrðingr*, K. MEYER, Contrib. BUGGE M-Misc., HENDERSON. Ofr. s. 21.

biror »nasturtium officinale«: on. **biór-hár*, ZIMMER ZfdA XXXII 289.

Blacair npr. m. Annalerne: on. *Blakkr* STEENSTRUP Norm. II 361.

bordd »bord, kant, skibsside«: on. *borð*, *borði* ZIMMER ZfdA XXXII 464. BUGGE l. c. Fra ags.

borgg »borg«: on. *borg* ZIMMER ZfdA XXXII 279. BUGGE; fra nordisk, fordi »oldeng. har *burh*, *burg*« CRAIGIE 156 (som om *g* ikke var spirantisk ogsaa i nordisk). — Ordet stammer fra mlat. *burgus*, som ogsaa kjønnet viser.

bossán »bæltepung«: on. *púss* K. MEYER RC XII 460, CRAIGIE 161. — Ofr. s. 34.

both, *bothán* (*ŏ*) »hytte«: on. *búð* CRAIGIE 157. Egte ir.

brannra[dh] sk. *branndair* »rist, trefot av jern«: on. *brandreið* CRAIGIE 158. — Fra meng. *brandreth*, som igjen stammer fra nordisk.

buide i *rath-b.* Cath Maige Tured § 25: on. *byggja* STOKES RC XII 123.

buta »skaal, kar av træ«, er kun skotsk. Det svarer forøvrig ikke som BUGGE og HENDERSON antar til on. *bytta* (som er skotsk *biota*). Det er nærmest n. d. *butt*, paavirket i utlyden av *bytta*.

cáinim, *cóinim* »graater, klager: on. *kveina* ZIMMER ZfdA XXXII 273 n. — Egte ir.

Cairr (gs.) *meic Fuit* LL 250 b 8 f. n.: on. *Kárr* STOKES BBr. XVIII 115. — Ofr. s. 67.

camm »strid, kamp«: »from prehistoric *kamp*, on. *kapp*«, sic K. MEYER RC XII 461; fra ags. *camp* STOKES BBr. XIX 53. — Ordet har langt *ā*: *caam* Arm. 13 a 1. *cám* H. 3.18.

ceap »blok, læst, stok«: on. *keppr* CRAIGIE 157. — Fra lat. *cippus*.

clamor »smedevers«: on. *klámorð* K. MEYER RC XII 460. STOKES BBr. XIX 158. CRAIGIE 164 (som forsyner *o* med falsk akcent). Ordet er et betegnende eksempel paa den sorgløse letvinthet hvormed irske leksikografer — de gamle som de nye — behandler sit stof. *Clamor* foreligger kun i sene vokabularer (Lec. Voc. Arch. I) og er tat ut av en gammel etymologisk note i Cormacs glossar, hvor *glám* »smedevers« føres tilbake til lat. *clamor*: *glám quasi clám ab eo quod est clamor*, Corm. ST.-O'D. s. 87.

cloba »klubbe«: on. *klubba* K. MEYER RC XII 460 f. Vox nihili. Det av MEYER nævnte *cloba* IT II [1] 174 har spirantisk *b* (den ældre tekst har *cló*) og betydningen er ikke »klubbe«, men »nagle« som LB 156 b 63. — O'REILLYS *club* stammer fra eng.

colbh »stolpe, støtte«: on. *kolfr*, CRAIGIE 157. — Egte ir.

coll »aas, høide« CCais. § 4: on. *kollr* BUGGE CCais. XII. Vox nihili (as. av *caill* »skog«).

Colla npr. m.: on. *Kolr*, FARADAY 13. — Ofr. s. 49.

Colphín Cog. 24: on. *Kolbeinn* STOKES BBr. XVIII 117. FARADAY 14.

costas: on. *kostr* STOKES BBr. XVIII 122. CRAIGIE 159. Ældste eks. fra ca. 1400. — Fra eng. plur. *costs*, sml. ir. *stóras* (FM 1582) av eng. pl. *stores*. Jeg tror heller ikke paa et ir. *costud* (cf. ZIMMER ZfdA XXXII 287) av on. *kosta*. *costud* kan i alle betydninger være inf. av et ir. *con·cuidi*, enkl. *·sostai*.

cró: on. *kró* CRAIGIE 159. — Ældre end vikingetiden.

crob »kropp«: on. *kroppr* STOKES RC XII 116. K. MEYER Contrib. 529. — Vox nihili. *Crob* har spirantisk *b* og er identisk med ir. *crob* »haand«.

cupa »kop« CRAIGIE 158: on. *kúpa*. — Meng. *cuppe*.

dais »stak«: on. *des*, CRAIGIE 159. Sml. s. 62, 154.

delg »torn«: on. *dálkr* CRAIGIE 158. — Egte ir. og paaviselig ældre end vikingetiden. *Delg* betyr forøvrig ikke som CRAIGIE siger det samme som on. *dálkr*. *Dalk-ei (Delg-ei)* er en norsk omforming av *Delg-inis*.

díberg: on. **Tý-verk* ZIMMER Gött. Gel. Anz. 1891 s. 188 f. Sitzungsber. der Kgl. Preuss. Akad. 1891. 305 n. Likesaa umulig er MOGKS forklaring (av on. **dýr-verk*), Kelten und Nordgermanen 13 n. 2. — Egte ir.

dus »støv«: on. *dust* CRAIGIE 164. — Egte ir. og = *dos* (I) busk, (II) skum; sml. det beslægtede germ. **duska-* (I) busk, (II) støvregn, FICK-TORP 216.

ecg LU 95 a 36, *ecgach* (v. l. *engach*) LB 222 b 55: on. *egg*, K. MEYER RC XII 461. XIII 506.

Elóir npr. m. FM 885. 888 etc.: on. *Haldórr* STOKES BBr. XVIII 117. — Ofr. s. 50.

fae interj. i *fae riit*: on. *vei* K. MEYER RC XII 461.

fál »spade« (O'R): on. *páll* »hakke« K. MEYER RC XII 461. — Beror som mansk *faayl*, welsk, korn., bret. *pal* paa lat. *pāla*.

fastaidh »fæste«: on. *festa* CRAIGIE 158. — Ægte irsk: mir. *astaid*, oir. *ad·suidi*, enkl. *·astai*.

fian (aspireret *n*; senere *fiann*): on. *fiandi* ZIMMER ZfdA XXXV 15. — Egte irsk.

fithir .i. aite »fosterfar«: on. *vitr* STOKES-MEYER RC XII 461.

folasa .*i*. *bróga* O'CL. Corm.: on. **ull-hosa* ZIMMER KZ XXXII 169 n.

fraig iairnn TT 1544: on. **iarn-frakki* BUGGE M-Misc. 299. — *Frakki* maatte gi ir. **fracca*. Desuten betegner *fraig* en del av skjoldet, da det i skildringen av Hektors utrustning TT l. c. er stillet mellem *sciath* og *slabrad* »skjoldremmen« [1].

fuine »steke«: on. *funi* »ild«, ZIMMER ZfdA XXXV 159. n. — Ældre end vikingetiden; *funi* maatte gi ir. **funa*.

fuit (*fuid*, haandskr.). For. Foc. 68, synon. *fursannadh*: on. *huetja* STOKES BBr. XIX 80.

Fuit LL 205 b 8 f. n.: on. *Huítr* BBr. XVIII 115. — Bibelsk.

gilla »ung mand, tjener«: on. *gildr* ZIMMER ZfdA XXXV 13. — Ældre end vikingetiden.

gobhal sk., *gabhal* ir. »gaffel, skræv, støtte, bjelke«: on. *gafl* CRAIGIE 158. — Ældre end vikingetiden, welsk *gafl*.

gritai Cath Maige Tuired § 78: on. *greiði* STOKES RC XII 121.

gróma .i. áer »smedevers«, Corm. ST.-O'D. 86: on. *grómr* K. MEYER RC XII 461. — Egte ir., sml. nir. *gruaim*.

(*óln*)*guala*: on. *ǫl-kióll* ZIMMER ZfdA XXXII 469.

Haimar TF: on. *Einarr* S. BUGGE, Bidrag til d. ældste Skaldedigtnings Historie s. 13. — Ofr. s. 51.

iarann »jern«: on. *iarn* CRAIGIE 157. Ældre end vikingetiden som bl. a. sammensætningsformen *ern-* viser. Jeg benytter denne anledning til paa det bestemteste at ta avstand ogsaa fra dem som i on. *iarn* ser et laaneord fra irsk. Man faar søke andre veie for at forklare den *s*-løse form i nordisk. At nordboerne efter mer end 1000 aars

---

[1] *slabrad snimach gelarggit dar gel a gualand*. Den var altsaa undertiden av snoet metal. Sml. hermed on. *brynfetill* H. FALK An. Waffenkunde 35.

bruk av jernet, i det 9. aarh. skulde ha byttet sit *ísarn* med ir. *iarnn* er kulturhistorisk set ganske urimelig. Utviklingen av *ísarn* til *iarn* er desuten fællesnordisk og høist sandsynlig utspillet længe før den egentlige vikingetid.

Ifit LL 205 b 8 f. n.: on. **Íhuítr*. — Ofr. s. 67.

Il npr. m. CRR § 7 en av Romras 7 sønner: on. *Illr* STOKES BBr. XVIII 118. Urigtig da ingen av hans brødre bærer norske navn og *Il* ikke svarer til on. *Illr*.

lagh »lov« forekommer vistnok i nyirsk, men stammer aabenbart fra skotsk. De eneste eksempler jeg har fra irsk er Carsw. p 4: *in ladh dhiadha do chongbháil* »at holde den guddommelige lov«, *na hoifige sin go ladhamail a dénam*, ib. 35. Det skotske *lagh* stammer vistnok fra on. *lǫg*. Forskjellig derfra er *lagh* i vendinger som *ta'm bogh air lagh* Salm. LXIV 3 om en spændt bue, færdig til at avskydes; *chuir tu m'ata as a lagh* »du slog fasongen av hatten min«, *cuir na lagh é* »bring det i lage igjen«. Her gjengir det tydelig on. *lag* (*koma ór lagi, í lagi*).

laith »drik, øl« (d. e. *la'th*): on. *líð* eller av et germ. **laiþu-* ZIMMER ZfdA XXXII 279 ff. — Egte ir.

lethar »læder«: on. *leðr* ZIMMER ib. 289.

locair »høvl«: on. *lokarr* CRAIGIE 157, sml. *locairthe* »høvlet, fin« i irsk poesi. — Fra meng.

Lochlann, Lothlinn: *Láland* ZIMMER ZfdA XXXV 140.

long »skib«: on. *lang-skip* CRAIGIE 155.

lúta »bøining, buk« O'R. DINN.: on. *lúta* BUGGE 303. — Meng. *lúte, loute*.

máel, nir. sk. *maol* (Maol Cinn Tíre) om et forbjerg, har intet at gjøre med on. *múli* (ir. **múla*) som CRAIGIE formoder (s. 162).

madra »rubia tinctorum«: on. *maðra* CZ VII 410. Fra meng. *mædere*.

mód »stevne, retsmøte«: on. *mót* BUGGE 303, kun skotsk.

nábadh »nabo« BUGGE 303 er kun skotsk.

neas »forbjerg« BUGGE 305, kun skotsk, medmindre det er identisk med det hos irske grammatikere overleverte *neas .i. cnoc*.

núi TF 164: on. *knúe*, G. VIGFUSSON.

óba »elv, liten bugt«: on. *hóp* BUGGE 305. Kun skotsk.

ochsal »skulder«: on. *ǫxl* ZIMMER ZfdA XXXII 465, CRAIGIE 164. — Ældre end vikingetiden. Fra lat. *axilla*, om *o* se THURNEYSEN, Handbuch des Altir. 519.

Oiberd npr. m. Cog.: on. *Eyvindr* FARADAY 18. Urigtig ogsaa STOKES Bezz. Beitr. XVIII 119.

ól inf. av *ibim*: on. *ǫl* ZIMMER ZfdA xxxii 466. *ol nguala*: on. *ǫlkióll* ib. 469. Urigtig er ogsaa STOKES' sammenligning med ags. *geol*, Academy xxxiv 120.

Ona, Hona TF 144 npr. m.: on. *Án Áni* STOKES BBr. xviii 118. Ofr. s. 53.

Onphile npr. m. Cog. 4: on. *áfelli* STOKES BBr. xviii 119. Ofr. s. 53.

hor .i. mong Cormac (LB, YBL) s. v. *biror*: on. *hár* ZIMMER ZfdA xxxii 289.

ós »elvemunding«. on. *óss* BUGGE 305. Kun skotsk.

ossa: on. *hosa*, se *assa*.

Oscur npr. m.: on. *Ásgeirr* ZIMMER ZfdA xxxv 254.

Ossill npr. m: on. *Ásvaldr* STOKES BBr. xviii 119.

Ossín npr. m.: on. *Ásvin* ZIMMER ZfdA xxxv 254.

Otta npr. f.: on. *Auðr* BUGGE Norges Hist. I[1] 213. Ofr. s. 53.

Oittir npr. m.: on. *Óttarr* STOKES BBr. xviii 119. — Nfr. s. 156.

paitric .i. cenn-srian For. Foc. 19, *peatraic* O'Cl.: on. *fjǫturr* STOKES BBr. xix 101.

péatar »tinkrus«: on. *piátr* K. MEYER RC xii 461. CRAIGIE 157. — Fra meng.

póca »lomme«: on. *poki* »pose«, K. MEYER ib. — Fra meng.

Pól npr. m.: on. *Páll* FARADAY 13. — Ofr. s. 53.

pont »vild, ustyrlig, udannet« (*.i. borb* For. Foc. 61. O'Cl.): on. *bóndi* STOKES BBr. xix 102.

prine: on. *prjónn* CRAIGIE 158. — Fra eng.

rácadh »rake«: on. *raka* CRAIGIE. — Fra eng.

Ragnall npr. m.: on. *Ragnarr*, STEENSTRUP Norm. II 93. 382. Rigtig derimot STORM Krit. Bid. s. 67.

Rolt npr. m. Cog.: on. *Hrólfr* STEENSTRUP Normannerne I 151. — Ofr. s. 81.

rong sk.: on. *rǫng* BUGGE. CRAIGIE 157 (tvilende). Da irsk har *ronga* (utt. *rungə*) stammer ordet fra eng. *rung*.

rubad .i. fadbad Lec. Glos. 469: on. *raufa* STOKES Arch I 92.

Rudrach npr. m.: on. *Hróðríkr*, ZIMMER ZfdA xxxii 264—266. KZ xxxii 229 n. 1. — Egte irsk.

sab »stav«: on. *stafr* MEYER RC xii 462. Egte ir. og etym. identisk med germ. **staba-*.

sanglaoidh .i. laoidh O'Cl.: on. *sǫngliôð* K. MEYER RC xii 462.

scála »skaal«: on. *skál* CRAIGIE 158. — Fra meng.

scann, scannán »tynd hud«: on. *skán* CRAIGIE 164.

scát »rokke«: on. *skata* CRAIGIE 163. Fra meng.

sceng »sovested, seng« *.i. lebaid* Lec. Voc.: on. *skinn* STOKES Arch. I 93. Likesaa umulig er CRAIGIES sammenligning med on. *sæing* (157).

scildde, scilte et slags mynt: on. *skioldr*, STOKES RC XII 123. — Fra ags.

sciot, sciotán »pil« DINN. O'R.: on. *skióta, skot* CRAIGIE 160. — Ordet hører til ir. *sciotaim* »klipper, hugger av, gjør kort«.

scot »pengeindsamling til fest«. Optræer først sent. Derfor fra meng. *scot*. Ir. *airgead scuit* minder bestikkende om on. *skot-silfr, skot-peningr*, gildebrødrenes medlemskontingent til gildet, kan dog ingen umiddelbar forbindelse ha dermed. On. *skot* maatte gi ir. *scod*.

scráidín »liten fyr; litet umodent eple, liten skrumpen potet osv.«, *scráideóg* »liten bit; liten lavvokst kvinde«; skotsk *scráid* »gammel kone, gammel ko eller hest«. Kan ikke forbindes med on. *skratti* (hvormed stemmer lavsk. *scrat*); det minder derimot om n. d. *skradd* »skrumpen og vantrivelig stakkar, især hest« (AASEN, ganske som *scráid*) som dog har kort *a*, mens ir. og sk. *scráid-* forutsætter et on. *skræd-*

scrog »indskrumpet ting eller person, kreatur«, kan ikke forbindes med on. *skrokkr*. Det stemmer derimot i *gg* overens med ork. *skrogg* »ulv«.

smir »marv«: on. *smior* CRAIGIE 164. — Egte ir.

Smurull npr. m. LL 310 b 31: on. *smior-* STOKES BBr. XVIII 120.

snaidh »skjære« (d. e. *sna'dh*): on. *sneiða* CRAIGIE 164.

sopp »visk« np. *suipp*, ap. *supu* (O'MULC. 444): on. *suǫppr* ZIMMER ZfdA XXXII 275; on. *sópr* STOKES BBr. XVIII 173. CRAIGIE 158.

Sortadbud: on. **Suarthǫðbroddr* MEYER Zur Kelt. Wortk. no. 122.

spor »spore«, gp. CCath. 1641. — On. *spori* maatte gi ir. **spora*.

stab »drikkebæger«, Corm.: on. *staup* STOKES Corm. ST.-O'D. 153. BUGGE 300. skotsk *stóp* fra meng. *stoop*.

Staball Tig. 1020: on. *Stǫpull* BUGGE 296. Men *Damliag in Stabuill* staar for *D. in tsabuill*, som følgende steder viser: AU 915. 1020. FM II 796. H. 1.18. TCD 84. Nom. loci *Sabal Patraic* ALC I 142.4. Et *Saball* nordøst for Downpatrick, se HOGAN.

stáca »stakk«: on. *stakkr* CRAIGIE 159. — Fra meng.

staic MacCongl.: on. *stakka* (? »stump«) K. MEYER MacCongl. 195. RC XII 462; on. *stykki* CRAIGIE 157.

stailinn »staal«: on. *stál* CRAIGIE 157. Kun skotsk (av best. form *stálin*).

strophaiss .i. in scuab bís immon corp ica thabairt dochum relggi LL 161 a marg.: on. *strá* + ir. **peiss* (av lat. *pexa*) K. MEYER RC XII 462.

stuac (*c* = *k*) »spids, top«: on. *stúka* BUGGE 305.

tabh: on. *haf* BUGGE. Kun skotsk.

taod »rep«: on. *þáttr* CRAIGIE 158. — Egte ir. = *téad*.

teadhair »tjor«, kun skotsk. Ikke av on. *tióðr*, men meng. *tether*.

teangas »tang, ildtang« CRAIGIE 157, ikke ir. Sk. *teangair* kan hvis det er paalitelig og ikke beror paa forveksling med *teannchair* hitrøre fra on. pl. *tengr* (*r* av *z*: ir. sk. (*a*)*ir*).

téarr »tjære«: on. *tiara* CRAIGIE 165. — Fra meng.

teinm laegda (Corm. s. v. *orc tréith*): on. pl. *teinar lægðir* ZIMMER ZfdA XXXV 151 ff. *Teinm* er inf. av *tennid*.

Tomrair npr. m.: Saxos *Thormerus* ZIMMER l. c. 136. Heller ikke = on. *Þórir*, som alm. antat (STEENSTRUP II 114), men = on. *Þórarr*.

top, *tob* (*t. tened* LB 152 a 25. SR 7388): on. *toppr* K. MEYER RC XI 495. XIII 506.

Tricim npr. m.: *Tryggvi* ZIMMER ZfdA XXXV 153.

Fra norsk, ikke fra angelsaksisk (som STOKES hævder BBr. XVIII 126), stammer *garda*, *sadall* paa grund av sin spirantiske dental. Videre *beoir* og *boga*. Ags. *boȝa* maatte gi ir. **bogan* som *hosu* gav sk. *osan*; om laan fra meng. kan der i dette tilfælde ikke være tale. Fra norsk stammer da ogsaa *sreng*, som i den ældre litteratur kun brukes om buestrengen. *Bát* synes ikke at forekomme i den ældste litteratur (saaledes ikke i den poetiske version av Imram Máile Dúin); da det paa grund av sit *t* = *d* ikke kan være optat fra meng., er ordet sandsynligvis av norsk oprindelse.

Endelig avgjøres kan nu ogsaa spørsmaalet *púca* og dettes forhold til germ. **pūkan*-. Om ordets germanske oprindelse kan der ikke være tvil, sml. FICK-TORP 219. Det kan imidlertid ikke stamme fra norsk paa grund av sit *c* = *k*; heller ikke fra ags. *púca* som vilde gi ir. **púcan*. Ordet er følgelig optat fra middelengelsk, tidligst i det 13. aarh. Rigtigheten herav viser flere ting. For det første optrær ordet ikke i ældre kilder (mit ældste eks. er fra 1444). Dernæst indgaar ordet ganske som i ags. og meng. i en række stedsnavn, hvorav mig bekjendt intet er konstateret i kilder ældre end ca. 1400: *Áth na púcán*, co. Donegal, AU aar 1522. *Caill an phúca* i Munster, Book of Fermoy 153. *Carrac an phúca* nær Cork, Ossian Soc. passim. *Clochán in phúca* co. Kerry, HOGAN. *Tor an phúca* i Athlone, Dudley Firbisses Annaler aar 1444. gs. *Túim an phúca* ved Loch Naighe, I. 6.13 TCD 65 (indeholder vel *tom* »busk«, cf. n. l. *Belach muni in tsirite*). Sml. hermed ags. og meng. stedsnavn som *Pucan Wylle* (ds.), Cart. Sax. II 575 (aar 946). *Puchehole* Chron. Monast. de Bello 11 (12. aarh.). *Pukenhale* aar 1312 osv., cf. MURRAY »A New Engl. Dict.« VII 1563.

Sprogets norske karakter.

Efter denne undersøkelse av laaneordenes fonetik melder sig tilslut det vigtige spørgsmaal om muligheten av paa grundlag av de fonetiske love jeg ovenfor har opstillet at drage sikre slutninger med hensyn til nationaliteten av det nordiske sprog som i vikingetiden taltes i Irland. Det er klart at dette er et spørgsmaal av vidtrækkende historisk betydning. Ti kan det paavises at dette sprog i alle irske distrikter fremtræder som enhedlig norsk, saa følger ogsaa herav at et overvældende flertal av den fastboende nordiske befolkning i Irland har været av norsk ætt — i alle strøk hvor nordisk sprog hørtes, om Liffey som om Shannon, i Wexford, Waterford, Cork og Limerick. Et saadant resultat maa nødvendigvis paa mange punkter bli bestemmende for vor opfatning av de nordiske nybyggers historie i Irland, hvor de skrevne kilder saa altfor hyppig forveksler de to nationaliteter eller slaar dem sammen under fællesbetegnelsen *Gaill.*

Av dansk sprog har det ikke lykkes mig at finde noget sikkert spor i irsk [1]. Derimot viser materialet en række sproglige eiendommeligheter som ikke alene er fuldt avgjørende for sprogets norske karakter men som endog tillater os at bestemme det som *et typisk sydvestnorsk maalføre. nær beslægtet med de norske dialekter paa de skotske øer, Færøerne, Jæren og Agder.*

Beviser herfor samler jeg i følgende punkter:

(I) Vekslingen *i* : *e*, *u* : *o* i ubetonet stavelse efter lovene for vokalharmoni, som jeg ovenfor (s. 83 ff.) har søkt at vise gaar tilbake til det 9. aarh.

(II) *bua* av on. *búa,* ns. *búi*; men *boi, bo* (Bregninge og Hvidbjergestenene).

Sml. on. *Knúi* : d. *Knói.* — *Bua* heter i Cog. (og FN) en nordbo som i første halvdel av 10. aarh. herjet i Syd-Irland. Teksten som fik sin forming i det 11. aarh. støtter sig paa flere punkter til et norsk skrift fra begyndelsen av det 11. aarh. (sml. nedenfor s. 147).

(III) Overgangen av *mp nt nk* til *pp tt kk*: *crappach, crapp-*, s. 138, on. *krapp-* (*kreppa, krapp*: meng. *crempen*, sml. d. *krympe*). *crupach, crupaim* s. 40: n. d. *krupp, kruppen*, on. *kroppinn*, forældet d. *krumpen*,

---

[1] Om *Erulb* av *Herulfr* (vestnord. *Heriulfr*) se s. 145. Om uttalen *iä* av *ia*, s. 79; denne uttale foreligger dog ogsaa i shetl. At *stiurasmann* TF som enkelte har fremholdt skulde være en østnord. (dansk) form kan jeg ikke medgi. *stýrimaðr* var den almindelige form i norden; den foreligger som bekjendt i danske og svenske runeindskrifter (hvor *s*-formen er ukjendt). *stýrismaðr* foreligger i ældre dansk. At den ogsaa har vært forhaanden i vestnord. kan man ta for givet; sml. *merkismaðr.*

sv. *krumpen.* — *mattal* s. 98: on. *mǫttull*, sv. *mantel* (od. *mættæl*). — *accaire*, sk. *acair*: on. *akkeri* (æ. d. *anker* og *akker*). Som bekjendt blev denne overgang i vestnordisk gjennemført i langt større utstrækning end i østnordisk.

Ingen av disse eksempler kan bevises at være ældre end anden halvdel av 10. aarh. *crapaim* er endnu i bruk i Connaught og Munster. I Donegal og dele av Connaught siges derfor *crupaim*, som beror paa n. *krupp*, *kruppinn*; det er altsaa ikke som hittil antat en variant av *crapaim*. *matal* synes nu tapt. *accaire* lever endnu i Kerry i pc. *accaruighthe* »forankret«, *accarṡuidhe* »ankerplass« av on. *akkerissæti*. Formen *ancaire*, som nu synes almindelig, optrær allerede i Lism. Lifes; den slutter sig nærmest til lat. *ancora* som korn. *ancar*, middelkym. *agkor* [1].

(IV) Forlængelsen av vokal foran *lv* og bortfald av *l* foran *v*: *Beoalb* s. 49. 79 (forutsætter en uttale *bjōᵊlᵊv*), on. *Bjólfr*. *Tob* Cog. 78 Brysscl-hs. = *Tolb* Dublin-hs., on. *Þólfr*, sml. s. 147.

Disse træk er typiske for de vestnorske maalfører fra Sogn til Agder og deres utløpere i vest. Eksempler fra Sogn fra slutten av det 13. aarh. gir vokstavlerne fra Hoprekstad (*úvaldr*, *hóf*). En runesten fra Klepp, Jæren fra ca. 1000 har **biafa**, svarende til det skotsk-norske *biafal(l)* i Eirik Raudes saga [2]; i Cumberland siger man *ūfə* Ulpha, *kaavə* Calva (DICKINSON Glossary LXXXVIII ff.), hvor tapet av *l* kan stamme fra gammel tid. I rygemaalet gaar nu *lv* ved siden av *-v*; bortfaldet er særlig almindelig i de indre bygder (HÆGSTAD VM II 1. 73).

At dømme efter JAKOBSEN, Svenske Landsmål 1911 s. 346 hørte bortfaldet av *l* ogsaa hjemme i orkenøisk (sml. *Rowsay* = *Hrólfsey*). Men i shetlandsk og skotsk har det holdt sig som paa Island og Færøerne. Sml. for Shetlands vedkommende stedsnavn som *Colvister*, *Colvidale*, *Wulvershool* (on. *kálfr* [3], *álfr*) og for skotsk *Ulbister*, *Ulbha*, *Calbh* (HENDERSON Norse Infl. 346) og den episke formel *fiulpanda fiullande* av on. *huelfanda fyllande* (ofr. s. 103 f.) som fra Skotland og de skotske øer bredte sig til hele Irland.

(V) Overgangen av *rn* > *nn*: *Torbend* (d. e. *Torvenn*) *Dub* »Þorbiorn Suarti«, kjæmpet ved Clontarf 1014, Cog. 164, = *Toirberd* (d. e.

---

[1] En tredje form *ingor* findes kun i oldirsk. Den stammer fra kymrisk og var den almindelige form i Irland før vikingetiden.

[2] Derimot har runekorset i Ballaugh, Man, **ulb** at dømme efter Cummings avbildning. MUNCH Chron. Ins. XXI læste **ub**.

[3] Langt *a* forutsætter shetl. *kwolw*.

Torvern) *Dubh* MacFirbis, sml. nedfr. s. 151. *Toirbheand*, søn av kongen av Gadgedel FM 1209 = *Toirbeard* ALC 1210. 1211, ofr. s. 9. Men *Birnd* Cog. 62 (dræpt av Brian), on. Biorn, d. *Birni*, *Birndin* ib. 40 = *Bernin* MacFirbis, on. *Bjorninn*, sml. s. 151.

Det gamle *rn* er i Norge gjennemgaaende blit *nn* eller *dn*. Saaledes gir Hoprekstadtavlerne i Sogn former som *bionn*, *honn*, *prestanner*. Dette *nn* er nu *dn* fra Sogn og ned til Vest-Agder (*jadna* giarna, *kādne* kiarni).

Paa Færøerne og Shetland[1] veksler *rn* med *dn* (av *nn*): fær. *badn*, *giarna*; shetl. (Foula) *biadn*, *adna-*, Hild. *vadn*, *Ednin* »ǫrninn«; shetl. *whenn-* (kuǫrn, Ryf. *kvēdn*), Hild. *earni* »gjarna«. Mellemtrinet *nn* (mouilleret palatalt *nn*) er bevaret i orkenøisk (*banno-ço̧rn*, JAKOBSEN l. c. 342), som ogsaa kjender *rn* (*erne*), og i enkelte forældede shetl. sammensætninger med *bonn*.

At dømme efter de irske eksempler fandt overgangen av *rn* > *nn* tidligere sted i ubetonet end i betonet stavelse. Dette forklarer maaske forskjellen mellem *dn* efter betonet og *nn* efter ubetonet vokal i flere norske maalfører (Jæren, Dalarne); i sidste stilling var *nn* aabenbart blit *n* før overgangen av *nn* > *dn*.

(VI) Vekslingen *vn* : *mn*. Ir. *Raibne* s. 153 on. *Hrafn*(*i*), men mansk *Ramn-* (*Ramso* Chron. Ins. aar 1158, hs. fra ca. 1260). Av disse eksempler er det irske ældst (middelirsk digt fra 11. eller første halvdel av 12. aarh.; hs. (LL) fra slutten av 12. aarh.). Herav følger iallefald at *ƀn* i den norske dialekt paa Man var blit *mn* foran konsonant (som paa Færøerne). Shetl. og ork. har *mn* i alle stillinger (shetl. *Ramnagio*, *-berg Hamnavoe*, ork. *jammels*). Vestlandsdialekterne har dels *vn*, dels *mn*, dels begge dele, dels *bn* (som i Cumberland).

(VII) Overgangen av *-mr-* > *-vr-* (dat. *sumre* > *suvre*), som kan sammenlignes med den færøiske overgang av *-ml-* > *-vl-*, se s. 159.

Overgangen *ll* > *dd*, *dl* (shetl. *dl*, Vest-Agder *dd*, *dl*, *ll*, Øst-Agder almindelig *dd*) forbigaar jeg, da det eneste eks. herpaa, *Gaddgeđlar* av ir.-sk. *Gallgáidil* maa formodes at stamme fra de skotske øer.

(VIII) Formen *Siuchraid*, *Siugraid* Annalerne aar 1014, hvorom se s. 157. Formerne *Áláib*, *Ascall*, *Ragnall* (aldrig *Escall*, *Regnall*), *Odond*, *Tomar*, *Sichraid*, *Gothraid* se (XI).

---

[1] *rn* skyldes i flere shetl. ord sikkert lavskotsk indflydelse.

(IX) Overensstemmelser som ir. *láideng*: on. *leiðangr* (men d. *lēþing*, gotl. *laiþingr*), s. 144. ir. *fitel*: n. d. *fitel*, *fikjel*, s. 25. ir. *pundan*: n. d. *bundan* (Nordfj., Søndm.), s. 81. ir. *rosmál*: n. d. *rosmaal* (*rossual*: on. *hrosshualr*) s. 107 n. 2.

Doneg. *folpanta* n. d. *kvolva* (s. 103 f.) skyldes sikkert skotsk formidling, likesaa *Beirbhe* s. 148.

(X) Ordforraadet. Da de olddanske kilder sammenlignet med de on.-islandske er meget sparsomme, kan et nordisk laaneord i irsk ikke uten videre erklæres for norsk fordi det savner ethvert forbillede i dansk. Sammensætninger som *gunn-fani* (fællesgerm.), *lín-brók*, *lín-skauti*, *ber-fell*, *hals-men*, *akkeris-sæti* er saa selvfølgelige at man maa gaa ut fra at de ogsaa har vært i bruk i vikingetidens dansk. For norske holder jeg derimot de laaneord, som enten intet tilsvarende har i nogen østnordisk dialekt eller ogsaa opviser en betydning som kun er paavist i vestnordisk. Jeg er dog fuldt klar over at ogsaa denne betragtning er noget skematisk. Der spiller jo ogsaa andre momenter ind — av historisk og kulturhistorisk natur; i særdeleshet har grænserne mellem dansk og norsk ordforraad i de norsk-danske nybygger i Vesterlandene sikkert ikke vært saa skarpe som i norden. Paa disse spørgsmaal finder jeg her ingen opfordring til at gaa nærmere ind, al den stund det nordiske ordforraad i irsk likesaalitt som sprogformen i noget enkelt tilfælde bærer dansk præg. Ogsaa ordforraadet peker nemlig paa Norge — særlig det sydvestlige Norge. Derpaa tyder:

elóir av n. *helørr*, *heløri* s. 145; sml. n. d. *helórar*. Sammensætningen er kun norsk. Den synes opstaat i Vest-Norge hvor den nu fortrinsvis hører hjemme (S. og N. Bergenshus, Telemarken, Lister og Mandal, Valdres, Helgeland).

I vikingetiden bragtes ordet fra Sydvestlandet til Shetlandsøerne hvor det lever den dag idag i samme betydning som i sydvestnorsk, sml. JAKOBSEN Ordbog s. v. *helur*.

gic goc n. d. *giga gogga* (Sogn, Nordfj., Hallingdal, Nedre Telem., Gudbrd., Hard., Stav.; shetl. *giget*) s. 10.

brotbla n. *brot-blæja*, sml. on. *brot-huítill*, n. d. *brot-kvitel* (Telem., Nordhordl.) s. 37.

raobann av on. **reipa-band*, shetl. *repi-band*, s. 144.

langall, ***langfitil***, ***crappall*** on. *lang-helda*, *lang-fetill* (*-fioturr*), *krapp-helda*, s. 23 ff., s. 137.

Disse og lignende sammensætninger synes typisk norske. *lang-helda* lever endnu i n. maalfører, motsætningen *hnapp-helda* (*knapp-*

helda) er almindelig paa Island, *stutt-helda* i Valdres. Sml. forøvrig *langhoft, stutthoft* Sogn, *langhaft, stutthaft* Rogaland.

berling s. 21 f., n. d. *berling* »stok under flakerne i et fartøi«, »tyk kjæp, baatshake« (Nordl., Søndfj., Ytre Sogn), sk. *birling* en baattype. Sv. *bärling* »løftestang«.

dulbróc s. 38 ff., on. *dul-brøkr*. En lignende sammensætning er shetl. *dulhoit* av on. *dul-hǫttr* : *he kjust him up in a dulhoit*, North-Isles (om en mand som avslaar at gjøre hvad man ber ham om, JAKOBSEN s. v.).

fidchatt s. 46, oversættende on. *tré-kǫttr*, sml. *fiala-kǫttr*.

piast s. 43, oversættende on. *ormr*.

Pers forvanskning av *berserkr*, A. BUGGE CCais. 140.

ruodhmarg *locus palustris*, s. 139: on. *rauð-mǫrk*, sml. shetl. *moo-ret* »rødbrun«, n. d. *mo-raud*, til isl. *mór* »torvjord«.

gáile s. 51: n. d. *gjæle, gjæla* (Søndmør, Innherred); sml. n. d. *gaale* (Fosen, Innh., Helgeland), isl. *gáli*; *jaala* (Østl., Hall., Vald., S. Berg.) turde være en kryssning av *gaala* (isl. *gála*) og *gjæla*.

gagar, gadar: on. *gagarr* s. 158.

fila s. 146, on. *fila*, Maeshow.

targa: on. *targa* (Øivind Skaldespiller, Kormak, 10. aarh.; Kormaks Saga, Njaals Saga, FALK Waffenkunde § 48).

rú s. 29: on. *rý*, n. d. *rya*. Ordet forekommer dog ogsaa i sv.

beóir s. 117: on. *biórr*.

cadla: on. *kaðall*, n. d. *kal* (NBergh., Søndm., Voss, Nordl.).

bara s. 59 av on. pl. *barar*.

staplán s. 97, on. *stǫpla*, n. d. *stopla* (Hard., Ryf., Nordfj., Nordhordl.). Dog synes dette ord kun at foreligge i sk.

cloba »ildtang«, fær. *klovi*, shetl. *klova* »ildtang«, on. *kerta-klofi* »lysesaks«. Betydn. »tang« foreligger ogsaa i sv.

scála, -án stemmer i betydning paa det nøieste med n. d. *skaale*, ofr. s. 34 f.

scor: on. *skor* s. 143.

soga »svær kar« s. 52: on. **suggi*, n. d. *sugg* (fem. *sugga*, N. Bergenh.). Ifølge FALK-TORP (s. v. *so*) forskjellig fra *sugga* »so«, sv. *sugga*.

mar, maróc: on. *mǫrr*, n. d. *mor* hakkemat, nu særlig almindelig paa vestlandet. I østnord. intet tilsvarende.

uathbróc: on. **vǫðva-brøkr*, s. 141. *vǫðvi* er kun paavist i vestnord.

carbh on. *karfi*. Ikke paavist i østnordisk. I Norge var ordet i bruk til ind i det 14. aarh., FALK An. Seewesen 94.

mál »avgift« (.*i. cís* Lec. Voc.): on. **mál* = *máli* (ir. **mála*). Ogsaa eng. *mail* som er overlevert i skotsk og nordengelsk lydform forutsætter on. *mál*.

ármann: on. *ármáðr*. Ikke paavist i østnordisk. Saaledes heller ikke *lǫgmaðr* (ir.-sk. ***lagmann***) som at dømme efter ordets sterke utbredelse i England dog maa antages at ha foreligget ogsaa i dansk.

callaire: on. *kallari* »bytjeneren som i kjøpstæderne kaldte borgerne til bymøtet«.

At flere av disse ord i vikingetiden ogsaa kan ha foreligget i dansk skal jeg ikke negte. Som helhet vil man dog maatte medgi at de har en umiskjendelig norsk farve.

Kun paavist i vestnordisk er videre følgende ord:

ábur s. 13: on. *há-bora*.

achtuaim s. 90: on. *aktaumr*.

slagbrann s. 17: on. *slagbrandr*.

ústaing: on. *húsþing*.

Følgende er ikke paavist i dansk:

eibhill: on.-isl. *hefill*, n. d. *hevel* SBergh., Jæren, Ryf., Telem., Raabg., Shetl. Formelt svarer hertil sv. *häfvel* »bærestang for høi«. Som nautisk terminus er ordet kun paavist i norsk-isl.

lipting: on. *lypting*; ogsaa i sv.

Følgende er ikke paavist i nogen nordisk dialekt:

ábhadh s. 41: on. **háf-váð* (*váð* fiskenet), sml. *haaf-net*, Skotl., Cumberl. = isl. *háf-net* (vel = shetl. *āvnet* »litet net hvormed en mand opfanger de fisk som falder ut av garnet«, hvori JAKOBSEN neppe rigtig ser et on. **afnetjanarnet*; ordet rak aabenbart Shetlandsøerne over Skotland. Paa samme maate er shetl. *āv* (= *āvnet*) sikkert sk. *ábh* av on. *háfr*).

berr(n)bróc hvis = on. **ber-brøkr*, s. 143. ***uathbróc*** se ofr.

cnaplong IT III 73 § 31: on. **knapp-lung* eller **knabb-lung*, til on. *knappr* eller snarere n. d. *knabb* »knold, rundagtig top«, sml. særlig æ. d. *knub-skib* (KALKAR Ordb. 560). Betegnelsen sigter til stevnens form som i det flg.

cnaturbarc s. 98: on. **knattar-barki*, til *knǫttr*.

inscoa s. 52: on. **inn-skór*, sml. n. d. *insole*.

saoidhean s. 119, en avledn. av *seiðr*; sml. de mange avledede fiske- og fuglenavn paa *-n* av *ng* i shetl. og ork. (fær. *-ng*).

geadús, sk. ***geadas*** »gedde« hvori jeg ser et ældre *geadbhas* (*-bhas* efter kons. > *-ūs*) = on. **geddu-fiskr* (*-viskr*). Tilføielsen av genus-

begrepet ganske som i on. *hual-fiskr, grey-hundr, eyk-hestr, bý-fluga* o. l., sml. FALK-TORP s. v. *aarmand*. Tendensen er meget utbredt allerede i on. Til tapet av *-c* sml. *anglis* av ags. *anglisc*.

(XI) Personnavnene. Av de talrike nordboere hvis navn er nedtegnet i ældre irske kilder, betegnes kun en ubetydelig brøkdel uttrykkelig som danske. Disse bærer alle fællesnordiske navn som *Halvdan, Orm, Ulv, Rolv*. Særdanske personnavn vil man forgjæves eftersøke i de irske annaler. For nogen del kunde dette forklares av enheten i den nordiske nomenklatur i vikingetiden, som traadte særlig tydelig frem i høvdingeætterne. Men i aabenbar motstrid hermed staar den kjendsgjerning at de samme kilder rummer en lang række navn, som hittil kun er paavist i vestnordisk. I England er forholdet straks et andet. Her møter os flere utelukkende østnordiske navn som *Alfketill, Ásmóðr, Balle, Tote, Bósteinn, Végautr* foruten en hel række typisk østnordiske navn som *Ake, Bove, Faðir, Ódinkárr, Sóte, Tove, Tova, Tóle* o. l. Disse ting skal jeg ikke her gaa nøiere ind paa, da jeg haaber at underkaste dem en mere indgaaende behandling ved en senere leilighet. Jeg nøier mig med at fastslaa at av de ca. 120 identificerte nordiske personnavn i irsk er intet utelukkende østnordisk; mellem 80—90 foreligger saavel i vestnordisk som i østnordisk, mens følgende kun er paavist i vestnordisk:

Auðulfr	*Gáile* (tiln.)	*Selshǫfuð* (tiln.)
Aun	*Hafliði*	*Skeliungr*
Auni	*Herkir*	*Smyrill*
Bárekr	*Híði*	*Suggi* (tiln.)
Barre	*Hloðver*	*Stólfr*
Biólfr	*Hrolleifr*	*Stǫpull*
Bǫðuarr	*Íri*	*Sumarliði*
Butraldi	*Kolfinnr*	*Surtr* (tiln.)
Dolgfinnr	*Liótr*	*Þórarr*
Eyfari	*Lǫgmaðr* [1]	*Þorgestr*
Fila (tiln.)	**Móðr (Móði)*	*Þorri* (tiln.)
Forni	**Otta, Ottkatla*	*Þorfinnr* (**Finn-Þórr*)

Vestnordisk er videre *Helørr* (ir. *Elóir*). Fortrinsvis vestnordisk synes ogsaa *Dýre, Hárekr, Hróaldr, Sǫxulfr* [2]. Følgende er ikke paavist i dansk: *Gussi, Auðgísl, Úspakr, Hrómundr, Erlingr, Rǫndulfr*.

[1] Synes kun i vestnordisk at forekomme som døpenavn.

[2] I dansk kun i stedsn. *Saxulstorp* i Skaane. Navnet findes ikke i England.

Viser et og samme navn forskjellig sprogform i østnordisk og vestnordisk, er den vestnordiske form eneraadende i irsk: *Ragnall*, *Ascall* (*Áskell*), *Aláib*, *Bua*, *Siuchraid* (s. 157), *Odond*[1], *Tomar*, *Sichraid*, *Gothraid* (v. s. a. *Sichfrith*, *Gothbrith*). Anderledes i England, hvor formerne som oftest gaar side om side: *Ascetel Eskitil*, *Asgar Esgar*, *Asbeorn Esbeorn*, *Ragnald Regnald*, *Bó*, *Aleif Anlaf* osv.

Personnavnene gir saaledes det samme tydelige vidnesbyrd om sprogets norske karakter som lydforholdene og det almindelige ordforraad.

I denne forbindelse nævner jeg tilslut en del omstændigheter som paa flere maater er egnet til at styrke vor tillid til kildernes paalitelighet. Naar *Þórarr* bærer tilnavnet *Þorri*, da stemmer dette godt med at begge navn blot er paavist i vestnordisk. *Dýre*, *Híðe* og *Barre* kaldes i Acallam na Senórach »sønner av kongen av Norge«. *Dýre* er fortrinsvis norsk, *Híðe* og *Barre* er kun paavist i vestnord. *Mod* er søn av *Erling*[2]. Turgesius (Torgests) hustru heter *Otta* av *Ottkatla*; mand og kone bærer saaledes begge islandske navn. *Elóir* er typisk vestnorsk; kilderne siger ogsaa uttrykkelig at han var norsk. *Aun* er vestnordisk; han bærer tilnavnet *File* som gjenfindes i en norsk runeindskrift i Maeshow. *Sugge* er et vestnordisk ord; bæreren av dette tilnavn var norsk (*Sigurðr Suggi*).

De norske runenavn i Book of Ballymote.

BB 314 og Cod. Clar. Add. 4783 Brit. Mus. er bevaret en avskrift av to norske runerækker, hvorav ingen ifølge SOPHUS BUGGE synes at være ældre end midten av det 10. aarh. Rækkerne er ledsaget av runernes norske navn i irsk skrift. De lyder:

fea ar turs or raid caun hagal naun is ar sol
diur[3] *bergann mann langor eir.*

Fea, *ar* for *feu*, *ur* skyldes grafisk sammenblanding av *u* med aabent ir. *a*; *or* og *diur* er feilskrevet for *os* og *tiur*, idet *r* og *s*, *d* og *t* kommer hinanden meget nær i irsk skrift. *eir* forutsætter, hvis rigtig overleveret, en norsk uttale *ĕʀ*. *Langor* for *lagor* kan tyde paa at avskriveren av den fælles kilde for BB og Cod. Clar. hadde mindst to haandskrifter til sin raadighet, da skrivemaaten i saa tilfælde naturlig

[1] *Oduind* gs. Cog. 40, *Eodhond* 64.1 = on. *Auðun(n)*. Osv. *Øthin* (sv. run. *Auþin*), od. *Øthæn*, *-thin* maatte gi ir. **Oidin*.

[2] Paa grundlag av *Mosun* Cod. Esr. (NIELSEN Oldd. Navne 66) tør man neppe slutte sig til et dansk *Mód*, *Módi*.

[3] *tiur* Cod. Clar.

forklares som en kontamination av *lagor* med abbreviat. *lāg* som ogsaa kan læses *lang*.

Paa disse og andre runenavn i Abecedarium Normannicum og Leidener-alfabetet har SOPHUS BUGGE bygget vidtgaaende slutninger med hensyn til alderen av Brages vers. BUGGE mener som bekjendt at disse vers ikke kan være ældre end 900 og heri vil vel nu alle gi ham ret. Men nogen støtte for denne mening gir de irske runenavn ikke. BUGGE vil vise at usynkoperte former som **handu*, **raddu*, **glaðu*, **setu* var i bruk gjennem hele det 9. aarh., ja at de tostavelses former i grunden først trængte igjennem ved midten av det 10. aarh. Derfor faar rune-navnet *lagor* i den irske liste en særlig betydning for ham: »Det i den irske optegnelse forekommende norske runenavn *lagor* er alene tilstrækkelig til at vise, at de Brage tillagte vers ikke er digtede c. 840, men at de er forfattede meget senere, ialfald ikke før 900«[1]. Dette er sikkert urigtig. Et usynkoperet *lagur* lar sig ikke forene med de synkoperte former *raid*, *sól* i samme liste; det viser fremfor alt den betydelig ældre Leidener række med sit *laucr*, *reidu* og *solu*. Forklaringen er den at det ir. *lagor* har svarabhaktisk *o*; en irer kan likesaa litt uttale *-ȝr*, *-gr* som *-rg*, og baade *-ȝr* (*-ghr*) og *-gr* er helt fremmed for irsk skrift. Dette forutsætter at listen i sin oprindelige form beror paa *mundtlig* meddelelse av en nordmand til en irer, hvad en nøiere analyse av de øvrige navn straks gjør indlysende. Det viser sig nemlig at disse navn paa alle punkter følger de fonetiske love som ovenfor er opstillet for behandlingen av norske laaneord i irsk. *y* av *i* gjengit med *iu*, *ei* med *ai*, *þ* med *t*. En særlig vegt lægger jeg paa gjengivelsen av *bjarkan* med *bergann*, hvor *rk* er blit *rg* ganske som i *merge*, *marg*, *margad*, *Iergne*.

mann i denne liste er det ældste eksempel paa acc. i nom.-funktion.

---

[1] Bidrag til den ældste skaldedigtnings historie s. 24.

Addenda.

Nye laaneord.

Ir. *crapall, crapp, crapach, crapad.*

Det er ovenfor paavist at det norske *lang-helda* blev optat i irsk, skotsk og angelsaksisk i formen *langald, langall.* Ved siden av *lang-helda* maa norske dialekter i vikingetiden ogsaa ha kjendt et **krapp-helda* synonymt med *stutt-helda* som betegnelse for den korte helde mellem forbenene. Dette maa man slutte av ir. *crapall* »helde, baand«, hvorpaa jeg har følgende eksempler:

aige altamla anriata i cengul 7 chrapull 7 chuibrech 7 charcair aice »vilde, utæmmede hjorter i baand og helde . . .« LL 67 b 29 (TBC).

cræb na crappall cormfadach (i margen *orcharach*) *ith chæl cappall confadach* LL 28 a 11 (digt av Flann Mainistrech † 1056).

a nuaimm do lomnaib cruadib 7 do ṡnáth ciartha 7 crapall fora ndornaib fria 7 ndruimm aniar »de blev bundet sammen med sterke rep og med vokset traad og en *krapp-helde* blev sat paa deres hænder bakfra« (ↄ: de blev bakbundne) LB 156 b 60.

cach uile duine ita i crapull 7 i cuibrech acum »i baand og lænker« YBL 151 a 26.

an ciorrbhadh 7 an crapall 7 an cruadhchuibhreach TSh 175.24 (en av de otte pinsler i helvede).

Hertil svarer nyirsk *crapall, creapall* »helde, baand«, endnu ganske almindelig i de irsktalende distrikter.

Til *crappall* hører denominativet *craplaim*, pc. *crappailte*, ganske som *langle* (pc. *langled*) til *langall*:

rochrapall etir mo chend 7 mo chosa »hun bandt hoved og føtter paa mig« Ériu V 148 (MS D IV 2 RIA). pc. *crapaillte* LB 276 a 52 = SG I 63.8.

Figurlig: *in lucht ita cuibrichti acaind 7 crapaillti triasan senpecad* YBL 152 a 9. *do chrapill si mo chraide* LB 34 nedre marg. *creapalta agan mbás* Hard.[1] 52.5. Andre ekss. TSh. 339.

Som inf. hertil tjener stamordet: *acum chrapull* LB 235 øvre marg. *aga crapall* CZ III 34.31 (fra Laud 610).

Nyir. *craplaim, craplaighim,* endnu i bruk.

I likhet med de øvrige vokalisk utlydende trestavelsesord tapte ogsaa *krapp-helda* sit *-a* i irsk. Da det her flekteres som en maskulin *o*-stamme kan man trygt forutsætte den samme fleksion for *langall*, som ikke synes at forekomme i mir. haandskrifter. Bestemmende for kjønnet var vel irske synonymer eller betydningsbeslægtede ord som *airchomal*, *cengul*, *adall*, som jo ogsaa i utlyden kommer de norske ord meget nær.

Da *crapall* allerede optrær i irsk poesi fra første halvdel av 11. aarh., kan laanet trygt føres tilbake til det 10. aarh.

Det saaledes paaviste on. *krapp-helda* (eg. »trang-helde«, kort-helde) er synonymt med isl. *hnapp-helda*, man kan gjerne si en sideform dertil.

On. *krappr* »trang, snæver« har germ. *pp*. Et andet dermed urbeslægtet tema on. *krapp* »skrumpe ind« har *pp* av germ. *mp*. Ogsaa dette blev optat i irsk. Det foreligger i følgende sammensætninger, overalt med betydningen »indskrumpet, sammenskrumpet«:

crap-étan »pande med indskrumpet (rynket) hud«: *co nullib géra* ... *7 co crapétnaib duba* LB 154 b 1 f. n.

crap-glúinech »med sammenskrumpede knær« (eg. om huden) RC XV 71; sml. følgende vending fra Store Blasket: *chrapaigh a ioscada lais an aimsir* »knæhulerne hans skrumpet ind med aarene«.

crap-lám »indskrumpet haand« i en gammel prøve paa *trébricht* IT III 99 § 164 (ikke yngre end 10. aarh.). Sml. det on. tilnavn *krepp-hendi*.

crap-lethrach »med indskrumpet skin, hud«: *tara coelbráigtib craplethraig* LB 155 a 28 = Laud 610, 21 b 1 (Contr.).

crap-ṡolus nir. »tusmørke, skumring«, ogsaa *clap-ṡolus*.

Avledet herav (eller av det nedenfor nævnte subst. *crapp*) er *crapach* »indskrumpet«: *a lethar crapach errdub impu* LB 155 a 25, videre de to nomina agentis *crapaire*, *crapadóir* (DINNEEN) samt verbet *crapaim* (i betydning svarende til on. *kreppa*, *krapp*):

intan rób áil do chlam̄ dibh araile do bhualaḋ roṡec a lam̄ uasa 7 rochrap lám̄ indalanái »hans haand skrumpet ind«, Lism. Lives 1433. *don té a chrapann a lám̄ ón olc*, De Imit. 51.51 cf. TSh. 339.

rogab for crapad 7 for feodugud »begyndte at skrumpe ind og visne« CCath. 973.

in uair do ṡíned í . . . in uair do chrapad »naar den krepte sig sammen« SG I 251.20 (Aided Fergusa), som n. d. *kreppa seg i hop*.

Eiendommelig er CCath. 4200: *co tuarcaibh . . . ó talmain é gan crapad coisi fris* »saa at det (legemet) løftet sig fra jorden uten at stemme

foten mot den», hvor *crappaim* nærmest gjengir det svake *kreppa*, »klemme, trykke, gripe«[1].

Paa et on. subst. **krapp* peker ir. *crap* BB 331 b 5: *cen craip cainti.*

Den skarpe forskjel som irsken fra gammel tid gjør mellem *crapp-* »skrumpe ind« og *crappall-* »binde«[2], finder saaledes sin naturlige forklaring i ordenes etymologi. At *crapall* ikke først paa irsk grund er utvidet av *crapp*, eller at det heller ikke i andet led rummer et irsk ord, er saa indlysende at det ingen nærmere begrundelse trænger.

Ir. *ruadmarg*.

Haandskriftet H. 2.15, Trinity College Dublin, indeholder et eiendommelig glossar i Dudley MacFirbis haand fra aar 1643. Det bærer titelen *Dúil Laithne* 'Liber Latiniensis'[3] og rummer et utvalg paa nær 300 ord av et hemmelig sprog *ogam*, som ifølge ACM 1328 taltes i Irland av indviede like ned til begyndelsen av det 14. aarh. Som THURNEYSEN har vist RC VII 369 ff. er de fleste av disse ord fremkommet derved at et eller flere av ordets bokstaver er ombyttet med bogstavets navn i det irske alfabet. Saaledes blir *grus* »utslet« til *gortrus* (no. 97), da *g* heter *gort*. *ech* blir *eabadcoll* (no. 110) osv. Men ved siden herav indeholder listen en række ord, som ogsaa ellers kan paavises i den ældste irske litteratur. Jeg nævner blot *loisiom ar collait .ı. edamus portionem nostram* (no. 194), hvor *loisiom* er gammel *s*-subjunktiv til *longid*, vel kjendt fra Monastery of Tallaght, *sceng .ı. torus* (no. 196), *goll .ı. caecus* (no. 22), *bisi .ı. digitus* (no. 18) osv. Som jeg skal søke at vise i et senere arbeide hørte disse sidste ord fra først av ikke hjemme i lønsproget, som har sine røtter i en tid som ligger adskillig forut for den ældste oldirske skriftlige overlevering. De er først efterhaanden seget ind fra manuskripterne og de lærdes kress paa et tidspunkt da de forlængst var forsvundet fra folkesproget.

Det er da intet at forbauses over at dette yngre lag av *Dúil Laithne* ogsaa indeholder et norsk laaneord. Dette er *ruodhmarg .ı. móin*, *locus palustris* (no. 145), som maa gjengi et norsk *rauđ-mǫrk*[4], i betydning svarende til n. d. *raud-myr*. Sammensætningen er saa naturlig[5] at den

[1] DINNEEN gir fra nyirsk ogsaa betydningen „bring close together (as hay spread out)". Ogsaa denne betydn. stammer utvilsomt fra norsk.

[2] MEYER gir Contr. 506 flere ekss. paa *crapáim* i betydn. „cramp, fetter, bind tight". De indeholder imidlertid alle *crapaim* i dets sædvanlige betydning.

[3] ed. W. STOKES Goidelica s. 75 ff.

[4] Sml. *Dan-mǫrk*: ir. *Dan-marg*.

[5] Dette viser bedst av alt adjektivet *mó-rauđr*, n. d. *mo-raud* „rødbrun" = shetl. *mooret* ofr. s. 132.

godt kan tænkes at foreligge i norske maalfører, skjønt hverken AASEN eller ROSS nævner den. Disse opfører forøvrig heller ikke *raudmyr*, aabenbart fordi dette ord regnes til »de simple sammensætninger, hvis indbyrdes forhold er let at fatte« (AASEN fortale VI). Paa lignende maate savner man hos AASEN og ROSS ogsaa substantivet *raamyr*, som at dømme efter norske stedsnavn har foreligget eller rimeligvis endnu foreligger i vore dialekter. Det forholder sig til det almindelige *raamark* (on. **hrá-mǫrk*) ganske som *raamyr* til norsk-irsk *ruodhmarg*.

Da on. *au* gav ir. *ó* venter man ir. *ródhmarg*. Dette omformet irerne til *ruadhmarg* efter det med on. *rauðr* etymologisk identiske ir. *ruadh*. Paa lignende maate blev *Hróðmundr* irsk *Ruadh-mand* (s. 65) og tilnavnet *Rauðr* ir. *Ruad* (*Albard Ruad* s. 151).

Til laanet knytter der sig en kulturhistorisk interesse, da det synes at bekræfte hvad Orkenøsagaen fortæller om Torf-Einarr: *hann fann fyrstr manna at skera torf ór iorðu til eldiviðar á Torfnesi á Skotlandi þuiat illt var til viðar í eyiunum* (ed. Vigfusson § 7). Det har utvilsomt vært nordmændene som først lærte irerne og skotterne at nyttiggjøre sig torven til brændsel.

Ir. *scing.*

Ifølge Book of Rights 70 kunde kongen av Ossory i Syd-Irland kræve som tribut av kongen av Dála:

deich neich . . . deich cuirn
deich claidhim deich scéith deich scing
dá ḟalaigh is dá ḟichthill

»10 heste, 10 drikkehorn, 10 sverd, 10 skjold, 10 *scing*, 2 ringe og 2 bretspil«. Til *scing* svarer i prosaversionen s. 68 *scingi* (nom. pl.; *scing* i den poetiske version er gen. pl. Grundtallene kan nemlig i irsk ogsaa forbindes med en følgende genitiv).

Hvert tredie aar kan kongen av Ulster kræve av kongen i Tara: *.l. claidheam̃ 7 .l. each 7 .l. brat 7 .l. cocholl 7 .l. caeca sging* (= *scing* BB 275 b 40) *7 .l. lúireach . . . 7 .x. matail* »50 sverd, 50 heste, 50 kapper, 50 hætter, 50 *scing*, 50 stridsskjorter . . . 10 (norske) mǫtlar«, ib. 154.

Paa det sidste sted synes *scing* at maatte betegne et klædesstykke baaret av fyrster som i følgende passus fra PH, hvor Silvester opfordrer kong Konstantin til bod med følgende ord:

déna tra áine . . . 7 cuir dítt do scing rígda 7 tétach corcarda . . . 7 gab étach inísel pendaite umat annsin .i. étach silici .i. étach dogníther do ḟindfad gabar »fast nu og avfør dig dit kongelige *scing* og din purpurklædning og ifør dig den bodfærdiges ydmyge klædedragt d. e. en grov klædning (*silic* eg. = lat. *cilicium*) av gjetehaar« [PH 452].

At *scing* ogsaa blev baaret av fornemme kvinder viser LB 242 b 51: *benaid in nétach 7 in scing rígna di fochetóir i fiadnaise in chlérig* (saa at hun staar nøken foran ham).

Plur. *scingeda* (*s. 7 brattu*) foreligger AI aar 1180.

I dette *scing*, som staar helt isoleret i irsk, ser jeg et laan fra on. *skinn* som navn for en skindklædning i sin almindelighet. At dette er rigtig viser følgende vers i BR hvor ordet synes brukt om huden, som omgir spileverket i baaten (*currach*):

.x. moghaidh do laechrí Laighean
.x. coin tṡolma ṡúileacha
.x. scingi for scibseat tonda
.x. longa .x. lúireacha

»10 slaver til den brave konge av Leinster, 10 rappe skarpsynte hunde, 10 huder hvorimot bølgerne slaar (d. e. 10 huder (ir. *croicinn*) færdig tilberedt for baaten), 10 skib, 10 stridsskjorter« BR 204. Sml. hermed glosen *scingidóir* pellicarius, Ir. Gl. 515, *sgingetóir* Book of Fenagh 102.16.

Den irske gjengivelse av on. *-nn* med *-ng* er av adskillig betydning for irsk sproghistorie. Den godtgjør nemlig at den nuværende uttale av palatalt *-nn* som *-ng* i Ossory og Øst-Munster gaar tilbake til middelirsk tid. I disse distrikter maa ordet fortrinsvis ha hørt hjemme; om det nogensinde har været i almindelig bruk over hele Irland skal jeg ikke kunne si. At det netop optræer i BR er neppe tilfældig, da dette verk utvilsomt fik sin forming i Syd-Irland.

Med on. *skingr* kan ir. *scing* ikke forenes.

Ir. *fuathbróc, berrbróc.*

I tilknytning til sammenligningen *dul-bróc*: on. *dul-brøkr* (s. 38 ff.) skal jeg her omtale en anden sammensætning med *brók,* det gaadefulde *fuathbróc* som ZIMMER har behandlet KZ XXX 84 ff. uten dog at uttale nogen formodning om ordets oprindelse. At sammensætningen indeholder on. *brók* er givet. Det er videre høist sandsynlig at ogsaa 1. led er nordisk, da det eneste irske ord det kunde knyttes til, *fuath* »ytre form, skikkelse«, ingen mening gir i denne forbindelse. At sammensætningen, som i irsk ikke er ældre end vikingetiden, i 1. led skulde indeholde et gammelt irsk ord, som ellers er gaat tapt, er av indlysende grunde umulig. Saaledes taler alt for at *fuathbróc* i sin helhet er norsk.

Ordet er mig bekjendt fra følgende steder: LU 79 a 44 ff. = LL 77 a 48: *rogabastar a úathróic* (*uathbróic* LL) *srebnaide sróill* . . . (»sin *uath*-brók av stripet silke«) *fri moethíchtur a medóin. rogabastar a dond-úathróic* (*-uathbróic* LL) *ndondlethair ndegsuata* (»sin brune *uath*-brók

av brunt, godt skrapet lær«) *do formna cethri ndamseched ndartada cona chathchris do cholomnaib ferb fua dara fúathróic* (*fuathróic* LL) *srebnaide sróill sechtair.*

LL 86 a 2 ff. (acc.): *a fuathbróic srebnaide sróil . . . a fuathbróic ndondlethair.* Ib. 266 b 45 (nom.): *fuathbróc dondlethair.*

LU 81 a 31: *co barruachtar a dondfúathroci* (*-fuathbróci* LL 79 a 4) *donddergi do sról ríg* »(en jakke som rak) til den øvre kant av hans brunrøde silke-fuathbrok«.

LL 86 a 7: *ragabastar a fuathbróic nimdaingin nimdomain niarnaide do iurn athlegtha* »han iførte sig sin faste dype (d. v. s. side) jern-fuathbrok«.

LL 87 a 33: *co ndechaid* (sc. *in gae*) *trisin fuathbhróic nimdaingin nimdomain niarnaide.*

LL 266 b 45: *fer . . . cen erriud cen étgud . . . acht fuathbróc dondlethair degsuata cu airbaccaib a da ochsal* »uten andre klær paa end en *fuath*-brok, som rak ham til armhulerne«.

Lec. 530 a: *dorindsedar fuathroga dóib dona duillennaib* »de laget sig *fuath*-broker av (fiken-)bladerne«.

MCongl. 36.3: *gabais iarum línfuathróicc tís ime* »han trak paa sig en *fuath*-brok av lin nedentil«.

Indarba Mochuda: *rogab uathroig ime.*

Fuathbróc betegner følgelig et klædningsstykke for underkroppen. At dømme efter LU 81 a 31 kan den ikke ha rukket mer end saavidt op over hofterne. LL 266 b 45 siges det derimot at den rak op til armhulerne. Brokens begrænsning opad kan derfor ikke ha været bestemmende for navnet; heller ikke stoffet, som snart er silke, snart lin, snart lær, beskyttet av ringer eller plater av jern. I *fúath* skjuler der sig da rimeligvis et norsk ord som bestemmer brokens utstrækning nedad ganske som *ǫkla* i *ǫkulbrøkr*. Da kan *fuathbróc* ikke være andet end on. **vǫdva-brøkr* d. e. »brok som naar ned over læggen« [1].

Denne forklaring forutætter ikke alene at on. *vǫðvi* har været brukt om lægmuskelen — en betydning som jo foreligger i norske dialekter (Ross) — men ogsaa at dette har været den almindelige betydning av ordet i den tidlige vikingetid. Da stemmer ordet ogsaa fra betydningens side fuldstændig med oht. nt. *wado* »lægmuskel, læg«.

[1] Sml. epitetet *imdomain* „sid" LL 86 a 7. Om **vǫðva-brøkr* er en ældre betegnelse for *leistabrøkr* — laanet er slet ikke senere end 10. aarh. — eller en forløper for denne maa andre avgjøre.

Sammensætningens ældste form i irsk er *uathbróc*. Senere — allerede i tidlig middelirsk tid — blev dette *fuathbróc* som *uindeóc* blev *fuindeoc*. Om dette falske *f*, som opstod i sandhi og som i mir. er særdeles almindelig, se ofr. s. 109.

Efter de love jeg ovenfor har opstillet for behandlingen av de on. stigende diftonger — hvorefter akcenten i irsk flyttedes over paa diftongens første led —, er det nu klart at on. *vǫðvi* maatte føre til irsk *uadba* (uttalt *ù*^{a}*ðvə*) som *suàrtr* gav *sù*^{a}*rt*, *víkingr* : *u*^{i}*cing*, *vindauga* : *u*^{i}*ndeóc*. Den videre utvikling av **uadba-bróc* > *uadbróc* er helt regelret. Hvad enten den on. uttale var *vǫðva-ƀrók* eller *-brók* (de irske former peker gjennemgaaende paa en on. spirantisk uttale i saadanne stillinger), maatte *brók* efter irske love under enhver omstændighet uttales med spirantisk *ƀ* (skrevet *bh* LL 87 a 33). Det saaledes opstaaede irske **u*^{a}*ðvə-vrōg* blev lydret **u*^{a}*ðvrōg*, skrevet *uadbróc*, ved synkope av anden stavelse (sml. *raobann* : on. *reipa-band*).

Skrivemaaten *fuathbróc* med stemmeløst *th* skyldes en meget nærliggende folkeetymologisk tilknytning til ir. *fuath* »skikkelse, figur«, som i sammensætninger veksler med *fuad* (i aspireret stilling *uad*). Den senere sideform *fuathróc* forutsætter en uttale *fuathfróg*, *fua*^{h}*fróg*, *fuafróg* (sml. *deffir*, *aiffir*, *Teffa* av *dethbir*, *aithber*, *Tethba*). Dette blev ved dissimilation til *fuathróc*.

Da nu baade *bróc*, *dulbróc* og *uathbróc* viser sig at være laant fra nordisk, ligger den antagelse nær at ogsaa *berrbróc, bernbróc* er av norsk oprindelse. *Berrbróc* betegner en brok som rak helt ned til føtterne (LL 70 b 3); det kan følgelig ikke indeholde ir. *berr* »kort«. Beror ordet paa et on. **ber-brøkr*?

Ir. *scor*.

At ir. *scor* »snit« er laant fra norsk er vel kjendt, se BUGGE 304; men det er endnu ikke klargjort hvordan irerne kunde laane et ord av saa generel betydning.

Sammenhængen er den at ordet blev optat i irsk tillikemed det norske *skoru-kefli* og den gamle rotfæstede skik at riste *skorar* i dørstolpe eller grind til minde om en eller anden usædvanlig begivenhet, sml. Gulatingslov § 131, Frostatingslov VII 10. I Irland er det endnu skik at skjære et merke i tverstokken over peisen eller i dørstokken til minde om en vigtig begivenhet og dette merke kaldes den dag idag med sit oldnorske navn *scor*, sml. DINNEEN 614: *scor a chur san chlabhar*.

Ir. *raobann.*

Raobann, gen. *-ainn* »a loop, an eyelet; one of the loops by which the sail is laced to the mast«, DINNEEN fra Tory-Island. Lydret utviklet av on. **reipa-band*, sml. *reipa-reiði* Fornm. VI 308: *lét konungr allan búnað vanda til skipsins, bæði segl ok reipareiða.* For rigtigheten av denne sammenligning taler ogsaa det dermed identiske shetl. *repiband* »rep eller baand hvormed mundingen paa en kurv tilbindes« (ogsaa *repistring*). Til Irland kom ordet sikkert fra de skotske øer. Med n. d. *raaband* (on. verb. *råbenda*) har *raobann* intet at gjøre. Til on. *reip* svarer i skotsk *raoib*.

Ir. *láideng*

er forlængst identificeret med on. *leiðangr*. Derimot synes man ikke at ha været opmerksom paa at irsken forutsætter en on. *r*-løs form *leiðang-* (nom. *leiðangʀ*) for 1. halvdel av 11. aarh. Dette er altsaa den ældste paaviselige form, ikke *r*-formen som hittil antat (sml. HERTZBERG Norges gamle Love V 390).

Person- og stedsnavn.

Ir. *Aufer*, npr. m. (sml. s. 48).

Aufer, Annalerne 925, er ovenfor ført tilbake paa on. **Auð-beri* = *Auðbiorn.* Jeg har da maattet anta fonetisk skrivemaate i alle hss. (intet hs. har *Audber*). Det er dog rimeligere at tro at *f* gjengir et norsk *f*. Da svarer navnet i alle dele lydret til on. *Eyfari*, obl. *Eyfara* (*ey* > *au* s. 72; ir. *e* for on. *a* s. 80; bortfald av *-a* s. 93). Om en suderøing av dette navn se LIND 245. Navn av samme type er *Hlymreksfari, Írfari, Englandsfari, Holmgarðsfari.*

Denne forklaring godtgjør at *Aufer* var nordmand, formodentlig en vestlænding. Sit tilnavn skylder han sine forbindelser med de skotske øer.

I yngre sprogform vilde *Aufer* lyde *Oifer* eller *Oiber* med on. *v* av *f* (s. 105; sml. i England *Savari, Wifara* som BJÖRKMAN sætter = *Sæfari, Viðfari*). Jeg formoder at dette er den rette læsemaate Cog. 40, hvor en nordbo *Oiberd* nævnes blandt de vikingehøvdinger som i begyndelsen av det 10. aarh. herjet i Munster. Det utlydende *-d* skyldes formodentlig sammenblanding med *Hoibert*, *-rd* (cf. *Hubert* paa runesten i Cumberland).

Med ąuaiʀ paa Helnæs- og Flemløsestenen har *Aufer* intet at gjøre.

Ir. *Elóir* npr. m. (sml. s. 50).

Skrivemaaten *-oir* i AU er tillikemed *-óir* FM 885 fuldt bevisende for langt *ó*. Ordet kan følgelig ikke være et *ver*-navn (*Ølvir*). Det svarer derimot som tidligere antydet lyd for lyd til et on. **hel-ørr*, **hel-øri*, sml. n. d. *hel-orar*, almindelig i dat. pl. *helorom* i to betydninger: 1) = *dau'orom* sløvhet eller sandsesløshet forut for døden, 2) = *svevnorom* tilstand hvori man befinder sig i det øieblik man sovner ind eller vaakner op, AASEN I Telemarken er ordet ganske almindelig i saadanne vendinger som *han tok ut i heljolo* d. v. s. i sandseløshet, i tumlende hast uten at tænke sig om og se sig for, som i en ørske og med fare for livet (O. SKULERUD). Grundbetydningen av *Elóir* er »besat av Hel« Det har sikkert vært et tilnavn likesom *Aufer*, *Liacrislach*, *Grágabain*. *Amlaide* og mange andre nordiske navn i Irland.

En støtte for denne forklaring finder jeg i den irske beretning om den sagnagtige hund *Elóir Derg* (»den røde«) SG 490, som eiedes av Ailill Uluim. Jeg formoder at ogsaa dette *Elóir*, som ikke kan forklare, ut fra irsk sprog, beror paa on. *heløri* (*helørr*) og at det oprindelig har vært et epitet til helhunden Garmr.

Av n. d. *helorar* er der intet spor i on., skjønt sammensætningen iallefald gaar tilbake til første halvdel av det 9. aarh. Den foreligger derimot i shetlandsk, hvor betydningen er den samme som i det sydlige Norge (*to be i' de helur* være vranten, gnaven, utilpas, nedtrykt JAKOBSEN s. v. *helur*), sml. ovenfor s. 131.

At *Elóir* var nordmand fremgaar tydelig av kilderne. Han var søn av Ierene.

Ir. *Erulb* npr. m. (sml. s. 51).

Navnet svarer utvilsomt til n. *Heriulfr*. Paafaldende er dog det mørke *r*; man venter *Eriulb*. Da nu Haverslundstenen fra begyndelsen av det 10. aarh. har **hairulfʀ**, og den *j*-løse form ikke er paavist i norsk, ligger det nær at slutte at navnet blev optat i irsk i sin danske form, da denne laa bedre tilrette for irsk tunge end den norske (lydforbindelsen *rj* er uirsk). Da det imidlertid ellers ikke har vært mig mulig at paavise selv det ubetydeligste spor av dansk sprog i irsk, skulde jeg nærmest tro at den *j*-løse form ogsaa har vært i bruk i Norge i vikingetiden. Omvendt hører man i norske dialekter den dag idag *heljorar* ved siden av det langt almindeligere *helorar*. Under ingen omstændighet berettiger navneformen os til et slutte at navnets bærere — man kjender mindst fem av dem fra det 9. til det 12. aarh. — har vært av dansk ætt.

Badbarr mac Ira (sml. s. 50).

Maidhm for Amlaibh mac Sitriucca .i. oc Inis Teoc ré nOsraighibh dú i ttorchrattar ili do ghallaibh im Bat[h]barr mac Nirae FM 962.

For *Nirae* skulde O'Donovan ha trykt *nIrae*, da *n* kun er sandhi *n* efter akkusativen *mac*. Navnet gjengir følgelig et norsk *Bǫðuarr Írasonr*. Det saaledes for første halvdel av det 10. aarh. paaviste personnavn *Íri* gjenfindes Egilssaga § 87, hvor det er knyttet til begivenheter som utspilledes i slutten av det 10. aarh.; det er her navn paa en av Torstein Egilssons frigivne. At han har været av irsk ætt fremgaar foruten av navnet ogsaa derav at sagaen uttrykkelig betegner ham som en utlænding og *huerium manni fóthuatari*, en egenskap som oftere tillægges irerne og skotterne, sml. fortællingen om de to skotske løpere i Eirik Raudes saga, Harald Gilles kapløp med Magnus og Heimskr. 548.20 f.: . . . *þeir menn váru á Írlandi at suá váru fóthuatir at engi hestr tók þá á skeiði.*

Navnet kan vise at Bodvars far paa mødrene side var av irsk herkomst.

Forna npr. m.

Caiseal Clúmach rí Lochlann 7 a trí derbráithri .i. Forne Glaingér 7 Mongach in mara 7 Tacha CF 11 = *Fornne . . . Toche* 605. *Forne* d. e. *Fornae*, *Forna* synes on. *Forni*, obl. *Forna.*

Onphile Iarla (sml. s. 53).

Min forklaring lider av den mangel at den ikke forklarer det irske *ph*, *f*; intet hs. har *b* (= *v*). Ogsaa SOPHUS BUGGES tydning er uholdbar, da den ikke forklarer det irske *i*.

I ir. *phile* saa jeg først et økenavn, identisk med on. *file* eller on. *fila* »fjæl, bord« (sml. Norges gamle Love V 188 »om dė bord hvormed lappes utenpaa gamle fartøier«, fra ældre Gulatingslov). Et saadant tilnavn vilde ikke være mere paafaldende end *Hlunnr*, *Beitill*, *Bekkr*, *Drangi* og mange andre av samme art. Da jeg imidlertid ikke nogetsteds fandt *fila* anvendt som økenavn gav jeg sammenligningen op, men vistnok med urette; ti en norsk runeindskrift paa Orkenøerne læser ifølge avbildningen hos JAMES FARRER »Notice on Run. Inscr.« (no. 12): **otar fila raist runar þesar**.

Onphile gjengir derfor aabenbart et on. *Aunn Fila* (av gammelt **filia*). Dette førte lydret til mir. *Ón File.*

Ir. *Torolb Tolb Tob. Arbin.*

Cog. 78 nævnes blandt de nordboere som faldt ved Limerick aar 968 følgende: *Somarlid* 7 *Manus Lumnig* 7 *Tolbarb* 7 *Infuit.* Dette er læsemaaten i Dublin-haandskriftet. Bryssel-haandskriftet har *Somarligh* 7 *Manus Luimnigh* 7 *Tobairinfuit.*

STOKES søkte i *Infuit* et on. **Íhuítr*, hvorom se ofr. s. 88, 119. Han støttet sig særlig til et npr. *Ifit* LL 205 b 8 f. n., som han utgav for norsk men som ved nærmere eftersyn viser sig at være bibelsk. Naar nu hertil kommer at man for *Infuit* venter **Ífuit*, **Ímfuit*, anser jeg mig berettiget til at vælge et andet utgangspunkt. Dette finder jeg i det utlydende *fuit* som vi fra CRR § 7 (*fiuit*) vet gjengir on. *huítr*. Da *fuit* saaledes er tilnavn og maa følge umiddelbart efter døpenavnet formoder jeg at den oprindelige version av Cog. læste *Tolb Arbin fuit* d. e. *Þólfr*, *Ar*(*n*)*finnr Huítr* (om bortfaldet av *n* i *Arnfinnr* som gaar tilbake til on. tid, se s. 118). Dublinhaandskriftet har tilføiet forbindelsesleddet 7 »og«, som i lister av denne art er helt overflødig, men paa urette sted hvad der ikke i nogen maate er paafaldende hvor det gjælder fremmede navn, som var helt ukjendte for avskriveren. Paa dette punkt staar Brysselhaandskriftet paa et oprindeligere standpunkt.

For *Tolb* som forutsætter en irsk uttale *Tolv* (*Tōl°v*) d. e. norsk *Þōlv* læser Brysselhaandskriftet *Tob* d. e. *Tōv*, norsk *Þōv*. Hertil svarer i den poetiske version Cog. 80 i alle hss. *Torolb*[1].

Vi staar her likeoverfor den forbausende kjendsgjerning, at en *irsk* saga fra begyndelsen av det 11. aarh. bruker 3 norske former av et og samme navn som betegnelse for en og samme mand. Denne omstændighet er i høi grad egnet til at styrke den av SOPHUS BUGGE fremsatte formodning (Populærvid. Avh. s. 76) at forfatteren av det irske skrift om irernes kamp mot de fremmede foruten irske kilder har støttet sig til en norsk saga om Clontarfslaget, nedskrevet umiddelbart efter Brians død. Denne den ældste kjendte norske saga tok sit utgangspunkt i begivenheter som laa generationer forut for slaget ved Clontarf. Prosa og vers skiftet efter irsk mønster. I den prosaiske del brukte forfatteren den korte navneform *Þólfr*[2], vekslende med *Þōfr*, som gjengav den folkelige uttale i den vestlandsdialekt hvori han var opdraget[3] (**biafa** Klepp, Jæren for *bialfa* stammer netop fra denne tid). I den poetiske

[1] *Þólfr* beror ikke — som WIMMER mener — paa ældre *Þórleifr*.

[2] Paa lignende maate veksler i gammel poesi *Óleifr* med *Óláfr* alt eftersom rimet kræver *ei* eller *á* i sidste stavelse.

[3] En række ekss. paa den *l*-løse form *Þófr* fra DN gir LIND 1133.

del indførte han den ældre og længere form overalt hvor metriske grunde krævet det [1].

Forfatteren av Cog. er sikkerlig ikke den eneste som har øst av dette nu desværre tapte norske kildeskrift. Herfra stammer vel i sidste instans den bekjendte genealogiske liste i MacFirbis' annalfragmenter for aar 873, som nævner 4 av Olav Hvites forfædre i kronologisk rækkefølge og saaledes fører os tilbake til en tid som ligger adskillig forut for nordmændenes første optræden i Irland. Fra samme kilde kommer maaske ogsaa de usædvanlig fyldige bidrag som disse fragmenter gir til nordboernes historie i Irland.

Beirbe.

I irske romancer fra middelalderen nævnes flere gange en by *Berbe* i Norge. Den skildres som kongssæte og siges at ligge ved havet, at ha en godt beskyttet havn og at være omgit av høie aaser. Med *Berbe* menes følgelig Bergen. Navnet forekommer paa følgende steder:

Bruiden Bec na hAlmaine, SG I 338: *ó chathair na Beirbe* »fra Bergens by«, svarende til *dúnad ríg Lochlainn* »kongen av Norges borg« like ovenfor. I samme forbindelse er talen om *Finnlochlannaig* »de hvite nordboere« d. e. nordmændene. — Hs. Add. 18.747, hvis alder er mig ukjendt. Teksten hører til de ubestemmelige middelirske romancer, som at dømme efter sprogformen alene likesaa godt kan sættes til det 16. som til det 14. aarh.

Aided Clainne Tuirenn, Atlantis IV 166: *rachadsa . . . a nÉirinn 7 dobhéara cath do Ioldhánach 7 beanfad a cheann de 7 dobhéar liom chugaibse é ar faithche na Beirbe lochlannaighe* »Jeg vil dra til Irland og slaas med Ioldhánach og hugge hans hoved av og bringe eder det her paa borgvolden [2] i Norges Berbe«. Om tekstens alder gjælder det samme som for Bruiden na hAlmaine.

Stonyhurst MS (ca. 1700) s. 54: *Beirbhe na mbeann* »fjeldtoppernes Bergen«, *gusan mBeirbhe beinnsgiathach* (eg. »dækket av fjelde som av et skjold«).

Eachtra Thoirdelbaig: *air bhruach chuain na Beirbe lochlannaighe* »paa stranden i Bergens havn i Norge«, citert efter Contr. [3]

---

[1] For *Stórolfr* brukte han paa samme maate *Stólfr*, sml. ofr. s. 54. Bortfaldet av *r* i disse og lignende navn sættes i alm. til 800.

[2] *faithche* betegner en græsgrodd mark eller vold i gaardens umiddelbare nærhet.

[3] En anden tekst — jeg erindrer ikke hvilken — taler om *cuan cluthmar na Beirbhe* „Bergens godt beskyttede havn".

Formen er av adskillig interesse da den gir os den folkelige uttale av bynavnet Bergen paa de norsktalende skotske øer i begyndelsen av det 15. aarh. Yngre er formen neppe, snarere ældre. Til Irland kom navnet fra Skotland ad ren litterær vei. Ifølge J. LLOYD uttales det nu i Munster *Berʹbə* (skrevet *Beirbe*; LLOYD sammenligner *Banba* av *Banbha*), i Tír Chonaill *Berifə*.

Om bortfaldet av *n* i *vin*-navn i sydvestlandsk, se HÆGSTAD VM II 1. 73. Til bortfaldet av *g* sml. shetl. *Berfin*, *Berfil* av *Bergfinn*, *Bergfell*.

Leixlip.

Leixlip d. e. *Saltus Salmonis* (Gir. Cambr., Top. Hib. II 41) heter det lille vandfald elven Liffey danner kort ovenfor Lucan en god norsk mil fra Dublin. Navnet gaar for at være norsk. Det kan imidlertid ikke som JOYCE gjør føres tilbake paa on. **lax-hlaup*, som maatte gi irsk *lax-lób*. Forutsat at navnet virkelig er norsk, beror det snarere paa et on. **lax-hleypa*, hvis sidste led lydret maatte føre til ir. *-lib* (i mir. ortografi *-lip*). Det indeholder da n. d. *løypa* = *laupa* »avsats, skor, hvor et dyr (oftest ved sprang nedad) har let for at komme til at staa fast, cf. *kyra-*, *sauda-*, *geita-laupa*« (ROSS).

Flere omstændigheter tyder dog paa at *Leixlip* beror paa et middeleng. **lex-lyp* (ags. **lex-hlyp*). For det første er det litet rimelig at anta at lydforbindelsen *cs* skulde ha reddet sig ubeskaaret gjennem den ældre middelirske periode, da ethvert gammelt *cs* blev omsat til *sc*. Dernæst gav on. *p* irsk *b*, mens middeleng. *p* holdt sig uforandret. Videre er der intetsteds spor av en form *laxlip* med nordisk *a*; dette sidste kan muligens forklares derav at navnet kun er overleveret i engelsk retskrivning. For engelsk oprindelse taler endelig den hyppige bruk av *-lip*, *-leap* i engelske stedsnavn (*Hind-lip*, *Deer-lip*).

Hvor gammelt navnet er i Irland skal jeg ikke med bestemthet kunne si. Av TREVISA Higden I 369 (aar 1387): *in Irlond beeþ þre samoun lepes* kan man vel slutte at navnet iallefald gaar tilbake til første halvdel av 14. aarh.

S. 4 ff. Sml. BUGGE NN, STEENSTRUP Normannerne II 126 ff. som i hovedsaken fremholder de samme synsmaater.

S. 7. an. 1. Sml. BUGGE NH I 2, 83.

S. 9. Det her nævnte ags. *Inwaer* (*Inwer*) er sikkert optat fra on. *Ívarr* (uttalt *īvarr*), saaledes at ogsaa gadgedlen *Inber* bærer et oprindelig norsk navn. Navnet *Uhtred* peker hen paa de northumbriske jarler i Bamborough.

S. 13. Om *Sort* se s. 64. *o*-formen ogsaa i isl. tiln. *Sorti* (*Guðmundr S.*, ca. 1240, RYGH Tiln. 61) og i flere nord. personnavn i England: *Sort* (Yorksh.) og *Suart*; *Rauensort*, *-suard*; *Sortebrand*, *Suartbrand*; *Sortcol*, *Suartcol*; *Sorchoued* (Domesd. B. I 306 a, Yorksh.) = ir. *Sortabud*.

S. 14. *-adbud* er maaske blot grafisk for *-abud* under indflydelse av *adba*, *adbar* o. l., hvor *d* tidlig svandt i uttalen.

S. 19. Flere ekss. paa *scibaim* Ériu VIII 32 § 36, ib. § 44, BR 204.

S. 28. Da Amra Conrói citeres hos Cormac (s. v. *ussarb*, LL YBL LB), stammer laanet av *iofurr* fra det 9. aarh.

S. 38. Grundbetydningen av *brotkvitel* er neppe som her antat. Ordet indeholder snarere det forkleinende *brot-* (»om en forslitt og ringe ting« AASEN 82). Det motsættes jo *mjuk-kvitel*.

S. 42. Er *gad-luinne* ogsaa i første led skotsk, maa det indeholde *gad* »kvist«.

S. 44. En lignende bruk av *fuaigim* finder jeg Beatha Aodha Ruaidh 288: *na cubachla cláruaighti* »celler, 'syet' av bord«.

S. 45. E. BARRY'S læsemaate **iarnagluni** paa en ogamsten i Camp, co. Kerry, er helt feilagtig, se R. MACALISTER Studies in Irish Epigraphy II 31 f. Navnet er utvilsomt nordisk.

Oversat fra on. er ogsaa *Ilar* »søn av kongen av Norge«, Acall. 6123 ff., = on. *Orn*.

S. 46. *Glún Tradna*. Et lignende navn er *Glún Ilair* »Ørnekne«, CS 976. — Med *Steingyrðill* sml. slike tilnavn som *Belti* Páll. Sv. XII, *Briost-reip* RYGH Tiln. 8, *Sylgja* ib. 10. — *Cam*: om landnaamsmanden *Grímr Kamban* se BUGGE NH I 2, 153 (*Kamban* er dog ikke som BUGGE antar helgennavnet *Cambán*, hvis ældre form er *Commán* med *o* og *mm*, men regelmæssig demin. av *camm* »skialgr«).

I A. BUGGES arbeide »On the Fomorians and the Norsemen« som i mellemtiden er kommet mig i hænde, vil man finde enkelte personnavn som ikke er medtat her. BUGGES tekst er et utdrag av MacFirbis Leabhar Geinealaig. Som BUGGE selv har været opmerksom paa stemmer MacFirbis' tekst paa flere steder paa det nøieste med ACM-annalerne —

ja i listen over de norske vikingehøvdinger i Irland er likheten saa paafaldende at jeg ikke tar i betænkning at fastslaa at MacFirbis her maa ha øst av den irske kilde til ACM-annalerne, som nu desværre kun kjendes gjennem en noksaa middelmaadig engelsk oversættelse.

Av nye navn nævner BUGGE:

Suaincenn (= *Swanchean* ACM), som han sætter lik on. *Sueinki*; dette maatte dog i lydret utvikling gi ir. **Suainge* eller *Suaince*.

Albard Ruadh (= *Albord Roe* ACM): on. *Hallvarðr Rauðr*.

Asmann = *Ásmundr*.

I *Birndin* Cog. = *Bernin* hos MacFirbis ser BUGGE den bestemte form *Biorninn*; *Grisin* MacFirb., Cog. forklarer han av *Grísinn*, *Suinin* av *Suínin-*, *Suainin* av *Sueininn*. Dog har den bedste kilde AU *Grisine* (aar 1014; saaledes ogsaa ALC), som BUGGE i tilfælde maatte forklare som en sekundær omforming efter demin. paa *-íne*. Jeg skulde snarere tro at de irske former maa sees i forbindelse med de i England utbredte *īn*-former av nordiske personnavn. Som on. *Suertingr*, *Suartlingr*, *Víkingr* i ags. gjengis med *Suartin* (lat. *Suartinus*), *Wichin(us)*, *Suartlin(us)*, saaledes kan on. *Birningr* blit ir. *Birnnin* (lat. **Birninus*). Det on. suffiks *-ing* synes følgelig latiniseret til *-īnus*; med bortkastelse av *us* opstod herav ags. ir. *īn* (i irsk i tilknytning til det hjemlige dem. suff. *-ín*, *-íne*). Disse *īn*-former behøver dog ikke altid at forutsætte nordiske former paa *-ing*, da *īnus* jo er et almindelig latiniserende suffiks. *Hrólfr* blir saaledes i ags. kilder til *Rolfin*, *Skalpr* > *Scalpin*, *Scalpinus* (v. s. a. *Scalpius*), *Orm* > *Ormmin* (v. s. a. *Ormellinus*), *Bonde* > *Bundinus* (v. s. a. *Bondius*), hvorom se BJÖRKMAN. *Grisin* gaar derfor utvilsomt tilbake paa on. *Gríss*, som er særdeles almindelig som døpenavn og tilnavn. Om *Birnnin* beror paa *Biorn* eller *Birningr* lar sig neppe avgjøre; *Bernin* MacFirb. kunde tyde paa det første.

Toirberd, MacFirb., sætter BUGGE = on. *Þorbiorn*, og heri har han sikkert ret. Da Cog. har *Torbend* peker de irske former paa en dobbeltuttale on. *Þorbiorn* og *Þorbionn*. Den assimilerte form ligger ogsaa til grund for *Toirbheand* »søn av kongen av Gadgedel«, som annalerne omtaler aar 1209 og hvori jeg ovenfor (s. 9) feilagtig søkte et angliseret on. *Þorvarðr*. Herav kan man nu dra den ikke uvigtige slutning at *overgangen av* rn *til* nn *i enkelte sydvestnorske maalfører forelaa i ubetonet stavelse allerede i 1. halvdel av 11. aarh.* Derimot møter man i betonet stilling aldrig ir. *nn* [1]. De ældste hittil kjendte ekss. paa denne overgang stammer fra slutten av det 13. aarh., sml. NOREEN § 262.2, HÆGSTAD VM II 1, s. 62 f.

---

[1] Eksemplerne er *Birn*, *Bernin*, *Birndin*, *Arbin (Arnfinnr)*, *Arnall (Ernoll, Ernolb)*.

Usban, som BUGGE sammenligner med on. *húsbóndi* (dette maatte gi ir. **úspón*) er feilskrevet for *Usbac*, da jo ACM, som BUGGE selv er opmerksom paa, har *Wasbagh*; dette sidste fører han likesom jeg tilbake paa on. *Úspakr*.

Buidbin, *Buidne* (*Buidnin* Cog., *Boyvinn* ACM) kan neppe gjengi on. *bóndinn* som S. BUGGE mente; man maatte i tilfælde anta at originalen hadde *Bundin*, fremgaat av en latiniseret form *Bundinus* (som foreligger i ags.).

Erbalb gjengir neppe *Iarpulfr*. Det er utvilsomt skrivefeil for *Eralb*, da Cog. jo har *Erulb*.

S. 47. *Airri* (*Airi*) Annalerne 979 er intet npr. som almindelig antat. Det er = ir. *air-ri* »næstkonge, kongens stedfortræder«. Stedet er av betydning for vort kjendskap til nordboernes politiske organisation i Dublin.

S. 48. *Ascall*. Da on. *ǫl* gjengis med ir. *ol* i slutten av 12. aarh. (s. 75), kunde man vente at *Hǫskullr* paa denne tid blev ir. **Oscall*.

S. 50. *Cossa* stemmer i anlyden bedre med on. *kussi* »kalv« (shetl. *kussi*), ofte anvendt som tilnavn, se RYGH Tiln. 40, men kan ikke sammenlignes dermed; ti *kussi* som er forkortet av *kú-* vilde neppe danne cas. obl. *kossa*. Om en nordbo ved navn *Kuci* i russiske kilder for aar 945, se THOMSEN Russ. State.

Nara. At *Narfi* var i bruk i Vesterlandene viser mansk *Narradale*.

S. 51. *gaile* kunde, om *a* var kort, forklares som gs. av *gal*; en saadan attributiv bruk av gen. er ganske almindelig i irsk; men skrivemaaterne peker bestemt paa langt *á*. — Om. on. *Gáli* som tilnavn se RYGH Tiln. 16.

S. 52. Da *Hróarr* er opstaat av **Hróð-ʒeiʀʀ* maa ogsaa nom. sg. i irsk lyde *roər'* (*Rofir*).

Inscoa finder jeg ogsaa Acall. 4661 Laud: *Aiffi ingen Ailb* (*Alaib*, Franc.) *meic Scoa ingen ríg Lochlann atuaid*, hvor der utvilsomt maa læses *Alaib Inscoa*.

S. 53. Til forh. *Móðr* : *Móði* sml. *Sueinn* : *Sueini*, *Steinn* : *Steini*, *Surtr* : *Surti*, *Kárr* : *Kári* osv.

Ona kan ogsaa gjengi on. *Uni*, obl. *Ona*, sml. s. 64.

Efter *Macca Cuind* tilføi *Milid Buu*, gs. Cog. § 36: *loinges M. B.*; *Milid* kan paa grund av ordstillingen ikke være det irske *míle* (lat. *míles*). Det maa være omformet av et norsk navn (*Mildr Búi*? eller et tilnavn *Míle-Bua* »Búi fra Mael Cinn Tire« (*Mael*, obl. *Máil-*)? Sml. maaske *Mile-Grim* hos BJÖRKMAN).

Med *Otta* av *Ottkatla* sml. *Gunna* av navn paa *Gunn-*, *Gutti* av *Guðþormr* o. l. Det ir.-n. *Otta* er formelt feminin til on. *Oddi*.

Raibne er snarere on. *Hrafn*. At dativformen blev lagt til grund kommer derav at lydforbindelsen *-vn* er uirsk, sml. s. 94. — Om et som det synes egte irsk *Raibne* se HOGAN *Clann Raibne Úi Raibne*.

S. 54. Om *Roailbh* (gs.) ALC 1344, *Rouilb* (gs.) AU 1342. 1362, *Roolbh* 1310 = *Hrólfr*, se FARADAY 15.

Stǫpull. Dette navn indgaar f. e. i *Stapulsrud* i Skoger EJ 102.

Smurull, ganske almindelig som tilnavn, se RYGH 60.

Torra som tilnavn maaske identisk med on. *Þorri* »tørfrostens og det klare vinterveirs personifikation« (se om ham M. OLSEN MM 1912).

S. 54 l. 1 infra. Læs: Som døpenavn Forn. Sǫg. II 153.9: *Þorgunnr Þorradóttir*.

S. 55. *Turges*. Ogsaa i norsk vilde *Þorgestr* stundom tape sit *-t-* i folkelig uttale. Saaledes blev gen. sg. *Þorgests* utvilsomt ofte uttalt *Þorgess*, sml. gen. *hes(t)s*, *Kris(t)s* o. l., NOREEN § 281.10. Jeg tror at ogsaa nom. sg. i vikingetiden kunde lyde *Þorges(t)s* — iallefald foran et ord paa *s-* forutsat at der var en nær syntaktisk sammenhæng mellem de to ord. Naar Oddumstenen (ca. 1060) har **þurulfs sati stain**, saa skyldes *Þurulfs* neppe som WIMMER mener (De danske Runemindesmerker, haandutg. no. 64) »bortkastelse av nom. *ʀ* og urigtig tilføielse av *s* under indflydelse av det følgende *sati*«. Det dreier sig snarere enten om en for folkesproget eiendommelig levning av et meget gammelt sandhi-forhold, hvorefter utlydende *-s* blev bevaret foran følgende tenues og *s-*, men blev *z*, *ʀ* foran sonant (sml. skr. *tatas te*, men *patir iva*) — eller om en senere assimilation av *-z* til et anlydende *s-*.

Gjengivelsen av *Turges* med on. *Þorgisl* blir ogsaa fra et sproglig synspunkt let forstaaelig om man antar at *Turges* ogsaa dannet en gen. *Turgis*, dat. *Turgis* (med *u*-farvet *s*) efter irsk mønster.

S. 56. Den *r*-løse form *Súð-eyjar* lever den dag idag i biskopen av Mans embedstitel *bishop of Sodor and Man* (i gamle lat. kilder *Sodorensis*). Urigtig herom P. A. MUNCH Chron. Ins. XXXII.

S. 57. Der er ogsaa et irsk n. pr. *Arod* : *Grec mac Arodh* SG I 254 (efter hvem *Grecraige* fik sit navn), og et npr. *Iruad* : *Iruath mac Ailpin*, konge av Skotland, Acall. 3388, *I. mac Dermait*, 1530, *I. mac Dreagan* CF 508, *I.* far til *Sechnasach* FM 975, forskjellig fra *Iruad* »Herodes«. *Arod* (gs.) er sikkert ældre end vikingetiden; om *Iruath* beror paa on. *Hǫrðr* skal jeg foreløbig la usagt.

S. 58 f. Disse lover gjælder ogsaa i stor utstrækning det nordiske sprogstof i England og paa de skotske øer. Sml. shetl. *bakka* = *bakki*,

Hefda = *hǫfði*, *kudda* = *koddi*, *hoga* = *hagi*; *tushker* = *torfskeri*, *vomik* = *úmagi* osv. I ags. viser de nord. *n*-stammer dels *-a*, dels *-e*.

S. 59. Et nyt eks. paa behandlingen av de tostavelses *n*-stammer er *Íra* av *Íri*, s. 146. *sessi* er vel indkommet i irsk fra skotsk, da man i ir. venter **sessa*.

S. 61. Gamle ekss. paa *margad* av on. *markaðr* finder man CCath. 528, ML 76.10.

Graggabai AU, hvorfor TODD Cog. LXXXVI n. gir *Graggabain* (aabenbart fra et andet hs.), = *Cracabam* Simeon av Durham, sætter MUNCH Norske Folks Hist. I a 691 = on. **Kráka-beinn*. Dette *Kráka-* maatte da enten være gpl. av *krákr* eller indeholde en svak sideform **kráki*. Det irske *Graggabain* kan dog ogsaa gjengi on. **Kráku-beinn* (sml. *kráku-fótr*) og dette er maaske navnets rette form (det samme tilnavn førte Olav Trygvason ifølge Saxo).

S. 62. Som en fjern mulighet nævner jeg at *Caitil* nok kan tænkes at bero paa ds. *Katli* eller paa en form *Katill* med gjennemført *a* (sml. Sætersd. *kasle*, pl. *kaslar*). I betragtning av *Cairling* [1] kan denne mulighet dog ikke tillægges nogen betydning.

Antar man nu at omlydsbevægelserne er nogenlunde kontemporære for hele norden, saa ligger det nær at gjenfinde det *i*-inficerte *a* i *Caitil*, *Cairling* i Tryggevældes **nairbis** = *Nerfis*, og Tryggevældes og Glavendrups **ailti** = *elti*. Denne skrivemaate begynder netop med de ældste indskrifter av det yngre alfabet, d. v. s. i første halvdel av 9. aarh. og fortsætter paa danske runestene til ind i det 10. aarh.; side om side hermed gaar den hele tid *a*. Den samme lyd skjuler sig da ogsaa i skrivemaater som **batri**, **karþi** Tryggevælde, **aftiʀ** Flemløse. I analogi hermed maa man anta at heller ikke **suniʀ** Flemløse og Glavendrup, **sustiʀ**, **futiʀ** Tryggevælde gjengir et fuldt omlydt *ú*, resp. *ó*.

Ir. *daiss*, f. »stak, især av korn« maa hvis det stammer fra on. *des* (pl. *desiar*) være laant før 885. Dog turde ordet snarest være egte irsk, sml. særlig *teg-dais* »hus« som jeg formoder indeholder det samme ord. I saa tilfælde er *daiss* og *des* urbeslægtede, da det jo fra et kulturhistorisk synspunkt er litet rimelig at det on. ord er laant fra irsk.

S. 63. *Holje*, Telemarken. O. SKULERUD oplyser at han kun har hørt *Hölje*, *-i*, svarende til on. *Hølgi*. *Holge* (*Holje*) opføres dog av AASEN Norsk Navnebog s. 22; *o* for *ö* skyldes ifølge SKULERUD snarest det tykke *l*. — **halka** Klepp = *Hælga*.

[1] Det on. *kerling* har man ogsaa villet gjenfinde i fjordnavnet *Carlingford*, som rigtig nok avledes av on. *Kerlingarfiorðr*. Men dette er intet andet end en norsk folkeetymologisk omforming av fjordens gamle navn *Carlinn*.

S. 66. *Tomar* beror altsaa ikke som STEENSTRUP siger, Normannerne II 361, paa forveksling av *n* og *m*, svarer heller ikke som S. BUGGE mente (Populærvidensk. Foredrag 19) til en ældre form *Thonar*.

Nasalklangen i de on. nasalvokaler kan i det 10. aarh. ikke ha været særlig fremtrædende. AU skriver *Torulb* aar 932; man venter *Tomrulb* som *Tomrair* 847, *Tomralt* FM 923. *Amlaib* AU 853 ff. *Imar* 857 ff. Intet spor av nasalvokal viser de sent overleverte former *ás*, *ábur* s. 13, *Ascall* s. 48, *Asmann* s. 151. For urigtig holder jeg BJÖRKMANS opfatning (Personnavn s. 5) at *n* endnu i det 10. aarh. var bevaret i *Óláfr*.

Mine bemerkninger om *Oittir* bygger paa den gjængse sammenligning on. *Óttarr*: oht. *âhta*, ags. *ôht* »forfølgelse«. Men av et gammelt **Anhtō-hariaz* venter man dog snarest on. **Áttarr*. *Ótt-* turde derfor høre til germ. *ógan* »frygte«, on. *ótti*, ags. *ôht*. Navnet er da uten betydning for tidsbestemmelsen av overgangen *ǫ́* > *ó*. Det samme er tilfældet med runenavnet *óss* hvis dette som WIMMER mener er indkommet fra angelsaksisk. Det unasalerte irske *os* synes at vise at navnet allerede i det 10. aarh. blev identificeret med *óss* »elvemunding« (som i runedigtet fra det 13. aarh.).

S. 69. I forbindelse med dobbeltformerne *steik* : *sták* bør man vistnok se skrivemaaten *a* for *ai* (*i*) i nordiske runeindskrifter. Saavidt jeg ser optrær dette *a* fortrinsvis i pronominale og adverbiale smaaord som **aki** Sjørup, **þaʀ** Skaarby, samt i den formelagtige og derfor halvt ubetonte vending **rasþi stin** Skovlænge (slutten av 10. aarh.) = **rasþi stan** paa svenske runestene. Er dette rigtig da er der følgelig en sproglig sammenhæng mellem Tunestenens **dalidun**, Lindholms **hateka** og de yngre indskrifters **rasþi**. Jeg maa dog ta det uttrykkelige forbehold at jeg hverken har havt tid eller anledning til at gjennemgaa det hele materiale.

S. 70. I Telem. siges *heisa* i samme betydning som *hæsa*, AASEN.

S. 71. Gjengivelsen av on. *au* med ir. *ó* forutsætter som det synes en on. uttale *ǫu* iallefald for det 10. aarh. (i det 9. aarh. har AU kun *au*). *a*-farven synes derimot at ha holdt sig længere i det *i*-omlydte *ay* (*ey*), som senere blev ir. *ī*. Herav tør man maaske slutte at overgangen av *au* til *ay* ved *i*-omlyd ligger forut for assimilationen av *au* > *ǫu*.

Cormacs *blinnauga* er aabenbart et nordisk tilnavn (»Blindøie«, d. e. blind paa det ene øie), sml. *Þorsteinn Krók-auga*, en orkenøing, RYGH Tiln. 39, *Sigurðr Kýr-auga* ib. 40, *Penings-auga* 48 osv. Man skjønner ellers ikke let hvordan en saadan sammensætning fandt veien til Cormacs Vokabularium.

On. Dertil gen. sg. *Oin* FM aar 960.

Cormacs *rot[h]* er maaske blot en arkaisk form av irsk *ruad.* — Sammenligningen av *bróth* med on. *brauð* i Cormac skyldes sikkert en senere tilsætning. Originalen hadde kun *anbruich .i. an uisci 7 broth* som i Harl. 5280, 11 b, som aabenbart er hentet fra et eller andet Cormac-hs.

S. 72. Formen *Oistin* AU 874 er paafaldende. Den er neppe ældre end det 10. aarh.

S. 73. *y* > *i*, sml. shetl. *firre, skilde, sinda,* HÆGSTAD Hild. § 76.8, 77.3.

S. 76. *garrda* i motsætning til *sráit* finder man ogsaa LB 155 a 6 ff.: *ni lécthea tech ná tegdais na garrda doib isin cathraig acht a mbeth for srátib 7 clochánaib 7 i fás-garrdaib for imlib sráited.*

S. 79. *Beoalb.* Forlængelsen av vokalen er i visse vestnorske maalfører ældre end aar 1000; sml. ofr. s. 129 og A. B. LARSEN Om Vokalharmoni ... i de norske bygdemaal s. 6 f.

S. 81. Da *pundann* optræer i irsk poesi fra sidste halvdel av det 10. aarh. (*secht punainn lána do grán* SR 3329), kan laanet trygt sættes til første halvdel av 10. aarh. Ordet synes ogsaa at forekomme i en gammel verseprøve IT III 82: *adastar lára i lláim lecu phui(n)t dar pundaind.*

Piscarcarla indgaar i det færøiske stedsnavn *Dún na P.*, CRR §§ 7.10; det beror altsaa paa et on.-fær. *fiskara-karl*, sml. fær. *fiskara-skip, -bátur.* Lignende sammensætninger er on. *steikara-hús, -sueinn.*

S. 82. *Þórir* er neppe etymologisk identisk med *Þórarr*, som jeg har antat i ovensstemmelse med NOREEN § 145 a; det er vel sikkert et gammelt *ver*-navn.

Ottir. Da ags. *Ohthere* ifølge BJÖRKMAN ikke lar sig paavise som egte engelsk navn, saa falder hermed den sidste hindring for min forklaring av *Óttarr* som et gammelt *geir*-navn (**ōhta-ʒaizaz*). Den irske form forklares bedst av et on. *Óttiʀʀ* (sml. *Kol-binn*). On. *Óttaʀʀ* skulde gi ir. *Óttair* (som i gamle kilder rigtignok ogsaa kan skrives *Ottir*), sml. *Tomrair, Tomrir* av *Þóraʀʀ.*

S. 83. *Auisle.* Da *víkingr* gav irsk *uᶦcing* (s. 109), maatte formodentlig ogsaa on. *Auísle* (ds.) lydrét føre til ir. *Auᶦsle.*

S. 86. Til spørgsmaalet om vokalharmoniens alder se særlig A. B. LARSENS udmerkede arbeide »Om Vokalharmoni, Vokalbalangse og Vokaltiljævning i de norske Bygdemaal« (Videnskapsselskapets Forh. 1913, no. 7).

S. 91. Navnene *Sigurðr* og *Sigrøðr* blev heller ikke i norden holdt skarpt ut fra hinanden i vikingetiden. Sigurd Jarl av Northumberland

kaldes paa gamle mynter snart *Sicurt*, snart *Sieuert*, *Siefredus*, og i heltesagnet kunde begge navn brukes om samme person (BUGGE Vest. Indfl. 280). Den eneste bærer av navnet Sigurd i irske kilder er Sigurd Lodvesson. Formerne er *Siuchraid* AU Cog., *Siugraid* LL[1]. De forutsætter en on. uttale *Si^{u}chrøðr*, *Si^{u}ʒrøðr*, som igjen skyldes en omforming efter *frøð*-navnene. Denne omforming maa som det stemmeløse *ch* viser ha fundet sted før bortfaldet av *f* og efter *u*-infektionen av ʒ; det sidste fremgaar av skrivemaaten *Siuch-*, *Siug-*. Det stemmeløse *ch* i *Siuchraid* skyldes saaledes samme aarsak som *ch* i *Sichraid* (s. 91) og *th* i *Gothraid* (s. 90); dette sidste forutsætter en on. uttale *Gothrøðr*.

Det irske *Siuchraid* minder paafaldende om det samtidige ags.-nord. *Sihroð* (KEMBLE Cod. Dipl. 792. 793), *Syhroð* (ib. 729). Det gjengir aabenbart det samme on. *Si^{u}chrøðr*, *Si^{u}chroðr*. *Sigrøðr* gjengives i England som det synes konsekvent med *Sigeferð*, *Sigferð* og lignende former.

S. 92. Formen *Báre* findes ogsaa i et middelirsk digt LL 204 b 9. *im Báre im Raibne robúi trí cét allmarach ar cái* »Om Baard og Ravn«.

Synkope viser *raobann* s. 144 og *uathbróc* s. 141.

S. 93. Bortfald av utlydende *-a* i overensstemmelse med den her opstillede regel viser fremdeles: *langall*, *crapall*, *cnaturbarc*

S. 94. *stiuir*. Paa samme maate blev til **carba* av on. *karfi*, obl. *karfa*, dannet ns. *carb*. Ordet blev følgelig feminin i irsk.

S. 95. Efter den her opstillede lov om behandlingen av ir. *gg* i nordisk, kan tilnavnet *Bekkr* (*Ólafr B.*, Landn.) ikke, som almindelig antat, være det irske *Bec*. Det er on. *bekkr*.

S. 96. Et godt eks. paa on. tenuis av ir. tenuis gem. er *kapall* : ir. *cappall*.

S. 98. Med *Caitil* sml. *Tórcaduil* BUGGE FN 6. On. *Gotormr* med enkelt *t* forutsætter sk. *MacCodrum*.

S. 99. *meirge* optrær allerede i irsk poesi fra anden halvdel av 10. aarh. (SR 4003: *fuapraid meirge mara maill*, rimende med *feirge* i næste linje).

S. 103. Sml. ogsaa **rhuulfʀ** Helnæs (**ruulf** Flemløse), **rhafnuka** Læborg (**rafnuka** Bækk), **ruhalts** Snoldelev.

S. 104. MEYERS *all* (on. *hǫll*) Zur kelt. Wortforschung no. 50 er daarlig støttet.

On. *þ* : ir. *t*. Lec. 291 a 13 skrives *Doruilb* for *Toruilb* 293 a 14. Den samme skrivemaate optrær merkelig nok paa en av Eadmunds

[1] Da ogsaa LL 310 b 41 har *Siugraid* — ikke *Siugrad* som TODD trykker (Cog. 233) — kan man ikke tillægge skrivemaaten *Sighrud* ACC 1014 (I s. 10) nogen vægt, saa meget mindre som disse annaler samme aar to gange skriver *Sioghraidh* (s. 4).

mynter (*Dorulf*), se BUGGE Vest. Indfl. 297. Sml. *Durlac* (mynt slaat av Eadwig I) = *Þurlac*, *Dormod* = *Þurmod*. Ags. *d*- er i disse tilfælde gammel skrivemaate for *þ*-. Ir. *d*- skyldes aabenbart en nærliggende grafisk forveksling av *d* og *t*.

S. 105. *v*- av *f*- i andet sammensætningsled ogsaa i *Arbin* Cog. 78 = *Ar(n)finnr*, ofr. s. 147. *v* forutsætter ogsaa mansk *Sniaul* av on. *Sniá-fjall*.

S. 106. Av min fremstilling kan man faa det indtryk at jeg holder *Alaiph* for en ældre form end *Alaim* (-*m* = *v*), mens disse former dog i irsk er like gamle. Den irske vaklen mellem -*f* og -*v* gjenspeiler tydelig nok et on. skifte mellem *f*- i gen. og acc. sg. og -*ƀ* i nom. og dat. Dette skifte holdt sig i norsk til ind i det 10. aarh. Aar 938 forsvinder *f*-formen for altid fra Ulsterannalerne.

Raibne s. 153, sammenlignet med mansk *Ramsa*, *Ramso* Cron. Ins. viser den samme veksling av *ƀn* og *mn* som er saa vel kjendt fra vestlandske maalfører. Sml. herom HÆGSTAD VM II 1, s. 33. Ryfylke og Jæren hadde efter ham i on. tid *ƀn*. Dalarne (Rogaland) har nu almindelig *mn*.

S. 107. Et nyt eks. paa overgangen *va* > *ua* er *uathbróc* s. 141.

S. 108. *Hingar* er en litteraer form, indkommet fra gamle engelske kilder, sml. *Hyngare*, SKENE Celtic Scotland II 313.

S. 111. Bedømmelsen av *th*-formerne i AU vanskeliggjøres derved at HENNESSYS utgave ikke merker forkortelserne i hss. O'MAILLE som har gjennemgaat haandskrifterne kommer til det resultat at overgangen av irsk -*th* ⋝ *d* i ubetonet utlyd tilhører begyndelsen av 8. aarh. Hvor -*th* i det 9. aarh. er skrevet for -*d* i egte irske ord er skrivemaaten ifølge O'MAILLE arkaisk (»The Language of the Annals of Ulster« s. 115 f.).

S. 112. On. *gagarr* ansees almindelig for laant fra ir. *gadar*; man antar at ir. *d* blev on. *g* som i *fiogor* (saa NOREEN § 251 an.) — hvad der er urigtig, da ordets ældste form i ir. er *gagar*. Da ordet staar helt isoleret i irsk og først optræer i forholdsvis sene kilder, stammer det aabenbart fra norsk. Det synes beslægtet med det onomatop. on. *gagl*, *gaga*, eng. *gaggle* (*gagarr es skaptr þuít gøyia skal* Málsháttakv. 4).

S. 113. *Simond*. Den *g* løse form ogsaa i England (*Simond Danus* BJÖRKMAN 120).

Sitriuc. Denne form optræer ogsaa paa de mynter som tillægges Sigtrygg, konge av Dublin, † 926; at dømme efter BUGGE Vest. Indfl. 281 f. kjender disse mynter kun formen SITRIC, mens de yngre mynter som tilskrives Sigtrygg Silkeskjægg (ca. 995—1036) alle viser den ags. form SIHTRIC (sml. BUGGE l. c. 301 ff.); bortset fra kons. forb. som *rht*,

som leilighedsvis bortkastet *h*, holdt *ht* sig uforandret i ags. Om **sutriku** Vedelspange (THORSEN Danske Runem. I 43) se WIMMER Runenschrift 293, ifølge hvem stenen har **siktriku**.

Paa en uttale *Siddriuggr* peker Ags. Chron. *Sidroc* aar 871 (2 gange). Formen forutsætter assimilation av *Sigtryggr* > *Sigdryggr*. Til assimilationen av *ʒd* > *dd* sml. *suiddauðr* NOREEN § 258.

S. 115. De hss. av Orkenøsagaen hvori *Gaddgeðlar* forekommer er: Flateyjarbók (skrevet for Orkenøsagaens vedkommende ca. 1380), samt en norsk overs. av sagaen fra 1570; denne som støtter sig til et gammelt nu tapt vellum-hs. læser *Gaardgellar*.

En anden forklaringsmulighet er at *Gallgáidil* ved folkeetymologisk tilknytning til *gald* »haard grund, plass« (nu *gald*, *gall*) blev **Gald-geðlar*. I tilknytning til synonymet *gaddr* opstod da formen *Gadd-geðlar*.

S. 117. Assimilationen av *-lʀ*, *-rʀ* til ikke-palatalt *-ll*, *-rr* kan i betragtning av *Erell*, *Badbarr* sættes til 1. halvdel av 9. aarh.; sml. **þur** Glavendrup = *Þórr* (ca. 900; men **ąuaiʀ** Helnæs har *ʀ* av *ʀʀ*). — Om *ʀ* i norske indskrifter se M. OLSEN Arkiv XXVI 341 n. 2.

S. 118. Bortfaldet av *n* i *Ier(n)cne* er ganske som i on. *Ar(n)ketill* (i England *Arcetel*), osv. od. *Arkil*.

S. 119. On. *ng* synes efter betonet stavelse aldrig at bli ir. *ŋ*. Derfor *langa*, utt. *lauŋgə* Blasket, *langə* Donegal, on. *langa*; *mangaire* uttales *maŋgire*, Blasket. For irsk *-ng* efter betonet stavelse har jeg i Kerry hørt baade *-ng* og *-ŋ*.

S. 120. Det on. *Sumarliði* viser i irske og skotske kilder almindelig *ṁ* (d. e. *v*): *Soṁarlidh* AU 1164, Cron. Hyense. *Soṁairle* FM 1083. Book of Clann Ranall har almindelig *Soṁuirle*. ACM *Sawarle* (s. 209). Cog. 78 *Somarlid* (hvis *m* kan være *v*).

Disse skrivemaater viser en uttale *Sovərlið*. Har dat. *sumri* i en eller anden vestnorsk dialekt engang været uttalt *suvri*? Merkelig er overensstemmelsen med formen **sufar** paa en runesten i Upland, Liljegren Runurk. 702, og **sufur** Liljegren 1107, hvori S. BUGGE finder personnavnet *Sumarr* (Antiqv. Tidskr. för Sverige X 57). Til lydovergangen sml. *vl* av *ml* i *tivling*, Dalarne, av **Þymlingr*, færøisk *gavli*, sideform til *gamli*, shetl. *avel* = *aml*. En overgang av *rm* > *rv* foreligger i shetl., hvis shetl. *arvi* »ende av iturevet snøre« er lik *armi* som JAKOBSEN mener.

S. 133. *saoidhean* kan ogsaa gjengi den bestemte form on. *seiðin-*.

Index.

ábais 120.
abann 119 n. 1.
ábh, sk. 133.
ábhadh, nir.-sk. 41. 131.
ábur 13. 93. 133. 155.
accail(l) 115.
accaire 80. 129.
accarsóit 82. 94.
accarsuidhe 82.
achtuaim 90. 99 133.
Acolf 46. 47.
Aconn 53. 99. 101. 118.
-adbud: on. hǫfuð 13. 150.
Áði 70.
adlu, shetl. 115.
Adulf 106.
Aedacán 69.
aftiʀ 154.
Agonn, s. Aconn.
aiccecht 97.
ailén 120.
Ailgi, -chi 47. 63. 112.
ailti 154.
airc, sk. 120.
airchomal 45.
*Airre 152.
airri 152.
aiste 14.
aki 155.
akkeri, on. 100.
akkerissæti, -sát 82. 94.
aktaumr 90. 99. 133.
Alaib,-ph, -m 62. 112. 158.
Albann AU, 112.
Albard, -bord 151.
Albdann 101, 110. 118.
Áleifr, on. 61 f. 88 f. 106.
Alfr, on. 48.
Algautr, on. 47. 107.
all 120 158.
Allgot 47. 107.
allsad 114.
allsmann 27. 80.
Alpthann 111.
Amlaide 47. 120.
Amlaiph, -b, -m 61 f. 88 f. 106.
Amond, on. Ámundr. 45. 48. 113.
amor 120.
Án, on. 53. 125.
ancaire 80. 129.
angliss, Corm., 24 og n. 2.
Anlaf FM, 82.
Anrath 47.
aoi, sk. 72.
Aralt 100.
Arbin 118. 147. 151.
Arick ACM, 48.
ármann 133.
Arnall, on. Arnaldr 48. 107. 120. 151.
Ar(n)finnr, on. 118. 147.
Arod 153.
Artúr 9.
as, on. es, 82.
ás 13. 155.
ascall, Doneg. 115 n. 1.
Ascall 48. 80. 135. 152. 155.
Ascalt 120.
Ascolb 47.
Áskell, on. 48. 80. 155.
Asmann, on. -mundr, 151. 155.
áss, on. 13 155.
assa 120.
athbha 13.
att 30. 98 f.
att cluic 30.
att iairn 30. 45.
aþakan 69.
auaiʀ 144. 159.
*Auƀan-, germ., 48.
*Auðbere, on. 48. 144.
Auðbiorn, on. 48. 144.
Auðulfr, on. 71.
Auðun, on. 47. 71. 118.
aufa, ags. Eafa, 48.
Aufer 48. 80. 93. 105. 120. 144.
Auisl, on., ir. Auisle 71. 83. 94 156.
Aun, on. 71. 146.
Auni, on., ags. Eana 53.
Ausbø, n. 98.
Ausmaðr, on. 98.
Auvirðr, isl. 48. 120.
āv, shetl. 133.
avel, shetl. 159.
āvnet, shetl. 133.

bachal(l) 115 n. 1.
Badbarr 74. 108. 116 f. 159.
Baethín 71.
bág 120.
Báirid, -th 48. 90 f. 106. 110 f. 111. 121.
balc 121.
balcanta, Waterf. 104 n. 1.
Balldar, on. Baldr, 48. 93.
banna 121.
bara, on. barar, 42. 59.
barda 121.
Bárðr 90 f. 92. 106.
Báre 92. 157.
Báreðr, fær. 92.
Bárekr, on. 49.
Baretus, lat. 92.
Baric FM, 49.
Bároðr, -røðr, on. 91.
Barra, on. Barri 49.
bát, on. bátr 70. 127.
batri 154.
battigni ogam, 71.
baunir, on. 59. 96.
becc »elv« 121.
beindel 41.

beinneal, sk. 40.
Beirbe, Munst., 148.
Beirbhe 148.
Beirife, Tír Chon., 148.
beirling 21. 62 f.
Bekan, Landn., 95.
bekkr, on. 121.
Bekkr, Landn., 157.
Belocc 95.
bélscálán 34 f.
ben siúil 42.
bendill, on. 40.
beo (i 3 betydn.) 42.
Beoalb 49. 79. 129 156.
Beoid 80.
beoil, Doneg., 80.
beoir 79 f. 117. 126.
Beollan 80.
Beolu 49.
*berbrøkr, on. 133. 143.
-bere, on., 48.
berfell, on. 31. 105.
bergann, runenavn, 77. 99. 119. 135 f.
Bergvin, on. 148.
berling, n. d. 22. 132.
Bernin 151.
ber(n)ska, on. 118.
berrbróc 133. 143.
berserkr, on. 62. 96.
bethir 121.
Biaðmakr, on. 96.
Biaðǫk, on. 111.
biafa Klepp 32. 129.
biafal, sk.-on. 31 f.
Biafi, on. 32.
bialfi, on. 32.
bianak, on. 78.
biarkan, on. 77. 99. 119. 127 f.
bik, on. 96.
bindle, sk.-eng. 40.
binndeal 40.
Bióla, on. 49.
Biólan, on. 80.
Biólfr, on. 49. 79. 156.
Biollok, on. 95.
Biorn, on. 51. 151.
Biorninn, on. 151.
biórr, on. 79 f. 117
birbill 31. 105.
birling, sk. 21. 132.
Birndin 51. 151.
Birningr, on. 51. 151.
Birnn 51. 151.
biror 121.
bisi 139.
bismari, on. 96.
Blacair 100. 121.
blae 38.
Blákári, on. 100.
Bláthmac 96.
blind, ir. on. 101.
Blindauga, on. 155.
blinnauga, Corm. 71. 93. 155.
blæia, on. 38.
Bǫðuarr 74. 108. 116 f.
boga, on. bogi 59. 127.
bói, d. 128.
bóla, on. 65.
Bóndinn, on. 151. 152.
bordd 43. 121.
borgg 121.
bossán 96.
-bót, on. 98.
Bót, on. 96.
both 121.
Boyvinn ACM 152.
brannradh 121.
brauð, on. 156.
Briánn, on. 78 n. 2.
Bróðir, on. 65. 85.
Brodor 65. 85.
brókabeltispúss, on. 34.
brot-, n. d. 150.
brotbla 37 f. 131. 150.
brotblæia, on. 38.
broth 156.
brothuítill, on. 37 f. 150.
Bruadar, AI 111.
Bua, on. Búi, 67. 128.
buale 65.
Buidbin 152.
buide 121.
bundan, on. 81. 96. 119. 131. 156.
bundin, on. 81.
bunney, mansk 101.
búr, on. 96.
burgus, mlat. 121.
buta 121.
Butraldi, on. 53. 93. 96.
Bútt 96.
byrðingr, on. 21.

cadla 61. 132.
cáinim 121.
cairling 62. 154.
Caittil 9. 62. 84. 115. 154.
callaire 94. 133.
Cam 46. 150.
camm 121. 150.
cantarchaptha 93.
cápa 96.
Car 49.
carb 132. 157.
Carlingford 154.
Carlinn 154.
Carnsore 72.
Carr 121.
Cat, Cadd 95.
ceap 121.
ceis, ces 62. 94.
cennatt 30.
chwyf, welsk 20.
ciafal, Eir. Raud. Saga, 31 f.
Cimb, -mm 56.
Cinnsiolach 49.
circus 99. 104.
clamor 122.
cloba 122. 132.
clocatt 30.
clogad 99.
cnadarlong 98.
cnaplong 133.
cnaturbarc 98. 157.
cóicsess 44. 93.
Coinulf 106.
Colbain 49. 89. 106. 118.
colbh 122.
coll 122.
Colla 49. 122
Colphin 49. 122.
Colvan 89. 106.
confing 22.
Conung 84.
Cossa 50. 64. 152.
costas 122.
costud 122.
Cracabam, ags. 154.
crap-, i sammens. 128.
crapach 138.
crapaim 138.
crapall 131. 137 f. 157.
crapp 138.
Crennell, mansk 100.
Crioslagh ACM, 46.
cró 122.
crob 122.
crúb, sk. 40.
crubhan 96.
crupach 40. 128.
crupóg 40.
Cuarán 52.
cucenn 119 n. 1.

cuiniu 93. 107.
cuinu 107.
Culen 72 n. 2.
culpait, clupait 93.
cupa 122.

dais 122. 154.
dalidun 70. 155.
Dalkeia 72.
Danair 59. 117.
Danmargg, Danmǫrk 59. 90. 99.
dansmacht 59.
delg 122.
Delgei 72.
des, on. 122. 154.
diabul(l) 115 n. 1.
díberg 122.
diur 135.
Diure 50. 73.
Dol(g)finnr, on., Dolfinn, ir. 50. 102.
dorg, on. 93 f. 96. 116 n 1.
dorga 93 f. 112. 116 n. 1.
Doruilb, gs. 158.
drugha, Conn. 93.
Dubchenn 13. 45.
Dufgall, on. 115.
Dufnall, on. 115.
Dufþakr, on. 111.
Duggall, on. 113.
Duggus, on. 113.
dulbróc, on. dulbrók 38 ff. 132.
Dungaðr, on. 111.
dus 122.
Dyflin, on 72.
Dýre, on. 50. 73.

Eadgar, ags. 117.
Eadmund, ags. 102.
Eadun, ags. 47.
Eadwulf, ags. 106 n. 1.
Eafa, ags. 48.
Eana, ags. 53.
Eanred, ags. 47.
Earnwald, ags. 107.
Earnwulf, ags. 47. 107.
ecg 123.
Ėculp 106 og n. 1.
Edda, Ėta 63.
Ėddi, on. 51, 63.
Eðna, on. 111.
eibhil 62 f. 133.
eir, runen. 73. 135.
Eirge, en gaddgedel 9. 50. 62 f. 99
Eirge, en shetlænder 9.
Eirisolt, sk. 97.
Eitilbrith 91.
Elbric, gs. 47.
Elgi 60. 63.
Elóir 50. 62 f. 102. 123. 131. 145
Elóir Derg 145.
elta 77. 97 f.
elta dét 44.
Engus, on. 76.
Eoan 80.
eobhrat 30.
eobur 28 ff. 79. 150.
Eodhond, Cog 47.
eofor, ags. 28 ff. 150.
Erbalb 152.
erell 77 f. 84. 86 f. 115. 159.
Ergni 79.
Eric 68.
Erlingr, on 104.
Ernall Scott 107.
Ernolb 47. 106 f.
Ernoll 47. 107.
Erulb 51. 62 f. 79. 145.
es, on. 82.
est 97.
Eta 51.
Etalfraidh 91.
Etgair 117.
Etmonn 102.
Etulb 106 og n. 1.
ey, on. 72.
Eyfari, on. 80. 93. 105. 144.
Eyiulfr, on. 52.
eyland, on. 120.
Eysteinn, on. 72. 89. 118.

fadlin, shetl. 115.
fae 123.
Faeilbe 71.
fáilte 71.
fál 123.
falcanaich 104 n
falcanta 104 n
falcarnaich 104 n.
falpanaich 104 n.
falpanta 108.
falparnaich 104 n.
faodhail, sk. 110.
faoilte 71.
far 103.
fastaim 123.
fea 135.
Feilan, on. 69.
feter, ags. 25.
fetill, on. 25 f.
fetir 25.
fiala-kǫttr, on. 46.
fiandi, on. 123.
fian(n) 123.
fidchatt 46.
Fila, on. gpl. 53.
fila Maeshow 135. 146.
fila, on. 146.
fimsessa, on. 44.
Finn, on. Finnr 51.
Finnleikr, on. 69.
Finnþórr, on., ir. Finntuir (gs.) 50.
fioturr, on. 45.
firre, shetl. 156.
fiskarakarl, on. 81. 94. 106. 156.
fitel, fikjel, n. d. 25 f.
fithir 123.
Fiúit 67. 103. 108. 147.
fiulpanda fiullanda 11. 72 n. 1. 104 n. 1.
*Flatr, on. 106.
floti, on. 106.
fochel(l) 115 n 1.
folang 14 n. 2.
folann 14.
folasai 109. 123.
folpanta falpanta 103.
Forna, on. Forni 146.
fraig iairnn 123.
frang 13. 109.
fuaigim 44. 150.
fuathbróc 132. 141 ff. 158.
fuathróc 143.
fuindeóc 90. 93 101. 109.
fuine 123.
fuit 123. 147.
Fulf 109.
futiʀ 155.

gaale, n. d. 51.
gabhal 123.
gadar = gagar.
Gaddgeðlar 5. 115. 130. 159.
gaddr, on. 159.
gadluinne, sk. 42. 150.
Gaethín 71.
gagar, on. gagarr 112. 158.

Gáile 51. 76. 108. 132. 152.
gald, on. 159.
gáli, isl. 51. 152.
Gallgaidil 4 ff. 115.
garrda, on. garðr 78. 94 f. 116. 127. 156.
gát, on. 70.
gattigni ogam, 71.
gavli, fær. 159.
geadús 102.
gedda, on. 102.
*geddufiskr, on. 133.
gic goc 10. 131.
gigga n. d. 10. 131.
gilla 123.
gjæla, n. d. 51.
Glún Iairnn 45. 150.
Glún Ilair 150.
Glún Tradna 45. 150.
Gním Beolu 49.
Godmann 51.
Goðrøðr, s. Gothbrith.
godsib, ags. 47.
Gofraid 92. 105.
gogga, n. d. 10. 131.
goistibe 47.
Goistilin Gall 47.
Gosi Nari, on. 50.
Górøðr, on. 111.
Gorree, mansk 111.
Gorry 111.
Gothbrith, -d 90 f. 105. 110 f.
Gothraidh 92. 106. 135. 157.
gotlaks, n. d. 42.
Gotormr, on. 157.
Gozelin, ags. 47.
Graggabai[n] 89. 96. 99. 154.
Grisin(e) 51. 151.
gritai 123.
groma 123.
grus 139.
gugga, n. d. 10.
Gumundr, on. 65.
gunnbuinne 105.
gunnfani, on. 22. 93. 105. 119.
gunnfunn 22. 93. 119.
Gussi, on. 50. 64.
Gǽla, on. 51.
gǽli, on. 51. 76. 108.
hábora, on. 13. 41 f. 93.
hache, hatch, eng. 14.
haf, on. 14.
Hafliði, on. 47.
háfr, on. 14. 41.
*háfváð, on. 41. 133.
Haimar 51. 104 123.
hairulfR 145.
Hákon, on. 53. 99. 118.
Halfðan, on. 101. 111. 118.
hall, ags. 104.
halla 74. 104.
Hallvarðr, on. 151.
halsa, on. 114.
halsmen, on. 27. 80.
Hámundr, on. 45. 48.
Haraldr, on. 100.
Hárekr, on. 48 f.
háss, on. 70.
hateka 70. 155.
hattr, hǫttr, on. 98. f.
hefill, on. 62 f. 115. 133.
Heimarr, on. 51.
heisa, n. d. 155.
Helgi, on. 47. 63. 112.
helorar, n. d. 131. 145.
helt, oldfr. 77.
helur, shetl. 145.
helǿrr, helǿri, on. 50. 62. f. 131. 145.
Heriulfr, on. 51. 62 f. 145.
Herkir, on. 9.
Herling 104.
Herot, Hirot 57.
hestr, on. 97.
hí 72.
hiabi 32.
Hialprekr, on. 47.
hialt, on. 77. 97. f.
Híði, on. 52.
Hildulfr, on. 52. 72. n. 2. 101.
hilt(e), ags. 77.
Hingamund 80 104.
Hingar 51. 108. 158.
Hiorolfr, on. 51.
Hiruaith 56 ff.
*hleypa, on. 149.
Hloðver, on. 108.
hlunnr, on. 15. 94.
hnapphelda, isl. 131.
Hofda 14.
hǫfuð, on. 13 f.
Hǫlgi, on. 63. 154.
Holje, Telem. 63. 154.
hǫll, on. 74. 104. 158.
holt, on. 97.
hor 125.
Hǫrðar, on. 56 ff.
Hǫrðr, on. 153.
Horm 104.
Hǫskollr, on. 48. 152.
Houeth, Howth 14.
Hrafn, on. 130. 153.
Hreimarr, on. 65.
Hróaldr, on. 65. 100. 111.
Hróarr, on. 52. 152.
Hróðleifr, on. 65. 89.
Hró(ð)mundr, on. 65. 112.
*Hróðulfr, on. 54.
Hrólfr, on. 153.
huar, on. 103.
Hubba 55.
huelfanda fyllanda, on. 72 n. 1.
húfr, on. 13.
Huítr, on. 103. 147.
*Húna, on. 55.
huolfanda hualfanda, on. 103 f.
hús, on. 17.
húsasnotra, on. 17.
Húsbóndi, on. 152.
húsþing, on. 81. 104.
hæsa, n. d. 155.

iafnmaki, on. 40.
Iargna 80.
iarl, on. : ir. iarla 77 f. 94. 110.
***iarnagluni** ogam 150.
iarnhattr, on. 31. 45.
Iar(n)kné, on. 45, 79, 83. 118.
iarnlurkr, on: ir. iarnlorgg 42.
id, id fota 45.
Ida 52.
idus 15 ff. 110.
Iefraid 52.
Iercne 45. 83. 118. 159.
ierll 77 f. 79. 115.
Ifit 67. 147.
Íhuítr, on. 67. 119. 147.
Il 124.
Ilar 150.
Illulb 52. 72 n. 2. 101 f.
*Illulfr, on. 101.
Imar 67. 108.
Inber 9. 150.
Infuit 119. 147.

-ing, on. 84.
Ingamund: on. Ingimundr 80. 104.
ingor 129.
Inguarr, on. 51. 108. 117. 158.
Innskór, on. 52. 152.
Inscoa 52. 152.
Inwaer, Inwer, ags. 9. 150.
Ióann, on. 80.
Iófrøðr, on. 52.
iofurhattr, on. 30 f.
iofurr, on. 28 ff. 150.
Ira : on. Íri 146. 154.
Irelands Eye 72.
Írland, írskr, on. 77.
Iruath, npr m. 153.
iudus = idus.
Iufraid 52.
Iulb 52.
Ívarr, on 67. 117. 150.

kaðall, on. 61. 115.
kal, n. d. 132.
kallari, on. 94. 133.
Kamban, on. 150.
kantarakápa, on. 93.
kápa, on 96.
kapall, on. 157.
karfi, on. 132. 157.
Kárr, on. 49.
karþi 154.
Katanes, on. 95.
kerling, on. 62.
Kerlingarfiorðr, on. 154.
kesia, on 62. 94.
Ketill, on. 62. 98. 115. 154.
Kiallakr, on. 78.
Kiarvalr, on. 78. 115.
Kimbi, -bli, isl. 56.
kirkiuhús, on. 133.
klámorð, on. 122.
klofi, on. 106.
*knabblung, on. 133.
knatar, on. = knattar 98.
*knattarbarki, on. 98. 157.
*knattarlung, on. 98.
Kolbeinn, on. 49. 89, 106. 118.
Kolfinnr 49.
kollhǫttr, on. 44.
Kolli, on. 49.
Kolr, on. 122.
Konall, on. 115.
kopusteinn, Telem. 99.
Kormlǫð, on. 96. 111.
Krákabeinn (Kráku-) 89. 96. 154.
krapp, on. 128 f. 139.
*krapphelda, on. 131. 137 f. 157.
krappr, on. 138
kreppa, on. 128. f. 138 f.
kriupa, n. d. 40.
krupp, n. d. 40. 128 f.
Kuáran, on. 78 n. 2.
*kuena on. 93. 107.
Kussi, on. 152.
kvolva, n d. 131.
Kylan, on. 72 og n. 2.

láðmaðr, on. 70.
lag, on. 124.
lagh (i 2 betydn.) 124.
lagmann 133.
lagor, runen. 74. 135 f.
láideng 80. 131. 144.
laincide, Kerry 23.
laincis 24. 27.
laith 124.
Laithlinn 56.
Lambey 72.
lang 24, n. 1.
langa, ir. on. 159.
langaid(e) 23 ff.
langais, sk. 24. 27.
langal, 23 ff. 131. 138. 157.
langar, langaire, sk. 27.
langeid, mansk 23.
langet, nord-eng. 23.
langfioturr, on. 25. 131.
*langfiter 23 ff.
langfitil 25. 82.
langhelda, n. d. 26. 131. 157.
langhoft, n. d. 26.
langle, eng. 23 ff.
langold, eng. 24.
langor, runen. 127 f.
lanket, mansk 26.
laupa, n. d. 149.
lawethyr, welsk 25.
*laxhlaup, on. 149.
lebargemel 45.
leiðangr, on. 80. 131. 144.
Leixlip 149.
Leodus 80.
Leot 80.
lethar 124.
Liagrislach 46.
límad 36.
línanart 33.
línblae 38.
línblæia, on. 38.
línbróc: on. línbrók 34.
lingula, lat. 26.
linne »laks« 42.
línscóit: on. línskauti 33 f. 90. 93.
Lióðús, on. 80.
Liótr, on. 80.
lipting: on. lypting 72 f. 96. 133.
Lítill, on. ir. 67. 115.
llif-, welsk 36.
llowethir, welsk 25.
ló, n. d., ir., 30. 36.
lobht, sk. 96.
locair 124.
Lochlann 56 f.
lochta, Kerry 96.
Loduir 108. 117.
lofta, Doneg. 96 f.
Lǫgmaðr, on. 74. 133.
lǫgr, on. 124; runen. 74.
longel, Lancash. 24.
lonncaidir, lónncairt, Conn. 23.
lopt, on. 94. 96.
lopta 94.
lorgg 95.
lota, Conn. 96.
Luadar AI, 111. 108 n. 1.
lung, on. 59.
lunn 15.
lunnta 14 f. 94.
lurkr, on. 42. 59. 95.
lypting, on. 72 f. 96.
løypa, n. d. 146.

Mac Codrum 157.
Mac Corcadail 98 f.
Mac Corcaill 65. 99.
Mac Ealair 50.
macsamail 40.
Mac Sgillin 9.
maelatt 44.
madra 124.
mael 124.
Mael: Mál 69.
Magbióðr, on. 80.
Maghnus 112.
mail, eng. 133.
mailbrikti 69.
maki, on. 40.
mál, ir. on. 61. 133.

malediarik, Bisk. sǫg. 69 n. 2.
mallumkun 69.
malmura 69.
mangaire 81. 94. 159.
mann 135 f.
mar .i. maróc 74. 132.
margad 154.
margg i 2 betydn. 74.
markaðr, on. 154.
mattal 74. 98. 115.
mearathall, Kerry 115.
Mel-, on. 69.
menadach 111 og n. 2.
merfal(l) 115.
mergge: on. merki, 62 f. 94. 99. 157.
metting, Jæren 113.
Micle: on. Mikli 66.
Mildr, on. 152.
Milid Bua 152.
minnþak, on. 111.
mjukkvitel, n. d. 37.
mod 124.
Mod 53. 153.
*Móðr, on. 53. 153.
moirtchenn 119 n. 1.
mol, sk.: on. mǫl 97.
mooret, shetl. 132. 139.
moraud, n. d. 132. 139.
mǫrk, on. i 2 betydn. 74.
mǫrr, on. 74. 132.
motting, Nordhordl. 113.
mǫttull 74, 98. 115.
mugan, sk. 41.
muinteardha 116 n. 1.
mulchenn 77.
mulchnoc 77.
mulelta 77.
-mund, -mond, on. 85. 101.
Myl, on. 72.
Myrgiǫl, on. 72.
Myrkiartan, on. 72.
Myrunna, on. 72.

nábadh 124.
nairbis 154.
Nara 50.
Narfi, on. 50. 152.
Nari, on. 50.
neas 124.
Neri 50. 146.
nhaki 103.
Niáll, on. 78 n. 2. 115.
níðingr on. 118.
Nirae 50. 146.
nor(d)mand 111.
núi 124.

óba 124.
óbrat 30.
ochsal 75. 115 n. 1. 124.
Oddgeirr, on. 82 n 2.
Odolb 71.
Oduind, gs. 71. 118.
ôht, ags. 155.
Ohthere, ags. 83. 156.
Oiber(d) 105. 124. 144.
Oilfinn 53.
Oisle, se Auisle.
Oistin 72. 89. 118. 156.
Oittir 66. 82. 98. 155. 156.
ol, Corm.: on. ǫl. 75. 125.
ól 125.
Ólaib: on. Óleifr 66. 89.
-olb, -ulb 106.
olgeira ragall, Bisk. sǫg. 69 n. 2.
Olwine, ags. 53.
On 71. 155.
Ona 53. 125. 152.
Onphile 53. 125. 146.
ormr, on. 44.
Ǫrn, on. 150.
Ǫrnolfr 47. 107.
os: on. óss 66. 125. 155.
Oscur 125.
ossa: on. hosa 125.
Ossill 125.
Ossín 125.
Otta 53. 125. 135. 153.
Óttarr, on. 66. 82. 98. 155. 156.
ǫxl, on. 75.

paitric 125.
Papar, on. 95.
Patrekr, on. 95.
péatar 125.
péist 96.
pengr, peingr, on. 62.
penning 62 f. 119.
Pers 62 f. 96.
piast 43 f.
pic 96.
ping, mansk 62.
pinginn, pinnin 62. 119.
piscarcarla 81. 94. 106. 156.
pismire, ork. 96.
plachcanaiche 104.
Plat 106.
plod, mansk 106.
Pól 53. 65.
pónair 59. 96. 117.
pont 125.
portchuine: ags. portcwene 64. 98. 107 f.
posi, on. 34. 96.
prine 125.
púca 127.
púki, on. 127.
pundann 81. 96. 101. 119. 131. 156.
púr 96.
Putrall 53. 93. 96.

raaband, n. d. 144.
raamyr, n. d. 140.
rácadh 125.
rafnuka 157.
Ragnall: on. Ragnaldr 74. 109. 125. 135.
Ragnailt: on. Ragnhildr 61. 100.
Raibne 53. 130. 153.
raid 135 f.
-rámach 44.
Ramsa, -o, mansk 130.
rang 12 f. 108 f.
rangalach: n. d. rangl 41.
rannsaghim: ransaka 61.
raobann 131. 144.
raoib, sk. 144.
Raonai(l)d, sk. 26. 101.
rasmael 107 n. 2.
rasþi 155.
*rauðmǫrk, on. 132. 139 f.
rauðr 65.
Rauðulfr, on. 54.
*reipaband, on. 131. 144.
repiband, shetl. 131. 144.
rhoaltr 103.
rhuulfʀ 157.
Roalb 153.
Roalt 65. 100. 111.
roball 93.
rochall 93
ródh 65 n. 2.
Rodlaib 65. 89.
Rodolb 54.
Rofir 52. 152.
Rogaland, on. 56.
roid 29.
Roilt CS, 81.
Rolant mac Uchtraigh 9.
Rolt 65. 81. 125.

Rǫndulfr 53.
rǫng 13. 108 f.
-roring, n. d. 44.
rosmael 107. 131.
rossál LL, 107 n. 2.
rossual(t) 107.
rot[h], Corm. 156.
1. ru 29.
2. ru 29.
ruadmarg 132. 139 f.
Rua(dh)mand 65. 112.
rubad 125.
Rudrach 125.
rumun 103.
rý, on. 29.

sab 125.
sadall 74. 115. 127.
Sanatan, Telem. 99.
sanglaoidh 125.
saoidhean 68. 119.
sápa, on. 70.
Saxolb 74. 106.
scála 125.
scálán 34 f.
scann 125.
scarbh 106.
scát 125.
scathlann 35.
sceir 62.
sceld, scell 79.
1. scellbolc 79.
2. scellbolc 79.
scellbuide 100.
scellgur 79.
Scelling, gs. 9. 110.
sceng 125. 139.
scibiud 19.
Sciggire 59. 92. 117.
scilde 126.
scing 140 f.
sciorta 72.
sciot 126
scipaim 18 ff. 96. 150.
Scolph 54.
scor 143.
scot 126.
scót 43.
scráidín 126.
scrat, sk. 126.
scripta 94. 96.
scrog 126.
scud 67.
scuird 30. 72. 94.
Sefraidh 52. 112.
seiðr, on. 68.
seise: on. sessi 21. 154.
selr, on. 49.
Selshǫfuð, on 49.
seolchrann 46.
ses: on sess, 44.
Sichfrith 91. 112.
Sichraidh 92. 106. 135. 157.
Sidrog, ags. 159.
Siffraith 112.
Sig(f)røðr, on. 91. 106. 112 157.
siglutré, on. 46.
Sigmall 54. 93. 108
Sigmand: on. Sigmundr 54. 112 f.
Sigtryggr, on. 73 112. 158 f.
Sigvaldr, on. 54. 108.
Sigvaldi, on. 93.
Sihroð, ags. 157.
SIHTRIC ags. 159.
Simond, Cog. 112 f. 158.
Simund, n. d. 113.
síthlong 46.
Sitriuc 73. 91. 112 f. 158 f.
Siucraid 66, 73. 91. 135. 157.
Siugurðr, on. 66 f. 73. 91. 157.
skaale, n. d. 35.
skarfr, on. 106.
Skeggiar, on. 92.
Skeliungr, on. 9.
skialdarbukl, on. 79.
skialdborg, on. 79.
Skíð, on. 111.
skingr, on. 141.
skinn, on. 119. 140 f.
skioldr, on. 79.
skipa, on. 18 ff. 96.
skor, on. 143.
skot, on. 126.
skratti, on. 126.
skript, on. 94. 96.
skrogg, ork. 126.
skutr, on. 67.
skyrta, on. 72. 94.
slagbrand 17 f. 112 f. 133.
slíobhadh 36.
slípa, on: ir. slípad. 36, 96.
smir 126.
Smurull 54. 72. 115. 126. 153.
Smyrill 54. 72. 115. 153.
Snadgair, Cog. 54.
snaidh 126.
Sniaul, mansk 158.
sniding 118.
Sodor, eng. 153.
sǫðull, on. 74. 115. 127.
Soga: n. d. sogge, sugge 52. 64. 132.
sól 135 f.
Somarlid 48. 64. 159.
sopp 75. 126
Sort 13. 150.
Sortadbud 13. 64. 104.
sót, on. 99.
Sǫxulfr, on. 74.
spor 126.
sráit 76.
sreng 22. 127.
stab 126.
1. Staball 54. 96. 115.
2 Staball 126.
stáca 126.
stag, ir. on. 112.
staic 68 f.
stailinn 126.
Stain 68 f.
stakka, on. 68. 126.
stalcanta, sk. 104 n. 1.
stan 155.
Stáni, on. 69.
staoig, sk. 68.
staplan, sk 97. 132.
starga 97. 112
steik, on. 68 f.
*Steingyrðill, on. 46.
Steinn, Steini, on. 68 f.
stiuir 73. 94. 157.
*Stolf: on. Stólfr 54. 147.
stǫpla, on. 97. 132
Stǫpull, on. 54. 96. 115. 134. 153.
Stórolfr, on. 54. 147.
strengr, on. 72. 127.
strophais 126.
stræ̈ti, on. 76.
stuac 126.
stutthapt, -helda, n. d. 26. 45.
stýri 73. 94. 157.
stæc LL, 68.
Suaincenn 151.
Suainin 108. 151.
Suartgair: on. Suartgeirr 54. 89. 107. 112. 117.
Suarthǫfði, on. 45.
Súðeyiar, on. 56. 153.

súdh, sk. 44.
Súdíam 56. 72.
Sueinki, on 151.
Sueinn, Sueininn, on. 108. 151.
sufar, sufur, sv. 159.
Suín, Suínin-, on. 108. 151.
Sumarr, on. 159.
Sumarliði 48. 159.
Sunin 108.
suǫppr, on. 75.
Surtr, on. 13 f.
Sweartgar, ags. 54.
Sygurðr, on. 67.
sýia, on. 44.
sængarkona, on. 42.

tábh, sk. 14. 126.
Taðkr: ir. Tadc 95.
taiste 14.
talcanta 104 n. 1.
taod 126.
targa 97. 112.
teadhair 126.
teangas 127.
téarr 127.
teg-dais 154.
teinm laegda 127.
tengr, on. pl. 127.
tesc 96.
tialdáss, on. 14.
tiara, on. 127.
tile 94.
Tiur 73. 135.
tlusdais 14.
Tob 29. 147.
tobhta, sk. 96.
tócbál 43.
tochta 96.
Tolb 129. 147.
Tolbarb, Cog. 147.
Tomar 66. 78. 118. 155.
Tomrair 66. 89. 112. 117. 127. 155.
Tomralt 66. 100. 109. 155.
Tónair, Doneg. 116 n. 2.
top 127.
topt, on.: ir. topta 96.
Torbeardach, Cog. 10.
Torbend, Cog. 9. 129 f. 151.
Torberd 9. 129 f. 151.
Tórcaduil 157.
Torcall 99.
Torfind 105.
Torgair 89. 117.
Torgesli 94.
Torolb 54. 147. 155.
Torra 54. 153.
Torstain 89. 118.
Torvearan ACM, 9.
tota 96.
tráill 76. 115.
trapcarla 94.
Tréaban: on. Trébeinn 64. 106. 118.
trékǫttr, on. 46.
Trevan ACM, 106.
Tricim 127.
trosc 93.
Trosdan ALC, 89. 93.
Tryggvi, on. 127.
tuachil 115 n. 1.
tuathbel(l) 115 n. 1.
Turcall 65. 80.
Turges 55. 62. 65. 112. 118. 153.
Turmot 65.
Týr, on. 73.

-ðer, on. 117.
þile 94.
Þófr 147.
Þólfr 129. 147.
Þór- 54.
Þóraldr 66. 100. 109.
þórarr 66. 82. 89. 112. 117.
þorbiorn, -bionn 151.
þorfinnr 105.
þorgeirr 89.
þorgestr, s. Turges.
þorgísl 94. 153.
þórir 82. 156.
þorkell, þorketill 98 f.
þórolfr 147. 155.
þórr 66. 78. 118. 155.
þorri 54. 135. 153.
þorskr 93.
þorsteinn 89. 118.
þorvarðr 9. 151.
þræll 76. 115.
þur 118. 159.
þurulfs nom. sg. 153.

Uailsi FM, 71.
uathbróc = fuathbróc.
úb 13.
Ubbi, on. 55.
Uchtbran 9.
Uchtrach 9. 150.
uf Man 32. 129.
ugann, Hebrid. 102.
ugge, n. d. 102.
Uhtred, ags. 9. 150.
uicing 109.
uindeoc 109.
Ulb, Ulf 106. 109.
-ulf, -olf 85.
*ullhosa, on. 109. 123.
Úna 55.
Uni, on. 152.
ur, runen. 135.
Usbac 55. 152.
Usban 152.
Úspakr 55. 152.
ustaing 81. 104. 133.

vaak, n. d. 70.
vaðill, on. 110.
vákr, on. 70.
valubi ogam 71.
veikia, n. d. 70.
*viðuhús, on. 16 f. 110.
víkingr 109.
vindauga 90. 93. 101. 109.
*vǫðvabrøkr, on. 132. 142 f.
vækja, n. d. 70.

Wasbagh ACM, 55. 152.

-ǽringr, on. 44.

ýr, runen. 73.

Trykt 18. april 1916.